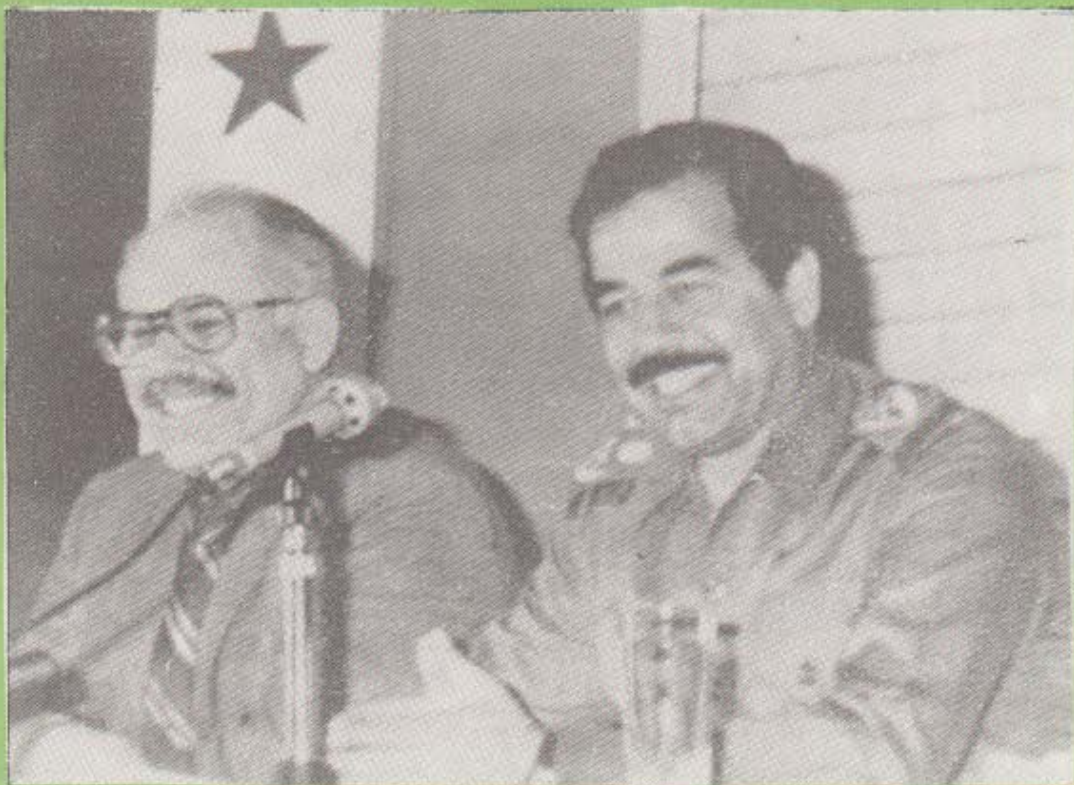

چهارشنبه

ژماره ۱۲۰ شوباتی ۱۹۸۸

chalakmuhamad@gmail.com

بهر روزی بکلی نازیده نهار و روزه هاتمه وه
بهر رینگی کونی کورده به شوخی و به هاتمه وه

له یادی سهرداندهکەوی فەرمانده حەسام حسین بو دەرگای روشنبیری و بلاوکردنهوهی کوردی

شۆرش و روشنبیری کوردی

• حسن غالب •

گەلێك لهو گەلانی ئێو خاکی نیشتمانی عێراق، که گەلی کوردە
له کوردستانه شیرینهکی عێراق دا دهژیت، ئهوش بهکێک بوو لهو
گەلانی به دهستی سێ خوشبیکهوه دهیاناندا، که نهخویندهواری و
ههزاری و نهخوشی بوون. ئهویان که ئێمه لێرهدا مهیه. نتمان باری
روشنبیری به. که لایهنگی ئهو روشنبیرییه زال بوونه بهسهر
نهخویندهواری دا.

کاتیان شۆرشێ بڕوزی جهلهبی - سێی ئهمووزی بڕوز هاته
کایهوه، وواته که سه. مان له بوواری کومه لایهتی و نهاندروستی و
روشنبیری و ئابووری دا، له باریکی نهویدا بوو که به ئاشکرا له
ژێانی روزانهی ههموو گەلانی ئێو سنووری خاکی نیشتمان دا
رهنگی دا. ووهوهو به شۆشهکی گشتی پرسی سێی به چاوپێدا
گیرانهوه چاک کردن و بهههوشهوه بڕدن دهکرد.

برباری دا رۆژنامهیهکی ههفتهانه به زمانی کوردی دهر بچیت، ئهوه بوو رۆژنامهیهکی ههفتهانهی ئهوساو دوو جار له ههفتهیهکی ئیستادا «هاوکاری» یهکهمین ژمارهیهی له رۆژی نوی سالی ۱۹۷۰دا کهوته بهرهستی خوینهران، که پیش ئههیش به چهند مانگیگ بوو گوڤاری مانگانهی «بهیان» یهکهمین ژمارهیهی خوی خستبووه بهرهستی خوینهری کورد زمان.

ئیسر کهسه کهسه جم و جول کهوته چاپ و بلاوکردنهوهی کوردیهوه، ئهوهبوو له سالانی دوای ئهوهیش دا دوو دهزگای رۆشنییری کوردی دامهززان که یهکهمیان «دهزگای هاوکاری بو چاپ و بلاوکردنهوه» بهرهیرهتی رۆشنییری کوردی بوون، که یهکهمیان گوڤاری «بهیان» و رۆژنامهیهکی «هاوکاری» ی چاپ و بلاوده کردهوه، سه رهبرای چاپ و بلاوکردنهوهی پرتووک و کتیبی نووسهران، دووههیشیان بلاوکرارهیهی «رۆشنییری نوی» ی چاپ و بلاو کردهوه جگه له چاپ کردن و یارمهتیدانی چاپ کردنی بهرهمی نووسره کوردهکان.

له سالی ۱۹۷۶دا بریارینکی ئهنجومهنی سهرکردایهتی شورش ئهوه دهزگایهکی کرد به یهک و به ناوی «دهزگای رۆشنییری و

هه ره له لایه نهوه بوو، کاتیک پارتی به عسی سوشیالیست له هه فتهیهی - سی گه لاونیزی سالی ۱۹۶۷دا، کاری دهسته لانی له عیراقی خوشه و یستمان دا گرته دهست و ئهوه شورش به زنه ی گهل و سوپامان هاته گایهوه، رۆشنییری کوردی له پلهیهکی زور دواکه وتوردا. دهخولایهوه به دهگهمن دهتیبی پرتووکیک چاپ و بلاو بکرتیهوه و پان تاکه رۆژنامهیهکی ههفتهانه پان نیوه مانگانه بهرچای خویندهواران بکهوت، که ئهگه رچی ژمارهیان کهمیش بوو ئهوا به پهروشهوه بوون چاپه مه نهکی کوردی بیهین و بیقوزنهوه.

کهچی شورش پاش سالیگ و چهند مانگیگ ههستی بهو ناته واوییهی بوواری رۆشنییری کوردی کردو یهکیگ لهو بریاره بهجن و بهسودانهی که سالی ۱۹۶۹ بوگهلی کورد هینایه دی. برباری ددان نان به مافی رۆشنییری گهلی کوردا بوو، که گهلی کورد مافی ئهوهی ههیه مافی رۆشنییری خوی ههیت و به زمانی کوردی له قوتابخانهکان دا بخوینیت سه رهبرای ئهوهی که زمانی کوردی له دهزگاکانی دهولت و له قوتابخانهوه له زانکودا بهکار بهینرت و پیی بخوینرت.

ئهک هه ره ئهوه بوو خوش کردنیش بو ئهواوی ئهوه مافه شورش

بلاوکردنه‌وهی کوردی» به‌وه هاتسه‌وه کۆری جم جوڤ و چاپ و بلاوکردنه‌وهی به‌رهم و چاپمه‌نی کوردی.

ئه‌وه‌بسوو چاپ کردن و بلاوکردنه‌وهی هه‌رسی چاپمه‌نیسه کوردیه‌کان که «هاوکاری» و «به‌یان» و «رۆشنیری نوی» بوون هه‌ر له ئه‌ستوی ئەم ده‌زگایه‌دا بوو، ده‌زگاکه‌بش تا ده‌هات به‌رهمی نووسه‌ره کورده‌کانی بلاو ده‌کرده‌وه و یارمه‌تی نووسه‌ره‌کانی ده‌دا تا به‌رهمه‌ ره‌نگینه‌کانی خویان به چاپ بگه‌یه‌ن.

له‌گه‌ل ئه‌وه‌بش دا ئه‌رکی زۆرتر بوو، له‌وانه‌بش کردنه‌وهی سی لق له هه‌رسی پارێزگاکه‌ی ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی‌داو سازدانی میه‌ره‌جانی شیعی و چیرۆک و رۆمان و سازدانی کۆری هه‌مه‌ جوړ له ناوچه‌ی کوردستان و له شاری به‌غداو ئاهه‌نگ گێران به یادی له‌دایک بوونی شاعیر و نووسه‌رو ناو‌داره‌کانی کورده‌وه.

رۆلی ئەم ده‌زگایه ئه‌وه‌نده پتر بوو، چه‌ندان زنجیره‌ی کتیبی له میژوو، چیرۆک، شیعر، که‌له‌پوور، چیرۆکی منداڤ، رۆمان، ووته‌کسانی سه‌ره‌کی فرمائه‌ده، چاپ کردنی وینه‌ی به‌نگامه‌ی سه‌رکرده، چاپ کردنی فره‌ه‌نگ، دیوانی شیعر، ده‌رکردو خسته به‌رده‌می خۆینه‌ری کورده‌وه.

بویه ده‌بینین به‌م جوړه رۆشنیری کوردی له سایه‌ی شوێش دا به‌ره‌و‌پیشه‌وه چوو، په‌ره‌ی سه‌ندو پله به پله گه‌بسته راده‌یه‌کی وا هه‌موو رۆشنیره‌کان له ده‌وری ئەم ده‌زگایه گه‌ربینه‌وه له راپه‌راندنی کاروباری رۆشنیری خۆی دا پشتگیری لی بکه‌ن و یارمه‌تی بدنه‌ن.

له رۆانگه‌ی بایه‌خ دانی سه‌رکرده‌یه‌تی شوێشه‌وه بوو، که سه‌ره‌کی فرمائه‌ده صدام حسین به خۆی له رۆژی ۹ ئاداری سالی ۱۹۸۳ دا ناماده‌ی لیکۆلته‌وه‌ی به‌رنامه‌ی کاری سالانه‌ی ده‌زگاکه بوو، که هه‌نگاوێکی تری سه‌رکرده‌یه‌تی شوێش بوو به سه‌ره‌کایه‌تی سه‌ره‌کی فرمائه‌ده صدام حسین بو بایه‌خ دان به رۆشنیری کوردی و به‌ره‌و‌پیشه‌وه بردنی، ئه‌وه‌بوو به‌ریزی له‌م سه‌ردانه‌ی دا ئه‌وه‌ی دووپات کرده‌وه که با هه‌موو گوڤارو رۆژنامه کوردیه‌کان ئه‌وه‌ند باس و باب‌ت سه‌باره‌ت به میژووی گه‌لی کوردو رۆشنیری کوردی بلاو بکه‌نه‌وه تا گه‌لی کوردمان له‌و باسانه تیر و ته‌سه‌ل ده‌بیت و ده‌چینه سه‌ر رۆشنیری و زانیاری گه‌لانی تر.

له‌م هه‌نگاوه‌پیشه‌وه بوو، کاروباری ئەم ده‌زگایه ئه‌وه‌نده‌ی تره گۆری تی که‌وت و په‌ره‌ی سه‌ند، ئه‌وه‌تا ژماره‌ی ئه‌و کتیبانه‌ی که تا

ئێستا به چاپی گه‌یاندوون له «۱۸۵» کتیب و په‌رتووک و بلاوکراره تی‌په‌ری کردووه، سه‌ره‌رای سازدانی ئه‌و هه‌سوو سه‌یره‌خانه شیعر و رۆشنیری یانه‌و، سازدانی ئه‌و هه‌موو کوره رۆشنیری و میژووی و که‌له‌پووریانه له شاره‌کانی کوردستان و له شاری به‌غدا دا . جگه له به‌شداری کردنی له پیشکesh کردنی شانۆگه‌ری و یارمه‌تیدانی تپه شانۆیه‌کان له‌م بوواره دا .

ئه‌ک هه‌ر ئه‌وانه، به‌لکوو شوێش به ته‌نگی ئه‌وه‌وه‌یه که کاروباری رۆشنیری کوردی به‌ره‌و پیشه‌وه‌تر بروت و په‌ره‌تر بسینت، ئه‌وه‌بوو بریار درا رۆژنامه‌ی «هاوکاری» بکریت به دوو جار له هه‌فته‌یه‌ک دا ئه‌وه‌تانی به رێک و ییکی رۆژانی دووشه‌ممان و پینج شه‌ممان ده‌که‌وینته به‌رده‌ستی خۆینه‌رانه‌وه، سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی بریار درا که گوڤاریکی هه‌مه‌ ره‌نگی مانگانه ده‌ربکریت که تا ئەم نووسینه ده‌ره‌چیت ژماره چواریشی ده‌که‌وینته به‌رده‌ستی خۆینه‌ری کورد زمان.

به‌م چه‌شنه ده‌بینین رۆشنیری کوردی له سالانی ته‌مه‌نی شوێشی پیروزی ۱۷ ی - ۳۰ گه‌لاویزی نه‌مردا گه‌بستوه‌ته راده‌ی په‌ره‌سه‌ندن و گه‌شه‌کردن و به‌ره‌و‌پیشه‌وه چوون، که له هیچ قوناه‌یگی له‌وه‌پیش دا ئەم چه‌شنه‌یه‌ی به خۆوه نه‌دیوه‌و، له هیچ سه‌رده‌مێک دا هه‌لی وای بو نهره‌خواهه ئه‌مه‌بش ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که شوێش تا دیت لایه‌نی رۆشنیری گه‌لی کورد، به لایه‌نیکی گه‌رنگ ده‌زانی‌ت و تا دیت ده‌ستی پشتگیری کردن و به‌ره‌و پشه وه‌بردی بو درێژ ده‌کات و پینج ده‌خات.

جگه له‌و ده‌زگایه‌بش چه‌ندان ده‌زگاو لایه‌نی رۆشنیری کوردی تر دامه‌زران و سه‌ریان هه‌ل داو ده‌ستیان کرده کارکردن له یواری رۆشنیری دا، وه‌ک به‌کیه‌تی نووسه‌رانی کورد، کۆمه‌له‌ی رۆشنیری کوردی، ئەمه‌نداره‌یه‌نی گشتی رۆشنیری و لاوان له ناوچه‌ی کوردستان، که ئەمانه‌بش چاپمه‌نی خویان چاپ و بلاوده‌که‌نه‌وه و ئه‌وه‌نده‌ی تر گوڕ به جم و جوڤی رۆشنیری کوردی ده‌ده‌ن، له چاپمه‌نیسه‌کانیشیان گوڤاری نووسه‌ری کوردو رۆژی کوردستان و گوڤاری کاروان و چاپمه‌نی تر . که هه‌موو ئەمانه و چاپمه‌نیه‌کانی تر و جالاکیه رۆشنیره‌کانی دیکه‌ش هه‌ر له هه‌مان رۆانگه‌ی بایه‌خ دانه شوێشه‌وه‌یه که له‌م بوواره دا پیشکesh گه‌لی کوردمانی ده‌کات.

صدام حسین یاله وانی خومالی کردنی نهوتنه

حسن حسین اللهداد

پنویستی به نهخشه کیشان و دوورینی و سهپووری ههپوو، ههروهها به ههمان شیوه جهنگی چهك ههلگرتن پنویستی به نهخشه و پلان و دوورینی و وردی ههپه، ههردوو کیشیان زور پنویستیان به سهركردهیهکی داناو نازاو نهپهز ههپه، وهكو بینیمان ههفالی تیکوشهر كاك صدام حسین چون سهركردایهتی سهردوو جهنگهکهی کردو له ههردووکیان دا نهوپهری

له راستی دا خومالی کردنی نهوت به جهنگیکی گهوره دهژمیردیت، سهركهوتنهکشی ههركیز لهو سهركهوتنهانه کهمتر نی به که له گۆزهپانی جهنگ داو سوپای چهك به دهست وهدی دههینی، چونکه ههردووکیان واتا خومالی کردنی نهوت و جهنگی چهك و بهرگری له خاك و خوئی نیشتمان، ههمان نامانجیان ههپه، بو خومالی کردنی نهوت ههروهك بینیمان

سەرکهوتنی وهدی هینا.

دیسانهوه له یهك چوونیکى كەش ههیه، ئەو كۆمپانیایا مۆنۆپۆلانه سألها سألە نهوت و پارهى ولاتى عىراق دەدزن و هەرگیز له دۆزمنى داگیركەر جیاوازی نییه، چونكه دۆزمنیش كه نیازی داگیرکردنى ههیه، دیسان دهیهوى پارهو خاك و سامانى ئەو دهولته بدزى. . كهوايى، سەرکردهى قارهمان به وردى له مهسهلهكەى كۆلبهتهوهو بىر له سەرکهوتنى موحهقق و نهجابهكانى كردوتهوه نهجا بریاری خۆمالى کردنى نهوتى دا، دهیى نهوشمان لهبیر نهچى كه گهلى له دهولتان تا ئیستا ئەم نازایهتى بهیان نییه كه كارىكى وا بكەن، یان خویان بدهنه قهرى شتى وا دژى كۆمپانیاو دهولته مۆنۆپۆلهكان بووهستن، هەر بهم جورەش به سەر سورمانهوه دهروائنه عىراق، چون توانى بهسەر مۆنۆپۆلهكان دا سەرکهون و باكى لییان نهبيت، بگره دۆزمنانى عىراق گرهبویان لهسەر نهوه دهکرد كه عىراق ناتوانییت تا سەر بهرگرى بكات و لهسەر قاچى خوى راوهستیت و، دیسان دهیان گوت بهریوهبردنى كارى وا ناسان و سوک نییه و شتى وا زهحمهتهو پىوستى به ژمارهیهكى زورى سپۆزان ههیه.

بهلام سەرکهوتن هاته دى، چونكه قارهمانى گدل صدام حسین خوى نهخشى بو دانابوو، خوى نامۆزگارى و هوشیاری جهماوهرى دهکردهوهو بووه هوى سەرکهوى سەرکهوتنهکهمان. بهلى. . قارهمانى گدل بهو چاوهوه دهروانى به مهسهلهكه نهگه هات و ئەم كۆمپانیایا مۆنۆپۆلانه ناوا به ههوهسى خویان دزی بكەن، سەر بهخوى نیشتمانى عىراق ناتهواو دهبيت، ئیکوشهر صدام حسین هەرگیز سەر بهخوى ئابورى له سەر بهخوى خاك و نیشتمان جياناكتاهوهو ههردووکیان به ئەواکهرى نهوى دى دهزانى، چونكه نهوه چى دهگه بهنى ولاتىك سەر بهخوى له لایهنى سیاسى بهوه، بهلام ولاتانى تر دهست دهخه نه ناو كاروبارى ئابورى بهوهو خيرو بهرکهتى خاكهكەى ده بهن، رهنجى ههزاران کرىكارى ههزار، كه به شهوو رۆژ ئارهق دهريژن و شهونخونى دهكەن، بهكێكى پىگاته بيت و بسانداته بن ههنگل و بيبات، یان وهكو بهكێك وابه دهبینى چهند كهسێك لهسەر ئهزى خویان كێلگه دهكەن و ئەو

دیت خوى دهكات به هاوبهشیان و داواى بهشى خوى دهكات، كهچى نه ئهزى ئهزى خویوه نه ئارهقیشى لهسەر رشتوهوهو نه هیلایش بووه، بهلام تهنها خيرو بهرکهتهكەى پىوسته. ئەم پىرکردنهوهو دووربینى بهى سەرکردهى داناو هوشیارمان گهلى قووله تا ئیستا كهسێكى تر له عىراق دا بىرى لى نهکردوتهوهو نههاتوته بىریان.

له راستى دا نهگه ر ئیمه به وردى مهسهلهكه لێك بدهینهوه دهگهینه ئەو حقیقهته كه لهوساوه نهوتى عىراق خۆمالى كرا بارى ئابورى عىراق و گوزه رانى عىراقى بهكان گۆراو به بازدانىكى فراوان و ههنگاوىكى زور گهوهرى پىشكهوتن دهژمىردنیت. سەرکهوتنى گهلى عىراق له خۆمالى کردنى نهوت دا، خهنجه رىكى كوشنده له دلێ دۆزمنانى عىراق درا، چونكه گرهبوى ئەم دۆزمنانه بووچهل كراو ناهومبندو روو بهش و رهنگ زهردو ههناسه سارد بوون.

دۆزمنان ئەم داخه هه ر له دل و بىریان دا مایهوه ههناسه ساردى بهكەیان له یاد نهچوو، چاوهروانى ههلیك بوون كه تۆلهى خویان بكه نهوه، نهوهبوو، كه خومهینى و داردهستهكەى هاتته سەر حوكم له ئێران، نههجاره ئەم تاقمهیان راسپارد بو نهوه ههول بدهن خاكى عىراق داگیر بكەن، بو نهوهى سامان و نهوت و خيرو بهرکهتى عىراق بدزن، بو نهوهى گهلى عىراق ژىردهسته بكەن و دهسهلات به دهستى ناكهسان و دۆزمنانى گهلهوه بيت.

بهلام ههزار شوكر بو خواى مهزن، كهوا سەرکرده بهكی تىگه بشتووو نازاو دلیری به گهلى عىراقى بهخشى، كه ههفال صدام حسین سەرکرده بهبیتى گهلى کردو توانى خاكى عىراق و گهلى عىراق له دۆزمنان بپارىزیت و به سەر دۆزمنان دا سەرکهوتنى گهوهرو نایاب وهدى بهینیت. له یادى سەرکهوتنهکهمان له بهكى ئادار سلاو بو قارهمان صدام حسین و گهلى نازاو دلیرمان دهكەین و دهلیین: نهوت خاك و گهلى عىراق پارىزراوهو دهپارىزیت، چونكه سەرکردهى نازاو دلسوزى خوى ههیه.

بانگه وازيك

له در خومه ينيزمى زوردارى

- حەمە پور -

بەغداد ۱۹۸۸/۱/۳

براگەل و، خوشكائى كوردى ئيران!
ئەى بە دەستى خومه ينيزم، مالى ويران.
خۆ راگرن؛ چونكە سەرى ئاسمان،
هەروا بە پوش را ناگيرنى بى گومان.
نەتان بيستوه؟ زورداران وەك ئاو ئەچن؛
«گەليش زيخە»، ئەمىنيته وە لە بن.
پشوتان بى، خاو مەبته وە لە خەبات!
تەنيا خەبات؛ بو ئازادى تان ئەبات.
دەبا: بمرنى «خومه ينى»، دارو دەستەى،
هەزار نەفرەت، لەم دام و دەسگا پەستەى.

با: داخرين؛ پەرتوك، گوڤار، رۆژنامە،
با: كۆل كرین؛ سەر نووكى پەنجە و خامە.
با: بگيرين، رۆشنبيرو، نووسەران،
با: دەركرين؛ دەستەى وورپاي ئەفسەران،
با: بپررى؛ زمانىكى بكا: «لەل»،
دە با: بەند بى؛ ئەوەى: بيا ناوى گەل،
با: بە چەكى ئايىنىكى سەر زارى،
دا پاچرى؛ دارى گەل، سەرو خواری،
كرىكار و، جوتيار؛ بو: ئاغا و، گوللە،
بازارپيش؛ بو: شەق و، ليدان و، زللە،

کار به ده ستیش؛ بو: نان برین، دهر کردن،
 به ستهی درو؛ به زور بو: له بهر کردن،
 دهس به سهری و، دهر به دهریش؛ بو تهوه:
 کهوا، له ربی نیشتمانا؛ کهم خهوه،
 جا چیی تیا به، با: سیداره ی بهر کهوی،
 تهوهی: ویستی نیشتمانی سهر کهوی،
 ده با: هردوو بی، بکریته کوته ره،
 تهوهی: بو کورد په رستی، سهودا سهره،
 پارت و، کوته ل؛ که: دهنگی گهل دهر برن؛
 با: به دادگای «قهره قوش»، بیان گرن،
 چاوی تهوهی، «ماف» بخاته بهر چاوان؛
 با: هه لکو لری و، تهوهی لی بی به تاوان،
 بو زاخاوی، میشک و، خه یال؛ چیه گهر؟
 «بیهوش دارو»؛ بدری دهر خواردی «هونه ر»،
 با: ده ستیکی، پولایینی، ویران کار؛
 پر هیز نه سهره و؛ به ربیته خاکی نازدار،
 ده با: «میژوو»؛ زینده به چال و، وون بی،
 «ویژه»یش؛ نخون، وهک: دیزه ی سهر وین بی.
 بهرو، بوومی، نیشتمانی، پر له پیت،
 با: له ناو چی، به فیرو و، په لپ و، نهریت،
 کشت و کال؛ ووشک، با: ناژهل گشتی، قرکا،
 «گهل»؛ خوشاوی برسیتی، ده با: فرکا،
 ده زگای: «داخ» و، «زنجیر» و «دار»؛ دانری،
 ده رگای خویندن؛ له روله ی گهل، داخری،
 ریچکهای هونه ر؛ قهی ناکا، ته گهر شدت بی،
 با: نیشتمان سنوور، سنوور، لهت لهت بی،
 به «قاله ی ده م»؛ سا با: «گهل»، بتویته وه،
 ووته ی: «پاشا: چوخ به شا»، بلریته وه،
 با: «بیانی»، له خاکمان، نیشته جی بی،
 «تهو»؛ خاوه نی: بوونیتی و، شوین و، ری بی،
 «برا بهشی درو»؛ ده با: په یا بی،

«گهل فروش» و، «خوین مز» مان؛ پیشهوا بی،
 ته مانه گشت؛ وهک سیهرتاتن «دیاری» ن،
 بهرو بوومی: «خومه یینیزم» ی «زور داری» ن،
 * * *
 با: ته مانه گشت، بیترین، به سهر گه لا،
 ناراسته ی بن: چند گنچه لی، لا به لا،
 تا، ته مانه؛ له سهر «گهل» و «نیشتمان»؛
 ههر چند، پتر به کار بیترین؟ بی گومان:
 وه کوو؛ سهر کف گرتی دهر یاههک، وان،
 دهر یاهه کی؛ «ده م پر له خوین» ی ههستان.
 ههر چند؛ که: کف لیگرتی تهو دهر یاهه،
 «خولیا به کی پووج»، ههر؛ له بن نایه.
 به لام تهوه؛ ته بیته: «هوی هوشیاری»،
 بو: «ههر گهل» نک؛ که، لی بی بکری «زورداری»،
 وهک: «کللی» ی دهر گای؛ «کانی ناگر» ه،
 له ناکاما ههر؛ «شانی زور دار»، گره،
 چونکی، بنکی تهو؛ «دهر یا بی پایان» ه،
 «گه نجینه» به، «بیر» یکی تیا، «په نهان» ه،
 «بیر» یش: له ناو ناچی و، کاری تی ناکری،
 با: «تاکه ی گهل» بمری؛ «گهل» و «بیر» نامری،
 ههر چند بیکیش: زه برو زهنگه، به هیز تر بی؛
 به رامهر «میشک»؛ ناتوانی، خو راگر بی.
 تهو دهر یاهه ش ته بیته کلپه و مه سخل
 بهر ته بیته ویژه ی دوشمنی چه پهل
 «دار و له له» ی «په ستیونیه ر» ی «سته م»؛
 به بی گومان؛ «ته قین»، دینیته به ره م،
 تهو «ته قین» هی، که زور دار ته کا ناکام،
 «ماف» بو: «گهل» و «نیشتمان» ه، سهره نجام.
 * * *
 «ده با: بمری «خومه یینی» و دار و ده سته ی،
 هزار نفره ت، له م دام و ده سگا په سته ی.»

سلاوی وهفاداری گهلی کوردمان بو ههڤالی تیکۆشه ههڤال صدام حسین له یادی ده رچوونی به یاننامه ی ۱۱ ئاداردا

● کامهران نهحمده ●

به شهرفسه کانی گهلی عیراقمان به عه ره ب و کوردو هه موو که مایه تیه نه ته وه یه کانی تره وه که له ژیر ره شمالی عیراقی خوشه و یستماندا ده ژین، گهلی کوردمان چاوه بروانی نه وه بوو که شورش ی ۱۴ ای ته مووز ناواته کانی بیینه دی و مافه ره وا کانی بو جی به جی بیت. به لام به داخه وه دوای ماوه به کی کم ده ست و دایه ره که ی عبد الکریم قاسمی دیکتاتور شورش ی ۱۴ ای ته مووزیان له بیازی راسته قینه ی خوی لاداو نه و ناواتانه ی که گهلی عیراق چاوه بروانی بوون بویان بیته دی هه مووی پوو چه ل بوونه وه قاسم و تاقمه کۆنه په رسته که ی ده ستیان کرد به گرتن و برینی گهلی عیراق و ولاتیان گه رانده وه بو دۆخی جارانی و کونه په رستان جاریکی تر ده سه لاتیان گرتنه وه ده ست و گهلی عیراق سه ر له نوئی که و ته ژیر زه بر و زوری نازارو نه شکه نجه وه و به ندیخانه کان پر بوونه وه له رۆله کانی گه ل و گهلی کوردمانیش له م بارو دۆخه ناهه مواره دا که و ته بارو دۆخیکی زور ناله بارو

گهلی کوردی تیکۆشه رمان له عیراقی خوشه و یستمان شان به شانی برای میژوو یی و هه میسه یی له دیر زه مانه وه تیکۆشا وه و خه باتی کردوه دژ به کونه په رستان و داگیر که ران و نیستعمار و ئیمپریالیزم و شورش ی به رپا کردوه به خوینی نالی خاکی عیراقی پیرو زمانی ناودا وه گیانی خوی به خت کردوه له پیناو سه ره به ستی و نازادی نیشتمان و گهلی عیراق.

گهلی کوردمان له عیراق له زه مانی حوکمرانیی حوکمی مه لیکسی و داگیر که رانی نیستعماری ئینگلیزی به سه ر ولاته که مان دا تووشی هه زاره ها ئیش و نازارو نه شکه نجه و نه هه مهنی بوو له گه ل برا عه ره به کانی به هه زاران له رۆله کانی خرابوونه به ندیخانه کانی نوری سه عیای گۆر به گۆره وه له هه موو مافیکی مرو فانه ی خوی بی به ش بوو.

کاتیکی که شورش ی ۱۴ ای ته مووزی سالی ۱۹۵۸ به رپا بوو دوای تیکۆشانیکی بی وچان له لایه ن هه موو تیکۆشه ران و رۆله

تووشی ههزاره‌ها گهرمه و کیشه بوو به دهست جو مسرانه دیکتاتوریه کانی نه و کاتهوه.

چاره سهه کردنی مهسهله‌ی کورد له کوردستانی عیراق دا کردهوه، چاره سهه کردنیک له سهه بنه رته‌ی بیرو باوه‌رو به گسانی و ناشتی و دیموکراتی دامه‌زرا بیته و پای رۆزگار کاری تی نه کات و رۆزگار رهنگی کال نه کاتهوه.

به که مین ههنگاو که شو‌رش بو نهو مهسهله‌یه هاویشتی، نهوه‌بوو ددانی به مافه ره‌واکانی گه‌لی کوردا نا، مافه رۆشنیری به کانی گه‌لی کورد، له خویندن به زمانی کوردی و، له ده‌رکردنی گو‌فار و رۆژنامه به زمانی کوردی، نهوه‌بوو سالیکه نه‌برد رۆژنامه به کی هه‌فتانه و گو‌فاریکی مانگانه که‌وته بهر دهستی خوینهرانی کوردهوه.

پاش نهوه، شو‌رش به سهه کردایه‌تی حزبی به عه‌سی عه‌ره‌بی سوشیالیست که‌وته گه‌ت و گو‌وه له‌گه‌ل نوینهرانی نهو کاته‌ی گه‌لی کورد، نهوه‌بوو له‌گه‌ل پارتی دیموکراتی کوردستان دا به‌پاننامه‌ی یازده‌ی نازاری سالی ۱۹۷۰ هاته کایه‌وه، لهو

گه‌لی کوردمان به تاییه‌تی و گه‌لی عیراق به گشتی له‌م حاله ناهه‌موارو نا له‌باردا مایه‌وه تاوه‌کو رۆزی نازادی و سهه به‌ستی و سهه‌فرازی هه‌له‌هات و نه‌ویش به به‌ریابوونی شو‌رش گه‌لی عیراقی مه‌زن، شو‌رش ۱۷ - ۳۰ ی ته‌مووزی پی‌روزی به رابه‌رایه‌تی حزبی پیشه‌وامان حزبی جه‌ماوه‌ری عیراقی خوشه‌ویستمان حزبی به عه‌سی سوشیالیست.

کاتیک شو‌رش ۱۷ - ۳۰ ی گه‌لاویژی پی‌روزی هاته کایه‌وه، گه‌لی کورد له بارودوخیکی نائاسایی و ناله‌باردا ده‌ژیا، بگره مهسهله‌ی کورد گه‌یشتبوه راده‌به‌ک له هه‌موو لایه‌که‌وه هیزه نیو ده‌وله‌تی به‌کان بو خوینتیا ن راده‌کیشاو، له زور لاوه کاریان تی ده‌کردو بو سوودو به‌رزه‌وه‌ندی خوین به کاریان ده‌هیناو، گه‌لی کوردیش لهو ناوه‌دا به سهه لی شیواوی و بی سهه‌کرده‌بی گیری خوارده‌بوو، هه‌ر نه‌وه‌نده‌بوو خودی خوشی لی بی‌زار بیست، بو‌یه به‌که‌مه‌ین شت که شو‌رش کردی، بی‌ری له

به‌یادنامه‌ی‌ده‌چەندین‌خاڵ‌دیاری‌کراوون،‌ که‌به‌کێک‌له‌و
خاڵانه‌یش‌ ئوتونومی‌ی‌ ناوچه‌ی‌ کوردستانی‌ عیراقی‌ بوو‌ له‌ ژیر
سایه‌ی‌ یه‌ک‌ ئالاو‌ یه‌ک‌ خاڤ‌ و‌ یه‌ک‌ زه‌مینی‌ به‌ری‌ عیراقی
خۆشه‌ویست‌ دا،‌ که‌ ده‌بوو‌ پاش‌ چوار‌ ساڵ‌ له‌ ده‌رجوونی‌ ئه‌و
به‌یادنامه‌وه‌ ئه‌و‌ ئوتونومی‌ به‌ جیه‌جی‌ بک‌ریت،‌ ئه‌وه‌بوو‌ له‌ یازده‌ی
نازاری‌ ساڵی‌ ۱۹۷۴‌ دا،‌ سه‌ره‌ک‌ کومار‌ ئه‌و‌ به‌یادنامه‌ی
ئوتونومی‌ به‌ی‌ راگه‌یان‌دو‌ بۆ‌ هه‌موو‌ گه‌لی‌ عیراقی‌ له‌ ئیزگه‌و‌ له
ته‌له‌فزیونه‌وه‌ بلاو‌ کرده‌وه‌.

که‌ ناحه‌زان‌ و‌ ئه‌وانه‌ی‌ پش‌تیان‌ له‌ گه‌لی‌ کوردی‌ کوردستانی
عیراق‌ کرد،‌ بینیان‌ شو‌رش‌ به‌لێنی‌ خۆی‌ به‌دی‌ هینا‌ ئه‌وه‌نده‌ی
تر‌ هارو‌ در‌ بوون‌ و‌ هیرش‌یان‌ کرده‌ سه‌ر‌ دام‌ و‌ ده‌زگا‌کانی‌ شو‌رش
له‌ ناوچه‌که‌دا‌ به‌لام‌ شو‌رش‌ له‌ چاره‌سه‌ر‌کردنی‌ مه‌سه‌له‌ی‌ کورد
به‌ شیوازی‌ راسته‌قینه‌وه‌ دیموکراتیانه‌دا‌ سه‌رکه‌وت‌ و،‌ گه‌لی
کوردیش‌ مافی‌ ره‌وای‌ خۆی‌ له‌ ئوتونومی‌ دا‌ وه‌رگرت‌:

ئه‌وه‌بوو‌ هه‌ر‌ له‌ یازده‌ی‌ نازاری‌ ساڵی‌ ۱۹۷۴‌ وه‌،‌ دام‌ و
ده‌زگا‌کانی‌ ئوتونومی‌ دامه‌زران،‌ له‌و‌ دام‌ و‌ ده‌زگایانه‌یش
ئهنج‌وومه‌نی‌ راپه‌راندنی‌ ناوچه‌ی‌ ئوتونومی‌ی‌ کوردستان‌ و
ئهنج‌وومه‌نی‌ یاسادانانی‌ ناوچه‌ی‌ کوردستان،‌ که‌ هه‌ر‌ چوار
ساڵی‌ جارێک‌ به‌ شیوه‌یه‌کی‌ دیموکراتیانه‌ ئه‌ندامانی‌ ئهنج‌وومه‌نی
یاسادانان‌ له‌ هه‌ر‌ سێ‌ پارێزگا‌کانی‌ ناوچه‌که‌دا‌ له‌ رینگای
ده‌نگدانی‌ نه‌ینی‌ یه‌وه‌ هه‌ل‌ ده‌بژیررین‌ و‌ هه‌ر‌ که‌سێک‌ ئۆپه‌ری
راسته‌قینه‌ی‌ خۆی‌ ده‌ست‌ نیشان‌ ده‌کات.

له‌م‌ دوو‌ ده‌زگایه‌وه‌یش‌ چه‌ندین‌ ئه‌مینداریه‌تی‌ هاتوونه‌ته
کایه‌وه‌ بۆ‌ به‌ریه‌وه‌بردنی‌ کاروباری‌ کومه‌لایه‌تی‌ و‌ ئابووری‌ و
رۆشن‌بیری‌ و‌ گواسته‌وه‌وه‌ هات‌ و‌ چۆو‌ کشت‌ و‌ کال‌ و
چاره‌سه‌ر‌کردنی‌ گشت‌ و‌ نیشته‌جی‌ بوون‌ و‌ ته‌ندروستی‌ و

په‌روه‌رده‌و‌ فێر‌کردن‌ له‌ ناوچه‌که‌دا.

جگه‌ ئه‌وه‌ی‌ چه‌ندین‌ پرۆژه‌ی‌ خزمه‌تگوزاری‌ هه‌مه‌ چه‌شن
له‌ ناوچه‌که‌دا‌ پش‌که‌ش‌ کراوه‌،‌ له‌ وانه‌یش‌ پرۆژه‌ی‌ په‌روه‌رده‌یی‌ و
کومه‌لایه‌تی‌ و‌ ته‌ندروستی‌ و‌ نیشته‌جی‌ بوون‌ و‌ کردنه‌وه‌ی‌ قوتابخانه‌و
دایه‌نگاو‌ خه‌سته‌خانه‌و‌ چه‌ندین‌ خزمه‌تگوزاری‌ تر‌ که‌ ره‌وتی
ژێانی‌ کومه‌لانی‌ خه‌لکی‌ ناوچه‌که‌ به‌ره‌و‌ پش‌تر‌ ده‌به‌ن.

ئه‌وه‌ بۆ‌ چوارده‌ساڵیش‌ ده‌چیت‌ که‌ گه‌لی‌ کورد‌ له‌ کوردستانی
عیراق‌ دا،‌ مافی‌ ره‌وای‌ خۆی‌ له‌ ئوتونومی‌ دا‌ وه‌رگرتووه‌و،‌ له
ژیر‌ ئالای‌ عیراق‌ دا‌ تی‌ ده‌کو‌شیت‌ و‌ به‌شداری‌ بیناشان‌ و
به‌ره‌و‌پش‌شه‌وه‌ بردنی‌ نیشتمان‌ه‌ ئازیزه‌گه‌ی‌ ده‌کات،‌ ده‌سته‌و
ئه‌ژنۆیش‌ رانه‌وه‌ستاوه‌،‌ به‌لکو‌ ئه‌وه‌تا‌ ده‌ستی‌ به‌ هه‌لگرتنی‌ چه‌ک
کردووه‌و‌ له‌گه‌ل‌ سوپای‌ مه‌زنی‌ عیراق‌ دا‌ دژ‌ به‌و‌ بایه‌ زه‌رده
راوه‌ستاوه‌ که‌ له‌ قوم‌ و‌ تاران‌ه‌وه‌ هه‌لی‌ کردووه‌و‌ نیازی‌ ئه‌وه‌یه
زیان‌ به‌ گه‌ل‌ و‌ خاڤ‌ و‌ ده‌سته‌لات‌ و‌ سه‌ره‌به‌رزنی‌ عیراق
بگه‌یه‌نیت،‌ به‌لام‌ خه‌یالی‌ ناحه‌زانی‌ شو‌رش‌ خاوه‌،‌ گه‌لی‌ کورد
هه‌رگیز‌ پش‌تی‌ شو‌رش‌ به‌رنادات‌ و،‌ هه‌ر‌ له‌ سایه‌ی‌ شو‌رش‌ دا
ئاواته‌ ره‌واکانی‌ هاتوونه‌ته‌دی‌ و‌ شادومانی‌ و‌ خوشی‌ چه‌شتووه‌،
بۆیه‌ تا‌ دوا‌ دلۆبی‌ خۆینی‌ خۆی‌ به‌رگری‌ له‌ شو‌رش‌ ده‌کات‌ و
دروشمی‌ هه‌میشه‌ییشی‌ پاراستنی‌ گه‌ل‌ و‌ خاڤ‌ و‌ شو‌رش‌ مه‌زنی
۱۷ - ۳۰‌ ی‌ گه‌لاویزی‌ پیرۆزه.

- سلاوی‌ وه‌فاداری‌ خۆشه‌ویستی‌ گه‌لی‌ کورده‌مان‌ له
کوردستانی‌ عیراق‌ بۆ‌ شو‌ره‌ سواری‌ پاله‌وانی‌ عیراق‌ هه‌فال
صدام‌ حسین‌ له‌ یادی‌ جه‌ژنی‌ ۱۱‌ ی‌ ناداری‌ مه‌زن‌ دا.
- سه‌رکه‌وتن‌ و‌ سه‌ره‌رزنی‌ بۆ‌ گه‌له‌که‌مان‌ و‌ ولاته‌
خۆشه‌ویسته‌که‌مان،‌ به‌زین‌ و‌ سه‌رشو‌ریش‌ بۆ‌ دوژمنان‌.
ئێتر‌ له‌ سه‌رکه‌وتنیکه‌وه‌ بۆ‌ سه‌رکه‌وتنیکي‌ تر

سەمالا

بۇ ئادارونەورۆز

● شىفيق محمود جاف ●

ئادار...

ئەي مانگى بەخششى و دەستكەوت و وەدىھات...

ئەي مانگى گەشانەوئى گولانى ناوات...

ئەي وەرزی بەرز بوونەوئى ئامانچ لە مېرغوزارى وولات...

ئادار...

ئەي بووكى وەرزەكانى سال لە بەهەشتى رەنگىنى نېشتمان...

بەپوشىنت بەرگى زەرد و شىنى و شال و سوور و تاراي سپىت،

ناخ و دل و دەروونى ھەموو ئارەزووخوازان دىننە جوش...

ئادار...

ئەي مانگى گەش و گەشاوئە لە ئاسمانى ئەنجامى نېكوشان لە

ئاسمانى ماف رەواكان، دەستكەوتە مەزنىەكانمان لەسەر لاپەرە

زىرىنەكانى مېزوودا بە تۆو ئاوتراون...

خومالى... رۆزى ئافرەت... ئوتتۇنومى بۇ كوردستان...

ئادار...

ئەي دروستكەرى قەلاى پۇلايسىنى بەكئىيمان ئەي چراى

بەربلاوى ناوات خوازان...

لەشاخ و نبار و دۆل و ھەوراوھكان

بە ھەلپەركى و گورانى و ئاوازی جوان ئاھەنگ دەگېردىت...

ئادار...

ئىكايە... ئەكەي رۆزى لەرۆزان لىوھكانت دابخەى...

چاوەكانت بنوقىنى، با ھەموو سالىك لە زىر سىنەرى بېزانگى

چاوە جوانەكانتدا ئاھەنگى سەرکەوتتەكانمان بگىرىن و يادى

تەمەنى جوانت بگەينەوئە بە كوئىزى چاوى ناحەزان و

دورمان...

ئادار...

خەگەي ووشەكانم پەرە و ھەندەم بۇ دەرھات... لىم مەگرە...

لىم بېرورە... رىبوار نىم و نەبووم و توولە زىنى بارىك بگرمە

بەر و ئاوازی دەنگى شىشال دوورە پەرىزى لىدەم... بەلكو

ھەمىشە بارەروومەندى مەلەي جۇگەي ئاوى ئافگەو گەشى

لبوار و رۇسى چەم و شەنى بەرەبانتەم

پىرۆزت بى پىرۆزمان بى يادەكەت...

چەند چامەپەلە

لە سەر دەمی جەنگەوه

شیعری:

● یاسین طە حافظ ●

● موکەرەم رەشید تالەبانی ●

لە عەرەبی یەوه کردوو یەتی بە کوردی

● سەرەتا

هونراو دەنووسم

پشکۆیهکی کوزاوه

چەند پارچەپەلە لە مرووف

فەری دەدەمە تاریکی یەوه

من

پیاویکی تاك و تەنیام

مامۆستاگە ییزی لی دەبیتەوه

پاشان، پیاوانی سیرك، دووریان خستوو دتەوه

منیش لەم جیهانەدا، کەس نییه

لە خراپەکاری جیهان

بەپارێزیت

کەس نییه مەرگم لی دوور بخاتەوهو

تاك و تەنیایم لی دوور بخاتەوه

نیگایەکی خوشەویستی نەبیت

دەبیینم،

کە لەشەقام دا ری دەکەم

لە ترسی کەسانی نەناسراودا

ئاوور دەدەمەوه

غەمباری و

کوشتن و

شکاندنی کەللەسەرە تاسکەکە

شاراوەن

نووستنی سەر بەردیکی ساردیش

چەندین سألە

چارەنووسی خۆم دەزانم

ريزيك گولله له پښت بېستم و
راوی گايه کی شیت بنیم
چاره نووسم نه ویه گهر شو داهات
بچمه نیو چالی خه فتمه ووه
له ساتانه بنووسم که دنگ وباسه کان
دهیانقرتین

کتیبه کان دهیانقرتین،
له گوشه گیر بیان بدویم
له بی دنگی یان له هراو هوریاکه دا
له خوهه ستانی شهوانه یان
له مووچرکه بیان له بیره وهریدا.
من پیاوه که ی دیم
سه بارهت به ووی دیکه ی نیاندایه
ده دویم
چاره نووسم

من نه ناسراویکم سه بارهت به نه ناسراوان ده دویت!
● گولله ته قانندن

بو کوشتن
تاقی کراویته ووه.
نه ی گولله
چون هم سهختی یهت وه رگرتووه!
هاوار وام لی ده کات
نهرم بم،
نه ی بو شایی
نایا قایل بوون ده به خشیت؟
به رده چهره که کم بده یه تا خوم رزگار بکم
که وتنه خواره ووه
ده متوقینیت
کوشتنه
ده متوقینیت

مه رگیک له پر هیرش ده هینته ژووره ووه
تا نیوه شه و له خوم بکاته ووه
تاکوو پیاویکی کوزراوو نافرته تیک بییم.
له پر مه ی گریاندان
چهندين ساله
چاره نووسی خوم ده زانم
نه وان «نیمه» ی مه زنن و میش «نه وی تر» م
نه وی تر ناومه
چاره نووسم، چهندين ساله، ده زانم
من گوللم نه ته قاندووه
به دریزایی زیانم ده ترسم ته قم لی بکرت
ده نگم بوزه
گوشتم ته ک قوردا ریسراوه
چهندين ساله، چاره نووسی خوم ده زانم
به لام نه مرق
هاوار بو شه وی جیهان ده به م
ده ست به دامینی ره گی دوور تر و ره شه باو
خه ومه ووه ده گرم
تا نه و خراپه یه له خوم دوور بخرمه ووه
که ده مسرپته ووه
تا چه قو له گهر دنی خوم دوور بخرمه ووه
تا ده نگم بمینیته ووه
تیشکیکی تر له شه وی قوردا
رابگه یه نیت
من پیاوه که ی ترم
نه وی ترم له خه مباریم دا
له شیوه دا
له خوشه ویستی دا که به خاوینیان نه هیشتووه ته ووه
چاره نووسم هم خه فته مه زنه یه
چاره نووسم نه ویه نه مرق چه کیک هه لېگرم و

بگره دوزمن
 نهم گولله یه که ده میکه په شیوی کردورم
 گهر وا بمینیته وه
 ده مکوژیت!
 گهر مایه وه...
 تو ده که ویت،
 منیش شتیکم ده ست ده که ویت
 له رزگار بوون ده چیت
 شتیك له قایل بوون ده چیت!
 ● پشودان

پاش ئه وهی
 تهنه گه که م
 به دیواره که دا هه ل ده سپیرم
 پاش ئه وهی
 ده م و چاوو هه ردوو ده ستم ده شوم
 خو م ده ده مه پال
 تاویریکی په نادار...
 چه ند په یه ونه ندیه کی دیرینم بو دین
 سه رله نوئی وینه م ده گرنه وه،
 من شتیکی کونم ژیاومه ته وه
 نه و که سه نیم
 تهنه نگیکی به دیواردا هه لپه... اردبیت
 نه و که سه نیم
 له جله گومان لی کراوه سه وزه که دا بیت
 له نیوان من و نه ودا
 ماوه به کی بو شایی
 خو ل و ئاسمان هه یه.
 هه ست ده که م که من
 هه ندیکم له کړوگیا، له خاک و به رد

بوئی نهو قورهی نزیکم هه لگرتوو

تهك فرچهی

لق وپویی دره خته كان دا

من برای ئیوم

نهی خاك و گیاو گۆله هه راشه كان

له نیوان خوتان دا

شونینك و راهاتوویم بی ده به خشن؟

نهی نزاده هیمنه كه

كه له سه ره تایی گهردوو نهوه له كات دا ده ژئیت

نهوه تا ئیمهیش هه ندینکی ترین

لیك راهاتووین، خوشه و بیستیمان له نیواندایه:

ره گینکی کون، بهردینك، مرو فیک.

● تابلویهك

پیش شییهك و

سی ئافرهت و

مندالیک و

خوراکی سه ره چند سینییهك دهستی لی نه دراوه

هه موویان چاویان ئه بله قه

چاوه روان!

● پشو و پچراندن

له ناکاودا،

له نیوان کووپه كه دا

جگه ره كهی كوزاندهوه كه ساتیکه دایگرساندوو هوه،

چوو ره ژوو ره كه وه،

پاش كه مینك

جلی له بهر كردو

كاغه زینك به دهسته وه تیک چوو،

له نیو گرافانیدا چه وتان دیه وه

له ریگادا

هه نگاهه كانی گریان گرت ...

● دیلیك

ههردوو دهستی

له سه ره سهر بوو،

دهم و چاوی

له غه یب دا

ههردوو چاوی

بو ته ماشا نه بوون.

كه سه قامگیر بوون

تفه ننگه كان به سه ره سه ریانه وه بوو،

ئاوویری دایه وه

پینه كانی جوولانده وه،

په نجهی به خوله كه دا رادا

له سه ره پارچه یهك بهرد

گیر سایه وه

ویستی بیته گو،

ووشه یه کی

به رووی دراوسپه كه پدا

په رزاندا،

بزه یهك له سه ره لیوی ده ره كه وت:

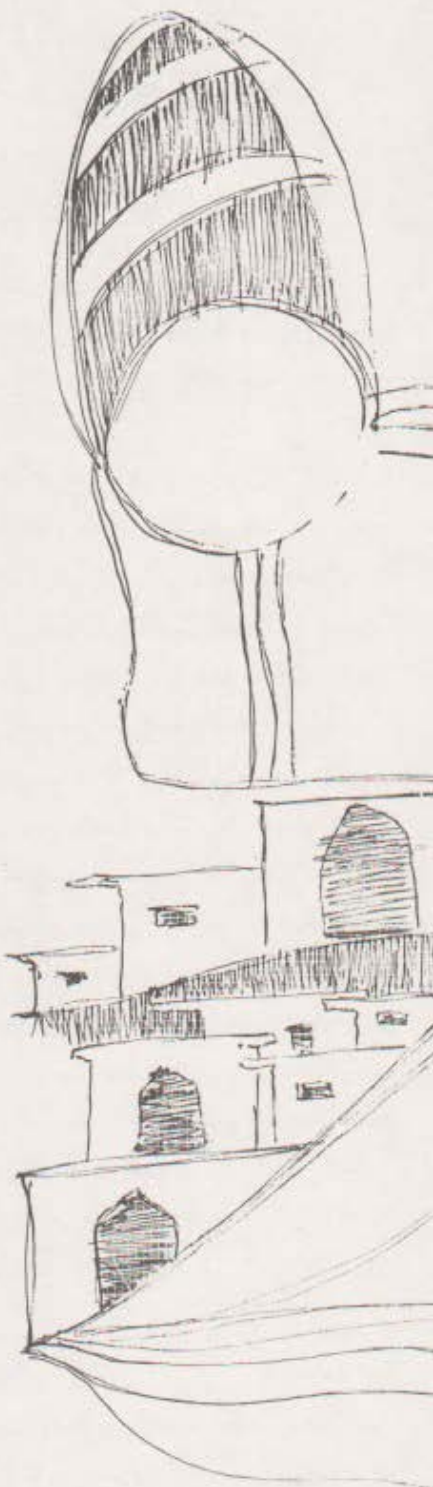
هیشتاكه مرو فیه!

له گو فاری (الاقلام) ی

ژماره (۷) ی

ته مووزی (۱۹۸۶)

وه رگیراوه

شعری

راسته قینه

نووسینی:

● ئەمین نەقشبەندی ●

جاری وانهی ئەو هەستی دەروژە ئەوەند بەهیزە مرووف بەجۆری
ئەهەژینی ئەگەر هەستی شادی بێ ئەیخاتە سەماو هەلپەڕین ئەگەریش
ناکامی و نامورادی و کۆس کەو تێشە وا ئەیخاتە شیوەن و زاری و
قورپێوان . .

لێرەدا بە ئەنێم بەکێ لە گەورەترین هۆ بو دەربەڕین و پشان دانی
هەستی دەرون هونەرێکە، کە بە هاوکاری مینک و زمان و دەست و
هۆش و بیرم سات و کات و پلەو پایە زانین و نەزانین، شارەزایی و
نەشارەزایی و خوینەواری و نەخوینەواری، زۆروکەم بونی نیستیەدەو
ئامادەیی و بەهرەیی خواداویی، بە دەست دانه دەستی هەمووی ئەمانە
دیتە بەرەم، وە بە زۆرو کەم بونی ئەم کەرەستە فەرق ئەکات . . .
ئەویش . . ئەو شتە، ئەو هونەرە کە بێ ئەوتری «شعیر» شعیر بو
ئەوانە، کە، کەم، یان زۆر، بەهرەیی شاعیری یان هەبە گەورەترین
هۆی دەربەڕینی هەستی دەروژە، جا هەر وەک کە گریان و پیکەنێکە
بەبێ هۆی بەبێ پال پێوەنەری دەروونی نایب . . . شعیرە کەش
ئەگەر شعیر بێ بەجۆرە، وەهەرکام لەو هەست دەربەڕانەیی تریش
وێکۆ گریان و پیکەنێکە، ئەگەر بەبێ پال پێوەنەر و بەبێ هەستی
دەروونی بوون و ئەوانیش دەس هەل بەستن و زوپاسایی یەو
بێ ریش وەرچەلەکە . . . وەهەر وەک گریانێ ئەو کەسانە وایە کە مردوی
خەلک ئەلاوینتەووە ئەو گریانە ئەکەتە پشە، سا یان بەرامبەر بە
پارەوپول و پاداشی بێت، یان هەر وەک خەدەنیک . . . جا ئەو
فرمیسک و گریانە دروینە لەکوێ وەگریانێ کۆست کەوتوان
لە کوێ!!!!؟ . .

هەر وەک عەرەب ئەلێن «شتان بین النواحة والکلی» واتە فەرق
زۆرە لە نیوانی بلاوین و کۆست کەتو واندا . . . هەر واش سەبارەت
بە گۆرانی بێژنیک کە گۆرانی ئەکاتە هۆنیک بو ژبان ئەک ئەوەی

باوەری من سەبارەت بە

هیچ کەس نێمە فیری گریان و پیکەنێن ناکات، گریان و پیکەنێن
هۆنیکن بو دەربەڕینی هەستی دەروون، هەرگیز کەس نەگوتووە بەتو
ئەگەر شادبویت بێ کەنە و ئەگەر کۆست کەوت بگری . . . لام وایە
منالی کۆرپە باشترین بەلگەبە بو ئەم باوەرە، منالی کۆرپە بەرلەووی
لەم ژبانەو لەم جیهانە هیچی حالی بێت ئەگەر نازاری بوو، یان
برسی ی بوو، ئەگری ئەگەریش لەشی ساغ بوو وەزگی تێر بو بزه
ئەکەوینتە سەری لیبوی، هەر واش مرووف کە کەم کەم هاتە کۆری
ژبانەو، ئەو شتانەیی کە سوودی بێ ئەبەخشن خوشحالی ئەکەن و
بێ یان ئەگە شینتەو ئەو شتانەش زیانی بێ ئەگەنێن خەمبار و کزی
ئەکەن . . . بەلێ ئەگەر ئەو شتانە لە ستوری ناوەندی تی بەڕین بگرە
خوشە کە یان جگە لە دل خوش بوون بزەیش بخاتە سەری لیبوی وە
ناخوشە کە یان چاوی پرکا لە فرمیسک، لێرەشا هەر وەک ئەمەنی
مندالی و وایە، واتە بزە کە هەر خوی هاتووە هەر خوی خویی
داسە پاندووە خویی کردووە نیشانەیی دلخۆشی و شادی، هەر و هاش
فرمیسکە کە ئەویش بەزوانی بێ زوانی ئەلێ . . . ئەم دەروونە
ئەکوێ لە خەمدا، ئەم دەروونە ناگری تی بەر بووە بۆیە ئەو چاوانە
وێکۆ مەنجهل هەل چوون کەف ئەکەن و ئەسرینیان سەر ئەکات . .

کەوابو هەمیشە هەستی دەروژە کە پال پێوەنەری ئەندامی لەشە بو
دەربەڕینی ئەوەی لە دەروناپە، ئایا چا و ئەو هەستە دەربەری بە
فرمیسک، یان لیبو پشان دەرو دەربەڕنەری هەستە کە بێ بە بزەو
پیکەنێن، یان زمان بێتە دەنگ و هاوارکات یان بداتە قللەیی پیکەنێن،
یان بەسۆزیکێ بەتینەو ئەو هەستە بکاتە بەستەو هۆنراوە، یان هەر و
بە بێ دەنگی و بە خامۆشی دەست و قەلەم بکەنە نوینەر و ناوات و
نارەزوی دەرون و بێر و باوەر و خەم و شادی مان بۆیخەنە سەری
لاپەری کاغەزو بیکەنە شاکاریکی نەمرو هەتا هەتا بە زیندو
بەردەوام .

خوی له خوځی و شادی دا هاتیته سماو گورانی گوتن و هه لپه برین . .
 بی گومان ته گهر شهیدای له یلی نه بوانی مه جنون ناوا هونراوه ی
 به کسولی هه ل نه نه بریزا، وه ته گهر ههستی خوداویستی نه بوانی،
 نه رابعه ی عهدهوی ناوا هه نسکی خوځه ویستی نه کرده شیعو
 نه بگوت . . .

تَعَصَى الْآلَهُ وَأَنْتَ تَظْهَرُ حُبَّهُ
 هَذَا لَعَمْرِي فِي الْقِيَّاسِ بَدِيعٌ
 لَوْ كَانَ حُبُّكَ صَادِقًا لَأَطَعْتَهُ
 إِنَّ الْمُحِبَّ لَمَنْ يُحِبُّ مُطِيعٌ

وه نه بابا ظاهیری هه مه دانی نه بگوت،
 چومو بهك سوته دل په روانه نی نی
 به عالم هه مچومو دیوانه نی نی
 * * *

هه مه ماران و مورون لانه دیرن
 مه نی دیوانه را ویرانه نی نی
 یان نه ی نه بگوت . .

مه نه م ئان ناگرین مورغی که فی الحال
 بسوجه م عالمی گهر به رزه نه م بال
 «مصور» گهر که شهده نه قشه م به دیوار
 بسوجه م عالم تهز تأثیری تیمثال
 * * *

وه مه ولانا جه لاله دینی رومی نه ی نه گوت

بشنوازی چون حکایت می کند
 از جدائیه اشکایت می کند
 * * *

از نیستان تانرا بیریده ان
 از تغیرم مردوزن نالیده ان

نه محی الدین عربی وه این الفارض، وه هه زاران دل سوناوی تری
 عیشی خودای هه رکا مه ی به جیا نه بونه بولسولی گولزاری خودا
 په رستی . . وه ناوا به کول ته گریان و نه هه نسکان . .

ته گهر خوځه ویستی ولات نه بوانی هه رگیز گوران ناوا له دیمه نی

شاخ و بساخ هه ورامسان و فوره داغ گه وه هرو مرواری و نه لماسی
 نه نه هوته وه و بیان کاته گه رده نی نه ده بی کوردی . . .

ته گهر خوځه ویستی نیشتمان ناگری به رنه دایته دهرونی
 بی کهس، چون بی کهس نه بگوت،

به و خودایه ی بی شه ریک و لامه کان و واحیده
 عه شقی تو نه وعی له دلما ناگری کردوته وه
 * * *

ناگریکی وا هه زارسال ناوی برژینیه سه ر
 قهت گرو کلپه و بلنسه ی تا نه به د نه کورژیه وه
 * * *

که وابو، هه روه کوه به له هه موشنی دیارده ی کزی و زه بوونی و
 ناخوځی، فرمیسکه، وه فرمیسک له گه ل نه وه شا که بی ده نگه، که چی
 خوی له خوځیا شیعره و هاواره و ده نگه و ناله یه، دیارده و نیشانه ی
 شادیش پیکه نیته . . . هه رچه ن برنی جار شادی نه سرین دیرنی به لام
 نه سرینیک کورت وه له جوژیکه تر، . . هه روا که خه م جار جارنی
 پیکه نیکی پر له ته مو په زاړه ی کورنی زورسه یری به ده مه وه یه . .
 نه وه ی ناښکرایه له روژیکه وه مروف بو، بزه، نیشانه ی شادی یه و،
 نه سرین نیشانه ی خه م.

له گه ل نه وه شا زمان گه و ره ترین وه باشترین ده رخه رو پیشان ده ری
 ههستی دهرونه وه گه و ره ترین و ته و او ترینی نه وه هه ستانه ی که زمان
 ده ری نه برنی، شیعره، که وابو شیعریک که له ههستی دهرونه وه
 سه رچاوه نه گری . . . دهس هه ل بهس و بیگانه و بی باوکه . . . نه بی
 نه وهش بزاین که شاعیری به هه ریه، وه په ره می نه وه به هه ریه ش
 شیعره، وه هه چکامی به دهستی مروف نیسه . . . به لام نه وه ی
 به هه ره مندتر بوو و نه بیته پوپه و لو تکه، نه وهش کم به هه بی و
 به نه ندازه ی به هه رکه ی، ههستی دهرونه که ی بو ده رنه خری وه
 شیعره کانی لاوازه .

وه ته گهر له به ره خواداوه کهش دا وه کو بهك بون و دیته وه سه ری
 دوو شت . . . به کیکی پایه ی خوځنه واری و شاره زایی و دنیا دبوی یه،
 دووه مه که ش پایه ی شادی و خوځی یه که، یان راده ی عیش و
 خوځه ویستی یه که، یان پایه ی کوست و ده رده که، وه یان دل راکیشی ی

دیمه‌ن و شته تازه‌کانه که نه‌کونه پښ چاو...، که هرچی توندترو
گهرم ترو کاربگه‌تر بن وا هونراوه‌کانیش به کولترو بی‌گه‌ردترو
ته‌واوتر نه‌بی...

جاریکیان به‌هاریکي ره‌نگاوپه‌نگ نه‌بی، که له شاعیری
کورد، مه‌وله‌ویش، مالیان له هه‌واریکي خوشا نه‌بی له به‌یانی
تا نیسوه‌و به‌چن جور هه‌واکسی ته‌گورپی وه جیه‌انیکی
هه‌مه‌ره‌نگ دیته دی، مه‌وله‌ویش روو نه‌کاته ئاسمان و له‌گه‌ل
خودای خو‌یا دیته زمان و نه‌لی...

هه‌قت به‌دسه کار به دس ئاسان

نەت کیشاوه جه‌ور مژه‌ی خال‌خاسان

نەت کیشاوه ئاه صوب له سه‌حه‌ردا

نەت کردوه دس دیق به که‌مه‌ردا

واته هه‌قت به‌دسه نه‌ی کاربه‌دس ئاسان واته پهرژیته‌وه سه‌ری
نهم دنیا ره‌نگاوپه‌نگ کردنه... چونکه، نه به‌یانی زوو هه‌ناسه‌ت
هه‌ل کیشاوه، نه ده‌ستی دیق کردن و کوست که‌ونت کردوه به به‌ری
پشتوینه‌که‌تا...، نه‌گه‌ر مه‌وله‌وی نه‌و دیمه‌نه‌ی نه‌دیبايه نه‌و شیعری
نه‌ده‌گوت، وه‌نه‌گه‌ر گوران دیدنه‌ی له قه‌ره‌داغ و له هه‌ورامان
نه‌کردانی باوه‌کو گورانیش بو نه‌و دوو په‌رهمه‌ی له دایک نه‌ه‌بونو
نه‌و گه‌نجه‌ی ده‌ره‌نه‌که‌وت...، که‌وا بو‌چون نه‌سرین و بزه‌گه‌واهیکی
راست ویزن بو پیشان دانی هه‌ستی ده‌روون، شیعریش نه‌بی به‌و
را‌ده‌یه پیشانده‌رو ده‌ریه‌ی هه‌ستی راسته‌قینه‌ی ده‌روون بن نه‌گینا
هونراوه‌نی‌یه، قه‌ت ناچینه‌ ناخی ده‌روونه‌وه...، چونکه دباره‌ نه‌وه‌ی
له دل‌ه‌وه هات نه‌رواته ناخی دل‌ه‌وه نه‌گینا... نا...، شاعیر نه‌گه‌ر
خوی خاوه‌نی هه‌ده‌ف و باوه‌ری نه‌بو چون له‌باره‌ی سیاسه‌ته‌وه شیعری
بنوسی...؟...، یان نه‌گه‌ر نویسی چون نه‌گاته پویه، یان چون نه‌رواته
ده‌روونه‌وه...؟...، نه‌وه‌ی سوتای عیشق نه‌بو چون نه‌توانی شیعری
به سوزی دل‌داری بخاته سه‌ر لاپه‌ره‌ی کاغزه‌ن، نه‌گه‌ریش خستی
هه‌رگیز ناگاته لوتک نارواته ناخی ده‌روونه‌وه.

نه‌وه‌ی شاخ و هه‌رد نه‌گه‌ر‌ابیت و ملاشوی به‌بونی گول‌له‌ی
کوستانان و بونی شه‌وبو و چنورو په‌رزه‌لنگ هه‌ل نه‌درایته‌وه هه‌ر به
منالی هه‌ردو گویی پر نه‌بویی له ده‌نگی هه‌زه‌ی تالگه‌وه هه‌ری
به‌فراوو ده‌نگی جوتیارو هه‌له‌ی گه‌ره‌ی سه‌ری خه‌رماتان و جریوه‌ی
چوله‌که‌ی به‌ره‌به‌یانان و، نه‌وای بول بول و سوزی سیاجه‌مانه‌وه هه‌رو
لاوکی شو‌ره‌سواران و کاروان کاران و هه‌رده‌وانانی سه‌ر له به‌یاتیان،

نه‌و که‌سه‌ی می‌شکی به قاسه‌ی که‌وی کوستانان و پیقه‌ی که‌ل و بزنی
سه‌ر لوتکه‌ی شاخان زاخاو نه‌درایی وه چاوی هه‌ل نه‌بیری به
دیمه‌نی شیرینی ده‌شت و ده‌رو شاخ و کی‌وو ژبانی ناوی باخ و
ره‌زان و هه‌وارانی گه‌رمین و کوستانان دا وه هاتو‌چوی خیله‌و
خوارو خیله‌و ژووری کوچه‌رانی نه‌دیسی... چون نه‌توانی
به‌وجوه‌ی بشی سه‌باره‌ت به جوانی سورش و ژبانی کورده‌واری
باوه‌ر ده‌ری یان هونراوه به‌هونیه‌وه و لاپه‌ره‌ی ده‌قه‌ر ره‌ش کاته‌وه
دل و ده‌روون گه‌ش کاته‌وه...، نه‌گه‌ریش گوتی و نویسی وا
ده‌س هه‌له‌سه‌وه له‌و گوره‌پانه‌دا بی‌ده‌سته، هه‌روه‌کو نه‌و گوندن‌شینه
واپه که چاوی به‌ شارو به‌ کوشل‌وو ته‌لاری شاره‌کان و له‌نجه‌ولاری
نه‌ونه مامانی ناوشه‌قامان نه‌که‌وتی وه بازاری ره‌نگاوپه‌نگ نو‌تیلی
هه‌ره به‌رزو خوارده‌نگی نایاب و شه‌قانی ته‌میزو مزگه‌وت و مناره‌ی
پر له شاکاری هونرو... هاتو‌چوی له راده‌به‌ده‌ری نو‌تومبیل و شاری
کانی نه‌دیسی وه بیه‌وی له باره‌یانه‌وه باوه‌ر ده‌ری و هونراوه به‌هونیه‌وه
لاپه‌ره ره‌ش کاته‌وه، ئایا هه‌رگیز نه‌و شیعرا‌نه‌ی نه‌و به‌لای تو‌ی
شارت‌شینه‌وه نه‌توانن بگه‌نه پویه وینه لوتکه...؟.

نه‌ی نه‌وه‌ی که گه‌زه‌ی گول‌له‌ی نه‌بیسته‌وه له سه‌رمای زستان و
گه‌رمای هاوینا له ناوی سه‌نگه‌رداو له‌زیری گول‌له‌باراندا رژی
نه‌کردوه‌ته‌وه زامداری له‌زیری ده‌س رژی دوژمندا له‌م لاهه بو نه‌ولا
نه‌گواسته‌وه‌وه چاوی هاویری شه‌هیدکراوی نه‌ناوه به‌یه‌کاوه به‌سه‌ری
می‌شکی پزاوو ده‌س و لاقی بچراودا هه‌نگاوی هه‌ل نه‌نایی... داخو
چون بتوانی سه‌باره‌ت به‌ جه‌نگ و به‌ فیداکاری جه‌نگاوه‌ران و
شو‌ره‌سوارانی گیان‌بازان، شیعری، بلی...، وه‌نه‌گه‌ر گوتی ئایا نه‌و
شیعری نه‌گاته پویه نه‌رواته ناخی ده‌روونه‌وه...؟.

له‌ ناکامدا دیتنه سه‌ری نه‌وه‌ی... شیعری نه‌بی هه‌روه‌کو فرمیسک و
وه‌کو بزه‌ی کوریه‌ی ساوا که هیچ خه‌وشیکی تیا نه‌ی به‌ ناوا پیشانده‌ری
هه‌ستی راسته‌قینه‌ی ده‌رون بی، نه‌ک به‌شونینی باوی روزه‌ بابنه‌ی
رۆژگارا بگه‌ری، هه‌رچی باو بوو نه‌وه بنوسی، عاشق و نه‌ویندار
نه‌بیت و سوزی نه‌وین هه‌ل ریزی، شه‌یدای راسته‌قینه‌ی نیشتمان
نه‌بیت و شیعری نیشتمانی بنوسیت و سوزی نیشتمان په‌روه‌ری
ده‌ری، باسی سورش پکات و هه‌والی له سورش نه‌بی.
شیعری راسته‌قینه‌ نه‌وته له هه‌ر ته‌مه‌ن و مه‌له‌نو هه‌ر وه‌رزو هه‌ر
سات و کاتیکا، پیشان ده‌رو باوه‌رده‌رخه‌ری راسته‌قینه‌ی شاعیره‌که
بی... نه‌ک به‌شونینی باوی سه‌رده‌م و ره‌واجی رۆژگارا بگه‌ری...

«کہ لہ پوورو؛ فولکلوری»

● محمد سعید جاف ●

خوینہری بہ ریز تم باس و بہ سہرہاتانہی ٹہ خوینتہوہ
 زادہی بیری نووسہر نی بہ لکو چہ ندر پرووداویکی راستہ قینہ بہو
 لہ دہوروبہری سالی ہزارو ہشت سہدو سی بہ کاندہ لہ کاتی
 فرمانبرہوای «حمہ پاشای جاف» دا بہ سہر ہوزہ کانی جاف
 ہاتوہ، خویم چہند جاریک تم پرووداوانہم لہ ریش سہی بہ کانی
 ناو جافم بیستوہ، ہر وہا ٹہ وائیش وکو خویمان ٹہ بیان وت لہ
 تافی لاوی یاندا لہ بہ سالآچوہ کانیان بیستو و جا لہ بہر ٹہوہ تم
 پرووداوانہ گوشہ بہک لہ وینہی کومہ لایہ تی ٹہو کاتہی گہلی
 کوردمان بو دہرٹہ خات، بہ پیوستم زانی لہ چوارچیوہی
 چیروک یان بہ سہرہاتانہ بہ شیوہی تاییہ تی خویم بینوسمہوہو لہ
 گوٹاری بہ سرخی «بہ بیان» دا بلاوی بکہمہوہ، ٹہ بی ٹہوش بلیم
 تم جوہر پرووداوانہ کہ لہ رابوردویہ کی نزدیکی کوردستاندا
 پرووی داوہ بہ میڑویہ کی فولکلوری گہ لہ کہمان ٹہر میڈرینت
 ٹہ گہر بیتو نہ نووسرینتہوہو لہ چاپہ مہنی بہ کاندہ بلاونہ کریتہوہ بہ
 پی گوڑینی زہمان لہ بیر ٹہ چنہوہو فراموش ٹہ کرین۔ جا لیرہ دا
 بہ پیوستی سہرشانی خویمی ٹہ زاتم

بہ خوینہرانی بہ ریزی بگہ بہ نم ہرکسامیکیان لہ وینہی تم
 بہ سہرہاتانہ بیان بیستوہ بینوسمہوہو لہ چاپہ مہنی بہ کاندہ بلاوی
 بکہنہوہ۔

لہ رووی دارشتی تم پرووداوانہوہ لہ بہرٹہوہی باسیکی زانستی و

قول ئىيە شىنەي ژمارە دانان و پەراۋىز نوسىنەم بەكارنەھىناۋە .
 ئەبى ئەۋەش بىلم ھۈي پاراستى و لەيىرنەچونەھى ئەم جورە
 رووداوانە لە كوردستاندا ئەۋەبوۋە پىش ئەۋەي رادىۋو تەلەفزیۋن و
 تۆمارگە دايتت و پىۋىستى بەكانى ژيان لەسەر شانى ھاو ولاىت بەكانى
 قورس بىيت دانىشتەكانى شارو دىھات ھەموو شەۋىك بە نۆرە لە
 مالى بەكىكىسان لە گۈنى ئاگردانى زستان كۆنەبۈنەھە بە دەم چا
 خواردنەھە و كۈنجى و خورماكردن و شەۋچەرە خواردن دەنگۈياسى
 رۇژو رووداۋەكانى رادىۋىيان ئەگىرپەھە، بەشى زۆرى دەنگۈياسى
 رۇژيان باسى مەرۋ مالات و ئاژەل و كشت و كالبان بوۋيان بربارىان
 ئەدا سەبىنى بۇج قول و ناۋچەپەك برون بوۋاۋە ئاسك يان بوۋاۋە
 بەرازو جورە راۋى تر . لىرەدا نامەۋى باسى ئەم جورە راۋانە بەكم
 كە خوم تىدادىبوم ئەمە ھەل ئەگرىن بوۋ جارىكى تىمان لىرەدا ئەمرو
 باسى چەند روۋىەكى كەلەپوورو فولكلورى ناۋ جالى ناۋچەي
 گەرمىستان بوۋ ئەگىرپەھە تاۋەكو ئىۋەي بەربىز لەم جورە لاپەنە
 ئەدەبىيەتە ئاگادارىتان ھەبىت و لە روۋىەكى كەلەپوورمان بەگن .

قەلای شىروانە :

كات چەلەي زىستانە پاش باران و بورفتىكى چەند رۇژى كەژو
 كىۋەكانى دىبارگای كۆشكى شىروانە ھەموو بەفر گرتىۋى بە رىكەوت
 زىستانى ئەم سائە زور ساردو سەخت بوۋ تەنەت لە دەشتەكانى
 شاكەل و شىروانەي گەرمىنايش دا چەند جارىك بەفر بارىۋو،
 رۇژىكى خۆرەتاۋ ئاسمان ساپەقەي سامال و ھەوا خۇش بوۋ، بەفرى
 دەشتەكان تۋابوۋە بەلام كەژو كىۋ تا داۋىنەكانىان لە بەفردا لووس
 بوۋو، ھەرچەندە ئەم كىۋە سەرسىيەنە لە كۆشكى شىروانە
 دووربوۋن لەبەرئەھە ئەم رۇژە ئەۋەندە ئاسمان و ھەوا ساف و
 پاك بوۋ نىك لەبەرچاۋى مروفى ئەيان نواند لەلای رۇژەلەتەۋە
 كىۋەكانى «بەسۋو دالەھۋە» لە روۋى سەرەۋە كىۋەكانى ھەردەي
 «سەسورەلكان» و «زەرەھ» و «سەرگەرەمەي» قەرەداغ دىمەنىكى بەكجار
 جوان و رازاۋەي خواكردىان بىك ھىتابوۋ بىرقەي ھەتاۋو بەفر نىكەل
 بەسەك بوۋن تابلىۋىەكى كەم وىنەيان ئەخستە بەرچاۋ لەلای
 رۇژەلەتەۋە روبارى سىروان بە داۋىنى كۆشكى شىروانەدا بە
 دەنگى خورە ھاژەپەكى ئەسپاىيەۋە بەرە خوار تى ئەپەرى
 دىمەنىكى زور جوانى پىك ھىتابوۋ لە نىك قەلای شىروانەدا

روبارى سىروان چەند پەل و دورگەپەكى ئى پەيداۋىبوۋو لە ناو
 دورگەو ناو روۋەكساندا ئەم دارو درەخسانە كە ھىشتا گەلای زەردى
 پايژيان پىۋە ماۋوۋ بىرقەي ئاۋى سىروان كەنىشكى ھەتاۋ ئى ئەدا،
 ھەرەھا دىنەي باغ و دىھاتەكانى ناۋچەي كوردەۋارى بىكوردەي
 رۇژەلەلەي سىروان جوانى دىمەنى دىبارگای كۆشكى شىروانەيان
 گەباندبوۋە لوتكەو ھەموو بوۋوۋن بە شايت كە كوردستان بەكىكە لە
 ولائەجوانەكانى جىھان .

لەم رۇژە خۇشەدا حمە پاشاى جاف لە بەردەسى كۆشكى
 شىروانەدا لەسەر كورسى بەك دانىشتىۋو لەم لاۋ لەلای دىۋەخانەكەۋە
 لاكىش داخىرابوۋن پىساۋ ماقولانى ناۋ ھۈزەكانى جاف لەسەر ئەم
 لاكىشەپە لەم بەرۋ ئەۋەرەۋە دانىشتىۋون، پىش ئەۋەي بەچىنە ناۋ
 كۆرى ئەم دانىشتنەۋە با چەند دىرىك لەسەر ئەم قەلایەتان بوۋ
 بنوسم، قەلای شىروانە لەسەر دوو گىردى دەستكردى توورەكەرىز
 دروستكراۋە، گىردى بەكەمىيان واتە گىردە گەۋرەكەمىيان - ئەلەين
 لەسەردەمى نەۋشىرەۋانى كورد دروستكراۋە، دوۋەمىيان بەچوكتەرە
 لەسەرىۋە «حمە پاشاى جاف» لە سالى ۱۸۲۵ ئەم قەلایەي
 دروستكردە، قەلەكە بە چوار سال تەۋابوۋە، قەلەكە بە خشتى
 سوورەۋە كىراۋگەچ و قىل و نوورە دروستكراۋە بىرتىپە لە سى
 نەۋم، ھەندەسەي فرە جوان و رىك و پىكە، لە ھەرسى نەۋمەكە ۲۴
 ژوۋرى گەۋرەۋە بچوك و چوار قوللە لە ھەرچوار سوچەكەپەۋە ھەپە
 قوللەكەنىش شۋىنى نوبەت گىرەكان بوۋە، لە نەۋمى خوارەۋەدا
 گەرماۋو چىشتەخانە ژوۋرى خزمەتكارو نوبەتچى و مېۋان ھەبوۋە،
 ھەموو رۇژى چوار ئاۋكىش لە روبارى سىروانەۋە بە كۈنە ئاۋو بە
 ولاخ ئاۋيان بوۋ ھەمراۋى قەلەكە بەسەرخستە، ھەرەھا ئاۋشىيان
 ئەبىردە سەر گىردى بەكەمى خوارەۋە بوۋ ئاۋدانى ئەم باغچەپە كە لە
 روۋى قىلەۋەكراۋىۋو ئەم باغچەپە پاش ناگىرى نەورۇز كە دىنيا
 خۇش ئەبوۋ «حمەپاشا» كۆرۋ مەجلىسى تىدا ئەبەست، ئەگىرپەھە
 (محمەد پاشا) بوۋ دروستكردنى ئەم كۆشكە ھەستە، ئالاننى دەرەۋە
 ھىناۋە پەنجەرەۋە دەرگاكانى زور نەش و نىگارى تىدادبوۋە شوۋشەي
 عروسى بەكانى رەنگاۋرەنگ بوۋ نەۋمى سى ھەمىش ژوۋرىكى
 گەۋرەپەۋ «كلاۋ فرەنگى» يان بى ئەۋوت لە دورەۋە لەگەل پىشاي
 كۆشكەكەدا لە شەپقە «كلاۋ» ئەۋرۋپاى ئەچۈن، ھەر لەبەرئەۋەشە
 ئەم ناۋەيان لى ئابوۋ. لە بىستەكانەۋە ئەم قەلایە تەرك كرا، كەرىم
 بەگى كۆرەزى حمە پاشا كە رەئىسى جاف بوۋ قەلەكەي بەجى

هشت و له کدار دانشت، تا ماوههك ئەو قەلایه بوو به مەرکەزی ناحیهی شیروانه له کۆنایی سیه‌کانهوه ناحیه چوه سه‌ر قەلایه قەلای شیروانه بوو به مەرکەزی پۆلیس، له سه‌ره‌تای په‌نجاکانهوه مەرکەزی تیا نه‌ما، له‌م دوابه‌دا له‌سه‌ر داواکردنی نووسه‌ری ئەم نووسینه‌ ریکه‌وتنیک له‌گه‌ل دائیره‌ی ئا‌نار کرا بو پارێزگاری کردن و بو ژانده‌وه‌ی ئەم قەلایه، ئەمه‌به سه‌ره‌تایکی میزویی ئەو قەلایه‌بوو که ئیشاش به سه‌ره‌ری سه‌وه له سه‌ر گرده‌که‌ی شیروانه‌یه‌وه که‌وتوته ده‌ستی راستی سه‌ر ریکای جله‌وه لایه‌وه‌سه‌ندبخان له ناو شاری کەلاری تازه‌دا، ئنجا بام بگه‌ریه‌ته‌وه سه‌ر ئەو مه‌جلیسه‌ی حه‌مه‌ پاشا بزائین له‌وی چ باسه‌؟ وا پاشا له سنگی ئەو کۆره‌ لای ژوره‌وه دانیشته «لاله‌ که‌ره‌می» ریش سه‌ی تیره‌ی «باشکی» له‌گه‌ل چه‌ند پیاو ماقولی تری هۆزه‌کانی جاف دا هاتبوون بو لای پاشا پاش ئەوه‌ی پاشا به‌خیره‌هاتیان ئەکات پاشا ئەمر ئەکات نا‌کوره‌ برۆ سه‌ماوه‌ر دەم ده‌و قلیان ئاویم بو به‌ینه، له‌سه‌ره‌مه‌دا تازه‌ چایی و چا خوارده‌وه که‌وتیوه‌ ناوه‌وه کاتی هاوین که خیلاتی جاف له کۆستان بوون حه‌مه پاشا بو سه‌ندنی تاقمی چایی له کۆستانی «هویه‌ تویی» تریک سه‌قزه‌وه کاروانی نارد بو ته‌وریز بو سه‌ندنی سه‌ماوه‌رو قوری هه‌شته‌رخان و وه‌رشه‌وه هه‌شته‌رخان واته «ئسته‌راخی سوڤه‌ت».

«واره‌ش» وارشوی پایته‌ختی پوله‌نده‌یه، ئەم دوو شاره‌ به‌لایه‌بانگن به دروستکردنی سه‌ماوه‌رو قوریه‌جای حه‌مه‌ پاشا کردبویه پشه هه‌موو هاوینیک کار وانی له کۆستانه‌وه ئەنارد بو شاره‌کانی وره‌یه‌وه ته‌وریز بو سه‌ندنی خیه‌وت و فه‌رشی لاکیش و سنوڤی سه‌فه‌ری و زه‌خیره‌وه خواره‌مه‌نی و شومه‌کی پیوستی به‌کانی ناوما‌ل، سنوڤی سه‌فه‌ری جوژه سنوڤیکی گه‌وره‌بوو له چه‌رم و ته‌لی نه‌رم دروست ئەکراو قایشی به‌ره‌وه زوبانه‌ داریان پیوه‌بوو له کاتی کوچ و باردا به هوی به‌ره‌ زوبانه‌وه دوو سنوڤیات به‌ دەم به‌که‌وه ئەداو له ئیستریکیان بارنه‌کرد ئەو سنوڤانه‌ به‌تایه‌تی بو خیلاتی کوچه‌ری کورد دروست ئەکرا باشی ئەو جوژه سنوڤانه‌ له‌وه‌دا‌بوو له کاتی جوولان و هه‌ل گرتن و دا‌به‌زین دا وه‌کو سنوڤی دارو ته‌خته‌وه ته‌نه‌که نه‌ه‌شکا بویه سه‌روه‌که‌کانی جاف له کاتی کوچی گه‌رمیان و کۆستان دا که‌لکیان لی وه‌رنه‌گرتن. پاش ئەوه‌ی له‌ناو ماله‌ی پاشا دوورنه‌که‌وتیوه‌ته‌وه بام جاریکی تر بگه‌ریه‌ته‌وه ناو کۆری مه‌جلیسی پاشا ئەبیین پاشا‌رووی ده‌می کرده‌وه لای «لاله‌ که‌ره‌می باشکی» و پشی وت:

ئایا له سه‌رمساو سوله‌ی سه‌ختی زستانێ ئەم سال دا ژیان و

گۆزه‌رانتان چۆنه‌؟ لاله‌که‌ره‌م له وه‌لامدا وتی پاشا تا ئیستا ئیمه ئیسا به‌رگه‌ی زه‌بر و زه‌نگی زستانی سه‌ختی ئەم سالمان گرتوه‌وه به‌لام له‌به‌ره‌وه‌ی ساله‌که‌ی سه‌خته‌وه چله‌که‌ی دریزه‌وه نابریته‌وه زۆر نه‌ترسین هۆزی باشکی وه‌کو تیره‌ی که‌مه‌لی قران بکه‌وته‌ ناژهل و مه‌رو مالایان، ئیمه‌ هاتوینه‌ته‌ خزمه‌تتان بو ئەوه‌ی ماوه‌ی چله‌ی زستانی ئەم سالمان بو که‌م بکه‌يته‌وه به‌لکو ناژه‌له‌کاتمان له درم و قران زرگاری بیه‌تا پیوسته‌ لی‌ره‌دا ئەوه‌مان له‌بیر نه‌چیت که حه‌مه‌ پاشا خوینده‌واربوو هه‌موو سالیک سالنامه‌ی عوسمانی خوێرتانی بو ئەهات به‌ بۆنه‌ی ئەو سالنامه‌وه له‌ حیسابی رۆژو مانگ ناگاداربوو هه‌ر له به‌ر ئەو ناگاداربوونه‌ بوو جافه‌کان وایان ئەزانی که ئەوتانی چله‌ی زستانیان بو کورت بکاته‌وه. پاشا پاش ئەوه‌ی مژی‌دا له قلیان ئاوی و چا خورایه‌وه ده‌ستیکی هینا به‌ ریشه‌ قه‌له‌م کراوه‌که‌ی داو له سه‌ر خو وتی: که‌ره‌م: تو لای خوێت ریشته‌ سه‌ی کرده‌وه سه‌رمساو گه‌رمای دنیات زۆر بییوه‌ چله‌ی زستان چۆن به‌ من کورت نه‌یته‌وه‌؟

رۆژگارو زه‌مان به‌ ئاده‌میزاد ناگۆریت هه‌ر نه‌قشه‌وه بریارینک خودا دای نابیت به‌ هیچ مروڤیک ناگۆردیت. به‌لام ئەه‌ی ئەوه‌تان بی بئیم ئیوه‌ی باشکی و تیره‌کانی تری جاف و هه‌موو که‌سینک له‌وه ناگادارین ئەه‌ی زه‌بر و زه‌نگی چله‌ی زستان و له‌ناوچوونی مه‌رو مالانتان ته‌نانه‌ت زینای گینای خوشتان به‌ رووداویکی زۆر ئاسایی بزائن، چونکه‌ هه‌تا ئازاری سه‌رمای سه‌ختی زستان نه‌بین به‌ به‌هاریکی خوش و به‌رداردا تی‌نابه‌رن و به‌ نا‌قبکردنه‌وه بو‌مان ده‌رکه‌وتیوه هه‌موو زستانیکی سه‌خت و زیان داری مالی و گینای به‌هاریکی پر له‌ شادی له‌دوابه ئەه‌ی له‌وه‌ش ناگادارین هه‌موو ئافه‌ت و ده‌ردیک ده‌رمانیکی هه‌به، به‌لگه‌یشم بو ئەم قسه‌ ئەوه‌یه‌ سالی پار که له‌گه‌ل عیله‌دا له شاره‌زووربوین ره‌شمالمان له‌ چاوگی «سه‌راو» هه‌لی دا‌بوو وه‌رز سه‌ره‌تای پای‌بوو ئەوه‌نده‌مان نه‌ما‌بوو له‌گه‌ل عیله‌دا رووه‌وه قه‌رده‌اغ و سه‌نگاوو گه‌رمیان کوچ بکه‌ین «فه‌تاحتی حه‌مه‌وه‌یسی که‌مه‌لی» هات بۆلام ئامۆزگاریم کرد نه‌یکا به‌سه‌ره‌هاته‌که‌ی پێزار که هۆزی که‌مه‌لی گه‌بشته‌ گه‌رمیان له‌ ناوچه‌ی «گۆبان و قه‌ره‌چیل» دا نه‌مینه‌وه پیوسته ران و ناژه‌لیان بیه‌ن بو له‌وه‌ری پووش و شو‌ره‌گیای «شاکه‌ل و گومار» نه‌گه‌ر هه‌ر ناژه‌لیکی جاف له‌ زستان و به‌هاردا له‌وه‌ری شو‌ره‌گیای پووشی کی‌وی شاکه‌ل و ده‌شتی گومار نه‌خوات به‌رگه‌ی ناو خوارده‌وه‌ی ساردی کانی کۆستان و خواردنی له‌وه‌ری میسرگی کی‌وه‌کانی «سارال و هویه‌تو» ناگرت، شو‌ر خواردن ناژه‌له‌کاتیان له

گرمیان نهی به هوی نهوه بهرگهی سهرامو گهرمای هاوین و زستان بگرن و له درم و ناهنت بیان پارینزیت. له بهرتهوهی مهر و مالانی جاف له ماوهی که متر له هشت مانگه دا دوو ناوچی گرم و سارد نه بین و له وهر و ناوی ساردو گرمی هردوو ناوچه که نه خون و نه خونته له پایزو زستاندا پیوستیان به له وهری شورزاری گرمیان همیه. نه گهر هرسالیک نهوه له وهره نه خون به تاقیکردنهوه بومان دهرکه وتوه له زستانی داهاتودا توشی درمی «ناوه کوته و مافته» نه بین جا هر له بهر نهوه شورزار نه خوارنده بیان بو نامسال مهر و مالانی هوزی که مالهیی درم و قرانی تیکهوت چونکه وهکو ناگادارم هوزی که مالهیی سالی پار له دهر و بهری «گوپان و قهره چیل» دا مانهوه .

فتهاحی حه موه و پسی که مالهیی ناموزگاری به که می منی به جی نه هیتاو په نایان برده بهر نزاو پارانه ووهو باوهریان به چاره سهرکردنی بنه رتی گیر و گرفتنی روزانه بیان نی به لهوه ناگادارنن نه بین مروف بو لابرندی نهوه کوسپ و تنگ و چه له مبه بهی که له ریگای ژیانیدا بوی په بدائه بی پیوسته له پیشدا بکوشیت و ههول بدات بو نهوهی بی نه گهره و قورت ژسانی به ریوه بچیت. برا که مالهیی به کانمان له پیش نهوه دا له گرمیان دایمه زرین نازهل و مالانیا نه بهن به دهری قسن و گوهرزی «وه سماتی برنده» دا نه گهرینش له لای «مه لا حه سه نی گوپان» چاوه زار له شاخی بز نه کهن و نه یینه سهر قسنه که می وه سماتی برنده دای نه بین تا سالیکی تر له کوستان نه گهرینه ووه مهر و مالانیا له درم پباریزریت، پاش نهوهی حه پاشا قسه کانی نهواوکرد «لاله یار وه پسی» راویز که ری پاشا رووی کرده پاشا وتی: گهره م پیوسته له سهر فرمانی جه نابت له گهل هرچی پیاو ماقولانی جاف و کوردی نهوه ناوچه به همیه بر وین گهرانیک به ناو خیله کانی که مالهیی دا بکهین و «به که م» هاوده درمی نیوه بیان بی رابگه به نین و «دووم» بی یان بلین دو عاو پاراندنه ووه نیازو نه زرو چاوه زارو قسن و گوهر تا نیستا دهرمانی دهری هیچ هوزو تیره به کی نه کردوهه نه بی بو له مهر و پاشا خویمان نه ونده زرنگ و وریابین بو هه موو دهر دیک دهر سالیکی بنه رتی بدوزینه ووه له ژسانی رابوردومان دهرسی عبیره و په ندو زانستی لی وه برگرین نه ویشیان بی رابگه به نین نیوه له جهند سالی رابوردودا دوو جار مهر و مالانیا توشی درم و قران هاتوه ووه زهره و زیانستان لی که وتوه تاوانی نهوه زیانانه تان له سهر خوتانه توشی له بهر نه ویه نیوه له زور کاروبارو هاتو چوزی گهر میان و کوستاندا له ری وهری تیره کانی جاف لانه دهن نه گهر له رابوردودا نازه له کانتان

وه کوهر و مالانی هوزه کانی تری جاف له وهری هوزه زاری «شاکهل و گوهرای بخواردایه بی گویمان توشی نهوه زهره و زیانته نه هاتن «سی هم» بی یان بلین که غم و خهفته بو مال و دارایی دنیا نه خون به بونهی نه ووه که ههستی هاوده ردی به کیتی له ناو هوزو تیره و گله که مان دا زور به هیره هر زهره و زیانیکشان له نه جحامی فهوتانندی نازه لی نه مسال دا لی که وتوه ووه زور به زیاده ووه تیره کانی تری جاف بومان نه بزرین، پاش نهواو بویشی قسه کانی «کله یار و هیس» حه پاشا وتی یار و هیس کرده ووه راو ته دبیره که ت زور به جی به به لام له رووی یار مه تی دانی زهره لی که وتوه کانی هوزی که مالهیی نابی به وینه به کی ساده کانی بیری لی بکه یته ووه پیوسته به شیوه به کی دائمی کوهر لیک ۱۲ که سی له تیره کانی جاف و کوردی ناوچه که مان بو نه مبهسته هه لیزیرین و نهوه ۱۲ که سی جی باوهر و متمانهی هه موو لایک بن و نه وایش له ناو خویاندا سهر گهره ووه کیسه هه لگرو حسابدارو نووسه ریکیان هه ییت و هه موو سالیک بگهرین له ناو جاف و هوزه کانی تر پاره له ده ستداران کوهر که نه ووه به لی قه و ماواندا دایه شی بکهن هه روه ها زهره و زیانی نهوه فلاحانه بیزرین که نازه لی جاف له کشت و کالی سهر ریگهی کوچی گرمیان و کوستانیاندا توشیان هاتوه چونکه هر له کوستانی کیوی ناسنگه رانی بیچاره ووه تا دهشتی برابمی سه مینی گهرمانی لای کفری و قهره ته به شکات که ری فلاح له ده ست خیله کوچهری به کان جاف زور هه ن جار و هه یه شوانه کانی جاف به نه قسه ست نازهل نه که نه ناو زراعتیان و نه گهر ورته بیان له ده م هاته دهره ووه نه لین «کاورا نازه له که ت بگوهره ووه!» نه بی هوزه کانی جاف هر هه ولی ژبانی تاییه تی خویان نه بین و بهس غمی نه م فلاحه جی نشینانه بیان له دلدا بیت، له رابوردودا له بهر نه زانی تیره ی که مالهیی ریگای خوهرستی یان گرت بو یه وایان به سه رهات و له ری و باندا خویان له جاف دور خسته ووه له نیوه ریگادا کوچ و باریان نه خست و له گهل عمومی جاف دا تا دوا سنوور نه رویشتن بو یه و توشی زهره و زیان هاتن و په شیمانی یان ده ست کهوت نه موش نه بی بیته به ندو عبیره و دهرسی لی وه برگیریت.

تیبینی:

- ماموستا «محمد سعید جاف» به کیکه له نووسه رانی چله کان، له گه لاویژدا به ره می زوری بلاو کرده ووه، نیسه خوشنودین نووسه رانی سه رده می گو قاری گه لاویژ بگهرینه ووه سه رنووسین.

وه‌رگێران

له زمانیکه‌وه بو زمانیکی تر

● عبد القادر قه‌زاز ●

وه‌رگێران له زمانیکه‌وه بو زمانیکی تر فه‌نیکی سهر به‌خۆیه وه کارو پیشه‌ی نه‌وه که‌سانه‌یه که شاره‌زایی ته‌واویان هه‌یه له زمانی خۆو بیگانه‌دا. نه‌م کاره‌ری و شوین و ده‌ستووری تایه‌تی هه‌یه وه‌نه‌بی هه‌موو که‌س به سووک و ئاسانی بچینه سهر سه‌متی نه‌م ده‌ستوورو ری و شوینه.

که‌سانی وا هه‌ن یا له رووی به‌خۆدا راپه‌رموون وه یا له رووی نه‌زانینه‌وه خۆیان به‌م ئیشه‌وه خه‌ریک ده‌که‌ن به‌مه سهر له خۆیان وه له که‌سانی ته‌ریش تیک نه‌ده‌ن.

له سه‌ره‌تای ساله‌کانی سه‌ی دا که له وه‌زاره‌تی داخه‌یه دامه‌زرا بووم «مدیریتی صحه‌ی عامه» به‌کئی بوو له مدیره‌ته‌کانی سهر به‌م وه‌زاره‌ته. رۆژیک له‌و مدیره‌ته‌وه نامه‌یه‌که‌مان بو هات بو بلاوکرده‌وه‌ی به‌ زمانی کوردی به‌ ناو هه‌موو شوینه کورد زمانه‌کانی سه‌رووی عه‌یراق بو قه‌لاچوکردنی مێش و مێشووله‌و مه‌گه‌ز که ده‌بین به‌ هۆی نه‌خوشی مه‌لاریا و گرانه‌تاو گه‌لیکی تر.

نامه‌گه‌یشته‌ لیواکانی سه‌روو له‌و ئیشه‌وه بو هه‌موو قه‌زاکان تا له عه‌ره‌بی‌یه‌وه بکرنی به‌ کوردی هه‌ر شوینه به‌ پئی شیوه‌ی

زمانی خۆی. دوای به‌ک دوو هه‌فته له محافظی موصله‌وه که پئی ده‌وترا «متصرف» و نه‌ه‌یه‌که‌مان له وه‌رگێراوی نامه‌که‌ بو هات که به‌کئی به‌ ناوی «علمای عه‌قره» وه کوردی به‌ کوردی. به‌کئی له‌و ئه‌رکانه‌ که له نامه‌که‌دا پئی و بست بوو به‌جی به‌هێنایه بریتی بوو له «یجب تبیض الجدران» که مه‌به‌س «ته‌راو کورده‌وه‌ی دیواره‌کانی ژوور وه ده‌ره‌وه‌ی ژوور» بوو. جا خه‌لقینه‌ وه‌رن بزائن نه‌م کابرایه‌ که له ژێر ئیمزاکه‌یدا نووسیه «من علماء عقره» نه‌م دیره‌ی چون کوردوه به‌ کوردی «ده‌بێتن دیواران هیکه‌ بکه‌ن» وانا «پئی وسته‌ دیواران هیکه‌ بکه‌ن» هه‌ر له‌و سالانه‌دا موسته‌شاری وه‌زاره‌ت که ئینگلیز بوو له راپۆرتیکه‌دا که به‌ زمانی ئینگلیزی نووسیوی ده‌لی: -

Mr. Left no stone unturned

هه‌رچه‌نده به‌ پئی لیکه‌دانه‌وه‌ی تی ده‌گه‌ین که «میه‌ستر... به‌رد نه‌ما هه‌لی نه‌گه‌یته‌وه» به‌لام له‌راستیه‌دا مه‌به‌سی نه‌ه‌یه: - «میه‌ستر... هیچ هه‌ولو ته‌قه‌لا په‌ک نه‌ما نه‌یدا بو جی به‌جی کردنی نه‌م ئیشه». که راپۆرت گه‌یشته ده‌ست به‌کئی له وه‌رگێره‌کانی وه‌زاره‌ت که له ئیشه‌که‌یدا خۆی زۆر به‌ شاره‌زا ده‌زانی نه‌م دیره‌ی کرد به عه‌ره‌بی وتی: [میه‌ستر... یقلب حجر علی حجر] مێش لیره‌دا پیاوم ده‌وتی پئی نه‌که‌نتی.

.....

چیرۆک نووسیکی ئینگلیز له شوینیکی چیرۆکه‌که‌یدا نووسیویه:

Mr. Smith was hen - pecked.

مه‌به‌سی نووسه‌ر نه‌ه‌یه: «میه‌ستر سمیث زۆر که‌ساس و زه‌بوونه به‌ ده‌ست ژنه‌که‌یه‌وه» حال وایه وه‌رگێر وای لیک داوه‌ته‌وه که «میه‌ستر سمیث حالی خراپه‌ به‌ ده‌ست چه‌پوکی زه‌مانه‌وه» هه‌ر وه‌ها نووسیویه:

I think Mr. Smith Wants to pull your legs.

مه‌به‌سی خاوه‌ن چیرۆک نه‌ه‌یه: «میه‌ستر سمیث ده‌یه‌وتی گه‌لته‌ له‌گه‌ل بکه‌»، حال وایه کابرای وه‌رگێر به‌ عه‌ره‌بی ده‌لی:

«وا بزائم میه‌ستر سمیث ده‌یه‌وتی پیت هه‌لخه‌لیسکێتی وه تووشی فه‌لاکه‌تت بکه‌».

وه له شونینکی تر دا دهلی: -

Mr. John son Gave his servants a Ghristmas box.

مه بهستی نووسهر ته ویه که له شهویی جه ژنی میلادی
جه زهرتی عیسادا جارانی پیشوو نوکه رانو پاسه وانو چیشته کهر و
پوسته چی و زبل ریزه هریه که قوتویه کی هه لده گرت درزیکي
له سه ره و بهوو جا هم که سانه لهو شه ودا ده گه ران به مالانی
ئاغاکانو گه وره کانیانه وه بو پاره کوکر دنه وه. با لیره دا بزانیین
وه رگنیر چون هم وتاره ی کردوه به عهره یی: «ان المستر
جونسون وینخ الخدم تویبخاً عنیفاً وضر بهم ضرباً مبرحاً
بالبوکس فی لیلة عید المیلاد».

بیجگه له مه کابرا له شونینکی تر دا دهلی:

They put the cart before the horse.

هه ندی کهس هم وتاره یان بهم جوړه لیک داوه ته وه:
«ته گه ریه یان داوه له ئیشه که». حال وایه مه بهسی کابرای خاوه ن
وتار ته مه یه: کهسانی وا هه ن هه ول ته دن بو پیشکه وتن له
ماوه ی ژیاندا بی ته وه ی له پیشه وه ری و شونین بو ته م هه ولنه
تاماده پکه ن.

هر وه ها هه ندی کهس وته ی: -

Tow heads are bigger than one.

وا لیک ته دنه وه به عهره یی: - «رأسان اکبر من رأس واحد»
حال وایه مه بهسی راسته قینه ی خاوه ن وتار ته مه یه:
«بیرو باوه ری دوو کهس باشر وه به که لکتره له یه کهس»
بی یه سه ر گنیرانی هم وتاره:

Mr. Brown has got abee on his head.

مه بهسی نووسهر له م وتاره لهو که سانه یه که «سه ریان قال وه
میشکیان پر له خه یالات وه دوو دن له ئیش وکار و وتار و
رهفتاریاندا». بی یه وه به لای لهو کابرایه دا که به عهره یی وای
لیک داوه ته وه:

«حظت نحلة علی راس المستر براون فتشام منها فی انجاز
اعماله»

دوای هم پاسه ی سه ره وه به بی ویستی ده زانم به نیازیکی

پاک وه به دلکی سافه وه که میک له جوړی نووسینی گه نجه
به ریزه کان بدویم به تاییه تی له وه رگنیرانی نووسراو له زمانی
عه ره به وه بو زمانی کور دی.

هه مو زمانیک ده ستووری تاییه تی خو ی هه یه وه لهو
ده ستووره له زور سه ره وه بو زمانیکي تر ناشی؛ بو راستی هم
وتاره برا عه ره به کان چه شنه وته یه که له نووسیندا به کار ده هین
که هر بو عه ره یی ده شتی وه کو «قام احمد بهذا العمل» حال
وایه برا کورده کان هم وته یه به م جوړه ده که ن به کور دی:
«احمد هه لسا به م ئیشه»

وه که ده بیینم له نووسینی تازه دا زور کهس لهو وته یه که به
پیتی «و» ده ست بی ده کا به دوو «و» ده ی نووسن وه که ووتن،
وورچ، وورگ، وورد. به لای منه وه ته مه دروست نیه
چونکه هر له ناوه راستی وتاردا ده شتی به دوو «و» بنووسری.
هر چه دنه له زمانی ئینگلیزی وه په نکه له زمانه بیگانه کانی
تریشدا هه ندی وته ی وا هه بی که به دوو «و» ده ست بی ده کا
به لام نیمه نایی چاو له وان بکه یین. له زمانی ئینگلیزیدا هه ندی
وته بیجگه له دوو «او» وته ی «دبلیو» شی پیش ده که ونی وه که
«WOOL, WOOD» به لام هم جوړه وتانه - ده توانیین بلنی یین -
زور که مه وه له ژماره ی په نجه کانی ده ست تی ناپه ری.

هه ندی له نووسره به ریزه کان له جیاتی «وته» «وشه»
به کار ده هین، ته گه ر ته مه
دروست بی ده بی بو را بسو ورو دوو بلنی یین «وشم» وه بو ئیستاو
دوایی بلنی یین «ده وشم».

هه ره ها بو رو ودانی کرده وه یه دوو جارو سنی جار وته ی
«پات» به کار ده هین وه که «پارام وتاره که ی دووپات کرده وه» حال
وایه ته وه تی چاوم کردو ته وه هه ر وته ی دووباره به کار هینا وه وه
که له دووباره تی په ری کرد سنی جارو چوار جارو پینج جار
به کار ده هینری.

ژیان و پیشکه وتی گه ل به زمانه که یه وه به نده وه بی ویسته
شان به شانس یه که بر و ن به ریسوه، لهو گه لانه که به ته نگ
زمانه که یانه وه نین به ره و «نه مان» ده رو ن که وایو بی ویسته له سه ر
هه مو کور د زمانیک هه ول بدا بو پاراستی، بو بزار کردنی وه بو
پووخته کردنی.

دو هوزانين نه به لاکريپين

فہقی تہیران

chalakmuhamad@gmail.com

● عبد الرحمن مزوری ●

ناشکاره گهلهک و گهلهک ژ نهدهبی مهی که دن دین توزو گهری فه
«حمتا نهو» هندا بویه... همر «هوزانهکا» بیته دیتن، پالهکی یان
گافهکی، نهدهبی مه بو پیسه دهاژوت.
فی دو ماهی هیزا حممدی عبد المجید السلفی دهسٹیسک ژمهرا
شانده، «سی» هوزانین هوزانفانی مهزن فهقی تهیران تیدا همنه.
دهسٹیس ب دهستی عبد اللاهی کوری عیسی پوغالی کارچکانی و
تاتوانی، هاتیه نفیسین. «نیک» ژوان سی هوزانا «دلورابه دلو
رابه» به، میژوفان عبد الرقیب یوسف دکوفارا «رهوشه نیبری نوی» دا
به لاکری به... همر «دوین» دن نهی نهو، ل داویا گوتارا خودا
به لاکری به. سهری همر هوزانهکی نفیسه: «لفقیه طیران رحمه
الله». دهوزانا «نیکیدا» کو ناخفته که دنایهرا فهقی تهیران و
بلبلهکی، گهلهک جازان ناسنای «فهقی» هاتی به. دهوزانا «دویدا»
کو پتر فهلسفی و سوفیاتی به، ناسنای «مکی» زی دگهل «فهقی»
هاتی به... ب هزارا من «هنهک» مالک ژهوزانا «دوی» که تینه، لهورا
من «خال» ل ویری ریزگریته... چنکو پری یا هوزانین «تهیران» نولا
خهلهکین زنجیری نیک دگرن، ب تاییه تی ددهمی گوهورینا
«قافیا» دا... فرمون نهفه هون و «هردو» هوزانین «تهیران» ژوهرا.

دی دائیمن ب خوینی
خه یال وخم دیداره
دقی کهنگی ب بینی
که سی کو عشق و موجهت
ب دل یهکی په رستی
دایم دی بیته خیدمهت
ب راستی و درستی
موقیم دی چاف ل رنی بهت
لهو شف و روژ نهو هستی
همر شف و همر ب روژه
نهی مورغی نام هزاره^(۱)

موقیم تهیهک دقیته
کفشه تو حال خرابی
نهز دی چما هیدی بم
نم پر دین بهاران...؟!
مهجروهک بی طه بییم
دقان لیل و نه هاران
ژدوستا خوه خه ریم
زیده ژ عشقا یاران
که سی کو گرتی یاره
ب دل یهکی دجه بینی
نیدی ناهیت قه راره

«۱»
بلبل دبی ناوازان
خه راب جارهک ته راکر^(۱)
به سبکه شعرو سازان
ناتش ل من ته راکر
چهند ددی فرو بازان
ژتهرا نینه چو ناگر
ژتهرا نینه چو پینه
تو چهوان ب عه زابی
دایم دهنگی ته تینه
ساعده تک هیدی نابی

ئى گرى شوبىھى دوزە
 تىكەل بىت و نارە
 حوبىا گولى دوزە
 لەو من نائى قەرارە
 «فەقى» ژبلبل راگوھتى
 تو ژوى سېرى چ زانى...؟!
 ئەوا تو ژپىشە سوھتى
 فېدادكەى تو جانى
 ئەو غەزەلا تە پوھتى^(۳)
 تەوھىدە بى مەعانى
 تەوھىدە علمى حالە
 عارف دكەن تەفسىرى
 مرادەك وى، ل بالە
 ب من «لدىن» خەبىرى
 نزام تەكى خەيالە...؟!
 تو بکىزانى دلگىرى...؟!
 «بلبل» دى ئىظھارە
 سالى دىمەھ گوھەستن
 کامل بویە، بەارە
 دباغان گول رەھستن
 بشكىفتى بەلگك و دارە
 حەرام بویە نىستن
 نىستن لمن حەرامن
 دائىم دغولغلم ئەز
 ژوھردان حال گەھامن
 ب ئىسمى بلبلم ئەز
 ئەئىنى گاف و لامن^(۴)
 موقىم كو دل كولم ئەز
 سەردارى دل كولانم
 ژئىش و ژان و داغان
 ل تەرحى سونبلانم
 دخونم لەو دباغان
 عاشقى سوز گولانم
 دلى ب گرم قشلاغان

«فەقى» گو بلبل تازە
 تو بلبلەك سەودائى
 عشقا تولى مەجازە
 تو يارەك بى وەفائى
 دوستى ئەبەد ب خازە
 دالى نەبت فەنائى
 عشقا مەجاز توتەرك كە
 ئەو سېرى، دىنى بەطال بى
 تو يارەكى ھەدەرەكە^(۵)
 عالم بى، بەلمى غەبىنى
 جازەك ل وى نەظەرەكە
 ھەر ھەبەو دى ھەرھەبى
 «بلبل» دىسا خەبەردا
 قسەت جارا ئەول بو
 عاشق بومە ل وەردا
 مەعشوقا من سوزگول بو
 دكىشم ژان و دەردا
 لەو من برىن دكول بو
 ژوھردان ئەز ب نىشم
 لەو دخونم دائىمان
 مولازمان مەى كىشم^(۶)
 ئەغلب و ھەمو گاغان
 دائىم ئەزى ل نىشم
 دخونم گاھ ب گاھان
 «فەقى» وەگونە بلبل
 مورغى فەھم بەعیدە
 تەزوب دەردا عاقل
 خەيال نائى تەوھىدە
 پادىشاھى كول و مل
 تو موحبەتى ب وى دە
 ھەر كوسى ئەو نەناسى
 ماپە دغەفلە تىدا،
 دگەل كوورو قىاسى

ئەبەد دزولمە تىدا
 «فیؤخذ بالتواضی»
 مولولە دحیرە تىدا
 «۲»
 اللە ج زاتەك ئەحسەنە
 زیدە لەطیف و قادری
 مەخلوق ھەمى نەخشى تەنە
 فیکرا ل ھەمیان فەکری
 ھەمدو سەنا لائىق وەنە
 ئى عەرشى ئەعظەم چىکرى
 عەرشى عەظىمى ئەکبەرە
 زینەت و رازا مەرکەزى
 ئەو كورسیا حەق ل سەرە
 بى شەمس و گەردون دېەزى
 حەق واحدە، ویتەرە، فەرە^(۷)
 بى نەومە باغئاننى رەزى
 باغى كو باغئان بىتەبەر
 ئەرضەك ھەبە ئەو لى نەبى
 دارا كو عەنقا بىتە سەر
 بەلگەك ھەبە سەھ لى نەبى
 كى ژنەمەتى دى دەت خەبەر...؟!
 یارەب دەرى فەبىضى ئەبى
 سەرچەشمەیا فەبىضى چىیە...؟!
 ھاتە لىسانى، عارفان
 ئەو نورەکا ئەسمانىیە
 دارىتە قەلبى خائىفان
 ژنى شەممەیکە دا «مکسى» یە
 لەوبوم نەدىمى طائىفان
 لەوبوم حەریف لەوبوم نەدىم
 من عشقەکا دژوار ھەبە
 کىفى کرم صەرفا عەظىم
 من ھىژ مەیا پىرار ھەبە
 مننەت ژرەحمانى رەحىم
 من میرەكى ستار ھەبە
 ئەو میر کەریمە، ساترە

خوش حاکمه دباری خودا
 خهلقنو نه دوره، حازره
 نه و واحده و بی ئیتیدا
 هرچی بکعت نه و قادره
 نه و خالق بی باب و دا
 خهلقنو ژکیرا نه ف قسه...؟!
 داحق ب عورفی ناس بکی
 نه دنی بزانی نه ف بهسه
 فرخونده به، نه ژفرخه کی^(۸)
 نه و یه ک ژعامی را بهسه
 نه هر چهرخ دنیقا چهرخه کی
 چهرخی دنیف چهرخا نه زم
 روح و رهوانا من تویی
 نه ز هسکه دارم نارزم
 خهمل و روحانا من تویی
 بی ته نه شیم گافه ک به زم
 خانم مرادا من تویی
 بی ته مراده ک مه یتیم
 قلبم ژسرا میرناته به
 نه ز گه شتی ناتهم^(۹)
 فخر قلوبان ته هیه
 خهلقنو ب فورقان و خه تم
 هرچی دبیژم هر وهیه
 ما نه ز دینم ئی گوئی
 بی ته زبان، بی گوته
 نه و قالو قیلی ددنی
 ظاهر و باطن ساکنه
 بوون و میقاتا مرئی
 نه و ژبال ته نه نه ژبال منه
 من حهول نه هن قوه ت نه هن
 روح ژته به، دین ژته به
 من زهرو نه زمان نافه بن
 دهنگ ژته به، صهوت ژته به
 ناواز ژ که ونا قودره تن

دهست ژته به چهنگ ژته به
 نه و چهنگ چیه روزا نه ول
 چنکو لسان ژنی دگری
 دهنگ تین ژسازنی پر عمل
 ته مبور تراش و کون کری
 عشق و نه فین دارنه دل
 حویبا دنیقی چیکری
 خوب ریجی جانی به شه ره
 سهودا ژمه زنی وی فری
 گوینی نیف دارو به ره
 بی سوچ قهت نه و ناکه ت گری
 عشق و نه فینا، قه موره
 نه طق و لیسانی ژنی بری
 نه طق و لیسانی بایه کی
 دهنگ ژده فا جانی مه تی
 کردن نه فیرو نایه کی
 صانع ب حورفی بف دکه تی
 هر زه ره کی، بناوازه کی،
 سویحان ژشاهی قودره تی
 هر جانه کی و نه بدانه کی
 که لامه کی موطلق دبین
 بو روح ل هر حیوانه کی
 ته سیحه کا ره ونه ق دبین
 هر خهلقه کی به زمانه کی
 حه مدو سه نایا حه ق دبین
 حه مدو سه نا حه قه ل مه
 بی حه ددو بی قیاس بکه بن
 زکرو عیاده ت، لازمه
 جوهدا طهریقا راست بکه بن
 روزا قیاده ت، قائمه
 طاعه ته ک پر نه ساس بکه بن
 طاعه ت بکه ری دوری تو
 هرچی ده مکتوبیا مه دا

بکاغزو کیس و موری تو
 «یامن بدا فیمن بدا.؟!»
 جانی دکوبا سوری تو
 رو هنیا سمع و به صهردا
 جانی دناقنی نه فسی به
 فیکرا حه می بو به شه ری
 ماکا وجودان فانی به
 نه ر دنی بزانی ئی ده ری
 نه وصلی روحا مه باقی به
 له و ژنی نه داکن خاوه ری

 دنی ب چنه نیقا ناخه کی
 پهردا تورایی، تار یه
 «فهقی» دنی راکه ت راهه کی
 ب مه هده را وی باری به
 بو چاک وپارسا بجاره کی^(۱۰)
 لجه ننه ت بکن سهرداری به

- ده همن:
- ۱ - خراب = ع. خرابکرن، ته ب جاره کی دنیا خرابکر.
 - ۲ - مورغ = ف. په رنده، بالنده.
 - ۳ - پوهتی = ک. په تن، پاتن. جه گه ر خون نفیسی به: پوختن.
 - ۴ - گاف ولام = رامن ژنی «گل = گول».
 - ۵ - هدهرکه = هادرکه، حازرکه، ژبه ر قافی وه لی هاتی به.
 - ۶ - مولازمان = ع. پیدفی یان نانکو مه تی بو پیدفیا دکیشم.
 - ۷ - الوتر = ع. الفرد، تاک، کت.
 - ۸ - فرخونده = ف. پیروز، مباره ک.
 - ۹ - نه ز گه شتی = ک. نه ز گه شتاده کم، گه پروکم.
 - ۱۰ - پارسا = ف. په رستشان، په رستکار.

ئە ی بەرامبەرەکانی شیخ رەزا چی یان وتو؟

● مصطفی نەریمان chalakmuhammad@gmail.com

فروش نەناسراوم، کەچی لەم نوسینەدا ماف بەخۆم ئەدەم کە بچمە ناو لایەک لەو جۆنێانەی کە شیخ رەزا بەهەندی شاعیری داوێو ئەوێ دەربەرم کە ئەوانیش هەرۆهە لای ی بی دەنگ نەبون و ئەگەر بەک بەدوو نەبیت بەرامبەری وەستاون و جۆنێکانی خویان تی گرتوونەتووە «ئەوی بەردم» تی بگری بەرقی تی نەگرم»، جاری بانەو بلیین کە شیخ رەزا شانازی بەکی زۆری بەخۆیووە کردووە «منیی» ئاسا وەک کە لەشیخ بەخۆیدا هەلداوێو وتوینتی:

تو هەتە تیغی دەبان و من هەمە تیغی زیان

فەرقی ئەم دوو تیغە هەرۆک ئاسمان و رێبەر

یان ئەلێت:

شیخ رەزام و بەفەصاحت لە جیهاندا مەشهور:

پسری پیری نظرکەرەدی قوطبی لاهور

یاخود ئەلێت:

لوتقی بکە با «شیخ رەزا» بێتووە گوفتار:

حەیفە برزی تیغی موجهوهر لەغیلافا

نیمە لێردا چەند نەوونەبەک لە شیعرە شەرەجۆنێکانی شیخ رەزا بە بەلگە ئەهیننەووە وەلامی ئەو کەسانەش پلاوئە کەبێتووە کە بەرامبەر شیخ رەزا وەستاون و بەچەکی خوی «بەزمان» شەریان لەگەڵ کردووە.

١ - شوکری فەزلی «١٨٨٢ - ١٩٢٦»: بەکێکە لە نوسەرانی عێراقی پێش شەری بەکەمی جیهانی، بەدایک عەرەب و بەباب کوردبوو، بیست سال لەناو کوردا ژیاوێ کوردی زانیی گەشتووتە رادەبەک شیعری بی دەنوسی و شەرە شیعری لەگەڵ شاعیرێکی بە دەستەلاتی وەک شیخ رەزا ئەکرد.

شوکری سەربازێکی نەناسراوی شەرەزای ئەدەب و نێزوو سیاسەت بوە دلسوزانە بوکورد دەوری گەورە لەدەرکردنی تیگەشتی راستی بێتووە (٣)

ئەوی نەشی شیخ رەزا بەم کورده دلسوزی کردووە ئەمەشی مشتیکە لە خەرۆاری جۆنێکانی شیخ رەزا بو شوکری فەزلی:

گومان لەوێدا نییە کە شیخ رەزای تالەبانی «١٨٣٥ - ١٩٠٩» بە شاعیرێکی گەورە کورد دەژمێردریت، لەهەر مەیدانێکدا ئەسی خوی تێادا تاو داییت گۆی هونەری بردووتەو، هەشتا سالە شیخ رەزا کۆچی دوایی کردووە بەلام تا رۆژی ئەمرۆمان هەزاران کەسمان لە یانەو کۆرو دانیشتی خۆمالیدا شیعرەکانی بەبەلگە ئەخویننەووە، شاعیرمان بەکوردی و تورکی و فارسی و عەرەبی شیعری هونێووتەووە بەهەرچوار زمان لەسەری نوسراون، ئەوانە لەسەریان نوسیووە لەرۆژنامەو گوفتارو کتێبەکاندا ئەم بەرێزانەن «ئەمین فەیزی، پیرەمێرد، نجم الدین مەلا، رەفیق حیلمی، عەنا تەرزێ باشی، علاء الدین سەججادی، عبد الرزاق بێمار، د. عز الدین مصطفی رسول، د. مەرف خەزەندەر، شیخ محەمدی خال، مەسعود محەمد، مەد الله حەدەد، هەند...» دووجار لە عێراقدا دیوانی شیخ رەزا چاپکراو، جاری بەکەمیان سالی ١٩٣٥ و جاری دووهمیان سالی ١٩٤٦ و لە دەرەوێ عێراقیشدا وایزانم دووجار لەسەر چاپی دووهمی چاپکراوتەو، هینشتا جەماوەری کورد بەتاسوئەوون بو دانەنیکی و چاپیکی بیست هەزار دانەیی هەل ئەگری.

شاعیرانی کلاسی (١) کوردی وەک «مەولەوی، حاجی قادری کۆبی، ناری، نالی، سالم، حەمدی» وەک شیخ رەزا لەبەتەکانی «شین، ستایش، پیاھەلدان، وەسف زۆریان وتووە بەلام ئەوی ناویانگی شیخ رەزای بەچوارگوشە کوردستاندا پلاو کردوونەووە شیعرە «شەرە جۆنێکانی - هەجوا» کانیی کە هیچ شاعیرێکمان تا رۆژی ئەمرۆ نەگەشتوونەتە قولە پێی شیخ رەزا، جا فەرمانوش کردن و دەرئەخستنی ئەو لایەنە ئەبیتە هوی کەم کردن لە شۆرەتی شاعیرمان، «د. عز الدین مستەفا رسول» بە شێو بەکی زانستی یانە لە کتیبکی «١٤٤» لاپەرەید: سالی ١٩٧٩ لە شیخ رەزا داوێو چووتە ناواختی شیخەو بەلام داخەکەم خوی لەشەرە جۆنێکانی «دوو» خستووتەو، ئەبوابە لەهەموو کەس زیاتر تیشکیکی فراوانی بختایەتە سەر ئەو لایەنە کە پێو ناویانگی دەرکردووە.

بەش بەحالی خۆم ئەلیم، نایەتە بیرم جۆنیم بە کەس دای، هەر ناش زانم جۆنم چۆن بەکار دیت و لەگەڵ جۆنیشدا نێو بەجۆن

پورره «شوکری» به سیه «بانته» (۴) و سمت لهق نه کم :
 دایکه «ك . . .» خورت حه والهی سووری سهر ئه بلهق نه کم
 نیتم بوو ده فعهیی خومت پیادهم باز و وتم :
 حه یفه بو ئه مثالی من باگونی له ههر نه حمهق نه کم
 تاوه کو ئه بگه به نیته ئه و حالهی نه لیت :
 کونه حیزی شاری به غدا لیم حه رام بی شاعیری :
 گهر «ك . . . ی» خوشکت وه کو ئیوانی کیسرا شهق نه کم (۵)
 له لایه کی تردا دیسانه وه نه گه ربهته وه سهر «شوکری» و نه لیت :
 «شوکری» له داخی تو ئه مه سالیکه یادووه
 «ك . . . م» نه خوشه حالی پهریشانه که وتووه
 جاری پیرسه مخلصه کهت چونه چون نی به
 مه حسوبه کونه کهت عهجه با ماوه مردووه ؟
 تاوه کو له م پارچه شیعره دا نه لیت :
 ههروه کو تسی که جهوه هری خوی ده رباخا به بین :
 ناموسی خوت به شیعری سه فیهانه بر دوه
 به م شیعره بیهه رانه نابی به «شیخ رهزا»
 زه حمهت مه کیشه نیته کاری نه رستووه (۶)
 به م پارچه شیعره «شوکری فهزلی» وه لاسی «شیخ رهزانه داته وه
 و ایزاتم نایستا بلاونه کراوه ته وه (۷)
 ئیسی زور زور چاکه ده رویش و فه قیری بی نه وا :
 لنگی شیخ ژن ته وقه بوی درزی «ك . . . ی» که شکول ئه با
 هه رکه سی بیتو به خیزی خوی شتیکی تی ئه خا :
 به سه بازاری حه دیده باز هه تا خانه ی «رهزا»
 «ط . . . نی» چین هه موو گه وادو بی شهرم و حه یا :
 گهر مه کانیان بوته بی ژنیان له ته کهش هه رته دا
 باوکی مه علومت نی به نه علهت له زاتت ئه ی نه رهس :
 گوو به گویی دایکت چوزانم دایه بهرکی پاش و بهس
 له پارچه شیعریکی دیکه شدا واز نا هینی و نه لیت :
 من به نا شویم به جارنی خان و بانوتان «ئه گ . . .
 ناینه ی مه شهورتان ده یوس و به دخوتان «ئه . . . م»
 ههر له کور تاکج له سالی سه ده هه تا دووتان نه . . . م»
 یه ک به یه ک هه م سایه کانی ده وری خانوتان نه . . . م»
 حه وشه و کولان و بیرو دارو پهردوتان نه . . . م»

شه رته هیچی ده رنه کم هه تا کوپ و که ندووتان «ئه . . . م»
 ۲ - پیروزی کچی حه سن که نوش - حه سن که نوش ۱۸۴۰ -
 ۱۸۹۴ «شاعیریکی ناسیای سده ی نوزده هه م بوه چه ند جاریک
 شتیان له سهر نویسه وه ک ماموستا مه لا جه میلی روزه بانی له سالی
 ۱۹۴۶ دا له دهنگی گیتی نازه کورته به کی ده رباره ی نویسه له گه ل
 دوو پارچه شیعره ، «پیروزی کچی حه سن که نوش» شاعیریکی
 ناوداری سه رده مس خوی سوو سالی ۱۹۱۱ کوچی دوا بی کردووه ،
 «پیروزی کچی حه سن که نوش له هوزی «ده لو» به هاو عه صری
 شیخ ره زا به شیخ رهزا ئه م چه ند شیعره ی وه ک تیری که وان نازسته ی
 «پیروزی کردووه»
 حه سن که نوشه ن، حه سن که نوشه ن
 ئانه که ناچه ی حه سن که نوشه ن
 ناورگ شله قیا و ناوگه لیش بو شه ن
 کونای قیریش دا یم وه جو شه ن
 کولکه ی دیوانی که ول پوس به دو شه ن
 ده لون هه رلویی سه رکیر نو شه ن
 وینه ی ههروه فال دا یم به خر نو شه ن (۱)
 «پیروزی کچی حه سن که نوش» هه روا لئی بی ده نگ نه بووه ئه م
 شیعرانه ی وه ک «بهرق» تی گرتووه :
 رهزا وهزه ختم، رهزا وهزه ختم
 هیچ کهس نه کرده ن وه ته عدا زه ختم
 ده مت وه ما به بین چالی ئه شکه فتم
 به چی وه چا ونا تا بکوکی چه ختم
 ترم ته میره تسم سازت بو :
 «ك . . . م» هه فنا وای ده ست نمازت بو
 ئانه چه ند وه قته ن نه حواله ت دیرسم
 لوتت وه کونم ده مت وه کوسم
 وه ی عابای دریای لاشانه وه
 وه ی ماین شنی که فعل پانته وه
 خرزه تکاره کانت بکاوه «ك . . . ی» ژنه کانه وه
 دشمن سابقین بو خدا بونه شایه
 شه رعمان بکه ن وه عورف و عایه
 رهزا له ی کاره په شیمان بیوه
 به ریش رهزا به هاوه کوی وه

له مندا له تائيسه بويته

كلك خوت وه بان چهند «ك . ئى» دېته
ئەى شېخ دین خاص حكاك دانا

ئەى شېخ دین خاص
طایفه‌ی شمر شوم الخناس

گه‌مال گه‌وره له‌تکيه ته‌که‌ی باس
سك دندان کير ناشنا نتاس

يازوخن تو کور شېخ عبد الرحمانی
ریش چون کنده‌مو بهر سوزانی^(۱۰)

۳ - هه‌جوى هوزى کاکه‌ی - کاکه‌ی هوزىکی ناودارى کونى
کوره، مه‌لبندى جارائیان چپاکانى هه‌ورامانه، ريبازىکی تايه‌تى

خویان هه‌به که پشتاو پشت له‌باو باپيرانسانه‌وه بویان ماوه‌ته‌وه،
نوسینه‌کانيان هه‌موو به‌کوردی‌سه، ويسردو نزاو دوعاشيان

هه‌رکوردی‌سه، له‌سه‌ر پيرورای خویان گه‌لى سزایان کيشاوه،
زوربه‌يان له هه‌ورامانه‌وه هه‌لکه‌ندراون و به‌رهو شاره‌زورو گوئی

سیروان هاتوون له‌ویوه لقیکیان به‌رهو خانه‌قی و لقیکی دیکه‌یان به‌رهو
دوزو تاوغ و که‌رکوک بوته‌ته‌وه، له شاره‌زورو تاخواره‌وهو ئەم به‌رهو

ئوه‌به‌ری سیروان چل و بیج قسنی^(۱۱) سه‌به‌ه ريبازى کاکه‌ی هه‌به،
سه‌به‌ه‌کاني هوزى کاکه‌ی «به‌رزنجه‌ه‌ین و باوه‌و ده‌رویش هه‌ر له

خویانن، واته‌کاکه‌ی، «خه‌لیل منه‌وه‌ه‌ی شاعیری چه‌وساوه‌کان له
هوزى کاکه‌ی‌یه، له هه‌فتاکانه‌وه چهند نوسه‌ریک له هوزى کاکه‌ی

په‌یدا‌بون و خه‌ریکی خزمه‌ت کردنی فولکلورو ئه‌ده‌ی کوردین،
به‌گشتی کاکه‌ی‌یه‌کاني پشتی په‌کنسه‌گرن و بی وه‌ی و راستگون

به‌وه‌فاو دلیرن.
شېخ ره‌زای تاله‌بانی له‌و سه‌رده‌مه‌ی خویدا که‌وتسه‌ته پال ئەو

ده‌زگایه‌ی که‌ دزی کاکه‌ی‌یه‌کان بون و بوته‌ته دار ده‌ستیان و به‌خوت و
خۆرای په‌خه‌ی‌گرتون و له زور شویندا ناوی هیناون و نه‌مه‌ش

چهند دیریکه له‌و نوسینه‌ه‌ی:
بابان باشنده به‌ر باطمان په‌شیل وار

ئیمام لقه‌وم نی ته‌قسیم شه‌لوار
هه‌تانه هه‌روه‌کو بیستومه به‌زمی

له سالیکا شه‌وی یارانی دیندار
عه‌مودیکم هه‌به وه‌ك تولى داود

کوتامه زير کورکه‌ی دایه ریزبار

بەم چه‌شنه شه‌ست و چوار دیره‌ شیعری نار‌ه‌وا ناراسته‌ی ئەو هوزه
ته‌کات و به‌م شیه‌و ناشیرینه‌ دوا‌ی به‌شیره‌کاني ته‌هینیت:

ئیر هه‌ر «ك . ه» وه‌ك په‌یکانی گوشتین
به‌زیر بنیا ده‌چی وه‌ك په‌ری سوفار

ئیر هه‌ر لی‌خو‌رینه‌وه هه‌لدیرینه
ئیر هه‌رباو که‌رویه‌و دایکه‌ هاوار

له‌وه‌صفی کاکه‌ی گه‌ر سه‌رفی عومرم
بکه‌م ناکه‌م به‌یانی عوشری ميعشار^(۱۲)

خه‌لیل منه‌وه‌ر «۱۸۶۳ - ۱۹۲۳» شاعیری کوردی کاکه‌ی
وه‌ختیک ته‌بینی شېخ ره‌زا بوختیان به‌هوزه‌که‌یدا ته‌کات ئەمیش به‌م

شيعرانه وه‌لامی ته‌داته‌وه:
ره‌زا نه‌واچی وه‌ياران خه‌راو:

نه‌رؤز فه‌ردا روت مه‌بو سیاو
هه‌نی توبه‌ت بو ره‌زا به‌د مه‌واج

وه‌گشت مقراضی ریش ویت مه‌پاج
ویت سه‌نگینی بگير وه‌ك مېردنگین:

ته‌کا چه‌ نام دۆست دلت بوغه‌مگین
تاوه‌کو ته‌لټ:

که‌س وه‌ گه‌ته‌ی تو باوه‌رش نیه‌ن:
گشت جه‌ ره‌بابه‌ت گوشش پریبه‌ن

زورنات بی ئاواز ته‌لټ بی مه‌قام:
خه‌لکان جه‌ده‌نگش جه‌رگشان مه‌بو‌زام

گفتارت خامه‌ن خه‌یالت به‌تال:
که‌له‌ت فارغه‌ن وه‌کو زرکی تال

خه‌لیل به‌م چهند دیره‌ وه‌لامی شېخ ره‌زا ته‌واوته‌کات:
بوینه حورمه‌ت خاس بناسه‌مان:

وه‌سه‌ن مه‌شانه دووره که‌مه‌ران
«خه‌لیل» هه‌تاکه‌ی ته‌نبه‌ت که‌رو:

جه‌ده‌م گورگان خه‌لاصت که‌رو^(۱۳)
له‌ناو کاکه‌ی‌دا «یه‌سو ساوک» ناوی شاعیری هاوده‌می شېخ ره‌زا

ته‌بیت، شېخ ئەم چوارینه‌ی ناراسته‌ ته‌کات:
یه‌سو گاهه‌که، یه‌سو گاهه‌که

چیشان که‌رد چه‌نی سياه گاهه‌که

وهختی برناما چه زویلاوهکه

شعق و پەفتان کەرد جە کەلاوکه
بەسو ساوکیش بەم چوارینە وەلامی شیخ رەزا ئەداتەو:

کاک شیخ هەرەکه کاک شیخ هەرەکه

دەم کۆل و سەم خەر چەم سیاوکه
خەرەو بیستان مالداری بێمال

دەورتان دا چەنە وەک پیرە گەمال^(۱۴)

شیخ رەزا بە شیعەر جوینی بەگەلی کەس داووە ستایشی زۆر کەسیشی کردووە، جار وابوو ستایشی شاریکی کردووە ئەوەندەیی بێ نەچووە پاشگەز بووتەووە مەردی لە شارەکەدا نەهێشتووە، ئەو کەسە ناودار بوایەو خاوێن دەسەلات بوایە حیسابی بو شیخ رەزا کردووە وێستوینەتی دەمی چەوور بکات ئەمیش پیاوەلداووە کەدەستە چەوورەکی کیشاووەتەووە شیخ رەزا پێووی داووە، نەشار نەهۆز، نە ناودار کەم کەس و شوێن هەیە لە زمانی شیخ رەزگاری بویت بێ پەر وایووە لە خەزم و کەس و کارو مامی خوشی شەرمی نەکردووە، جا رەوا بیت یانە؟ ئەمە لیکۆنێتەووەیەکی ئەوتوی ئەوی لە وزە مندا نی یە من هەر ئەمەندەم بێ کراکەکردم، ئەوەش ئەلیم شیخ رەزا ناوی «سەیدەیی بەخراپە نەبردووە ریزی لی ناو، پارچە شیعری:

مەربووتە حەیاتم بە سلیمانی و خاکی

خۆزگەم بەسەگی قاپیەکەیی ئەحمەدی کاکیی
چامەییکی ئەوتو یە سەد سەلە لەتەکیەکانداو لە کۆری دەرویش و لە مەولودنامەکاندا ئەخویندەرتەووە هەر زیندووە لەکاتی هەرە دوژمنایەتیشدا شیخ رەزا لە کۆری شەرو خۆریشدا بەحورمەتەووە سەیری سەیدی کردووەو تویەتی:

بەرزتجەیی غەدریکیش بکەن هەر نەیسە ساداتن:

خدر ناغای رەباتی دایکی خوگنی ئیو بوھاتن
یاخود لە جوشی شەرجوین لەگەل شوکری فەزلیدا خوی لە
پایەیی سەیدەکان ناداب و ئەلئیت:

من ئەزانم کئی لە خشتەیی بردوی ئەمما چ سود:

سەیدە سەیدە قەسە سوکی ئەبێ دەرهەق ئەکەم
پەراوێزەکان

۱ - بو قوتابخانەیی «تەقلیدی» بەهەلە «کلاسیکی» بەکار ئەهینین دروستەکەیی ئەو یە بلین «کلاسی» چونکە نەیسەتە بو «کلاس - صف» بو ئەمە بروانە «کلاسی ئەک کلاسیکی» گوشاری «بەیان» ژمارە «۲۸» سالی ۱۹۷۵ ل ۱ - ۳ - نەریمان.

۲ - شاعری عەرەبی دەوری عەبیاسی «أبو الطیب المتنبی» لەم
شیعەرەیدا وا شانازی بەخوێنەووە ئەکات کە ئەلئیت:

الخیل و اللیل و البیداء تعرفنی:

والسیف والرّمح والقراطس والقلم

هەر ئەم شیعەرەیش بوو سەری بەرین دا.

۳ - بروانە کتێبی «تینگەبشتی راستی و شوینی لە رۆژنامە»
نوسی کوردیدا، نوینی «د - کەمال مەزھەر ئەحمەد» چاپی ۱۹۷۸
لاپەرەکانی «۱۰۳، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۳، ۱۱۸، ۱۲۶، ۲۰۰، ۲۱۰، ۲۱۱».

۴ - وەک لە پێشدا نویسیم جوین فرۆش نیم و نەبوم و نەقلی
«کوفەر» بە «کوفەر» دانائرت، ئەم شیعرا نەش کراون بە کتێب و
چاپکراون و چاپی نازەش هەل نەگرن، جا ئەگەر وەک خوێنان
نەبوسینەووە ئەو ئەگە یەنیت نامانەتی ئەدەبیمان نەپاراستووە.

۵ - بروانە دیوانی شیخ رەزا چاپی ۱۹۳۵ ل ۴۰

۶ - بروانە دیوانی شیخ رەزا چاپی ۱۹۳۵ ل ۵۷

۷ - رۆژی ۱۹/۱/۱۹۸۱ کاک «قەداری رەزا بەگی جاف» ئەم
شیعەری بو گێرامووە، «قادر» لە کەلار قوتابیم بو، بووتە ئەندازیار لە
وەزارەتی نەوت، ئەمە دوو سەلە خانەنشینی و لە بەغداد دانەنیشیت،
ئەدەب دوستەو شیعری زۆر لەبەرە، هینم و لەسەر خوێنە.

۸ - بروانە چاپی دوویمی مینزوی ئەدەبی کوردی، عەلاء الدین
سەججادی لاپەرە ۵۹۵.

۹ - بروانە: دیوانی شیخ رەزا چاپی ۱۹۳۵ ل ۴۵.

۱۰ - ئەم شیعرانەو گەلی شیعری دیکەم لە دەفتەرە بەجی ماوەکانی
خوالی خوشبوی باوکم «سەیدەئەحمەد ۱۸۸۹ - ۱۹۸۵» چار
بێ کەوتوووەو لەبەرەستماپە.

۱۱ - ئەم قەسەم سالی ۱۹۷۸ لە ئەدەن لە خوالی خوشبو «توفیق
وەهیی» بیست، لەو قەسەنە وەک «شیخ باو، باو قەسەل، باو
شاسوار» هت.

۱۲ - بروانە - دیوانی شیخ رەزا چاپی ۱۹۳۵ لاپەرەکانی ۲۵ تا
۳۲.

۱۳ - بروانە - شاعیری چەوساووەکان - خەلیل مەوەر ۱۹۸۴ دانانی
مصطفی نەریمان و هەردەوێل کاکەیی، لاپەرە «۸۱»

۱۴ - ئەم دوو چوارینەم لە کاک «هەردەوێل کاکەیی» یەووە بیستووە.
«گاوەکە» بەرازەکە «هەرەکە» کەرەکە «خەرەو بیتان» گەردەو بوون.

محهمهد
ئه‌مینه
هه‌ورامانی

نه‌ورۆز و سه‌یدی هه‌ورامانی

chalakmuhamad@gmail.com

به‌خ به‌ندى سه‌وه، به نه‌بوونی رزق و رۆزى سه‌وه، هه‌زاران تۆوى به‌ستوى رووك و هه‌زاران گيانی گياندارانی له كون و درزدا له‌به‌ر بى رۆزى و بى تين گه‌رماو رچاندوووه و خوى لى خستوووه.

كاتى، كه شاهيكي وه‌ها به دادو دابه‌روه‌رو ژيه‌نهرى رووه‌ك و گيانداران، كه‌وتنه جووله، له ترسان دا، زستان به خوى و به ده‌ست و پشه‌نده نه‌هريمه‌نه كانپوه ده‌توتيه‌وه له ناو ده‌چن، تينى گه‌رمایى له ناوسكى زه‌ويه‌وه به‌رز ده‌بينته‌وه نه‌ورۆز گول رى‌مالى شاهى به‌هار ده‌كاو بو‌ته‌وى له كات و ده‌مى خوى دا بگاته پشه‌وه و هه‌موو دنيا بژيه‌تبه‌وه نه‌ورۆزى وه‌ك ناجى، بگاته سه‌رى.

سه‌یدی هه‌ورامى، هونراوه‌كه‌ى تايه‌تیه، به نه‌ورۆزه‌وه له‌به‌ر نه‌وه، ناوى نه‌ورۆز گول لى ناوه.

ئه‌وجا، سه‌یدی ئه‌و هونراوه‌يه به‌م جوژه ده‌ست بى ده‌كات و ده‌لى:

نه‌ورۆز گول خيزان، . . .

واده‌ى وه‌هاره‌ن، نه‌ورۆزگول خيزان

به‌ده‌ن كافووران، خال خورده ريزان

پوشان مايه‌ى عه‌تر بوى عه‌نبره‌ بيزان

سه‌یدی، به‌م چوار ديره هونراوه‌يه‌ى سه‌روه، وینه‌ى ره‌نگ و رازاوه‌يه‌ى و بۆنى جوژه گولیکمان بو‌ده‌گرى، كه پشه‌رون، بان پشه‌مره‌گى ريگان. ناماده‌ن له پيناوى ريگا پاك كردنه‌وى سه‌فه‌رى به‌هاردا، خويان بده‌ن به كوشت، به مه‌رجى شاهى به‌هار به ناسانى تيه‌ر بى و به‌بى وه‌ى بگاته به‌روه.

سه‌یدی و نيشانى ده‌دات، كه گوليسك به‌ناوى «نه‌ورۆز گول» وه‌يه، به‌رگينكى سه‌ى و جوان و بۆن خوشى پشه‌وه له سه‌يه‌تى دا، كافووره‌وه له ره‌نگ ره‌شتن دا، هاوتسای نى‌يه‌و، له بۆنىش دا، بۆى له بۆى عه‌نبره‌ خوشتره.

ئه‌وجا، سه‌یدی، له هه‌مان چوار ديره‌دا، وشه‌ى «خيزان» به‌كار هيناهه‌، كه واتسای «خيزايون» ده‌دات، بان واتسای «په‌خشان بوون» ده‌دات و به‌لام په‌خشانه‌كه‌يان، له بارو دۆخيكى تيبى سه‌ربازان دان، له كاتى ناماده‌بوون و ريز بوونيان دا، نه‌ك له كاتى بان بوونه‌وه و پال كه‌وتيان دا.

سه‌یدی هه‌ورامى، په‌كيكه له‌و شاعيرانه‌ى ناوچه‌ى هه‌ورامان، كه به چاويكى به‌په‌سو پسه‌رۆزه‌وه ته‌ماشاسای رۆزى نه‌ورۆز و جه‌ژنى نه‌ورۆزى كردوووه.

بى‌گومان، چ سه‌یدی هه‌ورامى و چ هه‌ر شاعيريكى ديكه، هه‌ر په‌كه بو خوى تى‌روانينيكى تايه‌تى هه‌يه، كه له‌گه‌ل تى‌روانينى شاعيريكى ديكه‌دا جياوازه‌وه ته‌وشى كه هه‌موويان تيبى دا په‌ك ده‌گره‌نه‌وه، نه‌وه‌يه، كه جه‌ژنيكى كوئى باب و پاپيرانه‌وه له‌وانه‌وه به‌جى ماوه.

به شيوه‌يه‌كى روون تر، گوژرانى پيداوتنى سه‌یدی به نه‌ورۆزدا، له‌وى مه‌وله‌وى جياوازه‌وه ته‌وى بيسارانيش له‌وى خانى جياوازه‌وه به‌و جوژه هه‌ر په‌كى له‌و شاعيرانه، به بى‌تى گه‌شتنى و به بى‌ى راده‌ى جوولانى هه‌ستى و به بى‌ى كه‌ف و كولى ده‌روونى خوى له وشه‌ى خوش و اتاو گونجاوو ناوازه‌داره‌وه نه‌ورۆز ده‌رازينته‌وه.

هه‌ندى له‌و شاعيرانه، لايه‌نى مي‌زوى ده‌گرى و هه‌ندى ديكه‌ش لايه‌نى روواله‌تى به‌سه‌ر كرده‌وه‌ى و هه‌ندى كيش سووچيكى ده‌گرى و هه‌ندى ديكه‌ش ديمه‌نه‌كه‌ى به گشتى.

سه‌یدی هه‌ورامى، وینه‌ى جه‌ژنى نه‌ورۆزى چواندووته‌وه روواله‌تنيكى زيندوو! به‌هاری به شاهيك له قه‌لم داوه، كه بو په‌كه‌م جار له‌سه‌ر ته‌خت داده‌نيشى و نه‌ورۆزى وه‌ك پوپ «تاج» يك زي‌رين - ى له قه‌لم داوه، كه به‌سه‌ر سه‌رى شاهه‌ويه، نه‌گه‌ر شاهيك نه‌و پوپه «تاج» نه‌بى، به شاه نازميررى، بان مه‌رجه‌كانى ناته‌واو ده‌بن. هه‌روه‌ها گول و گولاله‌ى به‌هاریش چواندووته. سوپاى پشه‌روه‌ى گه‌بشته به‌روه‌ى شاه، له كاتى له‌سه‌ر ته‌خت دانيشتى دا.

سه‌یدی هه‌ورامى، له هونراوه‌كه‌ى دا، وا پيمان راده‌گه‌يه‌نى، كه به‌هار، شاهيکه‌وه له سه‌فه‌رى ژيانده‌وه‌دايه، ده‌به‌وى رۆمى ته‌ر، سه‌رله‌توى، به به‌ر هه‌موو رووه‌ك و گيانداريك دا بگاته‌وه.

ئه‌وجا، ريگه‌ى شاهيكي وه‌ها به‌دادو داوه‌ر، بى‌گومان په‌ر له درك و ذال و هه‌له‌ت و كوئسپى وه‌ها كه زور به نا‌ره‌حت له ناو ده‌برى.

زستان، به به‌فرسه‌وه، به سه‌رمسايه‌وه، به زه‌وى سه‌هول و

پاشان سیدی دهگانه نهوی که دهلی:

نهوروز گول جاسوس گولانی تازهن

وههار کیانان مزانی وازن

بافتن پهی زینت رهندانی دولبر

چون جوقهی تاووس بیکان وهسر

سیدی، بویه، نهوروزگول، دهکات به پیشرو بو نهوی دوو

نهرک جی بهجی بکات، یه کیکیان رینگا پاک بکاتهوهو مزانی «مزگینی»

بهو دهشت و دهره، بهو رووه که مردووانه، بهو زیندهوهه خو له قور

گرتوانه بدات، که بههار نیازی هانتی کردوهه، نهرکی دووه میشی،

نهویه، که «بو» بهرامهی بهسر پاکي ناوجهکان دا بلاوبکاتهوه، بو

نهوی نهو دهشت و دهره و چه دم دوله، همووی دلنای هانتی بههار

بیو بو نهوی ههرچی گول و رووهک و گیانداران هه، هموویان

خویان ناماده بکن و خویان برارزینتهوهو به خوشی پیشوازی

نهوروزی بههار بکن.

له پاشان دا، سیدی دهلی:

قاسد نهوروزان، نه پای ههردهوه

یهک یهک بهرنامان، نه توی پهردهوه

هیمای خو زمان ته شریف نه بهردن

نهوروز گول موزدهی وههار ناوردن.

مزانی بدو زمان ویهرد

تختی یهخ بهندش ههوادا به گهرد

نهر سهد، که ههواهی سهردیش، بهرو، تن

خورشید مهزلگاش، نه بورچی حووتهن.

واته:

گولی نهوروز، به قدیالی ههرده کانهوه، وهک «ئیشک جی»

وهستان، که تازهکی له توی پهردهی سبی بهوه، سهریان

دهرهیناوه.

نهرچی، زمستان، هیشتا به تهواوی دهرنه چووه، بهلام

نهوروزگول موزدهی هانتیه پیشهوهی بههاری هیناوهوه سهول و

یهخه ندانه کهی، وا توایهوهو روز بهرز بووه تهوهو تا گه بشتووهه

بورچی «حووت».

نهوجا دهلی:

بهلی جارچیان، نهوروز جار مهدان

جاری پادشاهی نهوههار مهدان

واته: جارچی جار دعات و نهو جار چیهانهش جارچی نهوروزن،

گواپا شاهی بههاروا دهگانه بهروه.

تا دهگانه نهوی که دهلی:

وهختن شای وههار بنیشو نهدهور

جار بکشو رعد ته مهلول و همور

واته: خهریکه، یان نهوهندهی نهماوه که شاهی بههار لهسر تهخت

دابیشی، یان دهره که وهر بگری و نهو کاتیشه، وهره تریشقه

بانگهوازی بهکجاری بو دهکات.

له پاشا سیدی دهلی:

وهختن بگری و رووی دهشتی سارا

کهوه که بهی وههار وینهی شای دارا

وهختن بهیو بهر نوردووی گولالان

گیران دهرودهشت چون ههردهی جاران

وهختن برنسان، گولان، هزاره رنگ

چهرمهو زهرده سوور چون دیبای فهرهنگ

وهختن شای وههار، بکیانو خلات

سهوزی تهتلهس - رهنگ پهی رووی سهریسات.

وهختن شهقایق سهر باوهرو بهر

هور دو نالای سوور جه بالای کهمه

وهختن بولبولان جه شیرین خاودا

بی دار جه مولک خاسهی زههاودا.

سیدی، ههرچی رووهک و گول و گولاله هه، هموویان

دهرازینشوه، پونشاکي رهنگاورهنگیان له بهر دهکات و گولاله

سووردهش، له جیگا بهرزهکان دا، به درزی بهرده کانهوه نالای

سووری نهوروز ههل دهکن و شاهی بههار له سر تهخت

داده نیشی و خلاتی سهوزو کهسکی خوی به زهوی و دهشت و دهره

چدم و دول ده بهخشنی و بولبولان، له خهوی زار دهبن و بهمللاو

بهولادا، به گورانی و تنهوه پیشوازی شاهی بههار دهکن نهوجا

سیدی دهلی:

سیدی چون مهلول ههجرانی یاره

فیشتهر خهمناکیش قدسلی وههاره

واته: سیدی ههر له بهر نهوی که دوسته کهی بهجی هیشتووه، له

بههاران دا، خهم و خهفت له هموو وهرزی زورتر دایدهگری.

شیخ

• حسین بهر زنجی chalakmuhamad@gmail.com

عبد الکریمی قادر کهرم

یان «خادیم»

شیخ عبد الکریم کوری شیخ حسین کوری شیخ عبد الکریم ی قازانقاییه به پرازای شیخ حسینی قهره چینواره هه لکه وتوی کاتی خوی بووه شاعیریکی باش بووه دیوانیکی شیعری هیه دهس نوسه نازناوی شیعری «خادیم» بووه، له سالی «۱۹۵۴» ی زاینی کوچی دواپی کردوه هه له قادر کهرم نیزراوه ته منی نزیکه ی ۸۰ - ۸۵ سال ته بو ته مهش نمونه ی شیعره کانیی.

لیره دا ته لئی:

قاسیدیکی پر جهسارهت کوا که گفت وگو بکا
شهرچی حالتم یهک به یهک ههردم بهیان بو تو بکا
نیک بهخته تهو کهسه دایم تهبینی روی تو
هاونشین حورو غیلمانه عیادهت بو بکا!
یان چهن به جوانی ووتویه:

به ههرچی نارهزوکم حوسنی تو بالاتره جانا
به گول حهیفه بشوبهینم شهفافی رنگ و روخسارت
زمانه رهقیب ههردوکیان دوزمنی خادیم بونه بویه ته لئی؛
چی بکه له زمان و له رهقیب ههردو عدومن
تولفته بهدو دوزمن مهده «خادیم» زهرهردم کرد
لهم دیره ههلبسته بشدا ته لئی:

من «خادیمی» دهرویشانم فیدای سولتانی گهیلانم
غولامی شاهی مهردانم نیه باکم له هیچ گهرداب
تهو قامهته شوخهت که ته لئی سهروی رهوانه
پهروهدهی خاکی ئیره و باغی جنانه
دو قهوسی بروو تیری موژهت حازری جهنگن
دو چاوی رهشت نافتهتی دهوران و زهمانه
یهک تاری سهری زولفت هزار دل دهرفینی
غهداره ته لئی تورکه، که ته منیته نیشانه
سه د مردوبه یهک خهنده تهکا زینده به جاری
بی ته جره به ببینه مه سیخایی زهمانه
«خادیم» سهرو دل ههدیه بکه بو قهدهمی دوست
بو دوستی تهم ههدیه بمینی به نیشانه
وه یا و تویه:

به تهدهب به له حوزورشویهی خاسانه تهدهب
لهم مهقامه سیفیهت و مهسلهکی مهردانه تهدهب
بی له ریگا به تهدهب داننی له میقاتی حوزور
سه به بی وهسلی روخی حهزرتی جانانه تهدهب
فرق بو بهینی بهنی نادم و حیوان و وحوش
خاسی خاسانی بهنی نادم و ئینسانه تهدهب
مهزه بهی عشق تهدهبه و سوجهتی تهربابی هونهرد

فەيز بەخشى ئەبەدى بۇ دلى يارانە ئەدەب
 مەسلەكى كافرىە لەم دەردا بى ئەدەبى
 پرتەوى نوورى دلە جیلوهى ئیمانە ئەدەب
 تۇ بە دىقەت بە لەوا مەخزەنى ئەسرارى دلە
 سەر بە سەر موعجىزەبى ئایەتى قورئانە ئەدەب
 مەبى مەبخانەبى تەوحید لە بەزمى عورفا
 سەبەبى لەزەت و مەستى دلى مەستانە ئەدەب
 دىقەتى بگرە لە دەریای عولوم و عیرفان
 جەوهەرى مەعنویە گەوهەرى تابانە ئەدەب
 تۇ کہ چەند رۆژ بە میوانى جیہانى «خادیم»
 لە ئەدەبدا بە، کہ خاسیەتى میوانە ئەدەب
 دىسانەو فەرمووبەتى:

بۇ ویسالت جەستە خەستم کہ وتووم دل بر لەغم
 گەر قەدەم رەنجەبکەبى روحم ئەدەم «حق القدم»
 گەر لە بالینم سەعاتى دابنیشى یارەکەم
 تا ھەزار سال روحەکەم جەولان ئەکا بى زیادو کہم
 کہ عەبى وەسلنى جەمالت وەختە بۇ من بىتە فەرز
 گەر لە تۆبزارو کہمە دو تاقى ئەبرۆى قىیلەکەم
 چەندە خوۆشە تا قیامت سەر لە یەك بالین بىبى
 پا بە پاو سینە بە سینە دەس لەگەر دن دەم بە دەم
 رۆزى حەشریش دەستى یەك بگرین لەگەل «خادیم» برون
 بۇ حوزورى خوا مەگەر ئەوسا لە دل دەرچى ئەلەم
 ئەم ھەلبەستەبى کہ لە دەرحەق حەزرتى غەوس «شیخ عبد القادر گیلانى»
 وتووبەتى کراوەتە پینچ خشتەكى «تخمیس» لە لایەن «نوسەرى ئەم ووتارەو»
 لە سالى ۱۹۷۲دا

لە خەرمانى عەمەل چاکى، بە ھیچ جور نیمە سەرمایە
 دلەم غەرقى خەيالاتە سەرم مەشغولى سەودایە
 بە روح مەنسوبى زاتیکم مەلین خەلکە بەرەللايە
 ئەگەرچى کردەووم ناباشە ئەخلاقم کہ بى جايە
 بحمد الله والممتە پەتى غەوسم لە ملدايە
 لە بۇ پاس گەر قبولم کەن لە ئارامگاؤ نیرەمگاکی
 بە برزانگ و زبانیم ھەر ئەمالم شوین و جیگاکی
 لەلام ئاسانە گەر عەرم سەر ف کەم من لە رینگاکى
 ئەگەر خووم سەر قەدەم کەم بۇ زیارت بچمەدەرگاکی

چ خوۆشە تا قیامت دەرکەوم من لە دەرگاکی
 بەجاری ئەولیا ئەستیرەن و «باز»یش وەکو ماھە
 بە قوتب الأولیاء مەشھورە خواوین حیشمەتو جاھە
 کەسى وایى لەسەر شانى ئەوا بىبى دابنى «شاھا»!
 سەرم با بىتە پایەبى مە قەدەمى زواری ئەو شاھە
 لە پایتەختى عیراق دایەو کہ سولتانە لە بەغدايە
 بە تاجى سەلتەنەت شاھم کہ لایق بۇ بە خوى سەندى
 مەلیكى دین و دنیایە نىە ئەمسال و مانەندى
 ھەمو ئیشت بەجى دى گەر بچىە بارەگای، رەندى
 ئەوەك مۆلكى عیراق بەلكو ھەمو مۆلكى خوداوەندى
 بە حەقەت زاھىرو باتین ھەموئیشى لە دەسدایە
 «بە بەرزنجى» بکە رەحمى لە بۇ دەرگات پەناى ھانى
 عیلاجى دەردەکەبى من کہ لە لات ئاسانە دەرمانى
 دەخیل قوربان شتى بۇ خوا پەرىشانم کہ ئەیزانى
 دەخالت گاهى جینو ئینسەسایەبى شاھى گەیلانى
 بیدەخشى جورمى «خادیم» ئەبى بەقوربان من رجام وایە
 دەر حەق بە شىخ حەسەنى فەرەنجوار وتووبەتى کہ مەشھور بو بە پىر
 سولتانى منە شاھ حەسەنە پىرى قەدیمە
 دەرگا ھى ئەوى تۆرەچو موسای کەلیمە
 بروانە کہ ھەر خەستە دلى پیننە دەرگاى
 ئەحیایە ئەگەر سەدکە وەکو «عەظم»ى (رەھبەر)
 بۇ مەزرەعەبى تاعەتى ئەرباب و موریدان
 ئەنفاسى ئەوہ نەشئە دەرى ئاب و نەسیمە
 زواری دەرى مەرقەدەکەبى بىتو بناسى
 تىمسالى حەوارىیووکہ ئەسحابى رەقیمە
 مەغفورە بە ئیخلاص کەسى بىتەوہ دەرگاى
 ئىسباتە لە پىرانەوہ ئەم عەھدە قەدیمە
 بەدبەختە کەسى خەرقەبى ئەو شاھە نەپوشى
 مەسرورە موحیبانى لە جەناتى نەعیمە
 بۇ مەسلحەتى عامەبى دنیاو و قیامت
 بۇ میلەتى ئىسلامە چ لوتفیکى عەمىمە
 بەو مەدحە کیفایەت بکە «خادیم» کہ وەھایە
 ھەرچەندە حەسەن ئەحسەنە مەحبوبى کەرىمە
 سەرنج ئەمە ئەو «خادیم» ە نى بە دیوانەکەبى چاپ کراوہ.

کامهران یاخود هه لۆه رای سه فه یکی بیرۆز

chalakhmuhamad@gmail.com

• ئومید ناشنا •

ماوههك، له مهو پيش كامهران له نيوانماندا نه ماو كوچى بى وادهو له ناكاوى كارىكى وه هوى كرد كه ئيتىر نهى بىينهوه. هه چهند به يادى كامهرانهوه چاوليك دهنيم، ديمهن و شيهوى گفتوگوى نرم و له سهه خوى دپتهوه سهه په دهى بىروخه يالم، رۆزى - 11 - 1 - 1974 - رۆزى نزيك بوونهوه دهست پى كردنى په يوه ندى هاو رى به تى من و نهو شاعيره مهز نه بوو، پيشتر كامهرانم ده ناسى و چهند جار يكيش نووسين و په خشانى خۆم نيشاندا بوو ههتا بىرو راي خوى له سهه ده برىت و نهو پيش رى نمایى ده كردم، سوودم لى وه رده گرت. سالى 1971 - كه ديوانى - زه بىرى هونراوهى بلاو كردهوه، شيعه رىكى تى سا بوو زور كارى تى كردم، دل شكاووى و نازارى ناخى ده روونى كامهران لهو شيعه ردا هاو راي ده كرد، نه مه بوه خه ميكي قورس و نيگه رانه يكى ته واو لاي من، نه وه بوو له - رۆشن بىرى نوى - ي ژماره - 5 - ي رۆزى 1/1/1974 دا پارچه په خشانى كىم بلاو كردهوه به ناوى «چاوه روانى و دهنگىك و كامهران موكرى» جو ره بانگه وازىك بوو، تايهت به رهنگدانه وهى نهو شيعه رى ناو - زه بىرى هونراوه. لهو سالانه دا گىرو گرتنى رۆزگار من و ماموستاى له به كترى دوور

خستهوه، ههتا سالى - 1976 - ، لهو ساله دا مئيش ههروهك نهو به هوى مه سه له به يكى تايه ته به وه دل شكاوو بى نارم و خه مناك، نازاره كانى ناخم ده يان خواردم و نالوى مه رگيان ده كرد به گهروما. به كترمان بىنيهوه، نهو، به سه رهاته كه ي منى بىستبوو، ده ستى نايه سهه شانم و به زه رده خه نه به يكى پر له هى واوه دلخوشى دامه وه و رتى: «تو نه وه يانت له ده ست چوو، به لام نه مه كو تايى ژيان و چاره نووس و ناواته كانى تو نى به، من نامه به كت بو نه نووسم بو فلان، له - به رلىن - ده ست ده كه بىنه وه به خو بندن». نامه كه ي نووسى و مئيش خۆم ناماده كرد. نه مه ده سال له مهو پيش بوو به رى كهوت پايزى پلار واته - 1986 - له هه ولير به كترمان بىنيهوه بىر بار و ابوو نه مه جاره له سلېمانى وه لامى په خشانه كه ي سالى - 1974 - م وه ده ست بخات و به لىنى نه وه شى لى وه رگرتم كه نايى بلاوى بكه مه وه. داخم ناچى مه رگى بى واده ي منى لهو گه وه ره بى به رى كرد، ئىستاش نه مزانى چى بو نووسيم؟! چون وه لامى من و ياسى دل شكاو به كه ي خوى كرد وهه؟!

ئىستاش هه رچه ننده له له بو مه كه دا ته ماشاى وى نهى هه ر دو كمان ده كه م ته زو به يكى پر له ژان و كه سهه به له شمدا گو زه ر ده كات! . و نهى جوان و ناموزگار به به نه رخه كانى له يادم ناچنه وه، كامهران گه ر شاعى ريش نه بوابه ته نها هه ولى مه زنى له ده ركردنى گو فارى - رۆزى نوى - دا ده پكرده نه م كامه رانه. گه ر شيعه ر و رۆزى نوى - ش نه بوابه هه لو ئىستى مه ردانه و گىيانى خو شه وى ستى خاك و نه ته وه كه ي بهس بوو. چى سه ر و كه كانى رۆژنامه ي - زىن - و به ره سه كانى - گه لا وى ژ - ي بهس بوو. لى سه ردا گه لى پى سوسته بلنم كامه ران جگه لهو ديوانه شى عى رى سانه ي خوى به چا پى گه يان دوون، له م دو ا بى سه دا من نه م به ره سه مانه م بىنيهوه، هى وا خواز م ده ستى كى دل سو ز كو يان بكاته وهو. به خرى نه پيش چاو، نه مانه ش نهو به ره سه مانه ن: -

- 1 - ده قه رى كى ده ست نووس، تى سا يدا نه زموونى شاعى رى خوى باس ده كات، ههروه ها ژيانى نه ده بى و خه باتى ساله كانى ته مه نى.
- 2 - به شى به كه مى كئى بى - نه ده بى فولكلورى كوردى كه سالى - 1984 - زانكووى سه لاهه دىن بوى چاپ كردوه. برى تبه له - 114 - لا په ره. دىاره به شى دو مى نه م كئى بى هى شتا ده ست نووسه و چا پى نه دى وه.
- 3 - لى كو لى نه وه به كه به ناوى - نافرته تى لادى بى كوردو سهه به ستى - برى تبه له - 28 - لا په ره ي گه و ره و سالى - 1978 - له سلېمانى

چاپ کراوه.

۴ - نووسینه‌کائی ناو گوڤاری - رڤڤی نوی و نهو چیر و کانه‌ی له
سهره‌تای ده‌ست پی‌کردنی نووسینیدا له سالانی په‌نجاکاندا له - زین
- دا بلاوی کردونهوه.

کامهران سوارچاکسی مه‌سدانی شیعری نوی کوردی بوو،
تیکوشه‌ریکی پرکیش و هه‌لمه‌تی خه‌باتی سیاسی بوو، نووسه‌ریکی
قه‌لم ره‌نگین بوو، هه‌له‌وه‌دای خه‌میکی پیروز بوو، خه‌می پیروزی
خوی ده‌کرده هه‌وینی شیعری جوان، شیعری ناگراوی، شیعری
راسته‌قبتی هه‌لقولای ناخی به سوئی‌وزام و ده‌ردسه‌ری و
چه‌وساندنه‌وه.

کامهران شیعری ناوانابوو - هیرۆ - و دواپی وه‌ک بیستم ناوه‌که‌ی
گوڤریوو به ژاله - نجا روده‌کاته هیرۆ ده‌لیت «وه‌ک پرچی سه‌ی له
مالی باوانتا به‌وینشه‌وه، هیرۆ، وه‌ک منت به‌م ده‌رده برد، ورشه‌ی
کراسه قه‌نه‌وزه په‌لکه زبیرینه ره‌نگه‌که‌ی، ره‌نگی له رووی نارام
بری و پیکه‌نینه نهرمه‌که‌ی که‌وته وردوخاش کردنی شووشه‌ی هه‌موو
ناوازه‌کائی دلّم، لهو رڤڤه‌وه شه‌یدای تو بووم قومی خوی نارام
نه‌چه‌شتوه، بونیککی گولی ناسوده‌هیم نه‌کرده، به‌لی، ته‌لی تو
تاوانباری، تو ته‌نیا هه‌ر نه‌گریاوی بو هیرۆ، قیراندووشته،
نووستوت به ناگا هیناوه، دلانی مردووت زیندوو کردوته‌وه. «من و
گورزه شیشی ده‌رگای به‌ندیخانه که سالی - ۱۹۴۹ - ده‌ست له
ملان بووین».

کامهران ناوړیک به‌لای رڤڤانی پر له شانازی و خه‌باتدا ده‌داته‌وه و
له یادگاره شیرینه‌کائی خوی باس ده‌کات، په‌یه‌وه‌ندی گیانی و
خوشه‌ویستی خوی له‌ته‌ک - پیره‌میزدو گوران و مه‌دهوش و رڤڤانه‌ی
ژین و گوڤاری گه‌لاوژیدا به‌م جوړه باس ده‌کات «گه‌لی شه‌وه له‌گه‌ل
پیره‌میزدو مه‌دهوش دا نه‌چوین بو سهردانی دوستان، به‌تایه‌تی مالی
حاجی فه‌تاحی هه‌لواچی، له‌وی گه‌زومان نه‌خوارد. به‌هونراوه‌وه نه‌وه
سهرده‌مه گورانم نه‌نه‌ناسی، به‌لام هونراوه‌کانیم لا خوش بوو تو بلنی
په‌یه‌ویندیم له‌گه‌ل نه‌مانه‌دا کاری تی‌نه‌کردیم بو نه‌وه‌ی هونراوه بلیم،
ته‌شی وایی، دوو سال سه‌روم‌ر له به‌ندیخانه‌دا بووم، زورم
خوینده‌وهو زورم بیست، به‌لام خوم په‌ک دیر هونراوه‌م نه‌وت، په‌که‌م
نووسینم لام وایی له سالی - ۱۹۴۶ - دا بوو له گوڤاری گه‌لاوژیدا
له‌زیر ناوینشانی - تاقه گه‌وه‌ه‌ریک دا به ناوی خومه‌وه - حه‌مه‌ی
نه‌حمه‌دی ته‌ها - بلاوکرایه‌وه. سالی - ۱۹۵۲ - که‌وتسه

بلاوکردنه‌وه‌ی چیر و کئی کورت. به‌لام له سالی - ۱۹۵۴ - دا
سهره‌تای هونراوه‌دانانم ده‌رکوت. له سالی - ۱۹۴۸ - هوه ناوم په‌وه
جوړه ده‌رکرت‌بوهرکه په‌کسه‌ر خوتبه بده‌م به‌ین نه‌وه‌ی پینوسه‌وه له
به‌ندیخانه‌دا - گوران - م دی و بووین به‌هاوړنی، نه‌گه‌رچی له‌وه پیش
له سلیمانی په‌کترمان نه‌ناسی، به‌لام هیچ په‌یه‌وه‌ندیکی نه‌وتو له
نیوانمانا نه‌بوو، دواي به‌ندیخانه‌که - نیراین بو - به‌دره - زورتر له
په‌ک نریک بووینه‌وه، به‌لام نه‌من لای نه‌وه‌موت خه‌ریکی هونراوه
نووسینم و نه‌تویش منی به شاعیر دانه‌نا، ته‌نیا په‌ک جار له باسی
هونراوه‌دا وتی «نه‌وه‌هونراوه‌به‌ی له سه‌ری گراوی هه‌ولیککی باشه بو
فیربوون»، منیش نه‌وه‌سائه هیچ هونراوه‌به‌کم له گوران نه‌بیست،
چه‌ند پارچه‌به‌ک نه‌بی، به‌لام له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا زورم سوودم
لی‌وه‌رگرت. نه‌مجاره‌یان حه‌فده‌هه‌مین جار بوو بگرییم.

من بووم به شاعیر و ناو ده‌رده‌که‌م، نه‌وی سهره‌تای پی نه‌زانن
چه‌ند حه‌ز له ناوه‌رکرتن نه‌کات، به‌لام که ناوی ده‌رکرتن
به‌ره‌به‌ره له ناوبانگه‌که‌ی وهرس نه‌بی، له سالی - ۱۹۵۷ - هوه به
شاعیر ناسراوم، هه‌میشه له‌گه‌ل به‌ره‌ی پیشکه‌وتن خوازیدا بووم دژی
آکونسه‌پرستی و نیستم‌مار. بیروباوه‌پم نه‌ک ته‌نیا له هونراوه
سیاسیه‌کانما ته‌نانه‌ت له هه‌ندی هونراوه‌ی دلداریشما ده‌رته‌که‌وی به
روونی. نه‌مه بیجگه له هونراوه کومه‌لایه‌تیه‌کانیشم. ته‌من هه‌رگیز
کارنا کاته شاعیر، چونکه وه‌ک بوم ده‌رکه‌وتوه من خوم تا پی نه‌نیمه
ته‌مه‌نه‌وه هونراوه دلداریه‌کانم گه‌رمتر نه‌بن و رووترن، نه‌مه چه‌ند
برگه‌به‌ک بوو له نه‌زموونی شیعریه‌که‌ی که به خه‌نی خوی نووسیه‌وه
لیزه هه‌ر توانیم نه‌وه‌نده‌ی لی‌بخه‌مه پیش چاو.

دواپش ده‌لینم: نه‌ی ماسون‌ستاو هاوړنی نازیزم، پی وا ده
رږیشتی، نه‌م کچه‌چی بوو له ناکاو؟! نه‌ی هه‌له‌وه‌دای عه‌شقی
پیروز، نه‌ی پشکو گراویه‌کائی ژیر خوله‌میشی نه‌م رږڤگاره دل‌ره‌قه،
زورت به‌خشی به نه‌ته‌وه‌که‌ت، به‌نا کامی سهرت نایه‌وه که‌سی دلی
گریاوی ژیر نه‌کردینه‌وه، به‌لام دلنیا به خوری ناواته‌کانت سه‌بی له
سه‌ده‌ها گوڤرئی نه‌م ولاته‌وه هه‌لندی نه‌وه‌خوره‌ی که هونراوه
ناگرینه‌کانت به‌شیکه له تین و ناوو تیشکی زبیرینی، سه‌فهرت به‌خیر
کامهرانی شاعیر، مه‌رگی بی‌واده له ناوه‌ختا توی لی‌شاردینه‌وه، به‌لام
نه‌ی نه‌وه‌نی‌یه قه‌لمی تو نیستا گیانی هه‌موومانی بزوانده‌وه؟! نه‌وه
نی‌یه گیانی گوڤو تینی خوشه‌ویستی خاک و نه‌ته‌وه ده‌به‌خشیته‌وه به
هه‌موو رڤوله‌کائی نه‌م سهرده‌مه‌ی نه‌ته‌وه‌که‌مان!؟

کامه ران موکری

۱۹۲۹ - ۱۹۸۶

شعرستان

chalakmuhamad@gmail.com

کامه ران و

نووسینی: یاسین قادر بهرزنجی

شانۆی کوردی

ئەو گۆلەیی خەزان وەرانی و نەمرد
 ئەو دلەیی ناسۆر لە هیوای نەکرد
 ئەو پڕیشکانەیی دانەمردنەوه
 بەلام هەمیسان گریان گرتەوه
 ئەو ئەستێرەبەیی کشا بو ناوچەم
 لە سەرەمەرگا خەندەیی لەسەر دەم
 ئەو مەلەیی بای وەشت بالی هەل وەران
 لە بەستە وتن نەکەوت لە ئاسمان
 وان لەناو دلێ منا میوانن
 چونکە نموونەیی قەت کۆل نەدانن

«کامه ران موکری»

سه‌دهی بیستم سه‌دهی پر له کیشه و نازار و خهبات و ناشتی و خوشی‌یه، سه‌دهی به‌ره‌م و به‌خشش و نه‌ده‌بیات و هونه‌ری به‌نگینه، دیاره لهم رۆژگاره‌ی میژوودا سه‌ده‌تای وریابوونه‌وو که‌وته‌خوو سوارچاکی نه‌ته‌وه‌ی نیمه‌ش بووه له زۆر مه‌یدانی زیاندا.

به‌که له هه‌لکه‌وتوو‌ه‌کانی ناوه‌راستی ئەم سه‌ده‌یه له‌ناو کوردا خوالی خوشبوو کامهران موکری‌یه، ئەو کامه‌رانه‌ی شاعیری گه‌وره و تیکۆشه‌رو نازادی‌خواز بوو، نوسه‌رو و تاربیژو رۆژنامه‌نووس و هونه‌رمه‌ندی شانو بوو، ئەو کامه‌رانه‌ی له ئاسۆی ئاوات و دووا رۆژی کوردا هه‌ر به‌مه‌زن و نه‌مر نه‌مینته‌وه.

به‌ره‌م و هاوکاریی ماموستا کامهران له‌گه‌ل شانویدا له ماوه‌یه‌کدا بووه که سه‌ده‌تای به‌پیزی به‌خشش گه‌یاندن و به‌ره‌و پیشه‌وه‌چوونی شانووی کوردی‌یه.

کاتی خۆی، به‌مه‌به‌ستی جێ‌به‌جێ‌کردنی پرۆژه‌ی تو‌مارکردنی زانیاری ده‌رباره‌ی شانوگه‌ری‌یه‌که‌وه‌کانی سلیمانی چوومه‌ خزمه‌ت کا‌ک کامهران و پاش ده‌ربه‌ینی نیازی خۆم بینیم ئەو کاره‌ی لا سوودبه‌خشه‌و هانی دام و گه‌لێک ڕی‌نمایی به‌جیشی کردم، پاشانیش، له‌ حوزه‌ییرانی ۱۹۸۰ه‌وه‌ به‌رده‌وام ئە‌چوومه‌ لای و چیم پیوست بوو ده‌رباره‌ی شانوگه‌ریه‌یه‌کانی سه‌رده‌می ئەوان به‌باشی لای ئەو چنگم که‌وت. . . ته‌نانه‌ت زۆر به‌په‌رۆش و گه‌رم و گو‌ری‌یه‌وه‌ نه‌هاته‌ وه‌لام و ئەو کاتانه‌ش که‌ وتاره‌کانه‌مان بل‌اوته‌بوونه‌وه‌ و نه‌وانه‌ی باسی شانوگه‌ریه‌یه‌کانی ئەو بوون، دلێ پێ‌یان ئە‌کرایه‌وه‌ و شانازی به‌ هونه‌رمه‌ندیی و نه‌وانده‌کانی جارانی خۆیه‌وه‌ ئە‌کردو سه‌ده‌تای هه‌ندی رازو باسی‌تر له‌ نیوانماندا ته‌مه‌زا.

هه‌ر بۆ‌ئهم بۆ‌نه‌یه‌ به‌ پیوستی ئە‌زانم که‌ به‌و وتاره‌ بل‌او‌کراوانه‌ماندا بچمه‌وه‌و زۆر به‌ کورتی سه‌باره‌ت ئە‌و به‌شداریه‌ی ماموستا بدویم له‌ شانووی کوردی‌دا.

هاوینی سالی ۱۹۴۶ موخه‌یه‌می دیده‌وانی قوتاییانی هه‌موو شاره‌کانی عێراق له «بووبان»ی‌نزیك پینچوین سازکراوه، قوتاییانی سلیمانی که‌ کا‌ک کامه‌رانی حه‌فده‌ سال به‌کیکیان بووه به‌ شانوگه‌ریه‌که‌ به‌شداریی ئاهه‌نگیان کردوه که‌ به‌ ناوی «مانگا»وه‌ بووه‌و ماموستامان به‌کیک بووه‌ له‌ ئە‌کته‌ره‌کانی‌و

سه‌ده‌تای به‌شداریی‌کردنی بووه‌ له‌ شانویدا، ناوه‌رۆکی شانوگه‌ریه‌که‌ش ده‌رباره‌ی بوون و ماف و چاره‌نووسی نه‌ته‌وه‌ی کورد بووه‌و به‌ زمانیی عه‌ره‌یی‌پیشکesh کراوه، بۆ‌به‌یانی زووش کا‌ک کامهران له‌ ترسی گرتن خۆی گه‌باندو‌ته‌وه‌ سلیمانی.

هه‌ر له‌ سالی ۱۹۴۶دا، کاتیئێ‌ هونه‌رمه‌نده‌ ل‌اوه‌کانی ئە‌و سه‌رده‌می سلیمانی و یستویانه‌ بۆ‌باربووی لی‌قه‌وم‌اوانی بوومه‌له‌رزه‌که‌ی پینچوین به‌ره‌می شانووی پیشکesh بکه‌ن، ماموستا کامهران به‌ دلسۆزی‌یه‌وه‌ ئاماده‌بووه‌و به‌شداریی کردوون، به‌هۆی تواناو به‌هه‌ره‌داریی خوشیه‌وه‌ له‌ نه‌واندا ده‌ورێکی سه‌ره‌کی له‌ شانوگه‌ریی «له‌ری‌ی نیشتماندا»‌دای دراوته‌ی که‌ ده‌وری «پاشا» بووه.

هه‌روه‌ها سالی ۱۹۵۲، له‌ وه‌رگێران و ئاماده‌کردن و ده‌ره‌ینانی ماموستا کامهران موکری شانوگه‌ریی «کلۆلان»‌ی ئاماده‌ کراو له‌ رۆمانه‌ به‌ناوبانگه‌که‌ی فیکتۆر هوگۆوه‌ له‌ سلیمانی بۆ‌ماوه‌ی ۸ رۆژ پیشکesh کراوه. ئە‌م به‌ره‌مه‌ به‌ هه‌نگاوێکی به‌ره‌و‌پیشه‌وه‌چوون دانراوه‌ له‌ میژووی بزوتنه‌وه‌ی شانو‌ماندا و تیا‌دا کامه‌رانی هونه‌رمه‌ند ده‌وری سه‌ره‌کی دیوه‌ که‌ ئە‌ویش «ژان فال ژان» بووه.

بۆ‌یه‌که‌م جاریش له‌ شاری سلیمانی‌دا ماموستا کامهران شانوگه‌ریی «کاوه‌ی ئاسنگه‌ری» له‌ سالی ۱۹۵۹دا پیشکesh کردوه، ئە‌م شانوگه‌ری‌یه‌ له‌ نووسین و ده‌ره‌ینانی خۆی بووه هه‌ر خوشی ده‌وری «کاوه‌ی» به‌ سه‌رکه‌وتوویی بینیوه، قازانجی ئە‌م شانوگه‌ری‌یه‌ به‌سه‌ر قوتاییانی هه‌ژاردا دا‌به‌ش کراوه.

ئه‌مانه‌ به‌ره‌مه‌کانی ماموستای نه‌مر بوو له‌ شانووی کوردی‌دا، هه‌ر چۆن ناوی ئە‌م شاعیره‌ مه‌زنه‌ له‌گه‌ل ناوی شیعرو نه‌ده‌بیاتی کوردی‌دا ته‌به‌ریت، به‌ هه‌مان شیه‌وش، به‌کیکه‌ له‌ هونه‌رمه‌نده‌ دیاره‌کانی قوناغیکی شانووی کوردیمان و دووا وشه‌ش:

سلاو له‌ یادی و ناوی و به‌ره‌می کوردانه‌ی بیت.

تیبینی:

ئە‌م باسه‌ له‌و کۆره‌ فراوانه‌دا له‌ لایه‌ن نووسه‌ره‌وه‌ خۆیندرا‌یه‌وه‌ که‌ ده‌رگا‌که‌مان بۆ‌چله‌ی ماته‌می ماموستا کامه‌رانی ساز کرد له‌ شاری سلیمانی‌دا

سهفه ر بهر

• سه ماڵ •

- ئەم قەسیدە بەرزەیی «مەلا حەمدوون»ی شاعیر، جگە لەوێ
 کە ئاوێنەبەکی روون و بێ گەردی ڕۆژگاری شەری سەفەر بەر،
 واتە شەری یەکەمی جیهانی بە، زۆر وێشە و تابلۆی هونەری
 ئەوتۆی تیا بە، کە ئەک مەرفیکی هونەر مەندی بێ چاوی، تەنانەت
 چاوی ساغیکیش نەتوانی وێشەیان بکێشێت، بەلام بلیمەتی و
 زیرەکی و بەهرەیی شاعیرانەیی «مەلا حەمدوون»ی بێ چاوی،
 بەو بەری تواناوی لێ هاتنەوه، دای رشتوون و وێنەیی کێشاون -

بەرزەیی

ئەم ڕۆژە چ ڕۆژیکە کە عالم شلە ژاوه؟

هەرکەس بە جەخاری جگەری قیمە کراوه

دنیای پری ئاشووبە، خەلائق بە عمومی

ئاسایشی لێ مەنە ئەلێی جۆنبووشی ناوه

و هەک تەرزە ئەباری، بە هەموو دەم، ئەسەف و غەم

هەوری غەزەب و قەهری خوا توندو بە ناوه

ئەم وەزە کە ناوی ئەبەن ئەمرو بە «سەفەر بەر»

فەرمانی بە خوین رشتنی ئەم عالمە داوه

گیرۆدەیی ئەم عالمە هەرکەس بەسیاقی

کەوتوونە کەشاکەش بە قوماندهو ئومەراوه

ژەندرمە ئەسوریتەوه و هەک واشەیی برسی

بۆ لاشەیی میلەت بە قورقێلی غەزاوه

فەوتاوە لەبەر سوخرە کەرو قاترو یابو

حوشتر سەقەت و شەل بووه، گا پشتی شکاوه

کەر شەوقی زەرینی نی بە حەتتا لە بەهاری

ترسی هەیه ئەک بێخەنە ژیر باری قەزاوه

بۆ گرتن و بۆ کوشتنی ئەم عالمە بە کەسر

ئەم عەرسەیی ئافاقە ئەلێی حەلقەیی داوه

نیک و بەدی ئەم عالمە ئیسلامە بە جاری

کەوتوونە تە زنجیرەیی ئەنواعی بەلاوه

رووسی غەم و ئینگلیزی خەفەت هەردوو بە جاری

هاتوونە تە سەر مەثمەنی عوشرەت بە سوپاوه

پەژمۆردەیی گۆلزاری ئیرەم، بۆ بۆلی شادی

ڕۆحی لە عەزابایە بە سەر خاری جەفاوه

ئەم ظالمی سەففاکی «سەفەر بەر لگە» ئەمرو

نامەیی فەرەحی داوه بە دەم بادی صەباوه

ره قفاص و جهرو زه بده لك و چه رخی شكاو
 بهرقی غه زه بی دانه وو نارنجه کی بو مبا
 ناگر نه پزینی له زمین و له سه ماوه
 شه و روزه له بهر بهرقی قلیج ورم و سونی
 له معدی قه سه توره بده لی عه کسی هه تاوه
 گیراوه به ظه ریی چهك و طوی همه بابهت
 مه عموره یی ویرانه هه چی ناوی براوه
 عالم له شریخه و شهره ری دمدمی بو مبا
 چهیران و سه راسیمه یه، عه قلی خه ره فاوه
 له و روزه دنیاهه یه، تا نیسته كه بی شك
 مه غلوبه یی بهم غایه ته نه بووه نه كراوه
 تا حوكمی ته ماشایی ته صور له هه موولا
 هه لاشه یی جنراوه، سه و دهستی شكاو
 وشك و ته ری تم كور به یی نه رزیشه به جاری
 شق شق بووه مه جموعی بدهم تو بی قه زاوه
 هه رشه ش جیه ته گرتوه ناشووب و موصیهت
 میشووله مه جالی نی به بفرنی له هه واوه
 بنچینه یی ده ركه و تووه بنیاتی شه ریعت
 به كسه ره هه رسی بر دوه مانیکی نه ماوه
 تم دینه له پیشا وه كوو سه رچه شمه یی زه مزه م
 بی غهش بوو، نه میستا كه نه لی عه یی قوراوه
 یاره بیی! له بهر حورمهت و نیکرامی محمه مده
 ره حمی بکه بهم باقی نیسلامه كه ماوه
 كه م زوره نه گه ره نه صره تی تو ی راهنو مایی
 بی نه صره تی تو له شكری دارا سه ره داوه
 «حه مدی» دلی یه خسیری فده رنگی غه مه نه مرو
 به ربوونی به فته چی فده جی به صره وو فاوه

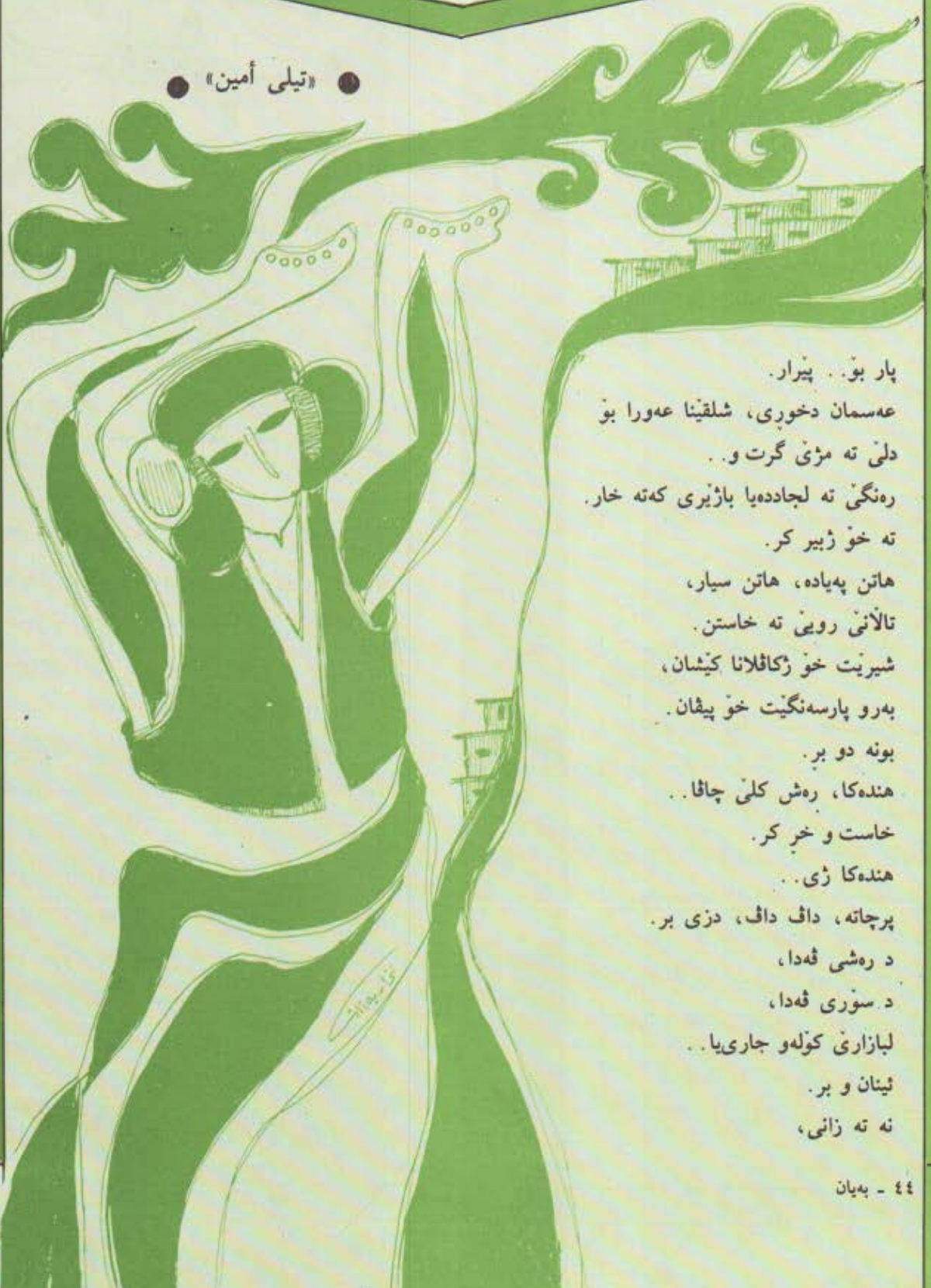

هه ره لحظه به سه د لك، چ له موئینی، چ له موشريك
 واجیل به دوو «جیم»^(۱) به عطاوو به خه طاوه
 عاجز بووه قایبض له قه بض كردنی نه رواج
 مه و دای ده می تیغی نه جه لی نه خشی سواوه
 دهشت و جه بهل و شیوو جزیره ی هه موو دنیا
 گولگون بووه ره نگینه به خوینی شو هه داوه
 ته ییاره به نه سبابی شه رو فیتنه وه دایم
 جه ولانی نه لی هه و ره به سه ره مه ركه بی باوه
 بالونی هه لوشیوه له گه ل دینه ته حه رروك
 عالم له نه ظه ریا به مه سه ل پوری خوراوه
 نه و جووته به لآزاده یی بالنده یه دایم
 سه ییاره یی فهوتن به نه له تریك و چراوه
 پاپورو سه فینه و به له م و كه شتی و قایخ
 ناماده یی حه رین به هه موو موسلیحی ناوه
 پر گه ردی غه م و ده رده سه عاتی دلی عالم

۱ - مه بهست له دوو «جیم» جه ننهت و جه هه ننه مه

نه ته قيا.. نه نهز شيام

● «تیلی آمین» ●

پار بو.. پیرار.
 عهسمان دخوری، شلقینا عه ورا بو
 دلی ته مژنی گرت و..
 رهنگی ته لجادههیا باژیری که ته خار.
 ته خو ژبیر کر.
 هاتن په یاده، هاتن سیار،
 تالانی رویی ته خاستن.
 شیریت خو ژکافلانا کیشان،
 بهرو پارسه نگیت خو پیفان.
 بونه دو بر.
 هنده کا، رهش کلی چاڤا..
 خاست و خپر کر.
 هنده کا زی..
 پرچاته، داف داف، دزی بر.
 د رهشی فهدا،
 د سوری فهدا،
 لبازاری کوله و جاری یا..
 ټینان و بر.
 نه ته زانی،

کڼی، نه ختی ته وه رگرت و . .
لکیر دیرو مزگه فتا، مارا ته بری . .

نه من زانی،
رهنگی ته چهوا پهشی ناگرو . .
دهنگی من فهدان برویسی . .

نه ته زانی، نه من زانی،
رهنگی ته خهوا روسته منی زالی فهدی،
دهنگی من پهردهیا گوهِیت وی هنجتی،

کویر زمزمی . .
هات نیزیک بو،
من دی، ته دی،
دده ستادا . .

شیره کڼی ژهنگی، نه هسی .
ته چاف لی بو، من چاف لی بو
ههسپی وی ژ سیتافکا خو فهدجنتی .

لدورپانا ری . .
ری یا هات و باتی، فه ما . .
کوت، ته حسی .

ته دهستیت خو بچا فا فه نان،
بی تاج و تر .
نه ته ز شیا م . .

کراسه کڼی سحر اوی سپی،
ژدویکیلا کوچکی میژوینی . .
دبهژنا ته وه رکه م و لیبابانا بیی . .
سیلافه کا پر لولوک و مهرجان و در .

* * *

روژ هاتن و روژ بورین چون .
دده ریا عهوریت پاییزیدا، . .
لهیل و مهجریم . .

بینگفه نقو بون، نا فا بون
قهرقودنی گلا فیزو پهروینا . .

دنا ف مه نجه لا عه سمانیدا،
شاریا، داغبون .

جهرده یت ریکا کادزا،
گه میت خو بسته هاروتن،
دتکه نگی یا لیفیت ته دا . .
هاتن و چون .

به ری نیرینیا که چه لویکی . .
من لیف بددانا کولان .
نه ته فییا . . خوب ناسی،

نه ته ز شیا م، نه فینا خو . .
بکه مه گولبه روک بیه ندوشکا سینگی خوفه . .
ههلواسی .

نه ته فییا . .
ژفستانا دلنی ته، دویر بارکوت و . .
ژگهرمی هلفرن زاغ و قر،

دنا ف گلکه نا دلنی مندا . .
کلوخی سهری خو فه نی، کوچک و کومر .
نه ته ز شیا م . .

ته ز نه ف سیاری له نگرینی دهست تر،
ته فی نه زمانی لال و کر . .
بو لیفیت ته یت هسک و تینی . .

بکه مه پر .
نه ته فییا . .
مورکا خه وی،

ژسهر سینگی خو هه لینی .
پادشاهه کا عه شقی بی، وه کو من . .
دگه ل جانی ته بهستی دخه و . .

ته ف تیژکه وک زان و بونه . .
که و .
دگه ژکا پرچا ته دا .

له یزتن، ناشت و که هیبون .

جاریگی تریش

محمد امین پنجوینی

وا تم جارهش
 تم نهستیره خیره زهوی
 سوپایه وه ..
 وهرزیکه نوی هاته بهرکار
 هدرچی غم و زام و زانه
 لوله کراو پینچرایه وه!
 وا تم جارهش
 چاوی نیرگزی ناز توراوا
 پشکوت و هم رازایه وه ..
 به فرو بهسته له کی زستان
 به زهبری بروسکه و باران ..!
 تووایه وه ..
 بوو به لاقاو
 نهریتی کون .. گول قرناندن
 به میرات بومان مایه وه .

سه مای

لاو لاو

● نهژی گوران ●

سهراسویی حساری جهوشهو..
سهردهرگاکهم..

لاولای پیا شوربوتهوه..

خهههکانمی پیا ههل نهچی..

نیوان من و خهههکانم..

خورپهپهکه..

راناچلهکنی..

له نیوان گولی لاو لاوو بهبانیدا..

گزنیکه..

بلی ههلی..!؟

بهندی جهرگم..

تو له ژاکان..

خهههکانیش له پشکووتن وهرزنابن.

ههموو جاری.. که تارمایی خهمی نهکهوینه هانام..

ههرچی تابلوی سبی و سادهی بی وینهیه..

نهینه ماوهی نیوانمان..

له نیوان من و توو دوری..

بونی کراسه کوئیکه.. به چلکنی بوئ ناردمهوه..

لهگهل ههموو بوئ کردنی..

بونت ئه يئته په پولهو ..

پايز به دم باوه ئه بيا ..

ئوه دوو پايزه ئاوا ..

ئهو كراسهت سه رچاو ئه نيم ..

ئوه دوو پايزه ئاوا ..

ره شه باي شار ..

په پوله كان رائه مالى ..

دورى ساليكت رائه دا ..

ئه يكا به ده ..

به سه د ..

به هزار سال .. به خه يالى ..

بلى ئاخو ! ..

يادگار تووره كانت ! ..

خه يالى بى و مه ستم بكا ؟ ! ..

دوينى له كورينكى شيعرا ..

منالينكى هاوته مه نت .. ده پانزه سال ..

شيعرينكى خوى بى نشان دام ..

سه رنجم دا ..

شيعره كانى وهك چاوى تو ..

بو ناو نيشانى ئه گه را ..

وهك تووره بوونه خو شه كه ت ..

له ده رگاي جگه رمى ئه دا ..

وهك تريقه ي پي كه نينت ..

له بى ده نكي دلى ئه دا ..

ئه وا شه وه ..

ره شه باكه ..

سه راسونى مالى لى گرتووين ..

له گه ل هموو ورتيه كا ..

خورپه م ئه كه ويته سه ر بى ..

هموو شتى بى ده نك ئه كه م ..

گونى هه ل ئه خه م ..

ئاي له دل م ! ..

ليندانى دل ..

لى ناگه رى ..

بزاتم كى ! ئاوا به شه ..

چه په رى چاوه روانيمان ..

رائه زه نى ..

وهك هه ر شه ويى ..

شه وه كانى كه ي سه ر ئه خه م ..

سه ر ئه كه مه ..

سه ر سنگى خه م ..

هيدى .. هيدى ..

مراوى به كان .. زرينارى بى وه نه وزم ..

به جى ديلن ..

كوا وه نه وزى ؟ ! ..

دابار يايه ..

خوين و شه خته ي هه ردوو چاوم ..

شو وشه ي كوشكى ..

به سه ته لكى بيدارى مى بشكانايه ..

هه تا شه ويى ..

چرايه كم له ولانى ئوقره و ئوخه ي گه ر بديايه ..

شه ويى ..

تير .. تير ..

له گه ل كورپه ي بى سه رو شوين ..

بى خه ونى كم بگرتايه ..

شه ويى به «خه و»

لام بوويتايه ..

بيابانه كانى سه رزه ويم ..

به لاولوو گوله هير و بته نيايه ..

نيك ب دويف نيكي دا بهردا
 لهو خانمي
 ته نهز هيلام و تو فري
 ژ وي روزا من
 شهنگه پرچا سر ملليد ته
 نهواف كرى
 من نهذزاني جوان شهكهم
 من بهلاف كر
 من فهچرى
 ژ هنگي وهره
 نهيا زاني
 نهز نه سوارى خهونا تهمه
 لهوما ته نهز هوسا هيلام
 نى كيشه چى... ؟
 چ قوناغى تهب جهوينن
 پتر ژ دهريا چاقيد من
 هدر دى هيى و دى زفري
 چوتكه من بريار فهبرى
 بخو بزاتم نهيم سترى
 دا تو...
 ل شههيانا عهگيدا
 شرينا من
 نهكهي گرى
 نهكهي گرى

من نهذ زاني چما كهني
 تشيا بگري... تشيا بمرى
 تشيا كهس نهچيته سهرى
 بهيهك قبرى... بهيهك فيتى
 هزار لاويد نازاكرى
 هاتنه دهري
 سهرى خو دانا سهرملى و
 گوت نهزيهني
 هوسا زهتيا
 مه ب خويتا خو ههفبركرى
 بهر بو ژ داسيا
 شين بون سترى
 هويه خانم
 هويه جاني
 چيا چيويى
 ب نهفان دهستا من ياكرى
 لهوما نهفرو
 ته نهز هيلام
 بهريف ستيرا بلند فري
 تدد گوته من
 نهز ميحرايم
 نهزى رهبن ساويلكه بوم
 ههر وي گافى
 من چوك دانان
 سوجده بر بو بالاياته
 سوتم دخهلوآ قينا تهدا
 كره گرى وكره گرى
 بهرههمن من بو تسبهحك
 ل هيفيا خودى

شعر

ژ نهفرو ويقه

• صديق شرو •

سهميانا من
 هدى لى پهرى
 يا من كرى
 ب دهستى خو
 نهفاهه دگهل خو ياكرى
 خاتونا من
 نه توى نهگهرا غهما من
 نالوزه نهفنى زينا من
 نهزم... نهزم
 نهف ناگره د فى دلى دا
 پيليت نهشقانه ههلكرى
 نهو سپندارا ژ قوربانيا
 بهژنا خهجي
 ل دهريا وانى
 لبهران بهرى سپانى
 من نهفرو يا شوپنهكرى
 ل و كوتريد نهفيني
 ژ وارى من يى باركرى
 خاتونا من...
 نهوى شهفا بويكينيانه
 تو يا شاد بوى
 دكهنى... دكهنى
 دلى من سوت

دوو ژانی بی بهر

● ته حمده ره سوول پشده ری ●

مهل سهر نابرم . . بی له میرووله به کیش نانیم
 گول ناپچرم . . قهت پولووی گهش
 له نیو چاووگی ههش نانیم
 سه ری کوربه هه لئاکه نم
 بی له نابووتی ئینجانه ی گلی تیکه له به لهش نانیم
 زاری مله و زهروو له نیو هه وکی مروو
 ره گی وه نهوش نانیم . .
 ده بی رازی مهل و نازی گول و سازی نهوین
 له نامیزی په روش دانیم
 ده بی ته زووی ژانی خهویکی خوش
 له چوار چیهوی جوش و خروش دانیم
 خونچه ی ده می «ده بی و نابی» ی من ناپشکوی
 ده بی پیکی برژاوم . . هه تا ماوم . . به بوش دانیم
 خاگ هاته ده نگ و وتی نه ی من
 وتم گیانه به نه سپایی نه بی بی له توش نانیم
 دوینی شهوی . . به بی چرا . . ژانی شیعرم روابووه
 ویستم مومی زامیکی کون داگیرسینم
 هه رچی هیلنجی ژان هه به
 هه رچی چریکه ی ژان هه به
 هه رچی ناخ و هه ژان هه به
 له نیو سوزی شیعره که دا بره خسینم
 ته ده ژانی مومی زامی کون و نویم
 له سهر میزی شهوانی چوو
 بو دیره شیعریکی روچوو . . توابووه

ویستم کوورهی کوله گری سی به کانم بده مینم
 فووی ناسمانی پینداکم
 تاوی جمانی پینداکم
 سوزی که مانی پینداکم
 تا باوه شی تیشکه خوری لی بسینم
 نه م ده ژانی زور له میزه بو ده سرازهی
 کویره شیعری . . هه ناو . . سی به کانی پینچابووه
 ویستم نه م شیعره نه گریسه له بار بهرم
 یا له بهر خومی بچوینم
 که زه رده په ره وه درکه وت . . ژانم برا،
 ناوساویشتم کهف و کوی نیشتم
 هه رچی میشکی خوم پشکنی
 دیره شیعری رانه چهنی
 به تیکی خوش بی نه که نی
 بوم ده رکه وت که شیعره که
 پیش نووسینی سراپووه

گهر ئافرهت بيت؟

شيعرى: ريما كازاكوفا
وهرگيرى
له ئينگليزيه وه:
شيرزاد حهسهن

گهر ئافرهت بيت ..
ئاخو دهبي ماناي چي بيت؟
ئاخو دهبي ..
فيري چ جوړه نهيني و رازيك بيت؟
ئا ئه وه تاني ئافرهتي ..
بهلام ئه فسووس تو نايينيت
ئه وه ن بههيزيش نيت كه بيناسيت
ئا ئه وه تا ئافرهتي ..
تو نايينيت!
هيچ پياويكي كوئيريش ..
دان به كه وتن و رووخاني خوئي ناهينيت!
كه چي ئافرهت .. ههروهك دكتور
دهرمان بو نه خوشه كه ي بنووسي ..
دهروازه ي دلي بو پياو ده كاته وه ..
لي ي ده پرسى ..
ئه گهر روژى ..
ئافرهتيكي راستگوو به وه فا ..
بو لاي تو هات
گشت كاره ساتي دنيا:
شهر و شور .. كوت و بهند ..
به لاو تاعوون .. گرفت و گرى ..
يهك يهك ده مرى!
گهر ئافرهتيكي ئاوا هات ..
نهيني و رازيكي زورى دركاند
ئا ئه وسا ..
وهك تهلي كاره با ئاسا
تهوژمى تيني پيا ده روا
تا تو وهك گلوپيكي ژوور سهرت ..
دايگيرسييني و ژووره كهت روشن كا ..!
گهر روژى ..
ئافرهتيكي وا بهرده مى گرتى ..

له ئيش و ئهركى دونيى كرده
ئه وه بزانه ..
كه ئه و ژنه - خودى - خوټ بير ده خاته وه ..
ئه و خودو زاته ي بيرت چووه
سهيره .. ساله هاى سال ..
چون .. ئه م جيهانهت وا ويستووه!
ئه ي ئه گهر ئافرهتيك پشتى تى كرده ..
ئه فسووس ..
گهر ئه و ئافرهته دلي شكاندى ..
سه ركزو ويرانه مال به جى ي هيشتى
ئه وسا .. كه ئه و ده لى: مالئاوا ..
هه موو خوشى و ژينى دنيا
پارگه تيك ده نى و ده روا ..
هه رگيز ناگه ريته وه دوا ..!
توش - هو له ونى - له نيو ته م و مرډا ..
دوور ده وه ستى ..
تو كه به وه فاو نمونه يى و سهر - راستى
ئافرهته كه ش .. ههروهك بلى ..
له نيو له پيا كوئه كليلىكى هه لگرتى
توند چنگى چكولانه ي خوئي ده گوشى
ئه و چنگه ي سوزو به زه يى ده به خشى
فرميسكه كانى ده شارپته وه ..
به رووتا ده خنپته وه ..
زه رده ده يگرتى
راستى وا تال ..
به درو ده خاته وه .. ده بخاته چال
چهند به خته وه رى - كه تو كوبرى - و ..
هيچ نايينى
بگره ئاوا ..
به ون پوونى خودو زاتى خوټ نازانى ..!
● له كتيبي: -

The Tender Muse Progress Publishers

بني دهنگي

«۱»

تهوه دوو سالي ره به قه
به بني دهنگي به ره و رووم دي
منيش تاوا به بني دهنگي تيت نه روانم
له بني دهنگي ههردوو کمانا
درهخته کان کشوماتن
ديواره کان قروقه پيان^(۱) لي کردووه
مناله کان به عزيان^(۲) له په کتر کردووه
که نه گه پنه ناستي په کتر
وشه له لاي ههردوو کمان
منالکي له بار چووه
زمانی من . . زمانی توشن
پارچه گوشتيکي سر بووه

«۲»

بو دهنگ ناکهي؟
خو له و ساوهي له دووره وه
به بني دهنگي
توم خوش نهوي
له هاوين و پاييزيشا
گول له باخي دل نهروي

«۳»

گه ترپهي دل زمان بايه
گه چاو قسهي بگردايه
کي نه يتواني
کي نه يتواني
ترپهي دل و گفتي چاومان
کوکاته وه

ته گه ر بيت و بيشنووسري

هچ دوور ني به

کيشوهرني پر بکاته وه

«۴»

ته گه ر جاري

کوني بني دهنگي بشکيني و

رينگم بدهي بتدوينم

تا کو وشه له جانتا که مدا بميني

ته يکه مه ملوانکه ي شيعر بو گه ردنت

وه رست نه کم

ته وهن له خهوي زستاني شه و دريژا

ديمه خهوت

گه ر شه و نيكيش خهوت زرا

تا جاري تر

خه و نه پينه وه ميوانت

نه تلاوينم

«۵»

چهند جار شيعر

کرده گول و

دام له په خه ي،

دام له په خه ي

بالا به رزو سينگ خان و مان

ته نها بو تاقه جاري کيش

دلي که سيانم نه ورو و ژان

تا شه و نيکي هه وه گرمه و توف و باران

له ژير ره شمالي پرچياندا بمشارنه وه

بمپاريزن له ديوو جنوکه و شه يتان

به زماني کپ بوون نه يي

هچ کاميکيان نه ميان دووان!!

بویه ئیستاش

له بی دهنگی تو بیزارم

بویه ئیستاش

له فرههنگی بی دهنگیتا دیم و دهچم

قورستر نه بی باری لهشی پر نازارم

« ۶ »

به بی دهنگیت

له گوندیکی مسووتاو نهچیت

به بی دهنگیت

له قه لایهك رووخاو نهچیت

به بی دهنگیت

له زریان و لافاو نهچیت

له نیشانهی پرسیار نهچیت

له به هاری ژاكاو نهچیت

له دلزیهی فرمیسك نهچیت

له شهوی نهنگوسته چاو دهچیت

له گهردی تاساو نهچیت

له ریبواری داماو نهچیت

به ته نها له «...» ناچیت

« ۷ »

نه سیزیغم .. نه نه ییویم

من نه گو دو م .. نه «حه سیب»^(۳) م

به سیه ئیتر

شوورهی بی دهنگی نیوانمان پرووخینه

په دهی بی دهنگی بدرینه

له بی دهنگی به کت نه ترسم

بوومه له رزهی دل له رزینه

« ۸ »

په راویزه کان :

ئه لئین گوا به

ئه م گهردوونه به بی دهنگی دروست بووه

به بی دهنگیش نوغرو ئه بی

بویه منیش له بی دهنگی تو وه رسم

كاول بوونی قه لای هیوام

له فرههنگی بی دهنگیتا به دی نه که م

وه سیهت نامهش

له بی دهنگیتا نه نووسم .

« ۹ »

من نه مهوی

ئه گهر ئه مجاره به کمان بینی

بی دهنگی به کت هه رهس بکات

جا ئه و کاته

دوو رچه ری ی بیر کردنه وه مان

به یهك ته گات

« ۱۰ »

ئه وه دوو سالی ره به قه

روژی دوو جار

بی دهنگی به کت نه خوینمه وه

ئه گهر ئه مجاره پیت بگم

پر به ده مم هاوار نه که م

«خوشتم ئه وی»

یا زمانم وهك قورقوشم

ئه توینمه وه

۱ - قه رو قپ : باری به کی منالانه .. هه مو بی دهنگ ده بن هه رکه سهش له ل ۳ - حه سیب : مه به ست له خوالی خوش بوو «حه سیب حاجی

بکات سزا ده دریت . ره ووفه «خاوه ن داستانیکی خوشه ویستی بوو به خو ما رانا به رموم

باسی بکه م نه وهك به دهنگم دا بچه له کی .

۲ - به عز : شیوهی تورا نی مناله

مامونستا مهلا په ټوټو نېټو، هروا په سوود وهرگرتن له وړاو
 نېټو پېښې پاتې لېږه ولې له تدهب دستان و شاره زياتې جېهانې
 تدهبې كوردي «حاجي» په رگسوي كه وټوون به پالېشې ته مانه
 هم سوېان هولي داوه چهند به ټيكي «ديواني حاجي قادري كوي»
 مامونستيان سردار ميران و كهرېم شاره زرا، كه بهرې ته وه لهن،
 راست بكتاهوه. كه تا كورټيكيش داسوكي له راست كرده وه كاني
 خوي كرده وو، به سر هندی ته گهرې «ديواني حاجي» دا زال بووه.

نېټه له مومكيني ټيكاژ ټاوو «خته ټوو»! سه هووي نه يې
 به غه پيري خواجه يې ديواني «علم الاسما» گوټاري «به يان» ي ژماره
 «١٢٠» ي مانگي حوزه يراني «١٩٨٦» باسيكي مامونستا «عبد الرزاق
 بيمار» ي بلاو كرده وه له زير سر ديري «ساغ كرده وه ي ديواني
 حاجي قادري كوي» و، له لاپره «١٥» تا «٢٩» ي گوټاره كې
 گرتوه.

مامونستا بيمار له باسه كې دا هولي داوه به پالېشې چهند
 دهنووسېكي ديواني حاجي و، له گه لېان دا شرحيكي دهنووسې

chalakmuhamad@gmail.com

پيدا هرونه ويكي

«ساغ كرده وه ي ديواني حاجي قادري»

كويي»

جا ئىستا بەنيازى خزمەتى ئەدەبى كوردى و «ديوانى حاجى» ئەم تىببىيىمانەم، كە لەكەتتى ساغ كۆرۈنۈشە كەي مامۇستا بيماردا بەيىرم دا ھاتوون و تومارم كوردوون، پىش كەشتانى دەكەم. ھىوادارم جىي رەزامەندىتان بن و، لەرېزى پىرۈزەي ساغ كۆرۈنۈشە «ديوانى حاجى» جىگەيان بىكرىتەو.

پىشەكى بەرلەوھى يىمە سەر تىببىيەكان، بەيىوستى دەزاتم چەپكە گۈلۈك لە گۈلەكانى «بەھارى بەكەي حاجى» ھاوكات لەگەل رېزو سوپاسم پىش كەش بە مامۇستا عبد الرزاق بيمار بەكەم بەيۈنەي سەر كەوتن و نىشانە پىكانى لە ساغ كۆرۈنۈشە و راست كۆرۈنۈشە چەند بەيىكى دىوانى حاجى، بەتايىبە تى ئەم بەيتە، كە لە «ديوان» بەم جۈرە تومار كراو:

لە دەنگ و دوكلە شىنى تەنگى نىچىرەوان
مىثالى سونبولى زولفى كە تىك بچى بە صەبا
مامۇستا بيمار بە پالېشتى دەسنوس بەم جۈرە راستى كۆرۈنۈشە:
لە بستو و دوكلە... تاد^(۱)

ئەوھى راستى بى، لەكەتتى خويندەنەوھى دىوانى حاجى ئەم بەيتە زورى راگىرتەم، كەچى ھەر ئەگە پىشتمە دۈزىنەوھى ئەو شتەي وەك «سونبولى زولفى» وايە. لە بەكەم خويندەنەوھى بەيتەكە بىرم بو ئەوھ رۈپىشت كە نىسو دىبرى دووھم لە جىي خوى دا بەم جۈرە بووبى:
«مىثالى سونبولە زولفى «بازولفى» كە تىك بچى بە سەبا» بەلام گومانم لە راستى بوچوونەكەم، بووھ ھوى تومار نەكردنى لەگەل تىببىيەكانم لەسەر دىوانى حاجى، كە گۇقارى «كاروان» بلاو كۆرۈنۈشە وھى گرتوتە ئەستو.

تى بىبىيەكان

(۱)

مامۇستا عبد الرزاق بيمار لەسەر ئەم بەيتە:

لە گورگە لوورو، چەپەي سەگ، لە قارە قارى بزن
لە عەكسى دەنگى دووبارەي كە دىتەوھ لە چيا
نوسويە: «راستى ئەم بەيتە بەم جۈرەيە:
لە گورگە قال و چەپەي سەگ، لە قارە قارى بزن
لە عەكسى دەنگى دووبارە كە دىتەوھ لە چيا»
لەبارەي بە ھەلە زانېنى «گورگە لوورو»، بەراست زانېنى «گورگە قال»

مامۇستا بيمار نوسويە: «حاجى كورى كوردەواری «گورگە قال» ي زانېوھ نەختى دواتر دەلى: «خو لە كوردستان گورگ بە لوورە لوور نايىتەوھ مال لە ئىواران دا؟ ئىجنا گورگە قال وەكو بىستوومە جۈرە چەپەيىكى سەگە مەبەستى بى ترساندن و ھەلامدەنى گورگە»
جائەوھى لېرەدا لەسەر تووسىن و قسەلى كۆرۈن ھەل بگىرى ئەم دوو جىيەن: -

۱ - ئەم قسانەي سەرەوھى مامۇستا بيمار وادەگەيىن: كە «گورگە لوور» لوورەي گورگ خويە تى، جودايە لەگەل «گورگە قال». ديارە ئەمەش وانى بەو ھەلەيە، چونكە «گورگە لوور» ھەرەكو مامۇستا شىخ مەمەدى خال لە فەرھەنگە كەي دا «فەرھەنگى خال» نوسويە «لووراندىن وەك گورگە». كەواتە ھەمان ماناوا مەبەستى «گورگە قال» ي لى وەرەدەگىرى، لەوانە بە بلاوترىش بى.

۲ - گرېمان «گورگە لوور» وەك گورگ لووراندىن نەبوو، بەلكو لوورەي گورگ خوى بوو، ئەم حوكمى «نایىتەوھ مال لە ئىواران دا» لە جىيەوھ وەرگىراوھ، خو ئەگەر لە «دىتەوھ» كە مامۇستا كوردوويە بە «دىتەوھ» وھى ھاتى؟! ئەوا ئىستا روونى دەكەيتەوھ، كە «دىتەوھ» - وەك من بوى جووم - ھىچ بەيۈەندى بە سەگ و بزن و ھاتتەوھى ئىوارانەوھ نىيە.

لەبارەي «دىتەوھ». مامۇستا بيمار نوسويە: «دىتەوھ» بە كۆمەل راستە ئەك «دىتەوھ» ي تاك چونكە خەبەردانە لە سەگ و بزن ئەم داوايەش - وەك ھى پىشوو - لە چەند سەرىكەوھ لەسەر تووسىن ھەل دەگىرى: -

۱ - رستەي «كە دىتەوھ لە چيا» ئەگەر خەبەر بى؟! دەبى ماناي تەواو بىخىشى، بەجورى كە گوى گر چاوەروانى ھىچ رستەو وشەيىكى تر نەكا. ئەمەش - وەك ھەموومان ھەستى بى دەكەين - لېرەدا ئەھاتوتە جى، چونكە توكە دەلى: «لە گورگە لوورو، چەپەي سەگ و، قارەي بزن و، ھىتر كە دىتەوھ لە چيا» گوى گر بەو پەرى ئارەزووھە چاوەروانى رستەيىك بگرە وشەيىكت لى دەكا، كە تىي بگەيىنى ج دەقەومى و روودەدا؟! لەم حالانەدا. جا لە شىعەرەكەي «حاجى» دا ئەم ئارەزووھ ھەر دەمىنى و، وەلام دەست ناكەوى تا دەگاتە رستەكانى «دەيىتە حەشرو ھەلا» «مەلائىكە دەيىتە جونيوش و لەرزىن و رەقس و سەما».

۲ - «حاجى» ئە بەيى پىشوتردا باسى ھاتتەوھى ئىوارانى مالانى لە چياوھ كۆر، ئايا مالات بزن و مەرو گاجووت و مانگاوا ھەرەوھە

که حیل و سه‌گش به‌تغلیب، ناگریته‌وه ۱۴ نه‌گه‌ر ده‌بانگریته‌وه، بو دووباره «حاجی» گه‌راوه‌ته‌وه سهر هاتنه‌وه‌ی نیوارانیان له چیا ۱۴ نایا نهمه له ره‌وانیژی شاعیری «حاجی» ده‌وه‌شینه‌وه؟! هه‌له‌ت نا. جا به بوجوونی من «دینه‌وه» راسته‌وه په‌یوه‌ندی به‌سه‌گ و بز و هاتنه‌وه‌ی نیوارانیان له چیاوه‌نی‌یه، به‌لکو په‌یوه‌ندی به «ده‌نگی» نیونیه‌ی دووه‌می به‌یته‌که‌وه هه‌یه، واته: له عه‌کسی ده‌نگی دووباره - ده‌نگ دانه‌وه - که ده‌نگه‌که «دینه‌وه» له چیاو شاخ و دۆل. جا نه‌گه‌ر نهم رایهم له‌ی‌بسمندری واپاشه به‌یته‌که به‌م جوړه بنووسری: - له گورگه لوورو چه‌په‌ی سه‌گ، له قاره‌قاری بز ن له عه‌کسی ده‌نگی دووباره که دینه‌وه له چیا

«۲»

جه‌وابی دامه‌وه نهمما جه‌وابه‌کی واره‌ق

نهما مه‌جالی مه‌قال و موباحه‌نه لهم لا

ماموستا بیمار له‌سه‌ر نهم به‌یته‌ی نووسیه: خوینده‌وار «خوینده‌ر»! هه‌قی‌یه‌تی بیرسی نهری شاعیر له ده‌ربرینی «لهم لا» مه‌به‌سه‌ستی چی‌یه‌و کام لای ده‌وی و کام لای ناوی؟ دیاره به‌ینی نهم ده‌قه وه‌لامیکی ده‌م کوتی «ده‌م کوت که‌ری»! ده‌ست ناکه‌وی، چونکه هه‌له‌یه‌وه راستی‌یه‌که‌ی وه‌کو له ده‌سنووس داو له گو‌قاری گه‌لاو‌یزدا هاتووه به‌م جوړه‌یه:

جه‌وابی دامه‌وه نهمما جه‌وابه‌کی واره‌ق

نهما مه‌جالی مه‌قال و موباحه‌نه لهم ولا

جا به‌ر له‌وه‌ی بی‌مه سهر راسته بوجوونی خوم، پیوسته بلیم: نه‌گه‌ر ده‌قه‌که‌ی ماموستا بیمار بسمندری؟ واته: مه‌به‌ست له «لهم لا» نیشاره‌ت بو‌شوین نه‌ی، وا باشه «لیمه‌ لام‌لا» بنووسری، چونکه نهمه نامرازی موباحه‌نه‌به‌و له‌کاتی موانقه‌شه‌و موباحه‌نه ده‌گوتری و دووباره ده‌کریته‌وه، نه‌ک «لم‌ی نافی‌یه‌و «لا‌ی ناهی‌یه، که «دوو نامرازی ریزمانی عه‌ره‌بین». نهمه‌و، له هه‌ردوو حالتی «لهم ولا» و «لیمه‌لا» «ی‌یه‌ی «موباحه‌نه‌ی» هه‌له‌یه، چونکه «حاجی» مه‌به‌ستی موباحه‌نه‌ی خودی «لهم ولا» یا «لیمه‌لا» نی‌یه، بویه وا راسته نیوه‌ی دووه‌می به‌یته‌که ناوا بنووسری: «نهما مه‌جالی مه‌قال و موباحه‌نه‌و لیمه‌لا». دیاره «لیمه‌لا» ی نهم ده‌قه‌یه‌ش هه‌ر مانای موباحه‌نه ده‌گریته‌وه. واته:

له‌ریزی ناوانانی شته به‌ناوی نامراره‌که‌یه‌وه «من قبیل تسمیه الشی، یاسم ادانه».

جا نهمانه - وه‌ک له پشه‌وه گوتم - له حالیک دا پیوستن، که «لهم لا» ی دیوان هه‌له‌یی، به‌گویره‌ی بوجوونی ماموستا بیمار، به‌لام - وه‌ک من بوی ده‌چم - «لهم لا» راسته‌وه، مه‌به‌سه‌ستی نیشاره بو‌شویته‌وه، رینووسی کۆنی نیو به‌یته‌که که به‌م جوړه‌یه: -

نما مه‌جالی مه‌قال، مباحه‌ له‌ملا

ده‌یی ناوا بخویندریته‌وه: -

نهما مه‌جالی مه‌قال، موباحه‌نه لهم لا

واته: جه‌وابیکی وا ره‌قی دامه‌وه، موانقه‌شه‌و موباحه‌نه بنی به‌م لاه‌وو، چش لئی، مه‌جالی قسه‌کردنی ناسایی «مه‌قال» پش نهما. واپزاتم نهم مانایه ده‌کری بیته‌وه لاه‌می پرساری «نهری شاعیر له ده‌ربرینی «لهم لا» مه‌به‌ستی چی‌یه‌و کام لای ده‌وی و کام لای ناوی»؟

«۳»

به‌هاری وا هه‌موو سالیکی دینه‌وه نهمما

نه‌وانی ده‌چنه دیاری مه‌مالیکی عوقبا

ماموستا بیمار له‌سه‌ر نهم به‌یته‌ش نووسیه: «دیری به‌که‌می نهم به‌یته هه‌له‌ی تی‌که‌وتووه، راستی‌یه‌که‌ی وه‌کو له ده‌سنووس دا نووسراوه به‌م جوړه‌یه:

به‌هاری وا هه‌موو سالی دینه‌وه نهمما

نه‌مانی ده‌چنه دیاری مه‌مالیکی عوقبا

واتا هه‌موو سالیکی «دینه‌وه» به به‌هاریکی وه‌کو نهم به‌هاری شاعیر وینه‌ی ده‌گریته‌وه.

نه‌گه‌ر نهم راست کردنه‌وه‌ی ماموستا بیمار راست یی؟! ده‌یی «یه‌کیکی نایته‌وه» ی سه‌ره‌تای به‌ینی دوا ی نهم به‌یته‌ش بکری به «یه‌کیکی نایته‌وه»، چونکه ده‌یی چه‌به‌ری رسته‌کانی پش وپاشی «نهمما - به‌لام، لکن» له یه‌ک چاوگ «مه‌صدره» وه‌وه بن و، جیاوازی‌یان ته‌نیا له حوکم واته: «نهری و نهری - اثبات و نفی» دا هه‌یی.

به‌م پیوانه‌و کیشانه‌یی - وه‌ک له پشه‌وه گوتم، ده‌یی بگوئری: «به‌هاری وا هه‌موو سالی دینه‌وه، به‌لام نهمانه‌ی ده‌چنه دیاری مه‌مالیکی عوقبا و ده‌سرن، یه‌کیکی «نایته‌وه». دیاره نهمه‌ش دژی مه‌نقوول و مه‌عقوولی زمانی کوردی‌یه. دژی مه‌نقوول واته بیستراوه، چونکه کورد نالی: به‌هار ده‌یته‌وه، ده‌لی: به‌هار دینه‌وه. دژی مه‌عقوولیشه، چونکه بو «نهمانی ده‌چنه دیاری مه‌مالیکی عوقبا»

ناگوتري «دچنه وه يانابه وه»، چونكه «دچن» او «دهبن» به رانه بري
په ك نين، «دچن» او «دين» به رانه بري پكن. كه واته دهقى «ديوان»
راسته، نهم هه ليه.

«۴»

ماچى دهست و پى نه ميري دهستگيري حازره
شينه «حاجى» ماچى ليوو دهستى دهست و پى دهكا
ماموستا بيمار دهلى: «راستى يه كهى وه كو لاي من تومار كراوه
ديري دووهى بهم جوړه يه:
شينه «حاجى» ماچى پى وو دهستى دهست و پى دهكا
چونكه له ديري يه كهى به پته كدا وشى «ليو» نه هاتوه تا له ديرو
دووه دووپاتى... بكتاه وه».

دهبى بو نه بوونى «ليو» له ديري يه كهى بيته هوى به ههله زانينى له
ديري دووه؟! ده بابيه ماموستا بيمار پاريزگارى كردن له جوانكارى
وشى «موحه سيناتى لفظى» بكر دبايه به لگه راسى دهقه كهى
خوى، به ههله زانينى دهقه كهى «ديوان». نهمو، بو «نيازي شاعير»
وهك ماموستا بيمار نووسيوه: «من واته حاج؟» ماچى دهست و
پى نه ميرم دهست كهوى، شيم نه گهر داواى ماچى دهست و پى
نوكران وانا «دهستوى» يانى نه مير داوا بكم» ليو له پى وو دهست
باشتره و، نه گهر له جياتى «دهست» پش شتيكى وهك «چاو» بوايه باشتر
بوو، چونكه - به عادهت - مروف شتى خرابى دوست و هاوړى يانى
به شتى چاكى خهلكى تر ناگور يته وه. سه بركه، «مه حوى» بليسه تيش
رازى نى به داغى سينه و پيچ و تايبى دوودى ناه به مورو طورېرى
شيمه راطور بگور يريته وه، نه ونا دهلى:

داغى سينه و پيچ و تايبى دوودى تا هم خو هديه
مورو طورېرى شيمه راطورو قهرالم بوچى يه!

«۵»

با وجودى نهوجهوانى خهتتى سهوزى دهركهوى
عههدو په يمانى نه بوو موو، بويه پشتي پى نه بهست
ماموستا بيمار نووسيوه: «لاى من بهم جوړه رهواترو رهسه تر
هاتوه».

با وجودى نهوجهوانى خهتتى سهبزي دهركهوى
عههدو په يمانى پى موويته پشتي پى نه بهست
«بني موويته» يانى چى؟! دهبى له جى خوى به سهبهستى «بهنى
موويته» نووسرايى و، به ههله به و جوړه خويندرا يته وه. دياره «بهنى

موو» پش - نه گهر هه بى؟ چونكه وهك بيستومه، «موو» به تهنيا له بهر
لووسى و رهقى نايته بدن - پس پسوكه و هى پشت پى بهستن نى به.

«۶»

لهم وهفته ههركهسى وهكو «حاجى» له گولشهنا
دهسته گولى به دهسته وه يه دهستى برده وه
وادياره ماموستا بيمار بهم دهقه رازى نى به، بويه نووسيوه: «ديري
دووه ماناكه روى روون و رهوان نايته دهست، ماناي راستر له
به پته كدا بهم شيوه يه:

ههركهس له وهختى گولشهنا ههروهكو «حاجى»
دهسته گولى به دهسته وه بو دهستى برده وه»

جا به بوچوونى من، نهم دهقهى ماموستاى بيمار نهك هدر ماناي
راست به دهسته وه ناداو بهس، بهلكو نهم گرى وگسال و كوسپ و
ته گرهانى خواره وشى نى دا ده پيندرين -

۱ - هيسا «نيساره» كردن بو كاتى دهركردنى «رومى» كه له ديري
دووهى به پتى پيشو و گوتراوه: «رومى كه دهغه بوو، گرى دل دهغه
ده پينه وه، له دهقى «ديون» به «لهم وهفته» هيساى بوكره وه، لهم
دهقهى ماموستادا له بهين دهچى. دياره نهم هيسايش ناچ
نه اندازه نيك مه بهستى «حاجى» بووه؟

۲ - ده برينى «له وهختى گولشهنا» زيره كانه نى به، له «حاجى»
ناوه شينه وه، چونكه «گولشهنا» به ماناي «شوينى گولى زورى لى پى»
وهختى بو «نضافه» ناكرى.

۳ - بو دهستى برده وه نازانم دهستى كى ليره دا مه بهسته؟! خونايى
بلينى دهستى «رومى» يانى مه بهست بووه، چونكه «رومى» گرى
دلن ناشى چه پكه گوليان پيش كهش بكرى، جگه له «رومى» ش
كهسى تر له شيعره كدا باسى نه كراوه.

جا له بهر نه مانه، من دهقه كهى «ديوان» به راسترو باشتر دهزام.
نهمو، به بوچوونى من، له «دهسته گول»ى نيوى دووهى به پته كه
«تهورى يه»^(۱) هديه واته: نزىكى «دهسته گول» كه چه پكه گوله
مه بهست نى به، بهلكو مانا دووره كه مه بهسته، كه «دهسته گول»ى
زاراوهى يارى كه له مستين و كلاوكلا وينه وه، ماناي سر دهسته وه
سهر كردهى تا قم و كوسمدل به دهسته وه ده دات. واته لهم وهفتهى
دهركردنى «رومى» يان كى دهسته گول واته سهر كرايه تى به دهسته وه به
سهر دهسته يه؟ نهو دهستى... يارى، گهمدى - برده وه. دياره نهم له
پهك چواندنهى «دهقهى رومى» و «ياري كه له مستين» هيش به نيازى

هاندان و زيادکردن و بهرز کردنهوی ورهیه. هدر بو نم مهبسته له بهیتی پیشووتریش گوتوبه:

تامي نهماوه قيضه وو «قيضه وو!» فورسدت غنيمته مهعلوموی خاص و عامه ههچی چوو نههاتهوه
پدر لهوی ليره دست ههل گرین پیوسته بگوتری: که دیری دووهی دهقه کهی ماموستا بیمار نهگه بهم جوړه بخویندرینهوه:
دهسته گولوی بهدهستهوه بوو دهستی بردهوه
بو «تهورییه» که دهگونجی و، هه مان مانا ده بهخشی.

«۷»

به نوممیدی دووسی دانایه «حاجی»

به ههرزانی دهدا دورری گرانی

ماموستا بیمار نووسیویه «بهینی نم دهقه لهوانیه»^(۳) مانای وا لی بدریتهوه. که «حاجی» به هیوای دووسی کسی دانا دورره گراندکانی خوی به ههرزان دهدا «که می دواتر دهلی: «نیمه له چاپی بهکم و چاپی سی بهمهوه جوړه ماناییکی تری لی تی دهگین. که بهم جوړه یان نووسیوه:

به نوممیدی دوسهی داناوه «حاجی»

به ههرزانی دهدا دورری گرانی

واتا حاجی نم شیعری به هیوای نهوه داناوه که له دوسیدا «فایل» ههل بگریت، بویه مرواری گرانی خوی به ههرزان ده دات.

وابزانم مافی نهوه مان ههیه پیرسین نایا راسته «حاجی» به مهبستهی دانان و ههل گرتن له نیو «فایل» شیعری داناوه؟! یا بوئوهوی دانساوه بکه وپته بهر دهستی دووسی کهسی دانا، کومهلئ نهران و دواکه وتووی پی هوشیار بکاتهوه. بویهش به ههرزانی دهدا، چونکه «حاجی» زور باش ناگاداری حال وباری ناله باری نابووری و کومه لایه تی دانا نیو کومهلئ نهران و دواکه وتوو بووه. زانیوه نهگه دورره گراندکانی به ترخیکی په کچار ههرزان و رهزی نه فروشیت، نهوا دانای به زگیگ نیوه تیر و به دووان برسی پی تاکریت.

نه مهو، نایی نهوه شمان له بیر بچی، که دهسکاری تی کردن و گوړینی «دوسیا» - که وشه ییکی فره نسی یه و، لهوانیه «حاجی» ناشنایه تی له گهل دا نه بوویت و، نهگه ههیشی بووی کم، به هوی زمانی تورکی یهوه بووه - بو «دوسهی» به نیازی نه موارکردنی کیشی دیره شیعره که بووه، به لام - وهك دیاره - کیشه که هدر ته نهل و ناریکه.

سهرنجیک له بهیتیکی نم شیعری دیوان

بهر لهوهی نم قهصیده به جی بلین، حاجی گوتنهی «فورسدت غنیمته» و باشه بو ماوه ییکی کم روخسدت له ماموستا بیمار بخوازین و، بگه ریتهوه سهر نم بهینهی «دیوان» که دهلی:
له بو ژن دی له کولان وهك سهگی هار
له ژن ههلدی به میثلی کهر له خانی

ماموستایان که ریم شاره زاو سهر دار میران به پهراویز له سهر نیوبهیتی به کم نووسیوانه: «له دهقی «گ. م - گبو موکریانی» نم نیوه دیره شیعره بهم جوړه یه: «له ژن ههلدی له کولان وهك سهگی هار» و نم نووسینهش ج واتاییکی روون و ناشکرای وه کو نیوه دیره کهی ناو قهصیده که نادا»^(۴)

وابزانم لی وردیونه ییکی سهر پی سی ده مانگه بیته نم قناعه ته، که واتای نیو بهیتی به کم می نم بهینهی «دیوان» مهبستهی «حاجی» نی یه و، له گهل واقعی «شخی سرکزوله» ش ناگونجی، چونکه «حاجی» دههوی خه لک له ریایی و ته له که بازی شخه سهر کزوله کان حالی بکا، که «له ژن لادان و نه زهر نه کردنی نیو کولان و بهر چاوی خه لکی و، له ژن ههلانن به میثلی کهر له خانی» یان، نم موونه ییکی بهر چاوو بچسووکه بو نیشان دانی ته له که بازی یه که بیان. جا بو دست که وتی نم مهبسته وه، بو پاریرگاری کردن له جوانکاری وشه یی «موحه سسیناتی له فظی» و باشه دهقی «گ. م» بهم جوړه راست بگریته وه:

له ژن ههلدی له کولان وهك سهگی هار

له ژن ههلدی به میثلی کهر له خانی

واته: چون مروف له ترسی سهگی هار ههلدی و راده کا، ناواش «شخی سهر کزوله و» له کولان و شونی دیار و بهر چاوی خه لک له ژن لاده دا و له بهری ههلدی، بلین: شیخ وازی له دنیاو خوشی هیناوه، کهچی له خانی و «خانوه» شونی نادیار حال به بار یکی دی دا

ده گسوری، به میلی کور له ژن هلدی. نه مهو، نه گهر له زمانه کوردی «هلدی» به مانای هلاکسان و ناگری تی به ریوون هاتی؟ ده توانین نیو بهیتی دووم بهم جوړه بخوینتهوه: «له ژن هلدی به میلی گر له خانی» واته: چون ناگر له خانی به رده بی، ناواش له مالنهوه شیخ له ژن به رده بی، پی به وه دهنوسی و لی نایته وه. خو حاجی خویشی «هلنیم - هلدینم» ی لم بهیته:

له خوم ناگر هلنیم وهك چناروك

له چاوم گریه ده ربی وهك حه ماموك^(۸)

بو مانای هلاکسان و ناگری تی به رده بان به کار هیناوه.

«۸»

له کوتای ساغ کردنه وهی تم بهیته:

نافتابی حوسنی تو روژیکه دی و ناواده بی

قامه تیشست وهك هیلالی یهك شهوه ناواده بی

له باره بهیتی کوتای به وه ماموستا بیمار نووسیوه: «له دوا دیری دوا به تیش دا وشه» «نیسته کهش نیسته که به». وا برانم نه مه نهو کانه وایه، که گوزاره رسته ی دوا «نیسته که» باشتری بو حاجی له گوزاره «مه فهوم» ی رسته ی پیشی، خو نه گره خرابتر بی یان وهك یهك بن و جیاوازیان ته نیا له «چونایه» - الکفیه «دا هه بی وهك له بهیته که دا، که نه مه ده که بهیته».

سهر سپی و دل رهش بوو «حاجی» تا فقهی بوو، نیسته کهش

روو ره شیکه ریش سپی، خوا عالیمه، هه روا ده بی^(۹) نهوا جی خو به تی «ش» هه بی بو به هیز کردنی په یوه ندی نیوان دوو حالته سهرده سی فقهی به تی و دوا ی فقهی به تی.

«۹»

له گونی گا نووستون هه رچه نده شیرن

وهکو که رویشکی چاو راماوو کویرن

ماموستا بیمار له سهر تم بهیته نووسیوه: «له چاپی به کم و تم دوو سهرچاوانهش دا که یاس کران له جیاتی «چاو راماو» چاو نازا هاتووه. هه ر سیک تم سهر چاوانه «ش»! له دهنوسی دی زیاتر جیگه ی پشت قایمین. نهش بیستراوه که رویشکی چاو راماو یان چاو رامای بگوتری له مهو، دهرده که وی، ماموستا بیمار «چاو راماو» ی پی هه له بهو، «چاو نازا» ی به لاهه راستره، به لام نایا «چاو نازا» مه بهستی حاجی به بهسته وه ددا، که نه مه به: «سهر... نده «کوره کان» وهك

شیر نازان، به داخه وه سوود له نازای به که بیان نایین، چونکه له حالی خویان بی خه بهرن، وه کو که رویشکی خه وتوووان، له گهل نه وه ی چاوی زه قه و کراوه ته وه «گوایه که رویشک له خه ویش دا چاویکی ناقوچینی» هیچ سوودی لی وه نراگری و هیچ پی نایینی. واته «حاجی» ده به وی دژایه تی «ته ناقوضی» نیوان نازای کوردان و له گونی گا نووستیان له دژایه تی نیوان چاو کرانه وه ی که رویشکی خه وتوو، پی نه دیتنی بچوینی. نه مهو، نهش بیستراوه کورد که رویشک وه صف بکا به «چاو نازا». له باره ی «چاو راماو» ی «دیوان» ی شهوه، نه گهر - وهك ماموستا بیمار ده لی - «نهش بیستراوه»! وایزانم هیچ یاسایکی ریزمان ربی لی ناگری و هه لی ناوه شینته وه. لیره دا له گهل سوپاسی دوو باره مان بو ماموستا «عبد الرزاق بیمار»، ده گه به نه کوتای «تی بی به کان» و هیوادارم شیک به شیک بکه ن و، نه گهر به شه رمه وهش بی بشوانن له ریز یا له پشت ریزی پرژه ی ساغ کردنه وه ی «دیوانی حاجی» چاو هه لین.

په راویزو سهرچاوه کان.

۱ - عبد الرزاق بیمار، ساغ کردنه وه ی دیوانی حاجی قادری کوئی، گو قاری «به بیان» ژماره ۱۲۰، ۱۹۸۶، ل ۱۷. تی بی بی: له مهو ووا از دینین له نیشاره پر نهو لاپه رانه ی ده که کانی ماموستا بیمار یان لی وه گراوه، چونکه له سهره تاوه گوتمان: باسه که ی ماموستا له لاپره «۱۵» تا «۲۹» ی گو قاره که ی گرتووه.

۲ - «ته وریه - التوریه» توانج پویشی: نه وه به که وشه شیک هه بیت دوو گوزاره ی هه بیت، یه کی دوور، یه کی نریک تو به هوی نیشانه ییکی پویشراوه وه دووره که ت مه به ست بی. علاء الدین السجادی، خوشخوانی، به غدا ۱۹۷۸، ل ۹۲.

۳ - تم دوو دلی به ی بوچی به ۱۹

۴ - که ریم شاره زاو، سهر دار میران، دیوانی حاجی قادری

کوئی، ۱۹۸۶، ل ۱۴۰.

۵ - سهرچاوه ی پویشو، ل ۱۴۸.

۶ - هه مان سهرچاوه، ل ۱۴۷.

۷ - هه مان سهرچاوه، ل ۱۵۰.

چه‌پکي سهرنج له »په‌ندی پيشينان و قسه‌ی نه‌سته‌قی کوردي«

عباس صالح عبد الله

کرمانجی ژوروشی هیناوه‌توه.

له‌گه‌ل هه‌موو چاکه‌کی ئەم به‌رهمه‌دا هه‌ندی که‌مووکوری تیدا به‌دی‌ده‌کرت، وه‌کو نوسه‌ر خوی ده‌لی «مرؤف هه‌تا هه‌له نه‌کات شتی چاک فیرنابیت - ل» به‌ بیوستم زانی که‌ بیانخه‌مه روو، هیوادارم نوسه‌ری به‌ریز به‌ دلکی فراوانه‌وه وه‌ریان بگرت.

په‌که‌م: کاتی خوینهر سهرنجی ناویشانی کتیه‌که نه‌دات «په‌ندی پشیمان و قسه‌ی نه‌سته‌قی کوردي» به‌ دوو بابته‌ی جیاوازی دینه به‌رچاو. به‌ر له‌ خویندنه‌وه‌ی وا هه‌ست ده‌که‌یت که‌ به‌ شیوه‌په‌کی جیاوازی باس له‌ په‌ندو قسه‌ی نه‌سته‌قه، به‌لام کاتی سهرنج ده‌ده‌یت چهنده‌ها جار بو‌یه‌ک مه‌به‌ست که‌ په‌ندی پشیمان هه‌م رستانه‌ت به‌رچاو ده‌که‌ویت:

- بلاو بوونه‌وه‌ی په‌ندو قسه‌ی نه‌سته‌قی کوردي رووپه‌کی جوانکاری گه‌لی کورد پشان نه‌دا - ۹ل.

- کوکرده‌وه لیکولینه‌وه‌ی په‌ندی پشیمان و قسه‌ی نه‌سته‌قی کوردي به‌ زمانی فه‌رنسی - ۲۵ل.

- گرنگی لیکولینه‌وه‌ی په‌ندو قسه‌ی نه‌سته‌قی مه‌عه‌وی و خو - ۹۴ل.

- په‌ندو قسه‌ی پشیمانی کوردي - ۱۰۰ل.

له‌م رستانه‌دا ده‌رده‌که‌ویت نوسه‌ر له‌و بر وایه‌دایه‌ نه‌و دوو بابته هه‌ریه‌ک شته، بویه‌ سه‌رله‌به‌ری کتیه‌که‌ی سه‌یر بکه‌یت چهنده‌ها رسته‌ی له‌و جوړه‌ت به‌رچاو ده‌که‌ویت. له‌گه‌ل نه‌وه‌شا نوسه‌ر دوودل و بارایه‌و زاتی نه‌وه‌ی نه‌کرده‌ که‌رابه‌کی چه‌سپاوی خوی بدات و جیاپان بکاته‌وه له‌یه‌ک، بویه‌ په‌نای بو‌راو بو‌چونی چهنه‌د زاناو نوسه‌ری‌نک برده‌و، نه‌وه‌تا خوی ده‌لێت «تا نێستا زانایان نه‌گه‌پشتونه‌ته‌راده‌به‌کی وا پتوانه‌ری هه‌ریه‌ک له‌م به‌شانه‌ به‌ته‌واوی له‌وانی که‌ جیاپکرته‌وه - ۴۹ل له‌رای په‌که‌میدا ده‌لێت زانایان نه‌پان توانیوه له‌ په‌کی جیاپکه‌نه‌وه، که‌چی له‌ رای دووه‌مدا گله‌یی نه‌وه‌ی کرده‌وه که‌ د. عزه‌ الدین مسته‌فا ره‌سول جیاوازی نه‌کرده‌وه. هه‌روه‌ها نوسه‌ر له‌ شوینکی دیدا ده‌لێت «هیشتا کاریکی زانستی نه‌کراوه بو‌ لێک جوی‌کرده‌وه‌ی په‌ندو قسه‌ی نه‌سته‌قی و چواندن «تشبیه‌و» درکه «کناپه» له‌ کوردیدا - ۶۰ل

منیش لیره‌دا بوم هه‌به‌ بلیم، جا باشه‌ کاریکی وا زانستی و نه‌کادیمی که‌ نامه‌به‌کی دکتورابیت ده‌ بواپه، راده‌به‌کی بو‌ نه‌و دوو بابته‌ دا‌نایه‌و باسیکی جیاوازی سهره‌کی له‌ کتیه‌که‌ی بو‌ ئەم بابته

له‌ کۆتایی سالی ۱۹۸۴ ز له‌ چاپ کراوه‌کانی نه‌مینه‌داریتی گشتی رو‌شنیرو و لاوان، کتییکی به‌نرخ له‌ به‌رگیکی جوان و رازاوه‌دا به‌ ناویشانی «په‌ندی پشیمان و قسه‌ی نه‌سته‌قی کوردي» که‌وته به‌رده‌ستی خوینهران.

ئەم به‌رهمه‌ نامه‌ی دکتورای به‌ریز «دکتور شوکریه ره‌سول» به‌ هاریکاری له‌گه‌ل نوسه‌ری به‌ریز کاک «جلال ته‌قی» دا له‌ زمانی رووسیه‌وه وه‌ریان گیراوه‌ته سهر زمانی شیرینی کوردي.

نامه‌که «۱۵۴» لاپه‌ره‌ی قه‌واره‌ گه‌وره‌به‌و به‌ چهنه‌ ووته‌به‌کی کورتي ج - خ باکایف و دکتور، ی - پ چایشیف و کۆمیته‌ی تایه‌ته‌ی فۆلکلوری کۆلجی روژ هه‌لات ناسی نه‌کادیمی‌ای سوڤیه‌ت ده‌ست بی‌ده‌کات و پشه‌که‌کی کورتي به‌ناوی «چهنه‌ ووته‌به‌کی پیوست» له‌ لایه‌ن نوسه‌روه‌وه بو‌ نوسراوه، له‌گه‌ل پشه‌که‌کی جهوت لاپه‌ره‌یی که‌ ناوی که‌سی به‌سه‌ره‌وه‌نی‌به، به‌وه ده‌چی که‌ ماموستا «جلال ته‌قی» نویسیتی. ئەم به‌رهمه‌ی نوسه‌ر، د. شوکریه ره‌سول خزمه‌ت به‌ که‌له‌پورو که‌له‌چه‌ری کوردي ده‌کات و شوینکی گرنگی له‌ کتیبخانه‌ی کوردیدا گرتوه‌وه و نوسه‌ر خوی زور ماندوو‌کرده‌وه به‌تایه‌تی له‌ به‌شی په‌که‌می کتیه‌که‌دا که‌ به‌ بیلوگرافیا‌به‌کی گرنگ ده‌ژمیردیت له‌ رووی سهر ژمیرکردنی نه‌و کتیبانه‌ی که‌ په‌ندی پشیمانیا‌ن تیا کوکراوه‌توه.

هه‌روه‌ها له‌ رووی هه‌لسه‌نگاندنیا‌نه‌وه که‌ نوسه‌ر هه‌ر به‌رهمه‌ نرخی خوی داوه‌تی و هه‌موو که‌مووکوربه‌کانی ده‌رخستون. له‌رووی دابه‌ش کردنی میژویی و کۆمه‌لایه‌تی په‌نده‌کانه‌وه نوسه‌ر رینگا‌به‌کی زانستی گرتوته به‌رو زور جاریش بو به‌راورد کردن و شاره‌زابوون نمونه‌ی په‌ندی سهر به

تەرخان بىكرادىيەو جىياوازى نىوانىنى دەربىخستايە، ئەدەبىيەتتە بىر قەدەر بەدەندە وازىيەتتىكى كە پەنا بۇ راو بۇچونى چەند نوسەرىك بىيات و ئىتر ئاۋ بىيەتو دەست بىشۇ.

بۇ روون كەردنە دەپمۇ ئەو بابەتتە بەتايىپەتى قەسەي نەستەق^(۱) ھەندى ئاشكراتىرو فراوانىر لەو بابەتتە دەدوئىم و جىياوازى نىوان ھەردو كىيان روون دەكەمەو بەو ھىوايەي تۈننىيىتىم سۈدى بە خۈينەر بگەنىم لە زىمانى بۇنانىدا بە قەسەي نەستەق دەوتىرى «ئافورىزم»^(۲) واتە «شىتىكى دىيارىكرارو» يان «دىيارىكرەن» ئەمە وەكو ماناي وشەكە، وەكو ماناي ناوەرۈكى وشەكەش بىرىتە لە واتايەكى بەكەكك لە چوارچىۋەي چەند وشەپەكى كەمدا، يان گوزار شىتىكى كورات و چەرە كە مانايەكى فراوان لە خۇدەگىرىت و تاقى كەردنە دەپمۇ زىب بە كاللاۋ بەرگىكى گىشى و سەرتاپا گىرى بەرچەستە دەكات.

ئەو رەوانىيىتى بەسەر قەسەي نەستەق دا زال بوو بەر مەتى ئاسانى و رەوان كەردنى داوۋە، ھەرۋەھا ئەو شىۋە ئىستاكايەي ھەپەتى بوو بە ھەسەتتە ئەو ھەي نەتوانىن وشەپەكى لى لاپدەين يان جى گۈرۈكى بەچەند وشەپەكى بگەين، ھەرۋەھا دەتوانىن رىگا بەخومان بەدەين و بلىين قەسەي نەستەق چەند وشەپەكى رازاۋو رىك و رەوانى ئەدەبىيە لەزىر كارىگەرى ھەندىك پالئەرى رەوشىدا بە مەبەستى بەلاۋە نانى ھەلەو راستكەردنە دەپمۇ كەردو ھەلس و كەوتى خۈينەر ياخود گۈبىگر دەستەبەر دەگىرىت. بەوجۇرە كە بەرھەم و شاكارى گەلىك لە زانايان و نوسەران و پىشەرەوانى ھونەر، گەلىك قەسەي نەستەق يان لەخو گرتوۋە بۇيە ئەتوانىن بلىين قەسەي نەستەق زىياتر بەولايەنەدا لائەدات كە سنورى نىوانى فەلسەفەو ئەدەب دىيارى دەكات.

زۆرىيەي مىزۈنوسان لەو بىرۋايەدان كە بەكەمىن كۆمەلەي قەسەي نەستەق لە «ھىندىستان» دا لە نىوانى سەدەي ھەشت و نۆپەمى پ - ز جىاكرارەتەو پولىن «تەصنىف» كراۋە ھەرۋەھا ھەندى لەو چىرۈكەنەي كە قەسەي نەستەق يان تىا كوكراۋەتەو كۆمەلەي ئەفسانەو سەرگوزشتەي خەيال نامىزىن كە دەربارەي لەدايك بوونى «بوذا» دەدوئىن و بە ناۋى «جىتاكى» بەسە ناسراون. ئەمە سەرە راي «باشتاتانتر» و «مەھابەھارتا». تەنھا ھىندىستان نىيە كە بايەخىيان بە قەسەي نەستەق داۋە بەلكو مىسرە كۆنەكان و پابلى و ئاشورىيەكانىش بايەخىيان پىداۋەو لە نىو چىرۈك و داستانەكانىدا بەكارىيان ھىناۋە، ھەرچى ئورۇپاشە ئەوا دەنسانىن لە كرۈكى داستانە ئەسكەندەنافىيە كۆنەكان و لە فولكلورى مىللەتانى ئورۇپىدا قەسەي نەستەق بەدىيەتتە بەتايىپەتى

لە رۇمانى «اكىر» دا كە لەبابەت ئەوسزا راست و دروستەو ئەدۋى كە دەرھەق بە مەروئى بەدەنمەك كراۋە.

چەندەھا زاناۋ قەپلەسۈفى مەروئىيەتى لە بەرھەمى ھونەرى و ئەدەبىي خۇياندا قەسەي نەستەق يان بەكار ھىناۋە - لە وىنەي «كوزما بىرودكوف» ي روسى و «لىختىبرغ» ي ئەلمانى و «بىرئادشۋى» ئىنگلىزى. ئەمەي تا ئىستا باسەم كەرد ئەنجامى ئەو گەران و خۇھىلاك كەردنەم بوو كە تۈننىيىتىم شتى لەو بابەتتە روون بگەمەو، بەلام بۇزىياتىر روون كەردنەو ئەنجام بەدەست گەبىاندن، لە وەلامى نامەبەكدا لە ھارۈيم كاك دلشاد مەرىۋانى ئەم خالائەي خوارەو دەست كەوت لە رووى جىياوازى كەردن لە نىوان بەندى پىشيان و قەسەي نەستەق دا كە لەھەمەو روۋپەكەو دەكرى پىشى پى بەستىرى كە ئەم شەش خالەي خوارەون: -

۱ - بەندى پىشيان پەپۇستە لە ناۋەرۈكىدا چىرۈكىك ھەبى، مادام دۋاى ئەزموئىكى دىرۈخايەن ھاتوتە ئەنجام، بەلام ئەم مەرچە، بۇ قەسەي نەستەق دەشى فەرامۇش بگىرىت.

۲ - بەند وەك فەلسەفەي خەلك بۇ خەلك بۇ حالەھا تەعمىم دەكرى و پىشى پى بەستىرى، بەلام قەسەي نەستەق بۇ چەند حالەتىكى تايىپەت و دىيارىكرارو بەكار دەھىزىرى.

۳ - جى دەستى كۆمەل - گەل جەماۋە، بە بەندى پىشيانەو دىيارە واتە لە دانان و دروستكەردن دا... بەلام قەسەي نەستەق زىياتر جىي تاكە كەس - خود - ي پىۋە دىيارە.

۴ - بەند زىياتر بۇ ناموزگارى و رىنمايى. ناد، بەكاردى، بەلام قەسەي نەستەق زىياتر بۇ جىگىر كەردنى ھەلۈنىست و تۈنچ دان لە كەردارو ھەلۈنىست بەكاردى.

۵ - بەندى پىشيان شلىستانى تەكەلۈجىي نۋى راي دەگىرى و بەرەوامى لەسەر دروست بوون دەۋەستىنى، بەلام قەسەي نەستەق بەرەوامەو دەشى تا دى كامىل ترو چىرتىرو ناسك ترو قولتىر خۈي بىزىنى و نەشۈنما بكات.

۶ - وەك بەندى پىشيان كۆنە و مىزۋوى دىزىنە بوونى مەرچە قەسەي نەستەق وھا نىيە دەشى كىتۈپ زادەي ئەو ساتەي كە لىزان و رەوان بىز تىايدا دەدۋى بۇنمۇنە دەلېن فلانەكەس قەسە نەستەق.

دوۋەم: ناتەواۋىيەكى دى ئەم بەرھەمە ئەۋەپە كە نوسەر لە ھەلسەنگاندنى كىتەپكەي مامۇستا عومەر شىخەللا دەشتەكى ھەلدەسەنگىنى دەلى «نازانىن دانەر ئەلى لەم سەدەي بىستەمە بەند

نه گوتراوه، هم قسه يه ئيديعايه كي بي به لگه به»^(۲۳) بهو شيوه يه رهدى ماموستا ده شته كي ده دانه وهو بهك دوو نمونه ي هيناوه ته وه كه گوايه پهندي هم سهرده من وهكو «قسه گومرگى له سهر نيه - ۵۶ل»
 نوسهر به لگه ي بو تازه سهره له داني هم پهنده وشه ي گومرگه.
 وشه ي گومرگ زور نيه هاتوته نيو زماني كورد په وه، خه لكى جار ان و هه تا ئيتاش له زور شوين و ناوچه دا هه ر ووتوبانه «قسه باجي له سهر نيه». ناشكرايه له قوناعي دهره به گايه تيدا زور به ي شته كان باجان له سهر به وه، وه كو باجي مەر و مالات و زهوى و زارو كشت و كال ربي تى ده چى دهره به گى باجي له سهر له وه كه سانهش دانايى كه قسه ي زياد له راهى خويان كرده و كا بر اى دهره به گك قسه كانى به دل نه بوون، جا كا بر اى باج له سهر دانرا و وه لامي داوه ته وه و وتويه تى، وا شته كانمان باجي له سهره خو قسه كانمان باجي له سهر نيه، ئير به م شيوه يه كورت كراوه ته وه و بووه به قسه باجي له سهر نيه.

هه ر وه ها له شوينيكى دى دا دوو نمونه ي دى هيناوه ته وه كه گوايه پهندي سهرده مى دواى شورشى ۱۴ى گه لا و بيزى پيرو زن وه كو:
 فلاح ئه رزى خويه تى... ناغا باوكه رويه تى - ۵۶ل.
 فلاح ئه رزى كيلاو... ناغا جه رگى براوه - ۵۶ل.
 هم دوو نمونه يه به هيج جور يك ناچه ناو ريزى پهندي پيشينانه وه.

همانه دروشمى سهر زارو سهر لافته كانى سهرده مى له شو شورشه ن دزى له وه كه سانه ي كه بيوونه دارده ستى پساوانى ئينگليزو له وه نه ي خه لكيان ده چه وسانه وه، جا - گه ر وايى با هه موو دروشم و لافته ي له وه سهرده مه كو بيه كه پته وه ناري پهندي پيشينانان لى بشين.

پهندي پيشينان وشيله ي تا قى كرده وه به و باس له شتيكى گشتى ده كا و خه لكى بي ناگاداره كه كانه وه بو دوو باره ناكردنه وه ي هه له و به سهر هانى رابور وان»^(۲۴) بان روتتر بلين پهندي پيشينان برونه له قسه ي پيشينه ي باوان و باهر انسان له شه نجاسى گوشينى بهرو هوش و تانى كرده وه ي زيان و كارى روزانه به ميراث بزمان ماوه ته وه ر خه لكى بو دهرخستى روو - راستى - بان به ميسر كردنى قسه كانانان به كارى ده هيشن - بررا ناكه م نا ئيتسا كه سى له كه سى كى بيشين له كانى گشتر گزدا بو به ر كردنى قسه كى بلى. فلاح ئه رزى كيلاو... ناغا جه رگى براوه - له گه ل ئه ره شدا كه به سهرى به ريز ئه ر و او به سهر ناني داوه له سهر تازه سهر خه لكاني هم پهنده به يى ئه رى به سهرى بزانى - له شروينيكى دى دا ده لى پهندي پيشينانى كوردى دهر باره ي هه رشتيك

بدونى وهك پهندي هه موو گه لانى تر به كسهر له پاش روودانى كاره ساته كان په يدا نه بوون به لكو به دريزايى چند سه ده به ك بوخته كراون و ده ماو ده م گير دراونه ته وه - ۷۴ل.
 سى به م:

نوسهر له به شى سى به مى به ره مه كه يدا به نا و نيشانى «ره وان بيزى زماني پهندي پيشينان و قسه نه ستق» باسى هه ندى لاپه نى ره وان بيزى پهندي پيشينانى كوردى نيشان داوه و چند لاپه نيكي وه كو «در كه و دز به ك و ليكچواندنى» باس كرده، هه رچه نده هم لاپه نه لاي ئيسه ي كورد هه تا ئيتسا له شيعرا باسى ليوه كراوه، ته مه ي نوسهر كرده يى شتيكى نوي به وه هه تا ئيتسا پهندي پيشينانى كوردى به وشيوه يه باس نه كراوه و جيانه كراوه ته وه، به لام نوسهرى به ريز ليره شدا چند هه له به كى كرده به وه ي چند ئيديو ميكي هيناوه و خستوبه ته ناو ريزى پيشينانه وه، هه رچه نده باسيكى كه مى بو «در كه - كينايه» ته رخان كرده، به لام ديسان وه جياوازي نه كرده له نيوان له دوو بابسته دا - نازانم نوسهر بو بابسته كانى لى ئالوز بووه خو هيج نه يى نوسينه كه ي د. نوسرين فه خرى له به رده ستا بووه، كه به دريزى باسى ئيديو مى كرده و جياوازيشى له نيوان ئيديو م و پهندي دهرخستوه، ته وه تا د. نوسرين فه خرى ده لى «په ند شيله ي تا قى كرده وه به و به باس له شتيكى گشتى ده كا و خه لكى بي ناگادار ده كانه وه بو دوو باره نه كرده وه ي هه له و به سهره تانى رابوردوان كه ته مه له ئيديو م دا به دى ناكريت و باس له هه لسوكه وتى كه سى ك يا وه زعى شتيك ده كا و ده بخانه روو له شوينى خويدا و به گشتى له كه سى سى به م ده دوى و ئيديو مه «وصفا» بو كه سى ك يان شتيك هتد»^(۲۵)

هه ر وه ها ماموستا به ريز گه ردى كه باسى ئيديو م ده كات ده لى «ئه ره يه وشه يه ك يان ده سته وشه يه ك كه وانا يه كى دروستى خوى هه يت، هه ر له ركه تاره دا له رسته كه دا مانا يه كى تر بدات به ده سته وه مه به ست، هم ما بايى درايى به يت، ديسان ده شى وانا دروست و نه زاده كه ت مه به ست يت»^(۲۶) هه ندى له ئيديو ماني كه نوسهر له ريزى پهندي دا يانان.

دريى به هه ر دوو ده ست هه لگرتوه - ۲۲ل.
 نه هه لاوى ده ي به سى - ۱۲۶ل.
 موتى به گرى گياني دهر ئه پى - ۱۲۶ل.
 سا يه نى شارى هه لكات و قوربانى - ۱۲۷ل.
 له گو يى گا دا نوسته - ۱۲۱ل.

زبان به‌لای سهره - ل ۱۲۶.

ته‌لئی بردی بن گوئه - ل ۱۱۶.

ته‌لئی خوئی مردوی به‌سرا کراوه - ل ۱۱۶.

چوارم:

له هندی شوینی دی‌دا چند رسته و فرمیسک به‌رچاو ده‌کویت که له قسهی ناسایی ده‌چن و ناچنه ریزی په‌ندی پیشینانه‌وه، وه‌کو. - ته‌گر ئیش نه‌کویت نان ناخویت - ل ۸۲ - تم رسته‌به وه‌کو ته‌وه وایه که بلئی - ته‌گر نه‌نویت ناحه‌وینته‌وه.

کورد و نالیت به‌لکو ده‌لئی - بده ره‌نج به‌خو‌گنج^(۷) - یا ده‌لئیت ته‌گر گیرفانت به‌تال بوو نه‌چینه مائی مه‌لا یان ده‌لئیت فقیر باری گرانه که نه‌مانه هیچیان به‌پند دانانرین، هه‌روه‌ها له لاپه‌ره «۱۰۱» دا به‌پیی په‌راویزی «۴۶» په‌ندیسکی له «کوردویف» وه‌رگرتووه ده‌لئی - دوو که‌بیانو له منجه‌لیکدا ناکولین - کورد و نالیت به‌لکو ده‌لئیت - نو ماین له دولئی نه‌ک دووژن له که‌مولئی^(۸).

پنجم:

به‌ریز دکتوره شوکریه ره‌سول له به‌شی دووم و سینه‌می به‌رهمه‌که‌یدا چند رسته‌یه‌کی به‌ کارهیناوه که مانابه‌کی چرو پر نادهن به‌ده‌سته‌وه، جا نازام نویسه‌که خوئی وایه یان کاک جه‌لال ته‌قی وای وه‌رگیراوه، ته‌گر واش بی هه‌ر ریی تی ناچیت، ته‌گر بشلی هه‌له‌ی چاپه‌هی بوچی له به‌شی یه‌که‌می کتیبه‌که‌یدا نوسه‌ر هه‌له‌کائی راست کردوئه‌وه وه‌ک په‌راندن یان زیاد کردنی چند پیتیک. ته‌و رسته و فریسانه‌ی که به‌لای منه‌وه هه‌ندی دژواری‌یان تیدایه: «معه‌وی و پروا ره‌وشت و خوو ره‌مزی و فلسفه‌ی په‌ندی پیشینان و قسه‌ی نه‌سته‌قی کوردی ده‌وله‌م‌ندترین که‌رسته‌ن بو تیگه‌بشتی ره‌وشتی به‌رزو، معه‌وی، گه‌لی کورد - ل ۹۴.

به‌رای من ته‌مه وشه ریزکردنه، چونکه هیچ نه‌بی ده‌یتوانی بلئی - خوو ره‌وشتی فلسفه‌یانه‌ی په‌ندی پیشینان که‌رسته‌ن بو تیگه‌بشتی باری ژبانی گه‌لی کورد. له شوینیکی دیدا ده‌لئی: «هو‌تیکرای رووداو له ژبانی مادیه‌تدا دهرده‌کوی - ل ۹۹ که ده‌یتوانی بلئی - هوو تیکرای رووداو‌ه‌کان له ژبانی مادیه‌تدا دهرده‌کون.

وه‌یسان ده‌لئیت «ره‌وانیژی زمانی به‌رهمی فولکلوری ووردی هه‌ستی رووناکي به‌وه دهرده‌کوی که ته‌و زمانه له هه‌موولایه‌که‌وه به‌ستراوه به‌هینانه‌دی شیوه‌ی رازاوه - ل ۱۹» که راستر و ابوو بلئی - ره‌وانیژی به‌رهمی فولکلوری به‌وه‌وه دهرده‌کویت که ته‌و زمانه

به‌ستراوه به‌هینانه‌دی رازاندته‌وه‌ی شیوه.

له هه‌مان لاپه‌رده‌دا ده‌لئیت - له فولکلوری هونه‌ردا - که ده‌بویه بیوتایه له هونه‌ری فولکلوردا.

لایه‌نیکی دی نویسه‌که‌ی نوسه‌ری به‌ریز ته‌وه ده‌لئی ته‌وانه‌ی په‌ندی پیشینانیا نوسیه‌نه‌وه، روینان نه‌کردوئه‌وه که‌ی و له کوی و له دم کئی و له چ زروفیکدا نویسه‌یانه‌ته‌وه، که‌چی خوشی تم کاره‌ی نه‌کرده. هه‌روه‌ها هه‌ندی په‌ند هه‌ن وای هیما بو کیشاون که له ده‌ماو ده‌مه‌وه وه‌ری گرتون که‌چی له نویسه‌کائی له‌وه و به‌ردا بلاو‌کرانه‌ته‌وه بو نمونه په‌ندی - گوژه هه‌موو جاری له کائی به‌ ساغی ناگه‌ریته‌وه - یان په‌ندی - کلکی که‌ر به‌ده‌سته‌سره‌گری - یان په‌ندی دایک بیسه‌و دویته‌ بخوازه - که ته‌مانه هه‌موو له کتیبه‌که‌ی ماموستا شیخ محمه‌دی خال‌دا هه‌به.

ته‌وه تم سه‌رنجانم بوو که له ناسه‌ی دکتورا‌که‌ی به‌ریز د شوکریه ره‌سول هه‌مبوون، هبوادارم به‌ دلئیکی فراوانه‌وه وه‌ریان بگریت و مه‌به‌ست ته‌نھا خزمت کردنی که له‌پورو که‌لچه‌ری کوردی‌یه و هجی‌دی.

په‌راویزو سه‌رچاوه‌کان:

۱ - له به‌شیکی دی تم نویسه‌دا باسی په‌ندی پیشینانم کردووه و لهم به‌شدا به‌شیوه‌یه‌کی گشتی له قسه‌ی نه‌سته‌قی دووم.

۲ - دامیسان باریشاکوف، المعرفه - ل ۱۳۶، ژ ۲۰۴ سالی ۱۹۷۹، شایه‌نی گوئنه که سو‌زیکي زورم لهم سه‌رچاوه‌یه وه‌رگرتووه بو پیناسه‌کردن و رافه‌کردنی قسه‌ی نه‌سته‌قی.

۳ - دکتوره شوکریه ره‌سول، په‌ندی پیشینان و قسه‌ی نه‌سته‌قی کوردی، به‌غدا، ل ۱۹۸۴.

۴ - د. نه‌سرین محمد فه‌خری، گو‌فاری کولئچی ته‌ده‌بیات، هه‌ندی زاراوه و ئیدیومی کوردی - ژ ۱۹ سالی ۱۹۷۶، ل ۱۰۸.

۵ - هه‌مان سه‌رچاوه.

۶ - عه‌ریز گه‌ردی، ره‌وانیژی له ته‌ده‌بی کوردیدا، به‌رگی یه‌که‌م.

۷ - شیخ محمه‌دی خال - په‌ندی پیشینان - چاپی دووم - ل ۸۱.

۸ - عه‌باس سالح، گو‌فاری کاروان، ژ ۲۲، سالی ۱۹۸۴، ل ۸۹.

هەر دوهونه ئەبى به دار

هونەر ديلان

مروڤ دا... رى پيشاندهر... ورياكهروه... تى گهينهەر ئەو ئەديهيه
كه تىكرای ئەو سى لایهنه سەرکيبهى گرتوته خوڤى، بۆ زىتر روون
کردنوه «بى مەبەستى له يەك چوون»: كەسانى دەنگ خوش هەن نا
شارەزان له ووتنى گۆرانى، كەسانى شارەزا له ووتنى گۆرانى هەن
دەنگيان ئەو نى يە... گەر دەنگ خوش بوو... شارەزاش بوو له
ووتنى گۆرانى ناشكرايه چيز تەگاته ئەو پەرى.

هەر دوهونه ئەبى به دار... هەر خونچهيه ئەبى به گولى گەش...
هەر ئەمامى باخچهيه ئەدەبه ئەبى به درەختىكى «هيندهى هەلچونى
چەقبو به ناخى زويدا گهوره و پەل هاويز... لاوان... دوهون...
خونچه... ئەمام ئەمرو شوين پىيان له زەمىنهى ئەدەبىماندا دياره...
بەلام چون شوين پى يەك؟!... زىرانى ئەم شوين پى يە
ناسررپتەوه؟ شەختەو كليله يەك داى ناپوشى؟!...؟

گەر دەستم دانەگرتى و مافى سەر بەستيم هەبى پلیم: مۆركى
سەرەكى گەر نبوهى ئەبى زىترى ئەم بەرهمانه خوشەويستە!!
چ خوشەويستيهك؟!...

تايبەت به خواهنەكەى... دا پچراو... نە لكاو... نە نووساو
بەخوشەويستيه گهوره كهوه!!... له پىناوى مەبەستىكى ديارى كراوى
ناگونجاودا... جگه لهوى نا پەسەنده ئەدەب بكرىت به هۆيهك بۆ
گەشتن به مەبەستىكى وا... خوشەويستى ئەنھا ئەمە نى يە!
خوشەويستى... خوشەويستى خاك... خوشەويستى مروڤ...
خوشەويستى پەرورده كەران... خوشەويستى ئەو پەرتوو كەى
ئەخوينرپتەوه... خوشەويستى ماموستاى قيركەر... خوشەويستى...
هتد.

خوشەويستى برىتى يە له هونەر... كه هونەرىش بوو پىوستى به
هونەرمەنده... خوشەويستى له نىوان هەر دوو توخمەكەدا له پىناوى
مانه وهى رەگەزدا نى يە «وهك باوهر ئەكەن»... بەلكو لەپىناوى
پىگەيشتى كەستى مروڤه... له پىناوى پىگەيشتى پىكها توهوه
گيانپەكان و خويپەكان و «ئەقلىيەكان»... له پىناوى دروست بوونى
«كيان» يە بۆ مروڤ.

خوشەويستى پىوستى به: هەلسەنگانان... نەهيشتى - كەم و

ئەدەب به هەموو بەشەكاتبهوه لەم بار و دوخەى ئىستاندا
پىوستە نووساو بى به چارەسەرى گير و گرتى هەرە گهوره و
هاوبەشى هەموو مەردوومهوه... پىوستە بكرىت به هۆيهك بۆ
گەشتن به مەبەست.

بۆ نمونە! شاكارى «ژانى گەل» كه تا ئىستا له گوندا
ئەزرنگىتە وهو خورپه به دلدا ئەهينى... هۆيه كه بۆگەشتن
بهو مەبەستەى كه ئەلى: پىوستە هەر كەسى له ئىمه له قوناغى
له قوناغەكانى ژياندا بەشدار بى له چارەسەرى گير و گرتە
هەرە گهوره و هاوبەشەكەى مەردووم، له ئەدەبى گەلانیشدا به
هەمان شىوه... دوور نەروژين شاكارى «تاوان و سزایى
دېستووشكى هۆيه كه بۆگەشتن بهو مەبەستەى كه ئەلى:
هەندى كەس تاوان ئەكەن «هەموو تاوانى نا»... پىوستە
پىكەن!!... هتد.

شاعیر... چىروك نووس... پەخشان نووس... هتد... ناشكرايه
كەسانىك جياواز له مەردووم... ناساى نین... ئەمەش به هوى -
هەلچونى دەروونى، خویندەوه و تاقى كردنوه... پى ناوى كه
ئەدیبى سەرکەوتوو... خو جىگەكەرەوه له دل و دەروونى

کووږی .. گوی نهدان بهوی شایه نی خوشه ویستی نیسه وهك ؛
دیمه ن .. جوانی .. هتد .. ره چاو کردنی کیشی سنگی باری
مادی .. هبه .

مه بهستم نهوه نیسه که به ره همی دلدار یانه پیوست ناکا
بنووسری .. یان گهر نووسراش یا پیش کهش بهوه بکرتی که بوی
نووسراوه !! ... نه خیر مه بهستم نهوه به با خوشه ویستی نی هملکیشی
خوشه ویستیه گهوره که بیت .. په یوه ست بیت به چاره سهری
گیر و گرفته گهوره کهوه .. نهوه تا شاعیری لای لی هاتوو «به رزان
هه ستیاره تم مه بهستم به ته و اوای نه هینته دی : -

تا که ی بالای شوخی رازمان له گل گرین ؟

تا که ی له غور به تا بمرین ؟

وهه بیه دلویی خون له جهسته ما

له گل «عشقیکه گهوره تر» تیکه لاو به ،

تا له کوستانی نهوینا

هه ناسه مان پینه پهك و

ببی به من ،

بیم به تو

له م شوه زه ننگه کهده

پیکه وه ببین به پشکو .

تم شاعیره .. هه ستیاره .. داهینه ره دلنیام نه پینه نه ستیره په کی
گهشی ناسمانی نه دهی دوا رزمان .. له کوله په کی تری هه مان
شیردا مه بهست به ته و اوای نه پیکه و ههست نه بزویی : -

رازیکی مات له چاوه کانتا مه لاسه

پیدر کیته

با گلینه ت نه خاته ژان

نهو تاوانه مه خه گهردن ،

با فرمیسکه زوخه کانت نه یسووتین

پیدر کیته ،

به لکو له گل نه پینه به گهوره کانما ..

ئاویزانی بالای پهك بن

تا له م به هاری عشقه دا ته نیا نه مرن .

به رزانی شاعیر له باوه شی گهرمی ولانه که بیدا . . پریاسکه ی
خه مینی و نازاری زه خمیکه کون دینه وه ری : -
ماله کهم جی ، سهدان شاعیری تری تیا بوو
توی نه گرت ،

ره شه بای سوز هینا بووی و

خوت دایه دم ،

سیلاوی خهم بردیتی وه

گه رایت وه شوین پینکانت لی بزربوون

کزه نه هاهه تی و ریگه ی ،

سه فهریکه دوور و دریز ،

ته زانیتی و شکسته بووی ،

رهق هه لانی و نه شپوینه خهمی شه ویکم

ره شه بای سوز هینا بووی

ویست پی بخه پته سهر پستی

نازاریکی گهوره ی من و

به بهر چاوی ، ولانیکه خونین تیزاوا بپه ریته وه

زور گه رایت و جی پینه نه بوو ،

کشایته وه ، رهق هه لانی و

دوا هه ناسه ی ناوانیکه زرت ده رچوو .

«رهق هه لانی و .. نه شپوینه خهمی شه ویکم» . . گهر زامی تیغیم
پی بوو . . نهویش نازاری زه خمیکه کون بوو ، چون ناپینه خهمی
شهوئی ؟؟ نهی تم شیره که دهسه لانیکی ناشکرای هونه ری شیره
نووسینه . . داهینه ره . . نهو پهری ههست ناسکیه . . زاده ی بیریکه
قوله . . زاده ی خهمی نهو سه فهره ناومینه په که کردویه تی . . نهو
بوویته هوی نویسی شیره کی وا . . ناپینه خهمی شهوئی ؟؟

شاعیری لای لی هاتوو «که زال له حمده» . . به ره مه کانی
نمونه ی تری مه بهستم و گیر و گرفتنی مهردوم له خه نه پیش
گیر و گرفتنی خوئی و بهی خوئی نه زاننی . . شی نه کاته وه . .
چاره سهری بو دانه تی . . «تیلهام» له گه وه هری خهون و خهم و ناوانی
مهردوم هوه و در نه گرتی : -
تو به شیکیت له م مروفه ی

لهو رۆژهوه خوی ناسیوه
 به بهر بارانی گریانی
 خه لکی و خویدا تی ته پیری
 توش به شیکیت
 لهم جهسته یه
 که له گه لئا دیت و نه چی
 سل ناکات و سنوری مه حالیش
 ته پیری
 ئەم مروڤه ی تو ته بیینی
 هەر زوو فیر بوو
 له ته مەنی گه وره تر بی
 زور به په لاش خوی راهینا
 هەرگیز . . . هەرگیز
 ماندوو نه بی

که ژانی شاعیر . . . همیشه بیر و باوهری پتوه و ئاوتنه ی ده ربای
 گیانی مروڤا به تیه و قالبووی به سه رهاتی سهخت و ئال و ترشی ژبانی
 و ژبانی مهردومه : -

دار توو منالی خوش ئه وی
 بویه بهرد بارانی ته کهن
 له باتی فرمیسکی گهرم
 تووی شیرینیان بو ته ریژی
 ته ی برسیه کان :
 خو نانیان خوش ئه وی
 ته ی بو نانی بال ناگری و
 له کوشکیکی سی قاته وه
 به ره و دهواری هه ژاری هه ل نافرین؟

«بو نانی بال ناگری» نان بال ناگری . . . نان نادری . . . به لکو نان
 نه ستیتری بویه به ره و دهواری هه ژاری هه ل نافرین .

پسوسته رۆلی به ره می ته ده بی له چیزوه رگرتن . . . هه ست
 بزواندنی لایته هونه ریبه که به ده بی و وه مک مه لکی سه ره به ست
 بگه ری، لایه نه کاتی به ره می ته ده بی به پیری شوین و کات رۆلی
 گرنگی شاعر نه بین . . . به سه رهاتی پر له ناسور و خمی گه وهری
 دوو تووی ژبان . . . بونه ته «ئیلهام» ی شیمریکی شاعیری لاو

«ئاراس عزیزه» : -

نه من دلۆپه ی ده بینم
 نه ئه ویش من
 هینم . . . هینم
 وا یه ک پارچه بوومه ته ئاو
 وه ک سه ر مهستی
 له مه یخانه دره نگه هه ستاو
 شوینی نی به رووی تیکه م
 شوینی نی به مه سه که نم بی
 بو ئه و یه ک دوو رۆژه ی ماومه
 که ساسیتی تیا به سه ر به م
 به م شیویه بهرده وام ئه بی . . . تا ئه لی : -
 دایکم ده بیوت رۆله ی کلۆل
 ئه و رۆژه تو
 بو یه که م جار
 گریه ت هاته ناخی هه راو ژاوه ژاوی
 دنیای جه نجال
 هه ر ئه و رۆژه ش

پاش خویندنه وه . . . نیکه بیشتی هه ر به ره میکی ته ده بی گه ر
 هه ست نه کرا به ده رخستنی راستی . . . گوران له خودا . . .
 وریابوونه وه ی هوش . . . ئه و ئه و به ره مه ته ده بییه پیوانه ی جوانی
 به ره م ناخوینتیه وه، بریخت ئه لی : «هینده ی ئه وه ی که ئیمه راستی
 ده ره سه خه بن راستی ده ره سه که وه ی»، نهای هوش به بی بوونی هوش
 مه ند نابین . . . زینر هوش مه ندی زینر ده ر خستی راستی به . . . وشیار
 کردنه ویه . . . به زویی گه بین به مه به سه ته . . . ئاشکراشه سه رکه و تن
 ئاکامی هه ولدانه .

- ئه وسه ره چاوانه ی ئەم شیعرا نه ی لی ده ره اتوون ئەمانه ن :
- ۱ - گوڤاری به بیان، ژماره «۹۰»، لاپه ره «۷۱»، ۱۹۸۳
 - ۲ - هه مان سه ره چاوه، ژماره «۱۲۷»، لاپه ره «۱۰۱»، ۱۰۳
 - ۳ - گوڤاری کاروان، ژماره «۵۶»، لاپه ره «۵۳»، ۱۹۸۷
 - ۴ - گوڤاری کاروان، ژماره «۵۰»، لاپه ره «۱۵»
 - ۵ - گوڤاری به بیان، ژماره «۱۱۳»، لاپه ره «۳۸»، ۱۹۸۵

چيخوف

«حیدر عبد الرحمن»

برای له یاداشته کانی دا دهگیریتوه که هاورى قوتابه کانی چيخوف چيخوفیان به «تهنوشا چيخوفته» ناوزده کردووه، چونکه مندالیکى له سرخو و هینم بووه. که سیش نیکه له به خه لکی بووه.

له و سرده مه دا رووداو نیک هه بوو له ژبانی چيخوف - دا کار بکی زوری کرده سر نه ده بی چيخوف - نه ویش نه وه بوو که وا پارزگانیه تی باوکی به مایه پوچ ده چوو. ناچار له ده ست قهرزاری رای کرده - موسکو - چيخوف - ی به جی هیشتووه بو ته و او کردنی خویندنی . . تا کابرای نیک به ناوی «سیلیفانوف» ده ستی به سر ماله که بیان دا گرت، نه نیا نه وه نده نه بی ره حمی به چيخوف کردووه گوشه یگی له ماله که دا بو به جی هیشتووه بو نه وه ی تیندا پزی له بارتنه قای نه وه ی که هه موو روژی ده رس به برا بچوو که که ی بلنی، به لام نه وه نده خوی له زبیر باری نهم چه وسانه وه به دا رانه گرتووه، به ناچاری خوی گه یانده موسکو و نیکه له به خیزانه که ی بوته وه، بویه له زور به ی به رده مه کانی دا هه ست به مال ناوایی ده کری نه وه تا له باغی گیلاس - دا نایا ده لی: مال ناوایی نه ی ماله که م. مال ناوایی نه ی ژبانی کوئینه . . تروقیمو فیش ده لی: «سلوا له ژبانی نوی . .» ته مه نی گه یشته ۱۹ سالی حه زی له خویندنی پزیشکی کرد، چونکه به لای نه وه وه پزیشکایه تی کار بکی مرفه یه تی به نرخی بوو، بویه له سالی ۱۸۷۹ دا چوره کولنژی پزیشکی سر به زانکوی موسکو، دوا ی چوار سال له و زانکویه چيخوف بوو به دکتور له نظوان چيخوف - به لام نه وه نه یانی وه کوو پیشه یکی به رده وه و هرنه گرتووه له ژبانی خوی دا، چونکه هه ر له سه ره نای ده ست بی کردنی به ره نگاری دوو رووداو بووه. نه ویش نه وه بوو روژیکیان به هه له ده زمان بو به کی له نه خوشه کانی ده نروسی، تا شه وه ست په وه هه له به ده کات و له ناو پنخه فسه کی راده پهری، هه ر نه وه شه وه خوی ده گه یه تیشه مالی نه خوشه که، که له سر نه وه بوو به ر له نوستن بیخوات . . که له وانه

تاغانر و غ - نه و شاره خنجیلانه ی که وتوته باکووی ده ریای - نازوف - هه وارگی له دایک بوونی چېرۆك نووس و رومان نووس و درامانووسی گه وه - چيخوف - ۵ . که وا له سالی «۱۸۶۰» دا تیای دا چاوه کانی هه له نیا. باپیری به نده ی به کی له ده ره به گه کانی نه و کانه بووه که وا هه موو مانا بکی سه ره به ستی له خوی و نه وه کانیسی کربوه. «باغل ای باوکی له روژانه ی خوی گل داوه ته وه تا توانیسه تی به و پاره یه دوکانیکی به قبال داری پیک بینی. که له وانه یه هه ر نه و ژبانه پر له چه رده سه ری به بوو بیت وای له «باغل» کرد بیت که نه وه نده له ناست مندالیکانی خوی دا، دل ره ق بیت، بویه چيخوف جار نیکیان به «دانشکوی» به دریه وه به ری شانوی وتووه: قه ت ناتوانم له و باوکم بیووم که فه لاقه ی کردووم . نه و سرده مه مندالیه ی که وا له رکیکی گرانی خستووه سه رشانی چيخوف و سه رباری بی به ری بوون له سوزو که وتنه زبیر بالی برسیه تی، خوی باسی نه و سرده مه ناسکی ته مه نی خوی ده کات و ده لی: «من له مندالی خوم دا مندالیم نه دیوه» . هه موو نه و سرده مه تالانه له نووسینه کانی دا ره نگ ده داته وه. به لام چيخوف به شیوازیکی مانه ی ده ری نه بریون بو نه وه ی خوینه ر یان بیه ر فرمیسیکیان له گه ل دا بریژی به قه د نه وه ی که وا وسته ویه تی به گالته جار ی به وه نوله ی نه و رابووردووه ی خوی له هه موو نه وانه بسپینه وه که وا له خوشه وستی و نارام و ناسوده یی دا بی به ریان کردبوو.

چيخوف - هه ر له مندالیه وه به رامه را به و شتانه وه ستاوه که وا بروای بی نه بسوون، بویه ده لی: که مثال بووم من و براکاتم له که نیسه راده وه ستاین بو نه وه ی بگریته وه بلین گوی له نویزه کانم بگرن، وا هه ستان ده کرد که نیمه گونا هبارین و به و مندالیه ی خومانه وه نو له مان لی ده ستینه وه.

له سه ره تا دا چيخوف - زانستی یونانی له که نیسه دا - خویندووه پاشان قوتابخانه ی سانه ی له شاردا ته و او کردووه، «میخائیل ای

بو نووستی دوايي بيت، دووهميان نهووبو که چيخوف، خهريکی چارهسه گردنی خيززانيکی وههم داری دهکردو به بهرهوامی سهري دهان، نهووبو پهکيکيان لهسهر دهستی چيخوف مال ناوايي دوايي کردو مرد!

نهمهني ۲۴ سالان دهبوو، سی رومانی بلاوکردهوه «چهند گولیکی ناوهخت» «سهرکهوتنيکی ناپويست» «جوگهی زيرين» او له سالی ۱۸۸۶ دا پهکهم کومهله چير وکی به ناویشانی «کومهله چير وکیکی پرشنگدار» بلاوکردهوه، له سالی ۱۸۸۷ - پش دا کومهليکی نری پهناویشانی «شهفق» بلاوکردهوه، نهووبو ناودار پهتیهکی زوری پهرکهوت و له نهنجام دا پاداشتی نهدهی نهکسادیمههی رووسی - پاداشتی پوشکین ی وهرگرت، چيخوف خوی دهلی نریکی ههزار چير وکیکم له قوناغی پهکهمی زیانم دا نووسیوه . . لهنامهیهک دا بو «غریغورینش» ی نووسهري رووسی دهنووسی دهلی چون ههوالدهري روظنامهکان دهنگ و باسی سوتان : نووسن، منیش ناوا چير وکهکاتی خوم دهنووسی، وهکووه حالهتیکي بی ناگایي بم، گرنگیم نهدهدا پهخوم . . یان به خوینره . . له سالی ۱۸۸۷ پش دا چيخوف دوو شانوگهري پهک فسللی نووسی پهناوی «ورچ» او «خوازینی» پاشان له سالی ۱۸۸۸ دا پهکهم شانوگهري خوی «نیه انوف» ی بلاوکردهوه، له سالی ۱۸۸۹ دا روظنامه گهورهکهی بلاوکردهوه، دواي نه میس شانوگهري داستانی رنن هه نهو شانوگهري په دهسکاری کراوهو چيخوف کردی به شانوگهري «لالو قانیا» .

لهو حلهدا که چيخوف له موسکو جی گیر دهبيت، دووچاری ساردیونهوهیهک دهبيت له ژيانی دا، بیزاری دای دهگرت، بویه به هاوری کانی دهلی:

هاوری کسانم نازانم نهو دوش دامووی پهچی په بالی بهسهرما کیشاوه . . نهگهر من پزیشکم پیوستیم به نهخوش و نه خوشخانه ههیه، نهگهریش نهديپم دهلی له نیسو خهلیکی دا بڑیم، نهک له کولانهکانی مالایا دیمتر وککا . . من پیوستیم به پارچه ههیه . . پارچهیهک له ژيانی رامیاری و کومه لایهتی . . بهلام نهو ژيانه له نیو چوار دیواردا بی تام و چیزه . . بی خهک و بی ولات . . نهمه ژيان نیسه . . مردنه . . بویه له سالی ۱۸۹۲ دا رووی کرده گوندی «میلیخوفه» نریک موسکو، لهوی دهستی کرد به کشتکاری و ریگا خوش کردنی گوندهکهی و ههلهکندنی بیرو چانندی دارو دهرخت

نیای دا . . نهووبو لهو گوندهدا «بالندهی دهریای نووسی، نهو بالندهی چيخوف باسی کردوه، له شیوهی کوتر دایهوه له ناسمان دا بهرز دهیتهوهو پاشان له نریک دهریاکان نزم دهیتهوهو خوی بی تهر دهکات، بیجگه له ماسیش هیچی تر ناخوات، نهم شانوگهري به له سالی ۱۸۹۶ دا لهسهر شانوی «هلکسندرینسکی، له «بطر. سبورگ» پیش کهش کرا بهلام سهرنهکوت، چونکه نهو نهکتهراهی لهوی نواندنیان دهکرد، فیری نهوه بیوون که ته میلیکی هونهري بی گیان بکن . . نهووبو چيخوف له دواي پهردی شانوه رای کردو رووی کرده سهر رووباری نیقشای سارد بو نهوهی دلی خوی بداتهوه، هه نهو ساردی به بوو کاری کرده سهر سیهکاتی چيخوف و عومری کم کردهوه . . هه له (روای پیش کهش کردنی نهم شانوگهري په چيخوف نامهیهکی له «بلینسکی» پهوه بی گهیشت و نیای دا نووسیوی: «تو خوت دهزانی چهنم خوش دهویت، ریزم چهنده بو زیرهکیت، بویه من وای دهبینم که دهبی لگه لتا راستگوبم، بویه ناموزگاریهکی دلسوزانهت دهکهم که تو شانو نه نووسی، چونکه شانو نیسی تو نییه . . بهلام هه موو نه مانه چيخوفیان لهسهر شانو نووسین سارد نه کردهوه، نهووبو دواي نهمه له سالی ۱۸۹۶ دا - لالو قانیا نووسی، له سالی ۱۹۰۰ دا سی خوشکهکان و له سالی ۱۹۰۳ دا باغی گیلان، نهووبو شانوی هونهري موسکو هه موو نهو بهره مانه ی گرت خوی، له وانهش شانوگهري - بالندهی دهریا» که به جوانترین شیوهی نواندنهوه نیشان دراو گیانی راسته قیتهی چيخوف و بیری چيخوفیان خسته روو، نهووبو له بادی ۱۰ ساله ی دامه زانندی شانوی موسکو دا دهریاره ی نهم بالندهی دهریایه - ستانسلافسکی - دهلی: نهم بالندهی دهریایه مان له مالی چيخوفهوه بو هات، له گهل هاتنه که شیا بهخته وهری بو هینان و ریگایهکی نویی له ژيانی هونهري مان دا بو رووناک کردینهوه، ههروه ها «غیروف» ی نووسهري بهرزی شانوی دواي نیشان دانی «باغی گیلان - ۱۹۰۴» دهلی: «شانوی هونهري موسکو قهرزاری زیرهکی و دل ناسکی ودهروون پاکینه . . بویه ههقی خوته بلئی: نهم شانویه . . شانوی منه» .

جاریکیشیان تولستوی لهسهر چيخوفهوه وتیوی چيخوف پوشکینی روسیایه له پهخشان، کانی له سالی ۱۹۰۰ دا تولستوی دووچاری نهخوشیه ترسناکهکی دهبيت چيخوف دهبراره ی تولستوی دهلی:

«من له مردنی تولستی دهرم... چونکه پیش نهووشی من که سم بهد نهو خوش ناوی، پاشان بوونی زین داوا له مروفت دهکات که بیینه نهو دیب، یان زوق له نهو ب وهر کریت، هرچهنده که نهو بو نهو ب هیچی نه کردوه! چونکه تولستی بو همووان کاردهکات» بهلام نهوی سهیری روزگار نهو بوو که تولستی پیرو به سالاجوو چاک بووهوه، دواي سالانگی کهم تولستی بهکی بوو لهوانی چیخوفیان ناشت.

له سالی ۱۹۰۴ د پزیشکهکان داویان لی کرد که دوا روو بکاته لهلمانیا بو چاره ی نه خوشبه کی، کاتی دوسته کانی سهریان ده دا تنیا په بکه ریگی لاوازو رهنگیکی زهر دووچسوی بی زهرده خه نه بیان ده بیی، بی یانی دهگوت: خوانسان له گه ل من بهره پیری مردن دهجم، سلام بو هموو برادهرو ناسیاوان... بو «بونین» بلین با هر بشووسی چونکه ده بیته نووسه ریگی بهرز دوا هموارگی چیخوف «بادن» بوو، له ۱۵ ی بولیوی ۱۹۰۴ دا زوای نهوی که هموو ریگه بهکی پزشکی دادی نه دا... پزیشکه کی لیشارته ی خوارده نهوی پرداخنی شامپانیای بو کرد که ده بک بوو پزیشکهکان لی یان حرام کردبوو، له پیخه فقه کی خوی ههلساپه وهو به لهلمانی بی وت:

دهرم!

پزیشکه که هیچ وهلامیکی نه داپه وهو وروری وهرچه رخاند... چیخوف پرداخه کی بهرز کرده وهو به زهرده خه نه بک به ژنه کی گووت: عومریکی دریزه نامی شامپانام نه کردوه. تا دوا قومی له پرداخه که داو به لای چهپ دا به سانای راکشاو بو دواجار بی دهنگ بوو.

فرانک هوایتج دهلی: «گرنگرین ره گه زه کانی شانوی چیخوف بنیات نانی کاراکتیره کانیته... گومان له وه فاکریت که چیخوف نووسه ریگی واقعی یه و واقعیته که شی جیاوازی همیه له گه ل واقعیته ی «نه بسن» بهلام هر ده توانین بلین که نووسه ریگی واقعی یه. چونکه جیاوازی به کی زور همیه له یوان رومانسه تیکی خه یالی وا که نه توانی بکهل به ژیان بیت و له دهستی راپکات و بروایسان به پاشه روز نه بیست، له گه ل واقعیته تیکی تر که وا کاراکتیره کانی خه بات بکه ن و به چاوی گهش بیینه وه بروانته داهاتووی خویمان له تاو جهرگه ی نازاره کان دا سوورین له سر ژیان و کار کردن و گیشتن به تاوات...

نهووشا سوئیا به خالو فانیسا دهلی: «دهبی بزین و بهرده وای به ژیانمان بهدین، لالو فانیسا چهندان شهو وروزی در بزیمان له بهرده مه، که هرگیز کوتایسان نایهت... خو ده گرین و نارام ده گرین بهرام بهر به هر قه ده ریک که به سرمان دا دیت... له پیناوی همووان دا بی حه سانه وه تی ده کوشین».

هروه ها له قولای خه و خهفته مه مروفتا به تیه کانه وه ههست به تر یسکانه وهی هیوا به کی گهش ده کین و ههست به یونی به هاریک ده کین له دواي زمستانه وه بشوومه کان دا... نهوونا - نایا - کانی دایکی ده بیی فرمیست له چاوه کانی دا دیته خواری دواي نهوی باغی گیلاس ده فروشی بی دهلی: نهو چیته دایکه گیان بو ده گری؟

راسته که باغی گیلاس فروشراو بوونی نه ما... بهلام گر بانی ناوی و هیشتا ژیانگی فرهوات له بهرده م داپه... با بروین نازیزه کهم باغیکی جوانتر به بین... به چاوی خوت بیینی و له گه لیا زهرده خه نه بگری بهلی کاراکتیره کان لهوانه نین که ههست به بی شیل کردنی ژیان بروخین به قه ده نهوی که دان به خویمان دا ده گرن بو گورینی ژیان.

نهیم - پنجه وان داری یه - جولانه وه به کی بنیات نه ره بو کاری درامی، بویه ناتوانین کاراکتیره کانی چیخوف به تنیا کاراکتیره سلی ناو به رین، کاراکتیره لاوازه کان هه لده وه رین، خویمان ده کوژن - که له مه بیان باشترین سنرایه که بو نهوان، بهلام کاراکتیره به هیزه کان بهرده وام گه شه ده سینن، له «باغی گیلاس» دا - رانسکایا -

ده گری و بانگ دهکات، خواحافیز... خواحافیز... وه کو خواحافیزی له دنیا بکات و به جی بیلی، بهلام نایا - ی کچی به دل خوشیه بانگ دهکات بو نهوی خوی بو گهشت نامسه بکات بو نهوی ژیانگی نوی دهست بی بکه ن، له «بالنده ی ده ریا» دا - تر بلیوف - خوی ده کوژی هه رچهند کهوا له کوتای شانوگه ریه که دا خوی

ده کوژی، بهلام نهو هر له سه ره تاوه کوژراوه، لهو کانه ی کهوا بالنده که ده خانه ژیر بی نیا - بویه خوی دهلی: من نه برو نه ونده پیس و بوگه نی بووم تا نهو راده یی نهو بالنده بهم کوشت.

نیا - بی دهلی: چیت به سهر هاتووه!؟

تر بلیوف دهلی: لهو زووانه دهبی وه کو نهو بالنده به خوم بکوژم. نهو - نیا - به لهو شانوگه ریه دا کاراکتیره ریگی لیجایی یه، کچه لادیه کی تازه بی گه پشته وه، گوناه که ی خوی جی هیشتووه، هاتووه بیی یه نه کتسه ریگی شانه... نابللی ناسره تیکی ساکارو روح سووکه... کاراکتیره ریگی به هیزه... بهلام تر بلیوف نه

خوشه‌ويستيه‌تی، زور هو هه‌ن وای لی‌ده‌کن که بیی به کاراکتریکي لاواز به‌رام‌بهری، دورای نه‌وی له‌زانگو ده‌ده‌کری، ده‌ست به‌تال ده‌بیتسه‌وه، هه‌ولی نه‌وه ده‌دا بیی به‌نووسه‌رو له‌نزیسک ده‌ریساوه شانویه‌ک پینک دینی... دایکی «شهرکادینا» نه‌کتریکي ناوداربووه، تریلیوف - له‌لای خوویه‌وه هه‌ستی به‌کهمی خوئی کردووه که‌وا هونه‌رمه‌نده مه‌زنه‌کان کاتی هاتونه‌ته سه‌ردانی دایکی نه‌ویان به‌هیچ نه‌زانیه، ته‌نیا نه‌وه‌نده نه‌بی که‌ کوری نه‌کتریکي ناوداره... هه‌رچنده‌ هاوری‌کاتی دایکی زورتر له‌ده‌وریه‌ری کۆده‌بوونه‌وه، نه‌و زیاتر هه‌ستی به‌ته‌نیاسی خوئی ده‌کرد... سه‌رنه‌که‌وتنی زور له‌ به‌ره‌مه‌کاتی و پیش که‌وتنی نینا - ی ده‌زگیری و ناوبانگ ده‌رکردنی، وای‌لی‌کرد هیوای به‌ژبان بیری و له‌کاتیک دا خوئی گوشت که‌ دایکی یاری قوماری له‌گه‌ل ده‌زگیرانه‌که‌ی دا ده‌کردو میوانه‌کان ده‌یان خواره‌وه... .

بویه نووسه‌ر ئوبالی روخانی به‌شیک له‌کۆمه‌ل ده‌خانه‌ ته‌ستوی نه‌و چینه‌ی که‌وا هه‌ولی روخانی مروف ده‌ده‌ن... .

چبخوف به‌هوی کاراکتره‌کاتی نه‌خشه‌ی گه‌وره بو‌پاشه‌روژ ده‌کیشی... نه‌وه‌تا له‌هه‌ردوو کاراکتره‌ری «نانیا» له‌باغی گیلان و «نینا» له‌باندی ده‌ریا دا نمونه‌ی له‌دایک بوونی نه‌وه‌به‌کی نوبی‌مان بی‌را ده‌گه‌به‌تی، نه‌و نه‌وه‌یه‌ی که‌وا باغیکي نوبی ده‌چینی و له‌ سه‌رده‌ستی نه‌وانه‌وه ناشنی و ئاسووده‌یی له‌دایک ده‌بیت.

لایه‌تیکي تری نه‌و کاراکتره‌زانه‌ نه‌وه‌به‌ که‌وا بوئی گله‌یی و ره‌خته‌و نیرو توانج گرښیان لی‌دیت، له‌وانه‌ی که‌وا کاراکتره‌ری چاکن و دل پاکن وه‌کو «خوشکه‌کان» «لالوقانیا» و «سۆنیا» و «تریلیوف» که‌ ته‌نیا نه‌وه‌نده‌یان هه‌به، یا خویشان ده‌کوژن و زرگار ده‌بن... یان وه‌کوو خویشان ده‌بیتسه‌وه که‌ دیاره‌ به‌لای چبخوفه‌وه مروف ناییت ته‌نیا هه‌ر ده‌روون پاک و برین کولیه‌روه‌وه بی‌هه‌لویت نواندن به‌رام‌بهر به‌ کاره‌ساته‌کاتی ژبان.

نه‌سری کاراکتره‌کاتی چبخوف له‌قوولی ده‌روونیانه، وه‌کو چبخوف حزی ده‌لی: نامانجی گه‌وره‌ی مروف و دراما مه‌زنه‌که‌ی له‌ جولانه‌وه‌ی گیانه‌تی نه‌ک له‌ جولانه‌وه‌ی ده‌ره‌وه‌ی.

نه‌ش و نروما کردنی جولانه‌وه‌ ده‌روویه‌کان نه‌وه‌نده به‌هیزن، رووداوی ده‌ره‌وه‌ی نه‌کته‌رو جولانه‌ی شانویه‌شی داده‌پوشی... له‌ لالوقانیا، دا دواي نه‌وه‌ی که‌وا هه‌موو شتیک ناشکرا ده‌بیت و «مناوستا» تازانجه‌که‌ ده‌ دوریه‌ری «سۆنیا» لالوقانیاش ته‌نیا شه‌ته‌تی و ده‌ردو -

نازازه‌که‌یان بو‌ده‌بیتسه‌وه، بیه‌ر له‌گه‌ل سۆنیای ته‌نیادا به‌ته‌لقه‌به‌کی روحی ده‌به‌ستیه‌وه... کاتی سۆنیا ده‌لی: هیچ چاره‌به‌کمان نی‌یه، به‌لام ده‌بی هه‌ر بژین و به‌رده‌وامی به‌ژبانمان به‌دین لالوقانیا، کاتی که‌ کاتی مردنیشمان هات بی‌چرپه‌ ده‌میرین و له‌ دونه‌ی تری‌یان ده‌لین که‌ نیمه‌ نازارمان خوارده‌و گریابن و تالی‌مان چیت... نه‌و ساته‌ خوا ره‌حمان بی‌ ده‌کات و من و توش خالوی نازیز، ژبانیکي ئاسووده‌و شیرین ده‌ژین، نه‌وکاته ده‌زانین که‌ تامی ئاسووده‌یی چی‌یه.

ستاسلافسکی دواي نه‌وه‌ی سی‌خوشکه‌کاتی بو‌شانو ده‌ره‌ینا ده‌لی:

شتیکي سه‌یر هه‌بوو، کاتی نیمه‌ پرۆسه‌ی داستانه‌که‌مان ته‌واو کردو هه‌موو شتیک روون بوون، هه‌ستمان کرد که‌وا داستانه‌که‌ سارده‌و ج گیانیکي تیدا نی‌یه، شتیک هه‌بوو که‌ نیمه‌ ده‌رکمان بی‌ نه‌ده‌کرد لیمان ون بوو، ده‌ره‌ینه‌ر هه‌ولی دا ناوازه‌که‌ی هه‌لگری و خیرایی جولانه‌وه زیاده‌بکات، به‌لام نه‌مجاره‌ کاره‌که‌ خراپتر هه‌لگه‌رايه‌وه، تا نه‌یه‌به‌که‌ی زانی، نه‌ویش ناشاره‌زایی و بی‌ئاگایی ده‌ره‌ینه‌ر بوو له‌ حاله‌تی ده‌روونی کاراکتره‌کان... چونکه‌ پاله‌وانه‌کاتی چبخوف ته‌سلیمی نیش و نازاره‌کان نابن به‌قده‌ نه‌وه‌نده‌ی لیجایی و دل خوشن و ژبانان خوش ده‌وی، نه‌ده‌بیتسه‌وی کوتاسبیان بی‌ نه‌بمرن، نینجا «ستاسلافسکی» ده‌لی: سی‌خوشکه‌کان نه‌وه‌نده‌ شانوگه‌ریه‌کی پر ماناسیه‌ نه‌گه‌ر سه‌دان جاریش پیش که‌ش بکرتسه‌وه، هه‌ر جاری مانایه‌کی نوبی ده‌به‌خشن.

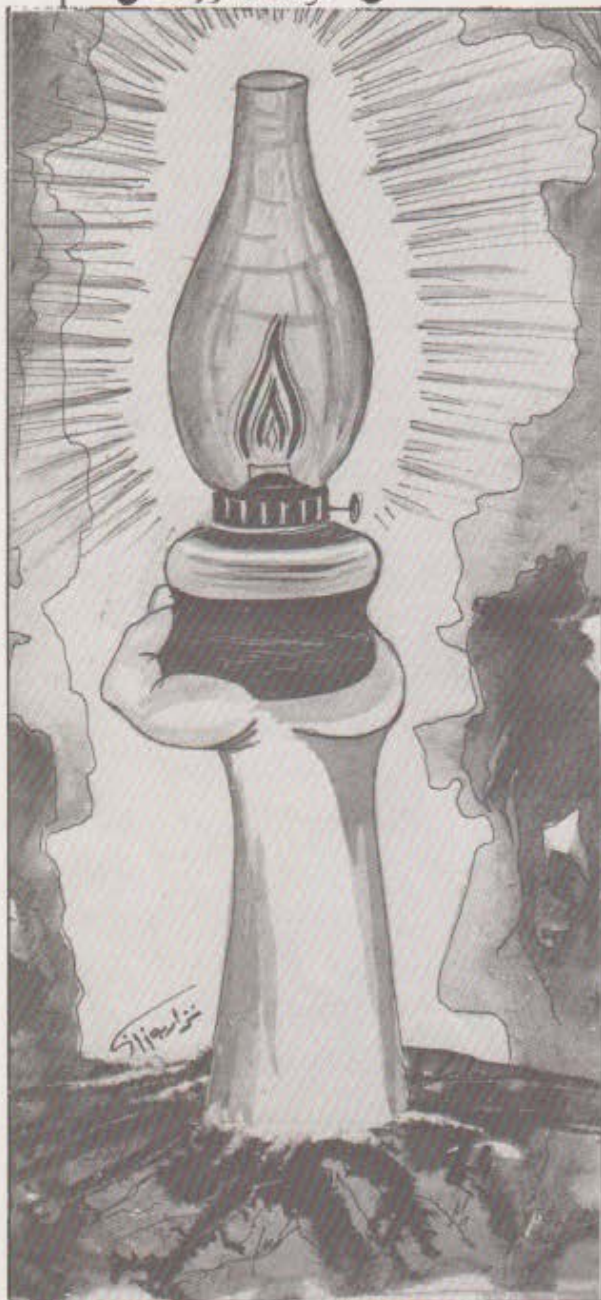
بویه نه‌گه‌ر رووداوه‌کان لای چبخوف رووداوی ئاسایی بین و له‌وانه‌ بین که‌وا له‌ ژبانی روژانه‌مان دا ده‌بیتن... نه‌وه‌ کاراکتره‌کان به‌رپرسیاریه‌تی زیاتر له‌بیرتی نه‌و رووداوانه‌ له‌گه‌ل خویشان دا هه‌لسه‌گه‌رن بو‌بیتات نانی نه‌و مل ملانی‌یه‌ی له‌ ناوه‌به‌ته‌تی و... چبخوف هه‌رگیز نه‌و مروفه‌ ئاساییه‌ی که‌ نیمه‌ له‌سه‌قام دا ده‌بیتن له‌ مروفیکي تری نمونه‌یی جیا ناکاته‌وه نه‌گه‌ر باشتر نه‌بیت. سه‌رچاوه‌کان:

- ۱ - المدخل الى الفنون المسرحية فرانك م. هويتنج.
- ۲ - چبخوف - ايليا ابرابورگ
- ۳ - مجلة الافلام عدد ۹ سنة ۱۹۸۰ مسرحية - نورس.
- ۴ - مجلة الحياة المسرحية/۶.
- ۵ - چبخوف - والرؤية الجديدة - صالح مبد ارمان - جريدة الثورة.

شه ویکی

خوش

● عوسمان زرنګ ●

«توخەمی ئەوا هاتمە ناو پاسە بیست و بەك كەسی بەكەوه با تیر پشوو بەدم. نا لەم بی پارهیی بەم دا ئیتر ترسی ئەووم ئەما لە بەغدا بەینمەوهو، وەكو روژی رهش دا بەینم!»
 ئەو پاش نیوهرۆیە کە وستم بگەریمەوهو بو سلیمانی لە ترسی ئەوی ئوتومبیل لە گەراج دا ئەمایت، دلم بەتوندی لی دەدا. سەرم لەتاودا سووری دەخوارد دەسارەکانی دەسنەکانیشم بە جازنا گۆره کەسەوه پربووویون لە ژان! چونکە بە ناچاری لە شریکی دوورەوه، گەرمای هاوینە بە بی هاتم. ناوچەوان و روومەتەکانیشم ئارەقیان دەرشت

لە راستی دا کە هاتم بو بەغدا، پارهینی زۆرم بی بوو. هاتبووم بو رابواردن. ناوی ئافرەتیکی جوانیان بو هەل دابووم. چی بەکم گەنجم!

مێنك كۆری خاوەن سامان و زەنگین، ئاقانەیی دایك و باوك، پەرەردەیی ناز... هەمیشە گیرفانەکانم پڕینی لەپاره. هەر نامیک بە پاره دەست بەکویت لە من یاخی ناییت. ناخ، ئەمە بەکەم جاره لە ژبانی تیرۆ تەسەلم دا گیرفانەکانم بە پووجەلی دەبینم.

دایك و باوكم بەك لە بەك پتر نازم هەل دەگرن و دلم رادهگرن. ئەو باوكە دلسۆزم هەسوو ساڵێکی خۆی خستۆتە بەردەستم. دایکیشم لەم تەسەنی حەفدە ساڵی بەشم دا هەسوو جارێك وەكو مندالیك دەم گرتتە باوەش و، دەست بە سەرو بآلم دا دینیت.

شوكور تا ئیستا هەناسەیی ساردم بو هیچ هەل نەكیشاوه. گۆی لە وتەبەك ناگرم پڕییت لە خەم و پەژاردە! لە دێسەنیکیش وردنابمەوه فرمیسك لە چاو بەهینیت... «ئاخر خو من عەسبەری خەفەت و زاری خەلکی نیم. هەرکەس بە ریی خۆی»

شەوی رابوردوو لای ئەو ئافرەتە جوانە بووم کە ناویان بو هەل دابووم. بەرەبەیان کە گەرامەرە بو ئوتیلەکە بە بەکجاری مەست و سەرخۆش بووم، تا نیوهرۆ خەوتم کە لە خەو هەستم. بو پارهکەم دەستم کرد بە گیرفانم دا... «ئای بو خائری خوا، پارهکەم نەماوه!!... بەخوا چاڤک لیم قەوما...» پەنجەکانم سربوو. ناوچەوانم ئارەقی رشت... لەشم کەوتە لەرزین و، دانه چۆقیم بی کەوت... جا توخوا ناهەقمە!؟

نازانم لە مالی ئافرەتەکە پارهکەم دزراوه. یان لە بیهوشی و سەرخۆشی خۆم دا لە گەرانەووم دا بو ئوتیلەکە لیم کەوتوووه! یاخود هەر لە ئوتیلەکە لیم دزراوه!؟... نازانم. نازانم... ناتوانم بوختان

بگم . بهوی باش بوو نو پاره که موی به جیا له گیرفانه که ی
که دابوو، هر مابوو! بویه که می خوشم به بهردا هاتمه ووه،
پشوویکم دا .

نه گهر پاره که له شوینکی دیکه ون بگردایه هر به خه بالشم دا
نده هات . به لام بویه وایک چوم و، سهری جیهانم لی هاتوه
بهک : چونکه لهم کانه دا دوورم له ماله ووه، هر گیز داوای پاره شم
له کهس نه کردوه . بگره لیره که سیش ناناسم!

نیازم نه بوو بهم زوانه بو ماله ووه بگره نیمه ووه . به لام که پاره کهم
له ناوچوو، له ترس دا، له پاره که موی پیم مابوو . کریمی نوتیله کهم
داو، به پله جانتاکم ههل گرت و، به کسر هاتم بو «گراج» .
«هر باشه نو پاره که موی که پیم ماوه به شی کریمی پاس و،
خواردنی ژه مینک نانی ریگام ده کات . تا نیستا به سواری پاس
هاتوچوم نه کردوه، به لام بلیم چی . ناچاری به!»

له ریگا به زه پیم به خوم دا ده هاتمه ووه . «ئی دنیا به خوا
سه سیرت . له گدل «خالم» دا به قه مره مار سیدیه که ی . به دم
ناواری خوش و هه وای فینکی ناوی سه ووه . هاتین بو به غدا . ده
نیستاش نه وتا به جانتایه کی فورسه ووه، به هه ناسه برکی به ره و
گراج به بی ده یکوتم!»

من که هاتم بو به غدا، له خوشی دا هه موو گیانم بی ده که نی .
«سه پرائیکی باش ده کهم و، رابواردنکی خوشم ده ستگیر . ده بیت
نیتر جیم ده ویت!» . دلم به هه موو دیمه نیک خوش بوو . دارو
دیوارو، خانوو و کوشکه بلنده کان و، کوگا رازاوه ره نگیسه کان
هه موویان له به رجاوم سه مایان ده کردا! نیستاش هر نو دیمه نانه
له لام په ست و تاریکن! . هر چه نده تشکی به تین و روونانکی خور
هه موویانی گرتوته ووه . به لام له تاریکی دلم دا نو روونانکی به ونه!
له گه راجه که، نه نا پاسیک مابوو . کابراییک له لای دا بانگی
ده کرد: «بهک نه قهری ماوه . بهک نه قهر» . له خوشی دا له وانه بوو
بال بگرم . جانتا زله کهم وه کو پووشکه ههل گرت و، به پله خوم
کوتایه پاسه که ووه . ته نا جیگاییک لای ده رگا که به ووه مابوو، لی
دانشتم! ترسی به جی مام ره وی سه ووه . هه ناسه بیکی نو خه پیم
ههل مزی . پاس که مینک نیسه ناواریکم بو داوه دایه ووه . خوا
خوام بوو هیچ ناسیواییکمی تی دا نه بیت . با نه لئین به پاس هاتوچو
ده کات! باش بوو که سیانم نه ده ناسی .

له دلی خوم دا وتم : «به خوا نه گهر له سهر تم جیگایه ده شهرم

کردوه . نایدیم به کهس و، نایمه خواره ووه» .

ده رگا کهم پیوه دا . له وده دابوو پاسه که بکه ویته ری . نا له و کانه دا
کابراییکی لاوازو شیواو، ده رگای پاسه که ی کرده ووه ده سنه بی
هیزه کانی به ده رگا که ووه ده لهرزی . کراسیکی ناو دامانی سینی چلکن و
شبری له به سردابوو . جونی پینلوی چه کی به سهر بی سه ووه . به
ده نگیکی نرمی شهر ماوی و، به پارانه و هیکه ووه وتی : «براکانم میش
خهلکی نریکی سلیمانیم به نه خوشی له «حج» هاتو ووه سه ووه .
ده سه ویت بو لای مندا له کانم برومه ووه . نیستا واهزانن من
مردووم . له ده میکشه ووه له خسته خانای به غدا که وتووم . هیشتا به
باشی چاک نه بو ووه سه ووه . پاره شم بی نه ماوه، که سیش ناناسم .» نا
لهم کانه دا پیریکی سهر هات به میشکم دا، بزه بیکیش گرتمی .
«خالو حاجت پیروز . شهریکی خه میکین . نو چو ویت بو
حج و، میش هاتم بو رابواردن . به لام هه ردو و کسان وه کو بهک
لیمان قه و ماوه!» .

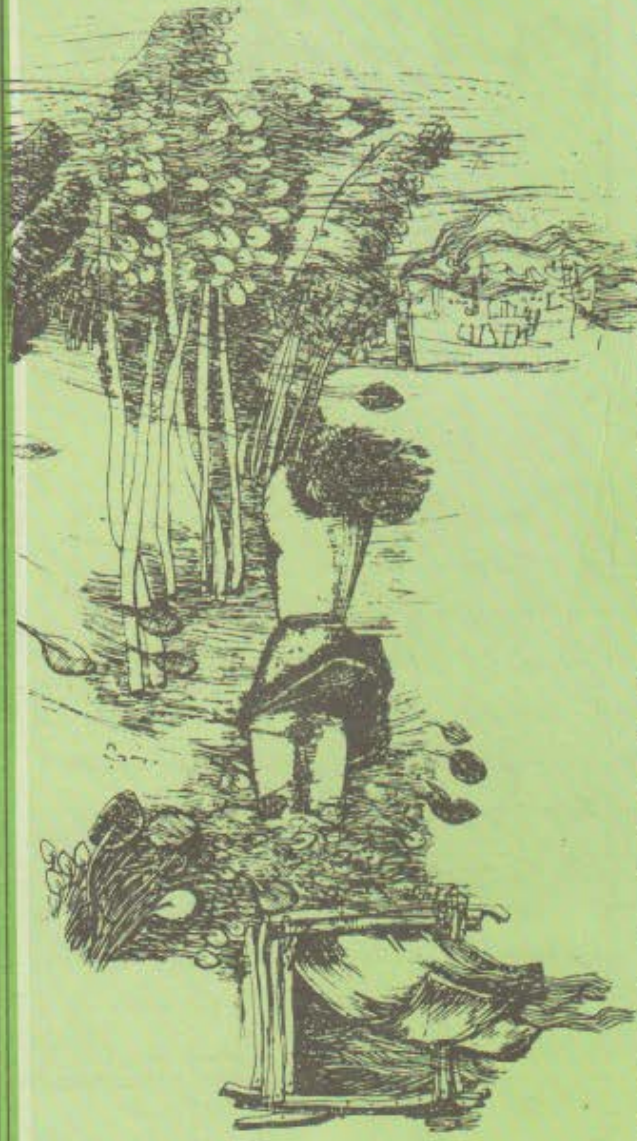
له راستی دا تم ده ویت جیگا که ی خومی بده می به لام له بهر
نه ووی نریکترین کهس بووم له کابراوه . جیگا کهم لای ده رگا که ووه بوو
- نه ویش نه ونده به کزی و دامناوی به دیار سه رمه ووه و ستابوو، نیتر
روو گبر و ناچار بووم له بهر جاوی خهلکه که بلیم! فهرموو خاله وهر،
له جیگا که ی من دابیشه . قهینا که من له دالین دا دیمه ووه .
کابرا به کزی بیکنه ووه، به چاویکی پر سوپاسه ووه نیگاییکی
کردم و، ده ستی کرد به نرای خیر بووم .

له و کانه دا جوړه هه ستیکی نیکه له خوشی دهروونی و هه وای فیز
دایگر تمه ووه . به لام هر نه ونده م خوش بوو تا جانتاکم ههل گرت و،
هاتمه خواره ووه که پاسه که لیم تی به ری . به دم هه ناسه بیکی
سارده ووه ناواریکم لی دایه ووه . نا نو میدی گرتمی . دیواری
«ناو ده ست» که کانی گه راج نریکترین شوین بوو لیمه ووه، له
سیهره که ی دا پالم پیوه داو، چوار مشق لی دانشتم . بی نه ووی
گونی به ووه بدم کراس و پانتوله نایابه کهم نوتوویان ده شکیت و،
خولاری ده بن! و بر سووم . سهرم لار کرده ووه، ده ستم به
ناوجه وانه سه ووه گرت . که وتمه ورته ورت : مام حاجی، نهک به خیر
نه بیت و، حاجت قبول نه بیت! . سه پیر کهن، سه پیر کهن . به
لانی و سوال که ری ده چن بو حج . هر بو نه ووی پزسان بلین
«حاجی» . نه ری من جیم به سه رهات . !؟ بهم درهنگ وخته
نوتو مینیش نه ماوه . جا من چون برو ماوه؟ پاره که شم به شی کریمی

شهوینکی ئوتیلیکی که مینک باش ناکات . . . ئەی بهیانی بی پوول و پاره چون سواری ئوتومبیل بیم و، بروم؟! . . . ئەی به برستی چون ئەژم؟! . . . ئەی هاوار دلم خەریکه دەتوقیت! ملم بشکایه و، ئەو سەفەرە شوومەم نەکردایه . . . باوکه گیان، دایکه گیان ئیوه له کوین؟ . . . فریام کهون . . . خاله گیان . . . ئەی خاله گیان . . . له پریسک دا خوشی سهک بەدلم دا هات، که خهپالیکی وام کردهوه . . . ئیستا خالم به خوی و مارسیدیه سی به که یهوه دیت بو ئیره . . . ئای که سواری قەمەرە ی مارسیدیس خوشه . . . وا دەزانیت له ناو کوشکیک دا دانیشتوویت و، ئەوانە ی له دەرەوون هەمویان دەست و پیوهندی تون!! . . . بەلام ئەه . . . خالم بەم ئیواره وەختە له خویهوه نایەت بو ئیره، ئیستاله سلیمانی به! ترس و لەرزو ئانوییدی دایگرتەوه . . . مینک و بیرکردنەووم وەکو سندووکیکی ژەنگاوی داخراویان لی هات! خۆر کهوتە گیانه لاو، ئاواپوون . . . خویی تاریکی ورده و رده چنگ و نینوکه نێژەکانی لیم نزیک دەکردهوا . . . له ترسی بی لانهی و کار ئالۆزیم دا، دانه چوقیم بی کهوتیوو . . . وا «بۆی دەجووم» له گەل هینرشی تاریکی دا هەسوو هیواییکم دەر ووخیت و گیانم دەر دەجیت! بەلام زۆر سەیره، به پینچه وانەوه . . . که کهوتمه تاریکی و، ئیتر هیوام بری «خالم» بیت بولام . . . یان بەهەر شیوهییکی دیکه، به یارمەتی خەلکی لەم گیر وگرفته زرگارم بیت . . . ئا لەو تاریکی سهدا که مینک له خۆم وردیوومهوه، دیمەتی شیواوو شله ژاوی خۆم زۆر به ئاپه سەندی هاته بەرچاو . . . تفيکم له زهوی به که کردو، به خۆمم وت: «پیاو تالیی ئەقەومیت ناییت به پیاو! . . . ئیتر کاتی ئەوم هاتوو له سیهری دایک و باوکم دەرچم و، پشت به خۆم بیهستم!» ئا لەم کاتەدا «مامه حاجیم» هاته بەرچاو . . . له گەل منداله کانی دا به خوشی سهوه دانیشتوون و، باسی چاکه و پیاو ته یه که ی منیان بو دهکات . . . له پاسه که دا جیگا که ی خۆم بی بهخشی . . . که گه ی شتمه ئەم ئاستی بیرکردنەوه به . . . خوشیهک به دل و دەر وونم دا هات، هەسوو خەم و پەژارەییکی رهواندەسهوه . . . خیرا هەستامه سهریی و، جله کاتم تەکاندو، جانتا به کهم گرت به دەستهوه . . . به دەم هیزو تواناییکی نوی وه به رهو دەرگای دەرەوهی گەراجەکه رویشتم . . .

تییی:

له سالی ۱۹۸۲، دا ئەم چیرۆکه م نووسیوه

بنو ئەزیزە كەم

chalakmuhamad@gmail.com

چیرۆکی: عەزیز نەسین
وەرگیرانی موحەممەد زەهاوی

دەروانیم. گوتم:
«ناره‌خت مەین... من شیت نەبووم، بۆ ئەوەی بنووم ئەم ئیشانه
دەكەم».

وتیان: «خەوی چی بابە، سەعات، نۆی بەیانی یە.»
له پەنجەرەوه سەبیرێکی دەرەووم کرد بێنیم راست دەكەن. هەتاو
گەشتبووه كەمەره‌ی دیواره‌كه‌و منیش هیشتا له ژماردن بەرده‌وامم
تاكوو خەوم لێ بکه‌ویت!
دوای ئەو شەوه ئیتر چیم دەكرد بێ سوود بوو، خەو له چاووم
نەدەكەوت!

چوووه لای چەند پزیشكێك هەمووبان دەرمانی هێمن بوون و خەبی
خەو لێ كەوتنیان دەدامی، یان بەرنامە‌ی مەشق كردن و شوشتن به
ئاوی شلەتێن و وەرزشی تاییبەتی مەشق بەكار بهێنم هەرچی
دەرمانم بەكار هێنا حەلالم خەراپ تر دەبوو.
مەشق و وەرزشیش هیچ كاری نەدەكرد... هەبێ خەو لێ كەوتنیش
وەكو نۆك له‌گیرفانم دەكردو دەمخوارد!
بەلام هەموو بێ سوود بوون.

پزیشكەكانیش گێژ بیوون ئیتر هێچیان بێ نەدەكرا!
شەشەمین رۆژی خەو زبەن و نەسووستنم گۆزەراند، ئەوە‌ئەندە
شەكەتی و پەڕیشانییم چەشت نەتوانی پرۆمە سەرئیش، قەت خەو به

ماوه‌یه‌ك له‌ نیوه‌شه‌و تێبەر بیوو... سەرەرای ئەوەی جینگاكەم
گەرم و گۆر بوو، خوشم بێ شیو سەرم نەناپۆوه، بەلام نەمە‌دەزانی،
بوچی خەوم لێ ناكە‌ویت. ئەو گۆفاره‌ی كه‌ له‌ ژوور سەرم دا بوو
هەلمگرت و لەبەر رووناكی‌ی كزی چرای خەوتن دا دەستم به
خویندە‌نەوه‌ی داستانه‌كان كرد بەلكوو خەوم لێ بکه‌ویت، هەموو
داستانه‌كانی گۆفاره‌كەم تەواو كردو خەویش هیچ خەبەرێکی نەبوو!
هیچ بیرو ناخۆشی‌یه‌كەم نەبوو... ئە‌ی بوچی ئە‌بێ خەوم بزری؟
بێستوووه ئەوانه‌ی خەویان دەزریت ئە‌گەر بی‌ری خویان به‌ ژماردە‌وه
خەريك بکەن خەویان لێ دەكە‌ویت... منیش دەستم بێ كرد:
«یه‌ك... دوو... سێ... صد... هەزار...»

دەنگی چەنە‌یه‌كەم له‌ دەرەوه بەرگویی كەوت. دەرگای ژووره‌كه‌
به‌هیمنی كرایه‌وه... دانیشتوانی خائووه‌كه‌و بگره‌ هاوسێكانیش هاتن!
زانیم له‌ دەنگی بەرزی من كه‌ دەمژمارد دلێان كه‌وتبووه‌ مەراقه‌وه...
هاتبوون بزاتن مەسەله‌ چی‌یه‌! وتیان:

«سە‌عائیکه‌ له‌ پستی دەرگا‌كه‌وه‌ گۆنمان له‌ دەنگته‌» من كه‌ گەشتبوومه
ژماره‌ هەشت صد هەزارو نۆ‌ص‌دو هەفتاو دوو پینانم گوت:
«هیچ قەسه‌ مە‌كەن... هە‌له‌ دەكەم» له‌ ژماردن بەرده‌وام بووم،
«هەشت صد هەزارو نۆ‌ص‌دو هەفتاوسی».

هەمووبان له‌ ترس دا چاویان كرابوووه‌وه‌ به‌ پەشو‌كاوی‌یه‌وه‌ تی‌یان

چاوم دا ندههات!

پشوو هرچی پیوستیم بووایه خوم دهمکری و دم هینایه مالهوه،
نهمجاره خیزانه کم گوتی:

«کسهواته تو ناگاداری منداله که بهو منیش بو بازار دهرؤم و شت
دهکرم». نهمسنی کوره که مان پانزه مانگه دهی، نهندروستیشی زور
باشه، که خوو خوراکی ریکخراوینت ناگاداری کردیشی ناسان
دهینت. تا نیستا نهمدیوه «علی» بگریهت، ههمیشه یان نووستوه
یان شیر دهخوات، یاخود یاری دهکات.

گوتم: «زور باشه، ناگاداری دهیم!»

ژنه کم ههموو نهو نیشانهی ناو مال که دهینت نهمجامیان بدم بوی
روون کردهوه:

«منداله که که شیره کهی خوارد دهنوت. دوو سهعانی که بیدار
دهینتوه، پایای مبهه مهمه کهی بخهروه دهی. له ناو لانکه کهی دا
گروگال دهکات. هر که ماندوو بوو بو خوی دهنوت. تا نهو
کاتش من دهگریمهوه.»

گوتم: «دهزاتم، خهبالت راحت بی، مدهگر من علی ناناسم.»
ژنه کم له دهرگا چووه دهرهوه، هیشتا نهمگه پشپووه دهرگای حهوشه
مندال دهستی کرده واقه واق «شتیکی سهیره! بو دهنگی دهرچوو؟
هینواش هینواش دهستی کرده گریان. گریانه کهش له پردا بووه
هاواریکی ترسناک! وهک بلینت پارچه بهک له گوشتی لهشی دهرپرن!
من دهست و قاچم ون کرد. له ناو لانکه کهی دهرم کردو گرتمه
باوهشم.

«جینه کوری شیریم؟ چی قوماهوه؟»

ههرچند ههولم دا نارام بینتوه بهلام پتر هاواری دهکرد!

«نهوهک جانوه ریک. شتیک. چوویته ناو جل و بهرگی بهوه؟»

رووتم کردهوه و بهووردی سهیری ههموو له شیم کرد. هیچ
نهوو. بهلام نازاتم بو ساتیک نارام ندهبووهوه. گوتم:

«شاید برسینهتی؟ بهلام بهرنامهی خواردنی ریک و پیکه!! ج
پکم خواردنی ددهمی.»

شیشهی شیره کهیم هینا و مهمه کهیم نایه سر شیشه که تاکو شیری
پدهمی، وهها به دهسته بچووکه کهی دایه ژیر دهستم شیره که رزایه
سر جل و بهرگم و سر فرش و شتوومه کی زووره که. دووباره
دهستی کردهوه به گریان:

«خوایه چون تووش بووم. نهم منداله بو وای لی هات؟ نهوهک

ناوی بویت. بهرداخه بچووکه کهیم پر له ناو کردو له پیش دهمی دا
رام گرت کهچی ناوه کهشی رزاند. هاوار کردیشی دوو بهرابه
کرد!..»

ژنه کم دزی نهوانه بوو که مندال دهگرته باوهش. بهلام چاره
نهوو، گرتمه باوهشم و دهستم به ههله پهراندنی کرد:

«ل. ل. ل. هوپ. هوپ.»

ههلم ده دایه ناسمان و دهمگرتهوه بهلام هر له گریان ندهدهکوت،
چند روزنامه و گوفا ریکم خسته بهر دهستی، که خهریکی دراندنیا
بوو نهختی بی دهنگ ده بوو بهلام دووباره دهستی بی ده کردهوه: نهم
چاره بهرو لای گولدهکان رووی گوتم:

«به ستم»، با گولدهکان ههله که نیت ههرچون نیت نارام بینتوه.»

بهلام نهمش هر ماوه بهک بوو. دهستم به گالنه کردن کرد.
لهسر ناو کم دههولم بولی دا! ههر دوو دهستم نایه زهوی و بهچوار
دهست و بی رویشتم. دلیم ده دایهوه. سواری کولم دهکرد.

لاسانی دهنگی تازه لم ده کردهوه ههمووی بی سوود بوون! هر کاری
تازم ده کرد نهختیک بی ده که نی و نارام ده بووهوه که چی دووباره
دهستی به گریان ده کردهوه. وهختی دادو فریادی نه کیشا تی ده گه پشتم
دهینت یاریسه کی تازهی بو بکهم. هر شتیک که به خهبالم دا
دههات ده مکرد. به دهستیهوه بووم به پند. سهام دهکرد.

دههولم لی ددها. هونهری جورا و جورم دهنواند. نهگر نهم
هونه رانم لهسر شانو پیشکش بکردبایه بهرنامه یکی کومیدی چاکی
لی دهر دهچوو! نریکهی سی سهعات له گهل نهم بیچووه سر و
کهللم داوه. له شه که تی دا خهریک بوو بکهم! بهلام «علی» که نهم

ههموو زیره و هاواری دهکرد، هیچ پاکی نهبوو. له ناو لانکه کهی
خهواندم و شیشهی شیره کهیم دانی. نهمجاره به قاچی دایه شیشه که و
فریادی دا. جاران هر که نهمسان خسته ناو لانکه کهی به کسر
خهوی لی دهکوت. بهلام نهم چاره ههرچند ده موویست بنوت
بهلام هیچ خه به ریک له خهوه نهبوو! دواپی ههلم گرت و لهسر
نهژنوم خهواندم و دهستم کرد به جولاندنی و. لایه. لایه گوتن:

«بنوو کوربهی نهزیزم. لایه. لایه. لایه. بنوو نیر. لایه.
شیریم. لایه لایه. لایه. نهزیزم. بنوو نیر. لایه.
لایه. بنوو نیر. پش. پش. کورم. مانگه کم. لایه لایه.
نهی جوانترین کور بنوو. لایه. لایه. بنوو کوری سهگ.
لایه. لایه. بنوو. له ناو روچی دایکت. بهلا. بنوو.»

مثالیکی سیره!

لایه.. له ئیستاوه دیاره چهند چهنه بازه، لایه.. لایه.. لایه..

ئهزیزه کم بنوو.. به ساقهت بم بنوو، لایه.. لایه.. لایه..

کوری من باوکی خوش دهویت.. کاتیگ له گهل ناموزابه کی دا

شایی دهکات ناشکرا دهییت منی خوش دهویت یا نه.. لایه..

لایه.. کوری من لهوانه نی به.. لایه.. لایه.. چاوه برنی

بکه گهوره بییت.. لایه.. لایه.. ئه ویش وه کوو من پاره ی باوکی

دهدزیت.. لایه.. لایه.. له قیراندنی ناشکرایه چهند بهدره وشته..

لایه.. لایه، بنوو ئهزیزه کم.. لایه.. لایه..

قاجم له دهر دو نازاردا هیچ نه بوو بترکیت،

من فیری ئه م ئیشانه نه بوومه، تاکوو لایه لایم ده کرد باش بوو،

ههرکه ئه وه ستام قیره ی بهرز ده بووه..

دهستم بهرز کرده وه ویستم دوو زلسی لی بدم، به لام هیزی

ئه وشم نه بوو، زور شهکات بیوم وزم تیدا نه ما بوو؛ دم ویست

بکه سوم بهم حاله ناله بارهش دووباره دهستم کرده لایه لایه

کردن.. «پش.. پش.. لایه.. لایه..»

به م شیویه بهرده وام منداله کم دهلاوانه وه.. لایه.. لایم بو

ده کرد.. خهوم لی کهوتبوو.. عملی که زانی نووستوم له سر

ئه ژنوم ههل ده سی و له ژوره که دا خولابووه وه ههرچی چنگی

کهوتبایه ده پشکاند یان بهدراند!

کاتیگ خیزانه کم ده گهرینه ماله وه.. منداله که خهریکی دراندنی

دوا لاپه ره ی ئه و داستانه دهییت که چهند مانگیگ زه حمه تم پیوه ی

کیشا بوو خهریکی نووسی بیوم.. خیزانه کم هاواری کرد: «ئه مه

چ حالیکه؟..»

له خه و دا په ریم وام زانی عملی هاواری کرد.. قاجم خیرا

جولانده وه لایه.. لایم بو کرد: «بنوو ئهزیزم.. لایه.. لایه..»

خیزانه کم پتر تووره بوو، قیراندی «چپته؟..»

تازه تیگه بیستم مه سه له چی به!.. عملی خهریکی دراندنی ئه و

داستانه بوو که تازه نووسیوم «کرو کر پی ده که نی» گهر چی

دراندنی داستان که مخابن بوو به لام سوو دیک ی تیدا بوو.

نه خوشی خه و زراندم، که به و هموو دهرمان و پزیشکه چاک نه بوو،

تیمار کرد!

له و روزه وه ههر چهند تووشی خه و زراندن دهیم «عملی» ده گره

باوهش و لایه.. لایه ی بو ده کم و من خه ووم لی ده که ویت و ئه و

خهریکی ئیشی خوی دهییت!

کوری من پیاوکی گهوره دهییت.. لایه.. لایه.. کوری من

پساوکی گرسنگ دهییت.. لایه.. لایه.. ئهزیزم.. د..

بنوو.. لایه.. لایه.. که کوره کم گهوره دهییت دهست باوکی

ده گرت.. لایه.. لایه.. لایه.. ههر وه کوو من چون دهستی

باو کم ده گرت!! لایه.. لایه.. لایه.. هموو روزه کوره کم

دیت و نه حوالی باوکی ده پرسیت.. لایه.. لایه.. ههر وه کوو من

چون ئه چم نه حوالی باو کم ده پرسم! لایه.. لایه.. بنوو ئیتر

منداله که.. من شانازی به کوره که مه وه ده کم.. لایه.. لایه..

کوره کم پساوکی گه وری لی دهر ده چیت.. سهرو که لله ی ههر

وه کوو باوکی به تی.. لایه.. لایه.. بنوو روله کم..»

ئیتیر رووحم گه بیشتبووه کونی لووتم.. ئه وه نده لایه لایم کرد

شهکات بووم و سهرم سووری ده خواردا!

له راستی دا ناگاداری کردنی مندال گیر و گرفتیکی زوری هه به.. تا

ئیتستا وام ده زانی مندال خوی گه وره دهییت.. ئه م ماوه کورته که

لایه لایم نه کرد دهنگی قیزه ی عملی بهرز بووه وه، منیش وه کوو نامیری

ماشینی ئوتوماتیک، که له کاتی پیوست دا سه ره به خو ده که ویته

ئیش، منیش په کسه ر که و تمه جووله ده مم خهریکی لایه لایه گوتن

بوو:

«پش.. پش.. پش.. بنوو به قوریات بم.. بنوو دار عه سای

دهستم.. بنوو فریاد په سی روزه ی پریم! لایه.. لایه.. لایه..»

ئیتیر نه متوانی خیرا لایه.. لایه ی بو بکم.. ده مم که فی کرد بوو.. بی

دهنگ بووم.. عملی دووباره زریکه ی گه بیسته ناسمان! ئه وه نده

تووره بیوم ویستم بیده به زه و ی دا له ت و کوتی بکم.

«ئاخو نانت نی به.. ئاوت نی به.. روله بوچی تومن دروست

کرد؟.. بی ئه وه ی ناگادار بم قیراندم به سه ری دا: «ئه ی ج

به لایه که؟! بو نانوویت؟!» وه کوو بلنیت عملی له گه لمدا گره و ی

کر دووه زریکه به کی کیشا له راستیدا ترسام و بیرم کرده وه نه خوازه لالا

دهست و قاجی بریندار بوو بییت یان له جی چوو بییت! بو ئه وه ی نارام

بی دووباره لایه لایم بو کرد:

«ئه.. نه.. گالته م کرد.. بنوو.. لایه.. لایه.. که گه وره دهییت

یارمه تی باوکی ده دات.. من چهند یارمه تی ی باو کم دا؟ ئه ویش

ئه وه نده یارمه تی من بدات.. لایه.. لایه.. بنوو ئهزیزه کم..

هیشا چیت دیسه..؟ ئه م منداله باوکت دهر ده کات.. لایه..

حیکایه‌تی

شهو دزو روژ دز

گیرانه‌وه‌ی: محهمهد فه‌ریق حه‌سه‌ن

chalakmuhamad@gmail.com

شهو دز هه‌لسایه‌سه‌ری و به سه‌رسوره‌مانه‌وه وتی:

«به‌لام براده‌ر خیزانه‌که‌ی منیش خاتوونی ناوه، هه‌ردوو توشه‌به‌ره‌که‌یشم له‌مالی خومان دیوه!!»

دوای ئەوه‌ی خویسان لای یه‌ک ناشکراکرد، بویان ده‌رکه‌وت که خاتوون کلاری له‌سه‌رناون. هیچ کامیشیان ناماده نه‌بوون ده‌ست له «خاته» هه‌لگرن... ئەنجام شه‌ودز وتی:

«بابه‌چین سه‌رو دزی بکه‌ین... هی کاممان نازیته‌تی و چاپووکی تیدا بوو با خاته موباره‌ک به‌ویی!»
روژ دز وتی:

«هه‌زار جاریش!... ئیستا روژه‌وه نوره‌ گورزی منه!»
روژ دز پیشکه‌وت، هه‌ر له‌و نزیکانه‌ سوالکه‌ریک کۆمه‌لی دراوی له‌به‌رده‌مدا بوو، خلافاندی و چه‌ن دانه‌یه‌کی لی دزی... ئەمجا پروی له‌ده‌روه‌ی شارکرد... میگه‌لیکی به‌دی کرد... له‌و شوینه‌دا که شوانه‌که‌ که‌وته نه‌دیوی ملی مه‌ریکی گرت و له‌رانه‌که‌ی داپری... شه‌ودزیش دوورو نزیک به‌دوایه‌وه بوو... تاریکی داها... شه‌ودز به‌ روژ دزی وت:

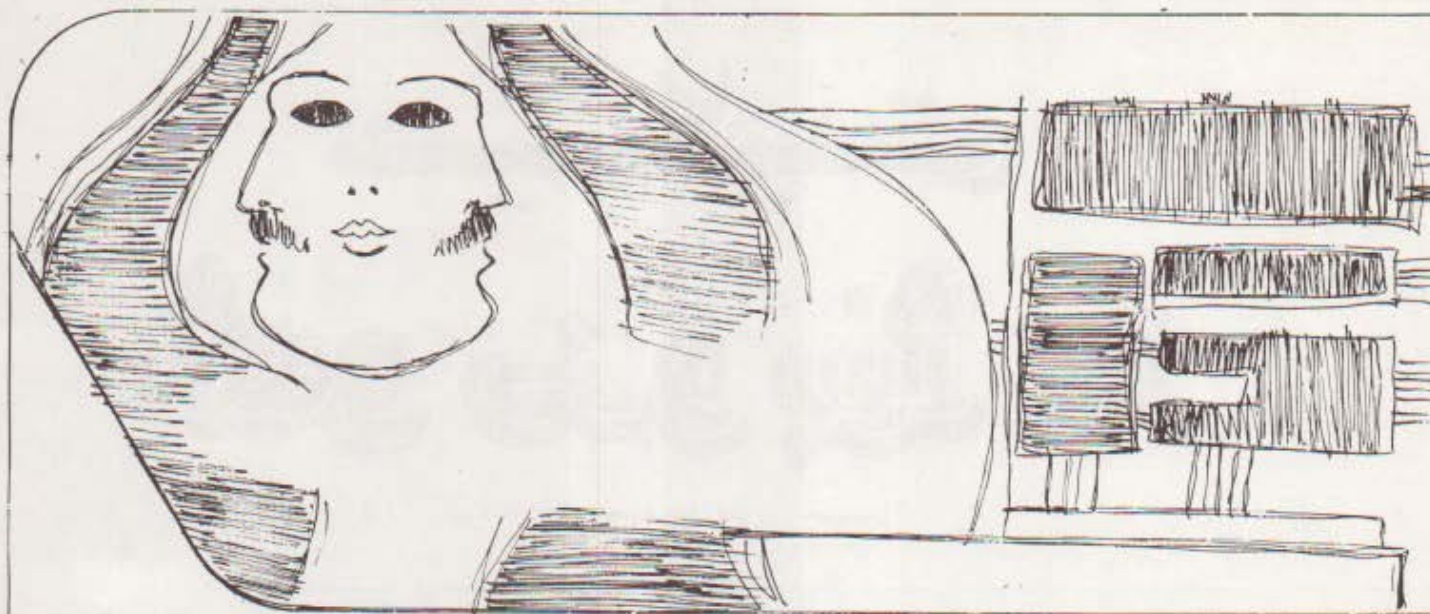
«ئه‌مجا نوره‌ی منه براده‌ر... شوینم که‌وه هه‌تا مالی پاشا ئەچین!»
شه‌ودز به‌ هینسی و ساتایی، بی‌ئه‌وه‌ی پاسه‌وانه‌کان به‌ناگا بینی، ملی فه‌لیکسی گرت و سه‌ری بیری... به‌روژ دزی وت «بزو ناشپه‌زخانه‌که‌یه‌ان سووری بکه‌روه...» روژ دز به‌له‌رزه‌ له‌رز که‌وته پاکردن و چاکردنی قه‌له‌که...
شه‌ودز، خوئی گه‌یاندنه‌ دیوه‌خانی پاشاو سه‌رنجی دا وا پاشا خه‌و

هه‌بوو نه‌بوو... سه‌رده‌می زوو... خاتوون ناوی هه‌بوو، ژنی کاربیره‌ک بوو، کارو پیشه‌ی دزی بوو... به‌لام هه‌میشه به‌ شه‌و دزی ده‌کردو به‌ روژ له‌ مال نه‌ده‌چوه‌ ده‌ر... ماوه‌یه‌کی زۆر پیکه‌وه ژیان... ژنه‌ ده‌بوايه شه‌و به‌ ته‌نیا بیه‌مه‌وه... بویه بی‌ تاقه‌ت بوو شه‌یتان چوه‌ بن کلیشه‌یه‌وه، له‌ په‌ناوه‌ کاربیره‌کی دۆزی‌یه‌وه، ئەمیان به‌ روژ دزی ده‌کرد، بویه هه‌میشه به‌ شه‌و له‌ مال‌ه‌وه بوو... ماوه‌یه‌کی دوورو درنژی به‌م شیویه‌ گۆزه‌ران... ژنی دوو مێرد بوو!!... بی‌ ئەوه‌ی مێرده‌کان لیک ناشکرا بن...

روژیک وایکه‌وت هه‌ردووکیان بو کاروباری ده‌ولت ری‌یان که‌وته شار. خاتوون مریشکیکی بو سوورکردنه‌وه له‌ ناوه‌راستا کردی به‌ دوو که‌رتمه‌وه... له‌ پیشدا شه‌و دز روئی، له‌ته مریشکه‌که‌ی بو پینچاوه‌وه به‌ری کرد. ئەمجا روژ دزی به‌ هه‌مان شیوه‌ به‌ری کرد. له‌ شار، دوای ئەوه‌ی کاریان ته‌واو بوو، به‌ ریکه‌ت هه‌ردووکیان لایان دایه‌ بن سیه‌ریک و توشه‌به‌ره‌یان والا کرده‌وه... فه‌رمویان له‌ یه‌ک کرد... کاتی به‌ چاکی سه‌رنجی توشووی به‌کیان دا، بویان ده‌رکه‌وت ئەو دوو له‌ته له‌ سه‌ره‌تادا مریشکیک بوون!

شه‌و دز پرسى:
«نانه‌کان هی مالیکن و خواردنه‌که‌یه‌شمان مریشکیکه‌و کراوه به‌ دوو که‌رتمه‌وه!... وانی به‌ براده‌ر؟!»

روژ دز به‌ تووره‌ی‌یه‌وه وه‌لامی دایه‌وه:
«به‌لام من خاتوونی ژنم توشه‌به‌ره‌ی بو پینچاومه‌ته‌وه، خۆم به‌ دیاری‌یه‌وه بووم!»

پسگردهوه: «... ئەمجا شەودز رووی کردە ژووری پاشا...
 سەرنجی دا وا حیکایەتخوانە کە می ملجە ملجە بێشت دەجوی و
 حیکایەت بۆ پاشا دەگێریتەوهو لەو دایە خەوی لی بکەوی... پاشایش
 سەری بۆ دەلەقیستی... هینسای تالی دەزووی خستە دەمی
 حیکایەتخوانەوه... کە لەگەڵ بێشتە کە تیکە لاو بوو، سووک و باریک
 رایکیشاوا لە دەمی دەری هینا... ژووری پێ ئەچو حیکایەتخوان
 خەوی لی کسەرت و لە حەوت سالان راست بۆوه... ئەمجا خۆی
 کەوتە حیکایەت گێرانەوه بۆ پاشا... شەودز نیازی وابوو چی زێرو
 زەمبەری بەردەست کەوی لەگەڵ خۆی بیساو برۆا... جائیستا خۆت
 پاشایت... قەسەیکە خێر بۆدز بکە... کامیان ئازاترو
 چاپووکترن، شەودز یان روژدز؟!... خاتوون ئەدەی بە کامیان؟
 پاشا وتی:

«ئەی لەشی روژدز داوێشی! کۆر هەبێ شەودزە... من دادوەر بێم
 لی راناوەستم، خاتوون دەدەم بە شەودز.»
 شەودز، چی زێرو زەمبەر بەردەست کەوت پێنجایەوهو چو بۆلای
 روژدز... ئەویش تازەکی لە سوورکردنەوهی قەلەکە بپسۆوه...
 پیکەوه شێریان کردو لە مالی پاشا چوونە دەرەوه...
 بۆ سەبەنی مالی پاشا بەخوێان زانی کە دزی یان لی کراوه... پاشا
 بیری خۆی کوکێردەوه... حیکایەتخوانی بانگی کرد... بەلام ئەو
 حیکایەتی شەودزو روژدزی نەدەزانی... بۆیە پاشا پێی زانی ئەوهی
 حیکایەتە کەمی بۆ گێراوەتەوه هەر ئەویش بووه کە دزی لی کردووه...
 هەر خۆیشی شەودز بووه... لەولاشەوه خاتوون بۆوه بە ژنی
 شەودز... منیش هاتمەوه هیچیان نەدامی...»

ئەبیاتەوه... حیکایەتخوانە کە پشی پشی بە دەرگاوه داوه، ملجە ملجە
 بێشت ئەجوی و لە سەر خۆ حیکایەت بۆ پاشا ئەگێریتەوه... پاشا،
 بە دەم خەوه ئوچکێوه جارو بارە سەری ئەلەقیستی و ئەلی: «بەلی...
 ئا... ئم... حیکایەتخوانیش لەو دایە خەوی لی بکەوی...
 سەر و ختیک بە دیارسانەوه راوهستا، بەلام بواری نەبوو بچیتە
 ژوورەوه... بیریکي بۆ هات... حیکایەتخوانی خەواند...
 ئەمجا شەودز خۆی چووه جی حیکایەتخوان و دەستی بە
 گێرانەوهی چیرۆکی نیوان خۆی و روژدز کرد... گەبشتە ئەو شوینەیی:
 «... بەدوایەوه بووم یەکنوو درهەمی ئە سوالکەرێک دزی و پاشان
 دواي شوایێک کەوت مەریکی لەمبگە لە کەمی گل دایەوه... جا بوخوا
 جەنابی پاشا ئەمە پێی ئەلین ئازایەتی؟!»

پاشا بە جاوی خەوالووهوه وەلامی دایەوه:
 «ئەی عەمری روژدز نەمینی!... ئازایەتی کەمی وەها ئەبێ؟! ئەو
 چووه قوئی دوو هەزاری بریوه!»
 شەودز دەستی بە حیکایەت کردەوه:
 «پاشا پایەدار بێ... نۆرە هاتە سەر شەودز... کە تاریک داهات،
 روژدزی خستە دواي خۆی... سەر دیساری مالی پاشا کەوت و
 روژدزی بەدواي خۆیدا سەرخست... قەلێکی خرنی سەر بری و دایە
 بیبا لە ئاشپەزخانە شاهانە سووری بکاتەوه... بەلام ئەو لە ترسانا
 وەک شۆرە پێ ئەلەرزی... چۆنە چۆنی دداتی دەهات... لێرەدا
 پاشا حیکایەتە کەمی پێ بری و وتی: «ئەی لەشی داوێشی چ پیاویکە!»
 پاشا جار و بار سەری بۆ قەسەکان دەلەقاند... شەودز دەستی

شانوگهري يا « زه ميبيل فروش »

chalakmuhamad@gmail.com

شپيسينا: شعبان مزيرو

- ۶ - خزمنه تچي ۲۵ - ۳۰ سال
 ۷ - ميري ميرديني ۶۰ سال
 ۸ - گول خاتون ۲۵ - ۲۸ سال
 ۹ - خزمنه تچي يا وي ۲۰ سال
 ۱۰ - همي زهلام ۳۰ - ۳۶ سال
 ۱۱ - همي تولاز و خورت و ججيل ۱۸ - ۲۵ سال
- نافه روکسا في شانوگهري بي باهاتي به وهرگرتن ژوي بهينا
 زه ميبيل فروش نهوا هوزانشاني كورد «سراد خاني بايه زيدي»
 نههاندني ل ساللا «۱۱۹۰» مشهختي ل سهر سهر دياتي يا «مير
 سعبدي كوري حسن پاشاي ديار به كرى» ههروهسا من پشتا خو
 ب وان به بيتت فولكلوري گهرمگر نهغه ژي نهو زيدهرن بيت
 من پشتا خو بي گردياي.
 ژيدهر

«پهردا ئيكي»

ژورا نشستا ميرو پاشايه شاهزاده بي نشستي به... نيكهه رادبيت ژ
 ترسا دكهته گري...
 نازهنين: «نهو ژي رادبتهغه» نهغه تهجي به چما دگري
 شاهزاده: من خهونهك ديت... قهسر زير بوو باغ و بيستان لدورا
 بوون... نول نافدا پهرى بوى... من دهستى ته دگرت دجوويه
 دوى قهسرى شه... دهركه فنانيت قهسرى پهرى بيت بهحشنى
 بوون... بهلى من گوربهكا ناگري ديت ئيكي ده و نه من...
 «شاهزاده گوه» بده من خوبكه دهرويش نههيله روژي و نفيز...
 خو حسابكه ژفه قيران ب رزقي خو رازى به... دلى خهلكى
 نههيله دانهكفى به بهر نهيدو زنجيريت روژا قيامهتى
 نازهنين: «ب حيهتى!!» بهرى خودا سهروچاقيت شاهزادى، خو
 نهترسبه... ج تينه
 شاهزاده: تو نرائى ترسا من ژ چى به
 نازهنين: ژ چى به...؟

- ۱ - گيو موكرباني - زه ميبيل فروش - ساللا ۱۹۶۷ - چاپخانا ههولير.
 ۲ - محمد نهمن نوسمان - ديوانا مهلان - ساللا ۱۹۸۶ چاپخانا
 الزمان بهغدا
 ۳ - شعبان مزيرو... هندك ر سترانيت فولكلوري كورديت سوفييتي
 - ساللا ۱۹۸۵ چاپخانا «الحوادث» بهغدا.
 ۴ - دكتور بدرخان سندي وهرگيرانا بهينا زه ميبيل فروش بو عهري به
 گوفاارا نوروز العراق هژمارا دووى ساللا ۱۹۸۶.

«كه سبده شانوگهري بي»

- ۱ - پاشا ۶۳ سال
 ۲ - وهزير ۵۸ سال
 ۳ - شاهزاده ۲۰ سال
 ۴ - نازهنين ۱۸ سال
 ۵ - دهيكاه شاهزاده ۵۵ سال

شاهزاده: ژ... روزا قیامه تی به... لهف قه سرو باغه
 بو وی که سی نه نهوی خودی نیاس.
 نازهنین: نه به رسفا پرسیا را من نه دا... نه ژ به رج کره گری و رابوی
 ژ خمو مهنده هوش و پوسیده.
 شاهزاده: گوته من، ب نیره چهوا خه لکیت دمرن ژن و مال و
 عه بالا دهیلن.
 نازهنین: گوته نه دی لهفه خه ونه... دوبره ژ راستی سی.
 شاهزاده: راست بیت یان دهره... من دیت گوریه کا ناگری سور
 ژ کویرها جهه منی دهره که فت دلی من دست و... ژ بهر هندی
 داخبار بوم... من ددلی خودا دگوت... هندی هم ل دنی دکه من
 خرابی و زولم و زوری و دزی و حیزی... روزا قیامه تی مه با
 ژ بیرکری و ج هزری... بو مرنی ناکه من
 نازهنین: می بییکا
 چالی من ترسی ژ دلی خو دهرکه ج مرزا نه که... نه که...
 باب حاکمی جهفت هه ریمابه خودانو گنج و لهشکه ره کی
 بوشه... رابه دست پده شیرو مه تالا ل... هسی ره وان سیاره
 بکه نیجیر و که یف و سهیران... بکوژه خه زال و بهز کوی بییا.
 شاهزاده: بهس لمن بکه شیره تا... گیانی شیرین نه مازاته دی بین
 میهشان ل گوره که تنگ و ناری و نه خوش... فیجا... زولمی
 بکه... ژ روزا قیامه تی ژ بیریکه م؟
 نازهنین: شاهزاده بهس بکه گری... نو نه ترسه ل پشانه سه د هزار
 لهشکه ره.
 شاهزاده: نو نرانی ج خه ون بوو... پستی وی خه ونی رابم حکمی
 لئه قیران بکه م؟... پا دی چهوا ل روزا قیامه تی به رسفا خودم... ؟
 نهو روزا خه لک سه رخوش و مهنده هوش دبیت... ژ ژوندک
 ب چاقیت وی دا هاتن خار...
 نازهنین: بهری خود ده تی شاهزاده... بهسه نه جهرگ و هناف لمن
 سوتن... وه ره سه ریکا راست... ایی دهنگ بوو... سه ری
 خو چه ماند... ژ ژوندکیت خو باقر کون نیکسه ر نازهنین رابووو
 دهره که فت قه سنا ده یکا وی کر...
«پهدا دووی»
 «ژورا خاتونیا به... ده یکا شاهزاده ی ل سه ر ته ختی خو یا رازا به...
 خزمه تچی یا وی ل لهردی باروینشتی به... دهرگه ه هانه
 قوتان»
 تهق... تهق... تهق

خاتونین: خه زو... سه حکمی نهو کی به.
 نازهنین: «ب ژور دکه قیت پاشه برزه به» خاتونین ل ژوره؟
 خه زو: بهلی!! که ره مکه.
 خاتونین: «رابوو...!! خیره...!!»
 نازهنین: ج بیژم... ؟
 خاتونین چی به تشته ک چی بوویه... ؟
 نازهنین: کوری نه!
 دهف لی بهش بوو... نه میلا ناخفتنا خو بدویماهی بیت...
 خاتونین: ج لی هاتی به... ؟
 نازهنین: شهقا بوری... خه ونه کا دیتی... دونیا ل بهر چاقا پاره ش
 بووی... ههتا نهو کاری وی شین و گری به.
 خاتونین: ژ بهر ج ؟
 نازهنین: ژ ترسا خودی
 خاتونین: «ب حییه تی» ژ ترسا خودی ؟
 نازهنین: بهلی - دبیزیت من به حشت و جهنم دخه ونا خودا بیت
 دیتن نهز حکمی ل فیهیران ناکه م... دی خو که م دهر ویشه کنی
 خودی نیاس...
 خاتونین: به حشت و جهنم!! دهر ویش... فیهیر لهفه ج
 ناخفتن... ؟
 نازهنین: خاتونین رابه... بابی وی بی ب حسینه... دا چاره کنی
 لی بکه ت.
 «خاتونینی قه سنا دهرگه می کر و نازهنینی دا دویف فه دهره که فتن چوونه
 کوچکا پاشای»

«پهدا سی بی»

«کوچکا میری بافالایه... میر بتنی بی روینشتی به خاتونین و نازهنین
 ب ژورکه فتن»
 میر: ههوه خیره... ؟
 خاتونین: ج خیره... مالا مه شهوتی
 میر: «ب حییه تی فه!!» ج قهومی به...
 خاتونین: شاهزاده می رابوی زخه وی و دکه ته گری

میر: بوو دکه ته گری. ۱۴.

خاتوین: نازنین باخڅه؟

نازنین: قوربان... شفا بوړی... به حشت و جهنم بیت دخه ونا
خودا دیتین.

میر: «ب حیته تی» به حشت و جهنم. ۱۴.

شی ج دی...؟

نازنین دبیزیت من نه قیت کورسیکا حکمی و حکمی ل فه قیرا

ناکم... دی خوکه مه دهر ویشه کی خودی نیاس.

میر: به حشت و جهنم... دهر ویش... نه لکه ج قسه نه. ۱۴.

نازنین قوربان... نه زی تی نه گه هشتم.

میر: هینگ هدرن هوه شوله پی نه بیت ب هیلنه ب هلیقا من فه.

«دهرکه قتن»

میر: ته هو

ته هو: به لی قوربان

میر: چایی ب هنره لدویف شاهزادی و وزیران بلا بیته کوچکی.

ته هو: «خو چه مانده فرمانا تبه...» «دهرکه فت».

«پشتی موغداره کی همی ل کوچکی خرغه بوون...»

میر: شاهزاده بابو هه که توب جهی خو پی نه رازی ل پیش چاقیت

فان همی سا و هره روینه جهی من ل سر سرری خو دانه

تاجا... من... بکه حکمی ل ملله تی من نو بسینه

خویکی... بو ملله تی من

شاهزاده: به لا خو ژمن فه که... جهی ته بوته پیروزیت

وه زیری «۱»: گوهی خوده بایر خو... که یفا دوژمانا نه یینه...

مرادا خو بیژه... ل مرئی و زینی ل هم ل گهل تبه نه.

وه زیری «۲»: راستی بی بیژه... دا چاره کی بوته بیینن.

شاهزاده: نه ز پتی بده ردی نیشا خو دکه تم.

میر: دی باخڅه...؟

شاهزاده: شفا بوړی من خه و نه کا حیته تی دیت ژهر وی خو پی

نه زی مهنده هو شم.

میر: گوهی خو نه ده خه ونا... نه خاسمه خه ویت بهارا بارا پتر

دهر وون.

شاهزاده: گه له ک خه وون من بیت دیتین... من پته بی نه گری به بهس

نهف خه و نه راسته ج گومان تیدا نینه.

میر: نه فی ترسی ژ دلی خو پافیزه... رابه هره راف و نیجیرا... دا

همی نشتا ژبیر بکی.

شاهزاده: باب... نه شیم فرمانا ته بشکینم یا تو دبیز دی نه ویت.

«رابوو دهرکه فت»

«پهردا چاری»

«میر بی ژسهیران و رافی تیت... ب سر پره کا زه لاما هلیو... دیت

داره بسته کا ل سر ملیت وان...»

شاهزاده: شقی زه حمه تا وه

همی زه لام: خودی ژته رازی بیت

شاهزاده: نه و کی به مری!؟

زه لاهه ک: جحیله کی گوندی بی مبه... خورت و میرچاکی مبه...

قی سوی بی دهر بی چوو به بهر دلوقالی یا خودی.

گو تو: شاهزاده ژ هه سی په پایوو... ره خکی دارهستی ژسهر ملیت

وان راکر دانا سر ملی خو هتا گورستانی هلیتا... هزارا

مرئی و روژا قیامه تی کر... ب دل مایی و پوسیده زفری مال.

«پهردا پینجی»

«میر پتی بی ل کوچکی رویشتی به... شاهزاده ب ژورکه فت و

رویشته خاری بی پوسیده و دلنه نگ»

میر: دیسا ته چی به

شاهزاده: ژ شه فروکه و یقه من نه قیت مالی دنی... دی خو که نه

عهبدالی خودی ب ده ستیت خو رزقی عه یالی خو کومکم.

میر: «ب ناجزی ژ» دیسا چوو به سر ده و سا خو یا بهری... مه

باوهر کر کو ته خه وون ژبیر کر.

شاهزاده: باب... مادهم هبه مرن... من نه قیننن ج حالی

خوش... دا دلی که سی ژمن نه میتیت... من هیل یه ژته

گه رده نا من نازابکه ب ده من ژن و بچویکید من...

میر: «نه ژدل» شاهزاده مه به سه ژقان ناخفتنا بچویک و ژنانه

«پەردا شەشى»

«شاهزادى كرهگرى»

گوتۇ: شاهزادە دەرگەفت . . . شىن و گرى ئىخستە ناف باژىرى
 شەف و روژ ھاژوت ھەتا گەھىشتى يە وارنى باژىرى
 مېردىنى . . . كوخەك لچولى دىت بىتى . . . چوونە تېفە كارنى
 وى بوو چىكرنا سەلكان . . . ل باژىرى كۆلان . . . كۆلان
 دگىران، بۇ عەيالى ددانە ب ئارو روڭ . . . ھىندەك ددانە
 ب فىقى و سافار . . . رۆزەكى دكولانسى را بۆرى
 گول خاتونى . . . دېسەنجەرى را دىت . . . ماحەيران و بى
 ھوش . . . پەردە ھەسى ئەدا . . . گازى كرزەمبىل فروش . . .
 پىشى ھىنگى گوتە خزمەتچى يا خو . . . لەزكە پلەزىنە جابا
 گول خاتونى بگەھىنە . . . زەمبىل فروش بو من بىنە . . . ھەتا
 خزمەتچى بى كاركرى . . . وى خو خەملاسدو راوەستيا
 ل خەوشى . . . مال ھىشا وى . . .

شاهزادە: باب لمن نەگرە . . . ئەز ئەمرى ل تەناكەم زارۇكا ژمن
 جودا نەكە . . . ئەو رى چاكە يا دل بى خوش .
 مير: «سەرى خو ھزاندا» بەسە . . . مادى ھەر فى چىرۇكى
 نوى كەپتەفە .
 شاهزادە: . . . سۆندى دخوم ب ئەنياتە ئەز ناروېنم ل سەر تەختى
 لكەسى ناكەم تەعدائى بى و ستمكارى بى . . . دى بىم فەقىرەك
 خەرقەپوش ل رى يا خودى دى بىم عەبدال سەلكا گىرم مال ب
 مال .
 «دوى دەلىقى دا وەزىر ب ژۇركەفت سلاف كرو روېنشتە خارى . . .»

گول خاتون: بابە دەرويش . . . فان سەلكا چەوا دفرۇشى؟

مير: دى چارەكى بو دەردى وى بېينە . . . ؟

«دەست دابى سەلكەك ژى وەرگرت»

وەزىر: ھىشتا سەر ركا خويە؟

زەمبىل فروش: ھەر سەلكەكى بەھايى خو يا ھەي . . . بابچويك
 ب بەھايەكى يەو يا مەزىن ب بەھايەكى يە . . . ئەز دەم ب ئارو
 روڭ . . . ب فىقى و دان .

مير: دىبىزىت دقېت ئەفروكە بچم

«وەزىرى دەفى خو برە بن گوھى مېرى»

گول خاتون: بو من سەلكا مەزىن ب كېشە ب زىر . . . ئو بابچويك
 بەھايى وى بېسزە . . . «زەمبىل فروش گوھى» بەس گوھە بدە
 من . . . لئە حەلال بىت جانى من . . . دى تەكەم مروفەك مەزىن . . .
 ب قەسرو مالەكا خوش .

وەزىر: ئەفروكە . . . تاهىتە ئاخفتن بلا دوو سى روژا بچىت ئەو بخو
 دى پەشىمان بىت و زفرىتەفە» «مېرى ھزرا خو دئاخفتنا
 وەزىرى داكر . . .»

شاهزادە: ھا . . . تە چ گوت ؟

«زەمبىل فروشى د دلى خودا گوت»

مير: تو بىتى

ئەفە چ دىبىزىت ئەز درامانا وى ناگەھم ئەفى چ دقېت . . .»

شاهزادە: نە . . . پرسيارا بچويكىت من پكە . . . ھەكە ب حالى من
 رازى نەبوون، نابەم .

مير: «مير رابوو» فەرمانانەيە

زەمبىل فروش: ئەفە تو چ دىبىزى . . .»

«دەرگەفت پىشى بېھتەكى ب ژۇركەفت»

گول خاتون: دىبىزىمەنە وەرە . . . روپنە سەر دوشەكا مېر . . . نىكفەدە
 زولفى حەرىر . . . پاشى دى تەكەم وەزىر .

شاهزادە: «رابوو» ھا . . . چ گوت

زەمبىل فروش: خاتونى . . . من نەفىتن مالى دنى . . . رازى نابم بوى
 گوتنى . . . دورم ئەز ژ قەسبىت نەخوش .

مير: «گرى ئاسى بوو دگەوريا وى را» دىبىزىت ئەز حەزەكەم ل دەف
 تەبم بەلى لمن نەگرە ب خوشى و نەخوشى دى دگەل شاهزادى
 بىم .

دەستى خو نەكە فى روژا خوش

«ژ قەھىرو كوشتانادا لدور خو زفرى، شاهزادە رابوو دەستى وى
 ماچىكر . . . مير دەرگەفت»

گول خاتون: وەرە رازە سەر تەختى مېر . . . قىامەتى بكە ژىر . . . ژ
 دەستى خو نەكە فى روژا خوش
 زەمبىل فروش: خاتونى ناگرى خودى بجانى تە كەتى . . . قىامەتا ل
 بى مەتى . . . ناكەم خىلانى بو خاترا روژەكا خوش، دلى

خودی ژ خوناکم «خاتونی نیشارهت دانه... خرمه تچی بی...
 ده رگه هه می لی گرتن...»
 گول خاتون: ژ فیکافی... هتا روزا قیامه تی... گه لکا دوبره.
 زهمبیل فروش: بهس من بیشینه... من دل بته نینه... بهایی سلکا
 من چ نینه ریکی بده من... عهبال برسیته.
 گول خاتون: تو ژ دهستی من ده رناکه تی... عهبالی ته دی هیلم
 برسی... هتا ناخفتنا من بجه نه ئینی
 زهمبیل فروش: من هه به عهبال و ژن... برسیته وئی ل هیلیا من
 رحمی بکه تو ب حالی من... بهره هیژ مایه روز...
 گول خاتون: بروی قهبتان... دلی من ناچیته سلکان دی ج ل
 سلکا کم... م ژته دقیت کفیف و له زهت رابه زوی وه ره سر
 نه ختی نیکفده نه فی جائی سی... دلی من وئی بوونه سوئی،
 ناده رکه فی بی کفیفه کا خوش...
 زهمبیل فروش: خاتونا گه رده ب موری... دهف وه کو سورگولا
 سوری... سینگ و بهر ژحه دی بوری ترسا من ژ ره بی
 ژوری...
 گول خاتون: نه ز خاتونم نه ترسه.
 زهمبیل فروش: خاتونی به ژن دارا زهیتونی... چاف وه کو ناگری
 نیتونی ترسا من ژ روزا نه خوش من بهره دابجه مال.
 گول خاتون: نه... بانکو نه...
 زهمبیل فروش: «ب مهیلی» رحمی بکه ب حالی من... بهره ژ
 بهندا خو ئیخسیره کنی وه کو من...
 گول خاتون: نه... نه... دلی من بته خوشه.
 زهمبیل فروش: تو یاسه رخوشی...؟! نه ژ تویه دارم... خودانی
 ژن و عهبالم... بهس من بیشینه من دل بته نینه.
 گول خاتون: دی تهل زیندان و حبسا کم... ژن و بچویکان
 فهنا کم... یان دی لدهف من بی شهف و پروژ «زهمبیل فروش...
 ما بی هیلی... دهستی خو سهر نه فسر از کسر دوعا ژ خودی مزین
 خواست د دلی خودا گوت خودی وو تو بی ناگه هدار... تو بی
 حالی من دینی ریکه کنی بده من دا ژ دهستی فی زالمی
 قورتال بم...»

گول خاتون: نهفه تهچی به... دوعا بو ج دکه ی؟
 زهمبیل فروش: بوو نیشار... بهسه... دهستویرا من بده
 گول خاتون: نه فی ناخفتنی نه بیژه.

«زهمبیل فروشی هزارا خوکر بو خو ل حیله کنی گه ریا دا خو
 بی قورتال بکته...»
 زهمبیل فروش: من نفیژ نه کری به... کا مهسینه کنی بو من بیته دا
 دهس نفیژا خو بکرم... هیژ نفیژا من نه چوی
 گول خاتون: «ب که یف» فاتو... مهسینه کنی تژی ناف که وینه.
 فاتو: بهلی نه ز خدام...!!
 «بله ز چوو مهسینه ک تژی ناف کر و نیشا دانا دهف. گول خاتونی
 وه ریه ک نیشا ب دهستی وی فه گریدا پشتی هینگی هیلا بچیته
 سهربانی...»
 گوتو: ل سهربانی وی وه ریس ژ دهستی خو فه کرو ئیخسته دهستی
 مهسینی و دوعا ژ خودی خو کسر... پشتی هینگی خو
 دپانی دا هاقیت. کفته نه ردی ب سلامه تی... ب دهست
 خالی و فالو زفری مال...»

«پهردا حهفتی»

زهمبیل فروش: «ب حییه تی» نهفه چی به؟! نهف خارنه زکیری
 هاتیبه.

نازه نین: «کره کنی» خودی هنارت؟!؟

زهمبیل فروش: خودی هنارتی به! م ژ خودی منته ته... بهس کا وه ره
 بیژه من - راست ژ کیری هاتی به.

نازه نین: جامیرو... سی سوار ده رکه فتن ژفی ملی راوه ستیان ل بهر
 کوخامه... گوتن نهفه بچویکنی کی به؟! ژ برسا نفستی به و
 بی هوش... بهک ژوان شکلی میرابوو... نهوی سواره ک
 مه شاندهف رزقه بومه جه ماند.

زهمبیل فروش: خودی نه فروکه زی قه تاند.

نازه نین: نهفه تهچی به؟!؟

زهمبیل فروش: «ناخینکهک هلیکیشا» من هزر دکر... نه فروکه دی
 مینین برسی.

نازه نین: چ هزارا نه که... چ شول نیش نه قه تیبت نوکه مه شوله
 بی نینه - تهج ئینابه.

زهمبیل فروش: «خو دریزکره سهرقانا پشتی...»

نەمەن سەلك فرۆتینەو نەمەن تەشەك ئینایە.

نازەنین: تەج لی کەرن . . . ۱۹!

زەمبیل فرۆش: ئەفە چیرۆکەکا درێزە . . . بەلا خوژمەن ئەکە، ئەز
گەلەکنی کەسیرەمە بەینلە بلا پیچەکنی بنشم پاشی دی بوته هەمی
چیرۆکی بیزم . . .

«پەردا هەشتی»

«هەوشا قەسرا میری. گول خاتون راوەستایە».

گول خاتون: فاتو. . . کا، سەحکی ئەفە چلی هات

فاتو: بەلی «ب سەر پێستری کەفت کەس نەدیت دیت وەریسی
ب دەسکی مەسینی ئە گریدای . . . هندی لی گەریا نەدیت . . .
هاتەخاری . . .»

فاتو: خاتون کەس ل سەر بانێ نینە، !! ئەز دیزم یی خودبانی دا
هافیتی . . . !!

گول خاتون: ئەو چەوا . . . !! «ب دەنگەکی بلندە گەلی خزمەتچی یا
م دفت نوکە هینگ زەمبیل فرۆشی بوەن بین . . . بەللا - زوی . . .
لی بگەرین . . .»

«دوی دەلیفی دا میر ژ رانی زفسری و ب ژۆرکەفت گول خاتون
شەپلی و ئەزمانی وی تیک ئالی یا . . . ئیا سوچەتی
ب گوهوریت»

گول خاتون: میری من چ ئەردی تە دنیشت . . . نەرەحەتییە
تەزکیری بە . . . ئەزا دینم تویی دل نەخووشی

پاشا: دەمی هاتیم ژری . . . عەیسالەک من دیت ل چولی . . . زاو
دگری و برسی بوون . . . من پرس کر ئەفە عەیالی کتی بە . . .

گول خاتون: «ناخفتنا وی بری» لی چ گووت؟! ۱۹!

پاشا: گوئی باب دەرویشە . . . زەمبیل فرۆشە «گوهورینەک پەیدا
دیت ل سەر سەر و چاقیت گول خاتونی» . . .

ژبەر ترسا خودی هەری بی هوشە یی چووی دەرکەفتی بوومە دگەریت
ل رزقەک حەلال . . .

گول خاتون: چ دیزمی بو حالی وان . . . ؟

پاشا: دیزم . . . دەرویش بینم . . . ئەوی و عەیالی ب جەمینم وان
دانم ل قەسرەکا خوش» . . .

گول خاتون: ئەفە شۆلەک باشە . . . جەهەکی نیزیک هەلبێزێرە . . .

«پاشا زفیری . . . هەتا بەر دەرگەهی چوو . . .»

پاشا: عەلو. . . عەلو. . . !!

عەلو: بەلی ئەزبەنی

پاشا: بیزە خولاما بلا بکەن تەکییری . . . وی قەسرا ل دەف قەسرا من
قالاکەن . . . بلا هەشەدەک ژی بچن وی دەرویشی و عەیالی وی
بینن بکەنە تیڤە . . .

عەلو: ئەمری تەپە «خو چەماندو دەرکەفت»

گوو: نادار چوو . . . هات نێسانە بو دەمی کەیف و سەیرانا . . . میر
گازی دکەت پەهەلەوانا . . . دابچینە رافەکا خوش . گول خاتونی
وەکو زانی میر ژ بازیری دویرکەفت ژنا زەمبیل فرۆش ئیخستە
دزیندانی دا جلکیت وی ل بەر خوکرن، ژمال دەرکەفت قەستا
مەرەما دلی خوکر ژبیرا وی چوو خرخال ژبی خو نەکر . . .

«پەردا نەهی»

«گول خاتون یا دریزکری بە ل سەر جەنی نازەنینی ولحیف ب سەر
خودا دابە، دەمی زەمبیل فرۆش ب ژۆرکەفتی دیت
ژن و عەیسال دنیشتی نە . . . ب کەیف چوو سەر جەنی
خو . . . دەست هافیتە دەستی ژنی بی وی ب خرخالەکی
کەفت . . . جرفەک فی کەفت . . . ئیک سەر رابوڤە . . . !!»
زەمبیل فرۆش: «ب تیزی» خاتونا دەف کەنی . . . ئەی رۆ وەشا وەکو
نەنی . . . پیسا مرارا گوشت گەنی . . . رابە هەرە دەرکەفە ژمالا من
بو من بیزە . . . کا . . . ژنا من . . . ؟

گول خاتون «ب خورتی» نەبە تەگەرا حەبسا خو هلو بقیەتینە شولا
خو . . . هەکە هندی تو ساخی هەتا بیت میر دی تەئێخەمە
بەندو زنجیرا ژن و عەیالی تە دی کەم ئیخسیر . . .

زەمبیل فرۆش: «دەستی وی گرت و راهافیت»

رابە دەرکەفە هەمی پیسا مرارا هەتک فرۆش . . . تە ئەز دەیلەکی برم . . .
تە دونیا وئاخەرت لمن کرنە نەبار . . .

«ب دلەکی ئاجز و خەمکین رابوو . . . دەرکەفت پشتی موغدارەکی ژنا
وی ب رۆندک و گری بژۆر دکەفت»

زەمبیل فرۆش: تو کیشە چوو بوی . . . ۱۹!

نازه نین: «دگریت» خانونی نەز ئیخستە دەزندانانی دا.

زەمبیل فروش: سویاهی دگەل بانگی دی ژ میردینی چینه چههکی دی.

«زەمبیل فروش نەشاخشت میری دەست دا کاغەزی داف وەزیری»

فەرموو: ب خوینە «دگەل زەمبیل فروش» بوته بیژم هندی

نەزم نەشیم بی فەرمانسا وی بکەم. ل پشتا وی هەبە

لەشکەرەکی بوش.

وەزیر: «کاغەزی ئەدکەت و دخوینیت»

پشتی ریزو سلافا: مە یازانی کو کوری من بی ل دەف وە. ئەو

بابە دەرویش و سەلک فروش کوری مە ژبەر ترسا خودی و

روژا قیامەتی بی خو کوری بە بابە دەرویش. قیجا مە دفت

هینگ وی و ژن و عەبالی وی ژمن را ب هئیرن.

ئیعزا: میری دیار بە کوری

«پەردا دەهی»

«چفانا میری یاگری بە»

میر: عەلو

عەلو: بەلێ ئەزبەنی

میر: بیژە خزمەتچی یا بلا بچن زەمبیل فروشی ب خەملین و بینە

کوچکی

عەلو: «خو دجەمینت» ئەمری تەبە ئەزبەنی

گوتو: خورت و جحیل و نولاز، لی خرشەبوون کاری میری

وی کزن. نشیت وی هافینە سەر پشتا دەوارا. خاترا خو ژوان

خاست و ب ری کەفت. موغدارەکی چوون زەلامەکی لدویش

وان را کرە غارو گازی کوری

زەلام: میر... میر کا... راوەستە؟

«دەردکەفیت»

میر: گەلی وەزیرا فەرمانەکی بو من هاتی ژدەف پاشایی دیار بە کوری

داخازا زەمبیل فروشی ژمن دکەت. دبیژیت ئەو کوری مە

ژترسا خودی و روژا قیامەتی خوکرە دەرویش و سەلک فروش.

قیجا دبیژیت م دفت هینگ وی و عەبالی وی ژمن را

ب هئیرن

«چفات هەمی ماخیسەتی هەر ئیکێ تشەک دگوت» هەندەکا دگوت

«بابو زەمبیل فروش و کوری پاشایی دیار بە کوری گەلەک ژیک

دویرن. دەرویشە ئەفە ژکیفە. ئەو ژکیفە.»

«میر ل پشت خو زفیری و راوەستیا. هەتا ئەو زەلام گەهشتی بی.»

زەلام: «بی وەستیا بە» گول خاتون دبیژیت، من هیشی بە چ ژ دەفی

نەدەرکەفیت. نەبیژیت چ قەسب نەخوش.

میر: بیژە خانونی بخودی هەتا من دداهیلنە ناف قەبری نایب کەس

بزانیت وی شولی. بیژی بلا رحەت بین.

ژ دلی خو راکەت ترسی.

زەلام: باشە. هینگ بخیر بچن «زفیری»

زەمبیل فروش: بخیر بچی. سلافا لی بکە.

گوتو: ب دلێت خوش گەهشتە دیار بە کوری بو کەیف و خوشی.

پشتی هەبامەکی میری بریاردا کو کوری وی تاجا میرانی بی

راکەت. ب روژ. حاکم و ب شەف دەرویش. کر

حکەمەکی راست و دروست.

«دوی دەلیش دا زەمبیل فروش ب ژورکەفت هەمی پیشە رابووون.

زەمبیل فروش ما حیبەتی»

زەمبیل فروش: نەستە عفروللا. میرم من نەهانی ناگری جەهەما

رەش و نەخوش

پاشا: بەدەری نە فەرمان هاتی بە ژ دەف باین نە دخوازیت ژمن

جانی تە

کاکه همه ی مه لا که ریم له چاوپيښکه ورتنيکې پوژنامه نووسيدا:

خوينده واري کور د قلم نه روړاندنو

راستگويي له شاعير و بنووسيدنه

chalamuhamad@gmail.com

● حه مه سه عيد حه مه که ريم ●

ته مړوی کورد چي له نووسه نه وی؟ ته بی نووسه چی یان بو بنووسی؟

● به تیگه یشتی من، ته وی ته مړو خوينده واری کورد له شاعیر و بنووسی کوردی ته وی راستگویی و قلم نه دوراندنه. یار مه تی دانپه تی بو ده سنی شان کردنی ته و گیر و گرفتانه ی له هر سرتی له سره زوره کانی ژبانیه وه بی یانه وه نه نالینی و، ده سگری کورنیه تی بو دوزینه وه ی چاره بویان. خوينده واری کورد که پوژنامه یه ک، گوډارنیک، کتیبکی کوردی ته کړی، چاره وړانی ته وی لی نه کا له ریگای بابه ته کانی دووتوی یه وه به م مبه سته بگات.

له م روانگه یه وه، به گویره ی تیگه یشتی خوينده واری کورد، بنووسنیک یا شاعیرنیک یا هونه رمنه ندیک جی خوی له دلی جه ماوهری خوينده واران و گونگران و سپرکه رانا نه کاته وه، یا خوی له بهرچاویان نه خا، کارنیک نه کا بهر مه کانی لای سورو له بهرچاویانا بگرن، یا جه ماوهری خه لک لی یان په کینه وه و په نجه ی پشیمانی بو ته و چند په نجایی به بگزن خه رچی به ره لی وهرگرتی بهر مه کانی نه وانیان کردوه.

بی گوسمان به جی گه یاندنی ته م نه رکه یش له لایه نه دپ و هونه رمنه ندنوه، وه نه بی کاریکی ناسان بی و هر له سر به ره ورو متمانه به خو توانای خویان وه ستایی. سره رای ته م نه رجانه، مه وادی ریگادانی نازادانه دهر برینی راو بوچوون دوری یه که م له مه یدانده نه بیینی. به هر حال ته مړو کار گه یشتو ته راده یه ک جه ماوهری پان و بهرینش نا راده یه کی باش دهر کی ته م راستی یه نه کاو بویه ته وی بهر له هرچی له بنووس و شاعیر و هونه رمنه ندی

ده منیک بو له هور و تفه لای نه وده دا بووم چاوپيښکه ورتنيکی پوژنامه نووسی تیر و ته سل له گه ل کاکه حه مه ی مه لا که ریم بکه م و به دور و دریزی دهر باره ی بارو دوخی ته م سرده مه ی روښنیری و نه ده بیاتی کوردی له گه لی بدویم و خوينه ری کورد له پیرو رای کاکه حه مه دهر باره ی ته مړوی به خنه و بابه ته کانی تری نه ده بی کوردی شاره زا بکه م، تا کو ته مسال له هاتنه وه که ی دوکتور مارف خه زنه داردا بو ولات وه که له چاوپيښکه ورتنه که ی دوکتوردا باس م کرده کاکه حه مه و دوکتور به یه ک گه یشتن و منیش له نیواندا بووم. تیر ته و مه سه له یه م به هه ل زانی و هه ردوکیانم له قافا گرت و، ته وه سو له ژماره «۱۳۶» ته م گوډاره دا چاوپيښکه ورتنه که ی دوکتورم بلا و کرده وه.

وا ته م جاره ش دیداره که ی کاکه حه مه نه خه یته بهر چاوو ده ستی خوينه رانی نازیز، به و هیوا یه ی توانی پیمان به هه موولایه ک خزه تیکی بچووی کاروانی ته مړوی نه ده بی کوردیمان کردبی و تاراده یه ک خوينه ریشمان له پرسبارو خولیاکانی دهر وون و میسکی و بیر کردنه وه ی رزگار کردبی.

تینجا من ویستم هه ندی خالی گرنگی ژبانی کاکه حه مه هه ر بو بیر خسته وه بکه م په پیش چاوی خوينه رانی به ریز، به لام کاکه حه مه خوی و هه ندی له ده ستی نووسه رانی گوډاری به یان رازی نه سوون، بویه وا یه کسه ر نه چینه سر پرسبارو وه لاهه کانی کاکه حه مه.

● له نیوان ژبانی پوژنامه تانداو ته و پیوه ندی به فراوانه ی له گه ل کومه لاتی خه لکتاندا هه یه، نه توانن پیمان بلین خوينه ری

ئەوئى ئەوئە لەگەل ئەوا بى، بە هيچ كلزجيكيش لەوانە خوش ناين
 كه لە پشت سەرى جەزەرتى عەلى يەو نويز ئەكەن و لەسەر سفرو
 خوانى مەعاوېە شىوئە كەئەو. هەر بۇيەيش، زۆر جارو بەتايەتى
 لەكاتىكا كە ئەدىب و شاعىرو هونەرمەندى دۇراو بە هەموولايەكا
 ئەكەوئىتە حەلوەلا، بى دەنگى و دوورەپەريزى ئەو ئەدىب و
 هونەرمەندانەى تر خوى لەخويا هەلوئىستىكى پياوانەيه. ئەبى ئەوئىش
 بلىم كەوا مەبەستم بەم قەسە ئەو ئەهەنى ئەدىب و هونەرمەندان
 بەدم بۇ كروكې و بى دەنگى، چونكە مروى خاوەن هەلوئىست ئەبى
 ئەنەت بە چنگە كرىيش بوووە عەردىك بوخوى تەخت بكا تووى
 بىرى خوى تيا داچىنى.

● دەوروبەرو سەروشت چ پىوئەندى بەكيان بە داھىنانەو هەبەو،
 ئەگەر نىبانە ئەى باشە داھىنان لەكوئە دەست پى ئەكاو،
 چۆنە؟

● با جارى مەن پىشەكى بلىم دانائى وشەى «داھىنان» لەجىاتى
 «ابداع» هەلەيه. داھىنان «اختراع»ە. «ابداع» بەكوردى «ئەفراندن»ە
 كە «ئافەرىن»ە مەشهورەكەيش هەر لەووە هاتووە. بەلام چونكە
 «ئەفراندن» ئەوئە نەبوە بە باو، مەن لەم ولامەدا هەر ئىبداعەكە
 بەكاردينم.

ئەنجا دىنە سەر ولامى پرسىارەكەت.

بى گومان دەوروبەرى كۆمەلایەتى دەورىكى زۆرى لە گەشە
 پىندان يا پووكاندەنەوئى ئىبداعى خاوەن ئىبداعا هەبە. بەلام بە
 هەرحال سەرچاوەى ئىبداع ئەگەرئەو بەكەم بۇ بەهرو، دەورى
 خاوەن ئىبداعەكە خوى و دەورى دەوروبەر لە گەشەپندان يا
 پووكاندەنەوبايە.

هەرچى سەروشتە، ئەو مەن واناژانم دەورىكى لە بوون و نەبوونى
 ئىبداعا بى، لام واپە راي گىزانەوئى ئىبداع بۇ سەروشت بەشكە
 لەو باووە كە ئەلى بارو دۆخى جيوگرافىي سەرچاوەى پىشكەوتن يا
 پاشكەوتنى گەلانە، كە ئەمەيش لەخويا بىرىكى ئىمپىريالىستى بە بوئەو
 داھىراوئە ئوروپاى ساردو فىنكى پى بىكەن بە پىشكەو سەرچاوەى
 بەكەم و هەمىشەى شارستانەتى، ولاتانىكى وەك ولاتانى گەرمەسەرى
 بە پاشكەوتسوويى هەمىشەى پى حوكم بەدن. سەروشتى هەر
 شوئى، بەش بەحالى هەر هيچ ئەبى خەلكى ئەو شوئىنە، جوان و
 خوشەو ئەتوانى گيانى ئىبداع لە خاوەن ئىبداعەكانى ئەو شوئىنەدا
 پەرەپىستى.

مرو ئەگەر لەخويا بەهەرمەند بوو و بارو دۆخىكى واى بۇلوا
 بەهەركەى نەسرى و پى بگاو پەرەپستى، بەگوئىرەى بەهەركەى،
 هونەرمەند يا ئەدىب يا زانا يا هەرچى بەكى لى دەرئەچى و خوئىش
 ئەتوانى بە هوشيارى خوى كارىك بكا رىگا بۇ بەهەركەى خوشتر
 بكا. خو ئەگەر لە بەهەرىش ئەپرسى، ئەو مەن نازانم چى بەو چۆن
 پى ئەگا، ئەوئەندەى مەن ناگادار پىم هىشتا زاناپانىش نەگەپشتوئەتە
 وەلامىكى بىن بركەرى ئەم پەرسىارەو، بە هەرحال هىشتا مروفايەتى
 زۆر شتى لەپىشە لى حالى بى، هەرچەندىش شتىك فىر ئەبى،
 دەبان شتى تەرى لە بەردەما قىت ئەپىتەو، ئەگەر وانەبى ئەبى
 پىشكەوتنى مروفايەتى لە ناستىكى ديارىدا بوەستى.

● ئايا بوونى دىموكراتى بەت مەرچە بۇ داھىنان؟

● لام وانى بە دىموكراتى بەت مەرچى ئىبداع بى. هونەرمەندان و
 ئەدىبانى چەرخەكانى پشكەن و چەرخى رىئىسانس «رەپەرىن»ى
 ئىتالىاو ئەلمانىاو فەرنەسو ئىنگلەتەرەو،

رۇمان و چىروكنووسە مەزنىەكانى سەدەى ۱۸ و ۱۹ى رۇوسىاي
 قەيسەرى، بەبالا و پشكۆترىن. بەرھەمى هونەرو ئەدەبى جىھانىيان
 ئىبداع كەدووەو، هىچىشان لەزىر ساپەى رۇنىمىكى دىموكراتىدا
 نەژىاون. بەلام ئەبى ئەوئىش بلىن كەوا نادىموكراتى بەتى ولانە
 نادىموكراتى بەكانى ئەمرو جىاوازى بەكى زۆرى هەبە لە
 نادىموكراتى بەتى ئەو چەرخانە، وەك زورىش جىايە لە نازىبەت و
 فاشى بەتى ئەلمانىاو ئىتالىاو ژاپونى جارن. چەرخى دادگاسانى
 پشكەن لى دەرگەى، لە ولانە نادىموكراتى بەكانى كونا ئەگەر لەگەل
 ولانە نادىموكراتى بەكانى جىھانى سىھەمى ئەمرويان بەراورد بکەين،
 رادەبەكى زۆرى دىموكراسى، يا وردتر بلىن توانايەكى زۆرى
 دەرپىنى بىر هەبەو كە لە زۆرتەرى ولانانى جىھانى سىھەما مەگەر
 خەوى پىسە بىنن، ئەگىنا لەوانەبوو ئەدەب و هونەرى ئەو ئەدىب و
 هونەرمەندانە نەكەوئە بەرچاو.

ئەو ولانانەى ئەمرو بەرھەمى شاكارى ئەدەب و هونەريان نى بە،
 لەمىزە نەبان بوو. لەبەرئەو ناتوانىن نەبوونى ئەو هونەرو ئەدەبە
 شاكارە بگىرەنەو بۇ نەبوونى دىموكراسى. ئىمە خومان ئەگەر
 شاكارىكى وامان بووايە، تانىستا گەلى دەرئەتى وامان بۇ هەلگەوتووە
 بلاوى كەپتەو، كەچى تانىستا شتىكى ئەوتو سەرى هەلنەداو.

لەولایشەو ئەگەر سەرچاوەى ئىبداعى هونەرمەندو ئەدىب، وەك
 هەندى كەس ئەلین، ژيانى پر لە كۆپرەوهرى بى، مېژووى كوون و

نوی نیمه نه‌ونده کویسه‌وری خست و خولی تیا بووه و هدییه، باسی بده‌ستی نهدیب و هونه‌رمندی خارن به‌هره و ئیبداعی راسته‌قیته بکسوی، به‌رزو بالانترین شاکاری نه‌دهب و هونه‌ری جیهانی لی به‌ئینه به‌ره‌م.

مه‌بستی من لم ینکوهه پیوه‌ندنه‌کردنی دیموکراسی و ئیبداع نه‌وه نی‌یه بلیم دیموکراسی پیوست نی‌یه. قسه‌ی واقسه‌یک نی‌یه هیچ روشنییری بتوانی به‌ زمانیا بینی. زیاد له‌مه‌ ته‌گه‌ر نه‌بوونی دیموکراسی کویسش نه‌بی له‌ ریگای ئیبداعا، بی‌گومان بوونه‌کی ری‌یه‌کی بان و به‌رتی بو خوش نه‌کاو هر هیچ نه‌بی خو‌ری ئیبداع له‌ نه‌دیپ و هونه‌رمند ناگری.

من هرچی نه‌کهم له‌وه ناگهم و لایشم وایه نانی‌شا وه‌لامیکی متمانه بدل ده‌ری نه‌م پرسیاره‌م به‌رچاو نه‌کته‌وتروه که بوچی له‌ سه‌راتسیری ولاتانی عه‌ره‌با نازم حکمه‌تی، به‌شار که‌مالی، عه‌زیز نه‌سینی، نازاتم کی‌یه‌ک سه‌ری هه‌لته‌داوه، له‌کاتی‌کا که‌کله‌پووری روشنییری ولاتانی عه‌ره‌ب له‌ هی‌ی تورکیا گه‌لی له‌به‌زتره‌وه، سه‌رچاوه‌ی به‌شیکی زوری که‌له‌پووری تورکیش بو که‌له‌پووری ئیسلامی نه‌گه‌رینه‌وه که‌ زورتری به‌ زمانی گه‌لی عه‌ره‌به‌وه. له‌کاتی‌کا که‌ تورکیا هرگیز له‌ ولاتانی عه‌ره‌ب نه‌وه‌نده دیموکرات تر نه‌به‌وه. خو نه‌گه‌ر سه‌رچاوه‌ی ئیبداع له‌ تورکیادا بگه‌ریسه‌وه بو ری‌یازه نه‌ورووپایی‌یه‌کی، نه‌وا زورتری ولاتانی عه‌ره‌بیش که‌م نه‌ورووپایی مه‌شهره‌ب نبین و، زور له‌ ولاتانی نه‌ورووپایش که‌سانی وه‌ک که‌له شاعیر و رومان و چیرۆک‌نوسه‌کانی تورکیای نه‌م چه‌رخه‌یان تیا هه‌ل نه‌که‌وتوه.

هرچون بی‌لی‌دوانی نه‌م جو‌ره‌ بابته‌ پیوستی به‌ پیدار و چوونیکی زوری زانستی کومه‌لایه‌تی و دوزینه‌وه‌ی قانونه‌ی پی‌ته‌براهه‌کانی گه‌شه‌کردنی نه‌دهب و هونه‌رو پیوه‌ندی نه‌دهب و هونه‌ر به‌ ژبانی کومه‌لایه‌تی‌یه‌وه هدییه.

له‌گه‌ل نه‌و هه‌موو که‌م و کورتی‌یه‌ی ده‌سکه‌ونی مرو‌قابه‌تی‌یش له‌م مه‌یدانه‌دا، به‌ناشوگری نه‌بی، نه‌و چه‌رده که‌مه‌یش که‌ ده‌سگیر بووه زور زور که‌می لی‌کراوه به‌ عه‌ره‌بی‌وه، هه‌موو کتیبه‌خانه‌کانی ولات بگه‌ریی، دوو کتیبه‌ی له‌م بابته‌یه‌یان تیا نادوزینه‌وه تا روشنییر به‌ لی‌وردبوونه‌وه‌یان ری بو خوی خوش کا هه‌ندی سه‌ره‌ تالی‌ی تریشی له‌ په‌ته‌که‌ ده‌سگیر بی‌ی.

● تازه بوونه‌وه‌و گورانکاری له‌ نه‌دهب و هونه‌ردا چی‌یه‌و له‌چی‌یه‌وه ده‌ست بی‌نه‌کات. ئیوه له‌ نه‌ده‌بی کوردیدا نه‌م مه‌سه‌له‌یه چون نه‌بین؟

« به‌ر له‌ هرچی ته‌گه‌ر مه‌به‌سنت له‌ تازه‌بوونه‌وه‌و گورانکاری نه‌م مانیشنه بی‌ که‌ تازه به‌ ناوی «حادثة» وه‌ هاتوه‌ته‌ ناو. نه‌بی بلیم زورتری نه‌م بابته‌ لای نیمه‌وه له‌ نه‌ده‌بی عه‌ره‌بی‌یشدا ته‌نها چاولی‌که‌ری و موده‌به‌رتی و لاسایی کرده‌وه‌یه. چونکه‌ تازه بوونه‌وه‌و گورانکاری شتیکی تایه‌ت نی‌یه به‌مه‌رووه‌وه له‌ سه‌ره‌تای می‌زووه‌وه هدییه و هه‌میشه‌یش هه‌ر نه‌بی‌وه. هه‌ر شیوه‌و بابته‌ی تایه‌تی سه‌رده‌میکه‌و پاشان کون نه‌بی‌وه و نه‌بی شیوه‌و بابته‌یکی نوی‌تری به‌دوادا بی‌وه. نه‌وی دوینی نوی بوو له‌مه‌رو کونه‌وه‌و نه‌وه‌یش له‌مه‌رو نوی بی‌سه‌ینی کون نه‌بی‌وه. وه‌نه‌بی «حادثة» شتی بی‌ته‌نها هه‌ر نه‌ورووپایی‌یه‌کان به‌دیان بی‌بردیی. تیکرای نه‌ده‌بی کلاسیکی گه‌له‌ موسولمانه‌کان لی‌ی دواون و نه‌شیوو هه‌ر وایی چونکه‌ مه‌سه‌له‌یه‌که‌ زوق و ناشکرا له‌ به‌رچاوه‌ به‌ هه‌رحال من هرگیز خوم به‌وه‌وه خه‌ریک نه‌که‌ردوه‌وه به‌دوای که‌ره‌سته «سوده» کانی وه‌لامی نه‌م پرسیاره‌دا بگه‌رییم. مه‌به‌ستیشم

بی‌بابه‌خیی نه‌م که‌ره‌ستانه‌نی‌یه‌که‌ دياره‌ چاکیش و خراپیشیان تیا به‌لام هه‌رچون بی‌ له‌وه دل‌نیام که‌ دوا‌ی زانینی هه‌ندی له‌ قانونه‌ سه‌ره‌کی‌یه‌کانی نه‌م مه‌سه‌له‌یه. نه‌دیپی هه‌ر گه‌لیک نه‌بی هه‌ول بدا له‌ تایه‌تی‌یه‌کانی نه‌ده‌بی زمانه‌که‌ی خویسه‌وه شت لیک‌ بداته‌وه‌وه تازه‌بوونه‌وه‌و گورین و گوران ده‌ستیشان بکاو. مه‌سه‌له‌ له‌ویوه سه‌ر هه‌لندا که‌ زانایه‌کی نه‌ورووپایی، به‌ راست یا به‌ چه‌وت، مه‌عنایه‌کی نوی بو تازه‌گه‌ری بدوزینه‌وه‌وه ری‌بازیزیکی بو‌دابی‌وه و نه‌دیسانی ولاتانی‌تیش چاوی لی‌بکه‌ن و به‌ینی مواضه‌فاتی نه‌و به‌ری‌یه‌وه‌برون که‌ نه‌دیپ خوی‌ پیریکی له‌باره‌ی ته‌رکی نه‌ده‌به‌وه له‌ میشکا بوو، نه‌بی هه‌ر خوی هه‌رچه‌ند هه‌ستی کرد شیوه‌ی کاری له‌ناست گه‌یاندنی په‌رامی نه‌ده‌بدا به‌ جه‌ماوه‌ر کۆلی‌وه ده‌ست کورته، به‌دوای دوزینه‌وه‌ی شیوه‌ی نویدا بگه‌ریی.

هه‌رچون بی‌نیستا من لام وایه نه‌ شیعی کلاسیکی له‌سه‌ر عه‌روزی عه‌ره‌بی‌ی دانراوی پر له‌ وشه‌ی عه‌ره‌بی‌ی و فارسی‌ی - کوردی‌ی، نه‌ شیعیری دی‌سالیکی گورانی وه‌زنی په‌نجه‌ی زوری که‌ره‌سته له‌ شیعیری فارسی‌یه‌وه وه‌رگیراوه، نه‌ چیرۆکی سه‌رگوزه‌شته گه‌یرانه‌وه‌ی سه‌ره‌تا‌کانی سه‌ر هه‌لدانی هونه‌ری چیرۆکی کوردی‌ی

نوی، هیچیان ئەمڕۆ ئەو بەرھەمە ئەدەبیە نین دلی خویندەواری
 رۆشنیری کوردیان یی ئاودری. هەروا ئەم شیعرو چیرۆکە بەناوو
 بە زمان کوردی و بە شیوە دزینی یانەیش کە لە عەرەبی و فارسی یەو
 دزاون و ئەوانیش لەسەر بنەمای لاسایی ئەورووایی بەکان باویان
 کردوون ئەو تازەیی و گۆرانەیان تیا نییە کاری ئەمڕۆی ئیمە مەیسەر
 بکا. تازەیی و گۆران بە رای من ئەبی تازەیی و گۆرانی یی لە خواستە
 جوربەجورە ماتریالی و گیانی بەکاتی جھانی ئالۆری ئەمڕۆی گەلی
 کوردو بەتایبەتی چیتە رەنجکیش و بەشخوراوە کانیەو سەر هەلبیتی و،
 لەبارە ی شیوەی شەو لەسەر بنەمای کە لە پووری ئەدەبییمان و بە کەلک
 وەرگرتن لە هەر شیوەیەکی نۆی یی کە باشتر بۆی بلۆی خواستە
 ماتریالی و گیانی بەکاتمان دەر بیری و پێوستە کە لە پووری دەوڵە مەندو
 فرەبایەتی فۆلکلۆرمان کەرەستە یەکی سەرەکی بێنای ئەدەبییمان
 پێک بێت.

من نالیم هەموو بەرھەمەکی نۆی ئەدەبیان: ئەخوینەو، گویم
 لە هەموو بەرھەمە مینکی ئاواز و موسیقا. ئەبی و لە هونەرە
 ئەشکیلی بەکاتیش هیچ شارەزایی یەکم نییە. چونکە کەمی ریی
 ئەکەوینە بەغدا و مینش کە مەتر ریم ئەکەوینەو کوردستان. بەلام
 ئەگەر زۆر لە برا شاعیر و چیرۆکنووس و شیعرو ئاواز، گۆرانی
 دانەرە کاتیشمان لیم زۆر ئەبن، ئەبی بلیم لە کەمیان چیرۆکی شتیکی
 رەسەن وەر ئەگرم. لە زۆر شیعرو چیرۆک تێ ناگەم ئەیانەوی بلین
 چی. لە زۆر گۆرانی و پارچە موسیقادا کە بە رادیو گویم لێ ئەبی
 «سەزاجی کوردەواری» ئەک هەر نابوو ژێشەو، بە لکو بەتەواوی ییش
 نازەزایی دەر ئەبری.

● باری ئەمڕۆی ئەدەبی کوردیان لا چۆنە؟

● باشیشی زۆر خرابیشی زۆر تیا یە. مایە شائازی بە ئەمڕۆ
 کۆمەلێک لاوی کورد خەریکی لیکۆلینەوێ زمان و ئەدەب و میژوو و
 فۆلکلۆر و ئەتسوگرافی و ئاواز و موسیقاو گەلی بابەتی تری کوردین.
 ئەوێ مایە داخە ئەوێ بە کەرەستە ی کار بۆ هەموویان
 هەلناسووری. دیارە بەکی ناساغانەیش ئەمە کە ئەبیتین خەلکێکی
 زۆر هەر لە بەر ئەوێ ئەزانن بەخویننەو و پێوسن دەس ئەدەنە و تارو
 کتیب نووسین و هەروا بویان بلاو ئەکرتنەو، یی ئەوێ کە سێک یی
 پارمەتی یەکیان بەداو هەلەو ناتەواوی و کەم و کورتی یان بۆ
 راست کاتەو. مایە داخە لە دەزگاکانی رۆشنیری کوردا نەکراوە

بە عادت ئەگەر و تارنی یا کتیبێکی کەرەستە باش و بە شیوە
 ناتەواویان هاتە لا کە سێکی بۆ تەرخان کەن بە شیوە بەکی باش
 دایرێزێشەو. بەشی زۆری بەرھەمی کوردی ئەمڕۆ خراب
 دایرێزراوە، خراب نووسراوە تەو، پرە لە هەلە، لەسەر بنەمای
 هەست بە لێ پرسی نەوێ ئەدەبی و زانستی ئەنووسراوە. سەرەرای
 هەموو ئەمەیش خراب لە چاپ ئەدری.

بە شیکیشی چ بە شیوە و چ بە کاکل کەلکی پێو نییەو هەر رەنج و
 خەرجینکی تیا دراوە بە فیر و چوو. زۆرتی پسیۆرە کانی دەزگا
 رۆشنیری بەکاتیش کە کتیب و تارنی ئەم و ئەویان ئەنیر پتە لا بۆ
 رالی دەر برین، هەر ئەوەیان مەبەستە لە کورتترین رێو، کارە کە
 نیمچە راپەراندنێک راپەرتن و «پشیلە شوڕە ی بکەن. کاری
 رۆشنیری یان یی بەرنامە و پرۆگرام. دەزگایەکی بیری لەو
 نەکردووە تەو سالی دە کەس هەلبێزیری بۆ دانانی پینچ کتیبی باشی
 بابەت جیاواز وەرگیرانی دە کتیبی پێوستی ژبانی ئەمڕۆمان.
 بە کورتی ئەم گیر و گرفانەو هی تریش هەن، بابەتی ئوتروو حە بەکی
 تیر و تەسەلی ماستەرن. لە وەلامی پرسیاریکا با ئەمە نە بەس یی.

● ئەدەبی کوردی ئەمڕۆ تەم و مزی پێو دیارەو، بۆ؟

● دیارە مەبەستت لە «تەم، مژ» رەمزێ تەو، لام وایە مینش بەکەم
 کەسم «تەم و مژ» لە ناوە راستی حەفناکانا بەم مەعنا بە کارهیناوە.
 بەلام ئیستا لێ پەشیمانم. تەم و مژ زۆری جیا یە لە رەمزێ یەت و
 رەمزێ یەت زۆر لە تەم و مژ بالاترە. پینم وایە باشتر ئەوێ لە جیاتیی
 «ئەدەبی رەمزێ» بلین «ئەدەبی بەتوکیل». جا لە بەر ئەوێ ئەم
 پینشیا یەم هیشتا ئەکەو تەو تە بەر دەمی رۆشنیران و، بۆ ئەوێ ئەکەو
 هەلە بەکی تریشەو، جاری لێرەدا هەر «رەمزێ» بەکە بە کار دینم.

ئەمڕۆ گەلی کاری ئەدەبی رەمزێی بالامان لە شیعرو چیرۆکی
 کوردیدا بەرچاو ئەکەو ی، ئەم رەمزێ یەتیش لەخوێنەو نە هاتووە و
 تاییەتی ییش نییە بە ئەدەبی کوردی یەو. قونایەکی زۆر ئەدەب پیا
 رۆیووە هەرچەند ناچار ییش دروستی کردووە. لام وایە لایەنیکی
 ئالی «ئێجایی» ییش هەبە کە ئەو تە جوړیکی ئەدەبی پر لە وینەو
 دیمەنی بەرزو بالای هیناوە تاراو.

بەلام بە پینچەوانە ی ئەو مەبەستەو کە ئەدەبی رەمزێی بۆ دروست
 بوو، رەمزێ یەت ئەیتوانیوە یی بەهوی دەر باز بوونی هەموو کاریکی
 ئەدەبی رەمزێ لە چنگ خەتی راست و چەپی هەندلی لەوانە ی

سی یه کی گوشادیان نی به بۆ ههلمزینی ههواى ئازادو، پهردهى گوىيان ژهنگ بهجورىكى گرتیوه توانای بیستی چریکهى سیاچهمانه و قهتارو ئای ئای و زیرکهى شمشالى گوى ناوو سر بهنده کانی نیه، له بهرتهوه هه پارچه نهده بیکی ره مزىيان بهرچاو بکهوى بی نهوى لى وردینه وه و بزانه ناخو شایانی بلاوکرده وه به یاخیرو، دروسته بهرچاوى خوینده واران بکهوى یا نه، خه تیکى راست وچه یی به سهر دین و ههناسه ی ئه برن.

سهیر نهویه ئه براده رانه له ئاست نهده یی «بى معنا» و «نا معقول» دا ههلوئیتیکى تریان هه به، هه رچه ئه ئویش له ژیر پهرده ی ئه م و مزایه و کسه تى ناگا، به لام چونکه ئه و به ناو «مه ترسی» به ی تیا ههست ناگه که له هه ندی کارى نهده یی به مزیدا ههستی پى ئه که ن، بى گوى دانه سوودى جه ماوه رو بزوتنه وه ی رۆشنیری و زهوقی رۆشنیران، ریگه ی بلاوکرده وه ی ئه ده ن، تا پىيان نهوترى له «کولتسوورى هاوچه رخ!» ناگه ن و، به وه خه رج و رهنجیکى زور ئه ده ن به ناو و ئه بن به هوى ده بهنگ کردنى میشکى تهرو تازه ی زور له نه مامه تازه هه له چوه کانی باخى خوینده واری و، ریچکه بۆ به ناو نهده یی زىسان بهخش له نه ده یی کوردیدا تهخت ئه که ن. ئه بى نه وه ییش بلیم من خوم لایهنگرى نه ده یی به مزى نیم... من ته موى نه دیب ئازاو بویر بى و هه رچون بووه قسه ی خوى بکا... ئه گه ر هه ممو بنووسیکى به شه رف سل نه کاته وه و بنووسى بۆ رۆژنامه و گوئاره کان و گوى به وه نه دا جارو دوو جارو ده جار نووسراوى به خه نه پشت گوى، ئه وانیش ناچار شل ئه بن و ورده ورده گووانیک به سه ر رهوتى خوینا نه هین.

● با بیته سه ر باسى رهخته . ئایا رهخته نووسه ر، یان شاعیر، یان چیرۆك نووس دروست نه کات، یان به ییچه وانه وه نه توانی بى یانز ووخینی؟

● رهخته ی راسته قینه له ئاست کارى نه ده ییدا وهك رۆژنامه ی ئازاد دینه بهرچاوم له برووی کارى ده وه له تدا . من لام وانى به کومه لیک نه دیی راسته قینه ی تیا یی رهخته گری راسته قینه ی تیا نایى . له گه ل نه وه ییشا نه ده ب به هره یه ، به لام رهخته زانست و رۆشنیری به . من لام وایه رهخته گری راسته قینه ده ورىکى بالای هه یه له سه رو سیما دانا به نه دب و «ناچارکردن» ی نه دییدا بوته وه ی خوى لى با یی نه یی و هه میسه خوى مشتومال بکاو له ئاست راست کردنه وه ی کم و کورتى

خویا که منترخه م نه یی، به لام نه دیب هه رگیز به رهخته نارووخینرى مه گه ر نه دیبیکى بووده له وه بى تواناو متمانه به خو نه بوو بى . کوردیش نه لئى: «باده وه بایه کی به سه». نه دیی راست وهك خه پاتگبیری نه به ز وایه به رهخته ی رهخته گری بى نه ده ب و جینو فرۆش وره به رناداو مه یدان چۆل ناكا.

● رهخته ی نه مبروى نه ده یی کوردی له چیدا یه ؟ ئه م بگه رو به رده یه خزه مت نه کات؟

● به داخه وه ، رهخته ی نه ده یی نه مرومان نه وه نده به هیرش و وه لامى هیرش و غه ره زى شه خسى و به ره په رچ دانه وه ی غه ره زى شه خسى به وه خه ریک بووه ، ئه و تاك و ته را رهخته مه زووعى یانه یشمان که هه ن، شار دوو نه ته وه [خو گرتنیکم له ئاست وشه ی «مه زووعى» دا هه به ، چونکه مه زووعى مه عنا ی «بى لاپه نى» نه گه به نى و، بى لاپه نى ییش له ژیا نا نی به ، بویه لیره دا ته نها به گویره ی دا بى باو به کارى نه هینم]. به هه رحال به لای مه وه رهخته ی نه ده یی راسته قینه مان نه وه نده له مه یدانا دیار نی به و زیاترى ته وه ی که هه یه له چوارچنوه ی کارى ته کنیکیدا په ل ته هاوئى و خوى به به ره ره خه دانی با به تى کارى نه ده یی به وه خه ریک ناكا، چونکه دیدگایه کی پیشکه وتووی نی به بۆ ئه م کاره ی به خاته کار . رهخته ییش که هه ر به شیوه وه خه ریک بوو و کاکلی پشت گوى خست، نایى به رهخته به کی راسته قینه . له گه ل ته م ییشا نه توانم بلیم چه ند که سیکى له مه یدانى رهخته دا کارامه مان هه ن ئه گه ر له وه گه رین که به زور با به ته وه خه ریک بن و قورسایى خویمان له مه یدانى نه ده ییدا به خه نه سه ر رهخته ی نه ده یی به راست، نه توانن بینای رهخته گری به کی کوردی زانستى یانه دامه زینن .

له باره ی خزه مت کردن و نه کردنى بگه رو به رده ی به ناو رهخته ی شه وه ئه بى بلیم ته سلئى بگه رو به رده ئه گه ر له سنوورى نه ده ب لانه داو نه یی به ده مده م و شه ره جوین، شتیکی نهك هه ر باش، به لكو به که لك و پنووستی شه وه ورىکی بالای ئه بى بۆ به ره و بى گه ردی چوونى کارى نه ده یی و به له سه نه بوونى نه دیب و خو به «حاکمى موته لق» ی جه انى قه لهم و قاقه ز نه زانینى . که بوویش به ده مده م و شه ره جوین، نیتر به وه سیفه تى رهخته ی لى دانه شو رى و ئه بى به شه رده مى ناوکولان و بازارو، ته نها نه وه نده یی پنه وند به نه ده به وه ئه مینى که چه که که ی ده م و قه لهم و مه یدانه که ی سه ر لاپه ره ی قاقه زه و، نه م ییش به هیچ جو رى

نه خزمهتی گهل ته کاو نه خزمهتی ته ده ب و، نه خزمهتی ته ديه کان خویشيان .

● وابزانم دروست بوونی نازاوهو بگروهو بهره کسي دنيای ره خنه یی ته ده بی کوردی دهستی هه موو لایه نه کانی تیا بوو و نووسره باشه کان خه تاي خویشيان تیا کردووه . ئیوه له م رووهوه نه ئین چی ، با خویشت په کیکیان بی ؟

* لیم بیووره که ناتوانم وه لآمی تم پرسپارهت بده مه وه ، چونکه نه نه زانم «هه موو لایه نه کان» کین که دهستیان له په یاد بوونی بگروه بهره یی به ناو ره خنه دا بووه ، نه ناگادارم مه به ست له «نووسره باشه کان» کی په که به شی خویشان خه تايان له و کیشه دا کردووه ، خه تاکه بیان چون کردو ، نه خویشم په کیکم له و خه تاکارانه . من تائینا له چند شوبنا وتوووه و ئیستایش ته یلیمه وه :

هرگیز پیش ده ست نه بووم بو ره خنه گرتنی هیرش به رانه له که س و ، هرگیزیش له وه لآم دانه وه دا دروم به ده می که سه وه هه لته به ستووه و هرچیم بو هر که س نووسیوه نه گهر نازارم به دلشی گه یاند بی پی ، راستی په کی وام وتوو هه همیشه بتوانم ، نه گهر پیویست بی ، دا کوکی لی بکه م و ، نه گهر ئینساف له تیوانا هه بی نه توانرنی به درو بخریته وه .

● خه لکی نه ئین : کاکه حمه ته وه نده یی به وه لآمی ره خنه یی هیزو لاوازه وه مه شغوولنه ، ئیو ته وه نده بو ته ده بی کوردی

بنووسی ، خزمهتی له ئیستای گه لی به رزتر نه بی .

* پیشه کی سوپاسی ههستی ته و براده ره دل سو زانه نه که م که به خزمه تگوزاری ته ده بی کوردیم نه زانم و ، من خوم گه لی له وه به پردیغی تر نه زانم که خزمه تیکی ته وتووی ته ده بی کوردم کرد بی له ناستی ته وه هه قه دا به هستی که گه لی کورد به سه ره هه موو رویشییریکی کورده وه هه به .

نه نجا نه گهر مه به ست له پرسپاره که تا ته وه به وه لآمی بی هیزو لاوازی ره خنه یی ره خنه گرانم داوه ته وه ، ته وه ته وای نی به . من له وه لآمی هیچ ره خنه به کا هرگیز له راستی به ولووم نه وتوووه ، چونکه خوم به مرو به کی پیشکه وتخواز نه زانم و پیشکه وتخوازیش هرگیز له راستی به ولووه نالی و ، راستییش هرگیز بی هیزو لاواز نایی . نه گهر مه به ستیشت ته وه به ره خنه کان که له من گیراوم بی هیزو لاواز بوون و له به رته وه پیویست به وه لآم دانه وه بیان نه بوه ، له وه یشا هه ره له گه لت نیم ، چونکه جه ماوه ره همیشه ناگای له هه موو راستی به ک نی به و ،

نه گهر یوی روون نه کریته وه له وانه به زو و که سی نیازپاکی بی ناگا له خشنه بی رین و ، منیش به ناهق له به رچاوی خه لکیکی زورا به دناوو تاوانبار بکریم و دیاره نامه وی ریگای ته وه پیش به که س بدهم .

له گهل ته وه یشا وه نه بی من هه همیشه ته وه نده له سه ره بی بووم بو وه لآم دانه وه ی ره خنه . کور گیراوه بو ره خنه لی گرتیم له سه ره ته ده ب نا ، له سه ره مه به ستی شخسی ، چونکه وتاریکی «ره خنه گره که» له نووسه ری کوردا بلاو نه کرابوه وه . بابه تی کوره که پیش له پاشا کرا به کتیب و هزاران نوسخه ی لی بلاو کرایه وه . له گهل ته وه یشا خوم له وه لآم دانه وه دوورگرتوووه . ئیتر چون ته وه نده به حازر به دهستی وه لآم دانه وه ی ره خنه م له قه لم نه دنم ؟

به لآم به ش به حسانی ته وه ت که نه ئیت نه گهر ته وه نده یی به وه لآم دانه وه ی ره خنه وه خه ریک بووم . بو ته ده بی کوردیم بنووسی بابه ، گه لی له ئیستا خزمه تگوزارتر نه بووم ، نه بی بلیم بی گومان وه لآم دانه وه ی ره خنه کاتیکی زوری له چنگ هه لپرو و کاندووم و ، منیش هرگیز حه زم به له ده س چوونی کاتی خوم به م ره خنه و ره خنه کاری به نه کس کردووه . به لآم که شه ر به خه یی گرتی زور جار وانه بی نه گهر روویه رووی نه وه ستای ، وازت له هه قی خوت هیناوه وه هقت داوه به ره خنه گه ر . لیره دا نه بی ته وه یشمان له یاند نه چی که وا گه لی جار نه و وه لآمانه ی بو ره خنه یی ره خنه گرانم نووسیون ، خویشان بابه تی ته ده بی بوون و بلاو کردنه وه بیان خزمه ت بووه به ته ده بی کورد .

● د . مارف خه زنه دار له چاویکه وتنه که سی «به بیان» دا باسی بریاریکی توو خوی کردووه ، من خوشم که می ناگام لی به تی ، که وتوتانه له مه ودوا وه لآمی ره خنه یی رووخینه ره ناده مه وه .

حه زنه که م له م باره وه شتیکم بو باس بکه یه ت .

* ته وه ی له نیوان من و د . مارفدا رووی دا به سه ره چوو و برایه وه .

ئاواته خوازم جاریکی تر ده رفه تی زینشو و بوونه وه ی بو نه ره خنی . هه ره به م مه به ستیسه لی نادویم چی بوو و چون بوو . له روانگی تم ئاواته یشمه وه ته مه وی تا پیم بکری وه لآمی ته وانه ته ده مه وه خراپم له باره وه نه نووسن .

به لآم - قسه ی خومان بی - له ژیا نا بریاری قه تی نی به . هه موو شتی به سه رواه به بارو دوخی خویره وه . وه ک وتم من هرگیز ده س پیشخه ره نه بووم بو ره خنه یی توندو تیژ له که س و نایشم . به لآم نه گهر

کەسانی هەبن بێیانەوی ئەم قسەبەم بکەن بە پاساپۆرت بۆ بوخو
رەواییشی هێرش بردنە سەرم، گواپە چونکە من بڕیارم داوە نیش
هەرگیز نەبەمە ئەم مەیدانەوه، با دلتایین نەگەر بزانم لە سنووری
«هێلی سوور» لایان داوه، ئەمڕۆ بۆ سبەینی بێ، لێیان بێ دەنگ
نابم و هەقی خۆیان ئەدەمەوه دەست،

● وەك مەسەلەیهکی تایبەتی شەخسی، ئیوه ساتی خوشی و کامەرائی و
سەرفەزازی راستەقینە لە چیدا بەدی ئەکەن؟
نەگەر مەبەستت لە جیهانی کۆمەڵایەتیمە، نازم حیکمەت واتەنی،
دلم بووه بە چەند پارچەوهو، هەر پارچەیهکی لەگەڵ نازارو ئاواتی
گەلان و رەنجکێشانی شوێنیکا ئەژی.

من لە هەموو بەرنامەکانی تەلەفزیونا بەرنامەیی یەکەم هەواله
ئێگارینەکانە کە لە هەموویانم لا مەبەستەرە بێبینم چونکە پێونەدی
رۆژانەم بە زۆر لای ئەم جیهانەوه تازە ئەکاتەوه. بە خۆپێشاندا نەکانی
جەساوهری راپەرپسوی شیلی و کۆریای خواروو، بە مانگرتنی
کرێکارانی ئەورووپا، بە کارە پارتیزانی یەکانی ئەمریکای خواروو،
بە بەرەرهکانی گەلی فەلەستین، بە قارەمانی لێگیان بووردووهکانی
باشووری لوپسان ئەشێمەوه. بە مأل وێران کردن و دەریبەدەر
کردنی دانیشتووه رەسەنەکانی ئەفریقای خواروو. بە کلۆلی بەر
لاقاوو سەرئاو کەوتوو هەمیشەیی یەکانی هیندو بانگلاڤیش و. تاد
زامی کۆنەم نووی زامی نوێم نوێتر ئەبێتەوه. کە بومبایەك ئەدا بە
مأل و قوتابخانەو گەرەكەکانی شارێك یا لادێیهکی ولاتەكەماو،
چەند کەسی بێتاوان ئەکوژی و چەندێتەر بڕیندار ئەکاو لە
پەل و پەویان ئەخا، زامی دوانزە گرتی کۆنەكەم ئەکولێتەوه و دێتەوه
سووی چەند دلتویی فرمیسکی بێدەنگ لە کەناری چاوهکاتەوه
ئەرزێتە خوارو، ئەوەندەتر کێتەیی خەستی دلم بەرانبەر بە دوژمنانی
ناشتی و بازگەستانی مەرگ ئەورووژی. کامەرائی گشتیم لە هەر
کامەرائی و سەرفرازی یەکایە گەلیك، لە هەر لایەکی ئەم جیهانەدا
و دەستی بێتی.

ئەگەر لە خودی خوێشم ئەپرسی، ئەو رۆژه کامەرائم کە توانیبیتم
ئەو کارەیی بۆ ئەو رۆژەم داناوه جی بەجیم کردی. کارێکی خۆم یا
کاری کە دوستانیم بێی سەباردیم بە ئەنجاسم گەیاندین کە لام وایی
سوودیکی گەلەكەم و مەسەلەیی پیشکەوتنی مرفاوتی تیا بێ. کە
کچە هەرە بچوو کە کەیی سەلاحی بڕام لە باوەش ئەگرم و بەدەمەوه

ئەتریقیتەوه، خۆم بە بەرپرسی هەموو منالانی جیهان ئەزانم. زۆر
جار لە دلی خۆم ئەلیم نازانم بۆچی هەرچی دایکی ئەم جیهانە
هەبە، بێگۆی دانە جیاوازی بیروباوەرو و رێبازو ئامانجیان، هەموو
یەك ناگرن و نازرێنە سەر شەقامەکانی جیهان و داوای بڕینەوهی
دەستی بازگەستانی مەرگ ناکەن. ئەبێ ئەوەیش دووباد کەمەوه کە
هەرکەس لە نازاری خۆی و کەسانی نزیکیهوه دەستی هاوبەشی
هەستی ئەگاتە کەسانی دووریش و، ئەگەر کوردێك بەختەوهری
خۆی لە بەختەوهری گەلەكەیا ئەبێتی ناتوانی لە بەختەوهری
گەلیکی تریا بێتی، بۆیە منیش هەمیشە خۆم بەوه بە بەختەوهر ئەزانم
خزەمتێکی سەریکی ژبانی گەلەكەم کردی و لەو رێیەوه خزەمتەم بە
مەسەلەیی پیشکەوتنی مرفاوتی کردی.

بلاو بوونەوهی و تەساریکم بە جوانی و بێهەلە، بە توشووی
هەفتەیهکی خۆم ئەزانم. بەشداریم لە بلاو بوونەوهی بەرەهەمیکی
باشی دوستیکای بە کاریکی سەرپا هێی خۆم ئەزانم. کە بەرەهەمیکی
باشی کوردی ئەنێرم بۆ برادەرێکی دوورولات، بۆ کتێبخانەیهکی
گشتی لە دەرهوه کە لەوانەیی سبەینی، دووسبەیی، دە سالی تر، سەد
سالی تر، کوردێك، دوستیکای کورد، لێکۆلەرەوه یەك لە ئەدەب و
میزووی کورد کەلکی لێ وەر بگری، وانەزانم بەوه بەردێکم لە پێنای
کۆلتوووری کوردستانی دواروژا داناوه. کە بیریش لەوه ئەکەوه
لەوانەیه لەبەر گەلیك هۆ ئەتوانم لەسەر ئەم بەرنامەیهی چەند سالم
بڕۆم، پەژارە دام ئەگری و خۆم بە گوناھبار ئەزانم باوجوو کە خەتای
خوێشمی تیا نی بە ئەگەر وایوو.

● ئەلین کاکە حەمە کاتی خۆی شیعری نووسبووه و بلاویشی
کردووه تەوه. کەیی؟ لەکویدا؟ یەكەم بەرەم کامە بوو؟ بۆ واژتان
لێ هینا؟

جاروبار شیعرم وتوو. باشترین شیعری خۆم لەو شیعراوەمدا بەدی
ئەکەم لە سالانی ۱۹۶۵ - ۱۹۷۵ دا وتوومن. کەم شیعری خۆم بلاو
نەکردووه تەوه. لە زۆرتری رۆژنامەو گوڤارە کوردی یەکانا شیعرم بلاو
کردووه تەوه. یەكەم پارچە شیعرم بسم لە ۱۹۵۳ دا لە «ژین» دا
بلاو کردووه، شیعریکی وەرگیراو بوو لە عەرەبی یەوه هەر بە شیعەر
ناوونیشانی «نیرۆن». لە ۱۹۷۵ هوه تا ئیستا هەستم نەکردووه شیعەر
لە دەرگای دایم تا بیلیم، بەلام شیعری بێگانەم بە شیعەر کردووه بە
کوردی.

لام وایه سهرکه وتووترین پارچه شیرم «دوینی و تمرویه که له ۱۹۷۲دا وتوسومه و، خوالی خوش بو و رفیق چالاکیش سنی چوار جار به تاوازه له گهل موسیقای شه مال سالیب و شه وکت ره شیدو بی موسیقای خستوو به تیه سهر شریت و، کراویشه به سویدی و له گوڤاریکی تایه تی کورددا له سوید بلاو کراویمه وه. نو پارچه شیرم له ناو ئوتوموبیلیکی کوسته را، سبه پشانیگ، له ریگی نیوان مالی خویمان له سهرتای «مدینه الثورة» و «باب الشیخ» دا داناه که خواردم بو باوکم نه برد بو مزگه تی شیخ عه بدولقادی گیلانی. پاشان له پاسا له نیوان باب الشیخ و کوڤی زانیاری کورددا بو یکه مچارو دوا جار دهستم پیا هینایه وه. دوو ره ختم لی مابوو بوم چار نه کران و لی یان گه رام. ئیتر پاش دوو سنی رقدام به گوڤاری «رؤزی کوردستان» بوی بلاو کرمه وه.

له باره ی چیرۆکیشه وه تا که یه جار چیرۆک نووسیم نانی کردوه ته وه، نه ویش نه وه سوو له ۱۹۶۵دا له زیندانی رومادی چیرۆکیکم له باره ی ژبانی به ندیخانه مه وه نووسی، به لام به شایانی بلاو کرمه وه نه زانی، بویه لی گه رام. ئیستایش و انازاتم نه توانم هه ولی چیرۆک نووسین بدم.

● ئیستا خه ریکی چین؟

● ئیستا له هه رچی زیاتر خه ریکی که شکۆله که ی مه محمود پاشای جافم که هه ندی شیرم به شیکی زوری له شاهیرانی دیالیکتی گۆرانی تیا کو کردوه ته وه. ساغم کردونه ته وه و نووسیومنه ته وه و نه وانه یان پیوستیان به مه عا لیدانه ی بی له سهریان له نووسم و له ناخری کتیبه که شه وه فره نگنی بو وشه مه عا نه زانراوه کانیان ناماده نه که م و ناماده ی نه که م بو چاپ. کتیبه که پاشه ندیکیشی نه بی له باره ی عه شره تی جاف و میژووی ژبانی مه محمود پاشا خو یه وه دوکتور حه سن جاف نووسیوه.

● پرۆژه کانی داها توت چین؟

● به رنامه یکی کارم بو خوم ریکه خستوه عومری نه مانه ت مۆلت بدا بیزی لی نه گرم و یکه یکه که جی به جی یان نه که م. به رنامه که ییش دیاره نه بی قابیلی گۆران بی، به گوسیره ی گۆرانی بارو دوخی ژبان لی زیادو که م بکرتی، به لام حه زنا که م لی بدم، چونکه پرۆژه تا دهستی نه دراوتی و نه بو به کار له سنوری خه مال ده رناچی.

● دواکتیب خویندو و تانه ته وه چی یه؟

دواکتیب خویندو و مه ته وه «اسپانیا غدا» ی سانتیاگو کاریللویه. ئیستایش کتیبی «زمینه جامعه شناسی» م به ده سه ته وه یه هه ندی بابته ی لی نه خوینمه وه. ئیکرا و هختی مۆتلام که مه. نه مه نا ته واوی به کی زله ژبانما، نه بی چاره یه کی بو بدوزمه وه.

● وه که شاره زایه کی دنیای چاپه مهنی و رۆژنامه نووسی کوردی، گیر و گرتی نه مروی نه م لاینه چی یه، چاره سه ری چونه؟

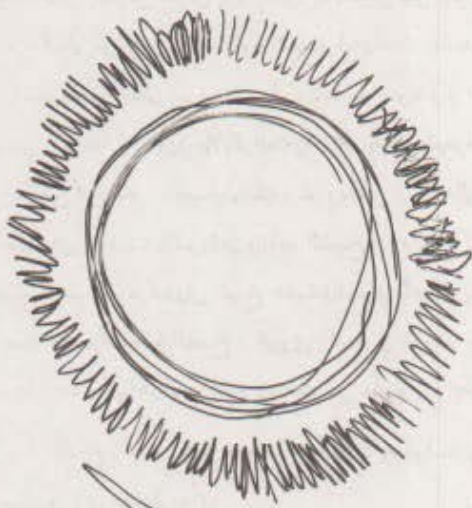
● حه زم نه کرد له باره ی رۆژنامه و رۆژنامه نووسی به وه زور بنوسم. به لام ده رفه ت نی یه. وه لامه کانی تریشم زوریان دریزه کیشا. بویه هه ر نه وه نده نه نیم گیر و گرتی رۆژنامه نووسی، له هه ر لایه کی نه م جیهانه دا، له گیر و گرتی دیموکراسی و نازادیی بیرو بلاو کردنه وه وه سه ر هه لدینی. رۆژنامه ی کوردی کادیری زور که مه و له که مه پشدا که هه یه کادی راسته قینه ی گه لی که مته ر.

نه نانه ت له چوارچیه ی ریازی ئیستای نه و چه ند رۆژنامه و گوڤاره ماندا که هه مانن، نه م که سی کادیرو که متری کادیری به کاره قۆرتیکی گه وره یه له ریگی گه شه کردنیانا. با هه مومان نه وه یینی نه پیش چاو که هه رچی هه وال و راپۆرته

به عه ره بی دینه به رده سته ی رۆژنامه نووسی کوردو نه بی نه و خو ی بی یانکا به کوردی. جا یین به راوردیکی گوڤاری «نه لقبه» و رۆژنامه ی هاوکاری بکه ن به یه که نه ویان هه فته ی جارنک و نه میان هه فته ی دوو جار ده ره چی. له کاتیکا که کادیره کانی هاوکاری له په نجه ی ده س زیاتر نین، نه لقبه ده یان که س راسته وخو و ناراسته وخو کاری تیا نه که ن و، مه گه ر بابته ی له زمانیکی بیگانه وه بکرتی به عه ره بی، نه گینا هه رچی بو نه نووسری به عه ره بی بوی نه نووسری. له گهل نه وه یشا که ره سته ی بلاو کراوه ی هه ر ژماره یه کی هاوکاری دوو سنی نه وه نده ی که ره سته ی بلاو کراوه ی هه ر ژماره یه کی نه لقبه نه بی، نه مه نمونه یه کی زه فی نه رکی گرانی سه رشانی رۆژنامه نووسی کوردی یه.

رۆژنامه نووسی راسته قینه هه ست به لی پرسته وه کردنه به رانه ر به گهل و مرۆفایه تی و وشه ی راست و، حه زو سۆزی کار کردنه له م ریگیسه وه. رۆژنامه نووسی راسته قینه دووره له وه زیفه و مووجه خو ری و ده وامی له سه عات هه شته وه تا سه عات سنی. نه بوونی رۆژنامه ی راده ر برین و کون و که له به ر گه ران به دوا ی هه والدا و په رده

هه‌ئەلەین لەرووی رازو نهنی شارراوی پێسوەندی‌دار بە ژبان و دوارۆزی گەل و ولاتەوه، ئەمڕۆ کاری رۆژنامەنووسی کردووه بە کاریکی لە چەشنی خویندەنەوی دەنگوباس لە بادپووه

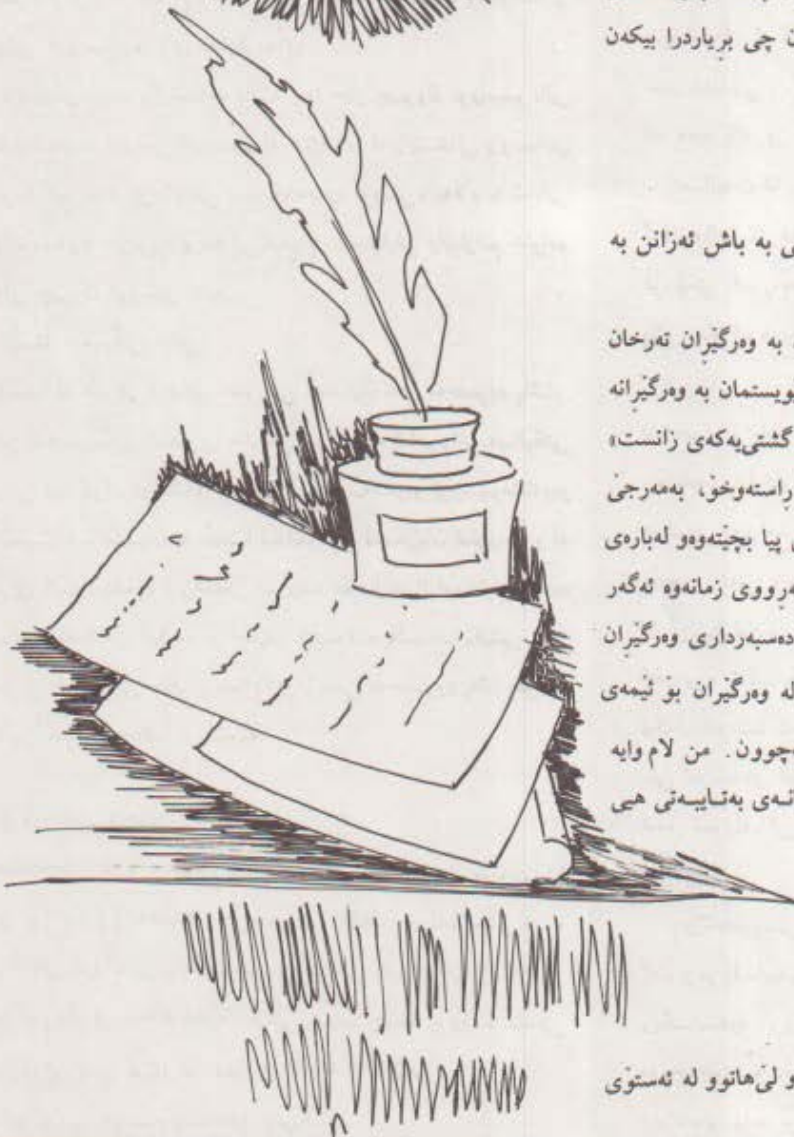

● چی لە دەزگا رۆشنیری و رۆژنامەنووسی یە کوردی بەکان داوا ئەکەیت؟

* تەنها ئەوهیان لێ داوا ئەکەم ئەگەر مەودای گۆی شل کردیان بۆ رۆشنیران و، اتوانای جی‌بەجی کردنی پێشیاکانی رۆشنیرانیان هەبە، یا هەریەکە کۆبوونەوه‌یه‌کی بەربلای لێگەل بشووسان و رۆشنیران رێک بخەن و واقعی کاری خویانیان بخەنە بەردەست و داوای راو رەختەو پێشیاکان لێ بکەن و، پاشان چی بپاردرای بیکەن بە پلان و دەست بەدەنە جی‌بەجی کردنی.

● دوا وشە بۆ خۆتان بەجی ئەهێلم. چی بە باش ئەزانن بە خوینەری بلین؟

* منیش ئەم دوا وشەیه بۆ پێوستی بایەخدان بە وەرگیران تەرخان ئەکەم. من لام وایە ئێمە ئێستا بەر لە هەرچی پێوستمان بە وەرگیرانە لە هەر مەیدانی لە مەیدانەکانی زانستا «بەمەعنا گشتی یەکی زانستا» لە زمانە زیندووه‌کانی جیهانەوه، تا بیشکری راستەوخۆ، بەمەرجی هەر وەرگیراوی کەسیکی توانای بۆ هەلبخری پیا بچیتەوه و لەبارە ی راستی وەرگیرانە‌کەوه متمانە لێ پەیدا بکاو لەرووی زمانەوه ئەگەر پێوست بوو داڕیزیتەوه. هیچ گەلی ناتوانی دەسبەرداری وەرگیران بێت و ئەوانە ی نووسین بە بایەخدارتر ئەزانن لە وەرگیران بۆ ئێمە ی کورد، لە سنووریکی زۆر تەسکا نەبی بەهەله‌چوون. من لام وایە ئەبی نووسینمان تەرخان بێ بۆ ئەو بابەتەنە ی بەتایەتی هێ

خۆمانن و، ئەم ئەرکەیش ئەبی کەسانی شایان و لێ هاتوو لە ئەستوی خۆیانی بگرن.

پانهی به یان

برای خوینهری نازیز، خوشکی به ریز و ديسان به سكه و تنی چی بکین دستمان کورت بوو، له گهل دس کورتیش ده گه پنهوه، هر جاره ی جوړه تام و بویه کی تایه تی دپته کایه وه، هیچ ناکرئی، شتیک خوی هیچی له باردا نه بی نابی به هیچ نه مجاره ش کومه لیک به ره ممان بی سپردرا، پاش نه وی بویه داوا له و براو خوشکانه ده که مین که به ره هم بو گوشاری له لایه ن ده سته ی نوسه رانه وه بزار کرابوون، به بی ی بوچوونی «به بیان» ده نیرن، نه و خالانه ره چاو بکن که چند جار یک هرنسووسه ری را له سر به ره ممان درابوو، نیمه ش دوویاتمان کردونه وه. . ته نیا لایه نی هونه رکاری یا خود بی بیان داچووینه وه، به داخه وه به ره ممان نه و بابه تانه نه بوون ریزازی گوشاره که نه خه نه به رچاوی بایه خ، به لکو ده بی که جیگه ی ره زامه ندی نووسه ری «پانه ی به بیان» بی، نه گینا هردوولا وه کو ته رازوو رابگرن و بزائن چ ده نووسن و چون به بی ی تواناو ده سلات و ده سته ی لایه ن که ده نووسن و بوچ گوشاریکی ده نیرن. کله به ریان تیکه وتبوو، ناراده بی نه و به ره ممانه ی که مینک نیر هیوادارین له دیدار یکی تر ا به ره می به ییزو پالاترمان بی و ته ریا به تیان تیاوو شتیکمان لی بلاوه کردنه وه. . به لام کورد نومید بر نه بین.

- ناسو -

- «سهیده وان» ده قینکی فولکلوریسه، تائینشا دووچار بلاو کراوه ته وه، ته مه ی کله لایه ن کاک «ط. خ» مه ناردراوه چ جیاوازی به کی نه وتوی نه له گهل ده قه بلاو کراوه که دا، بویه داوای لی بوردن له برای ناوبراو ده که مین.
- «چند هوزانیت هه قچه رخ» له نورکی به وه کراوه به عه ره بی، لینگا کراوه به کوردی، شاعیره که ش نه ونده ناودار نه که شیاوی نه وه بی شاعیره کانی بکرین به کوردی، بویه داوای لی بوردن ده که مین. .
- «بازیری کوفانا» چیر وکتوسه که ناسراو نه و ناستی چیر وکه که ش لرووی هونه رکار به وه نر مه، بویه له به یاندا جیگه ی نه بووه.
- تائینشا چند جار یک له سر «زه بییل فروش» دا کتیب و نووسینی بلاو کراوه ته وه. تم نووسینه ی کاک «ج. ایش چ شتیکی نوی ناخاته سر خه رمانی نووسینه کانی تر. . داوای لی بوردن ده که مین که رووناکي به خووه نه دی.
- «ته مرو» گوايه هونراوه یه، به لام ته مرو شعری ناوا نانوسه ری، بویه داوا له برای شاعیر ده که مین ته گهر به وی بی به شاعیر، ده بی

برائی چون شیعر له‌دایک ده‌بڼ، نه‌ک به‌م جوړه‌ی له‌و ناوی ناوه
شیعر.

● «شاری هوزانسه هونراوه‌یه‌کی دوورو دریزه‌و نه‌ونده‌ش قوون و
پته‌و نیه، مخرجی ره‌سمنی هونراوه دریزه‌و دادرین نیه، نه‌راگون ده‌لی
«کورترین هونراوه جوانترینیاته»، هیوادارین برای شاعر به‌ره‌می
کورت و پوختمان بو بنیری.

● هونراوه‌یه‌ک که نه‌بووه به هونراوه له‌سره‌تادا
نوسراوه: نووسینی «ز. نه‌له‌کو‌تایشدا

نوسراوه: بلاوکردنه‌وه‌ی «م. و ناو‌نیشانی خوی داوه، نازانین نه‌م
شهره‌ه به‌کی بکه‌ین، خوزیا بو بلاوکردنه‌وش ده‌ستی بدایه‌ له‌وسا
نه‌گیریکمان هر لی‌ده‌کرد، به‌لام به‌داخه‌وه.

● «کاک ات. نه‌ حوزمان ده‌کرد به‌بلاوکردنه‌وه‌ی هونراوه‌کعت شاد
بای، به‌لام هرچه‌ندی گردمان تاواته‌که نه‌هاته‌ دی. خوت به‌و
جوړه‌ کیش و سه‌روایسه‌ مه‌به‌سه‌شوه. کیشی کورت کورت به‌کار
ینه. نیوه‌ی که تازه‌ ده‌ستان داوه‌ته شیعر، هی‌نه‌و کیشه‌ دریزه‌ نین ده‌کین
که پیاو هه‌ناسه‌ ته‌نگ ده‌کات.

● «شاعری گه‌وره‌ی بیسپانی - غارسیالورکا» که بابه‌تیک‌ی وه‌رگیراوه،
که‌ره‌سته‌به‌کی له‌وتوی تیا نیه‌ که بلین شتیکی نوی‌یه، جگه‌ له‌مش
وه‌رگیرانه‌که ته‌واو نیه. تیر داوای لی‌بوردن ده‌کین.

● «جینگت له‌کو‌ی‌یه» هونراوه‌یه‌که که شاعر تازه‌ ده‌ستی داوه‌ته شیعر
نووسین، نه‌نیا نه‌م دوو دیزه‌مان لی‌هه‌لکړاند:
نیستا نازانم هاو‌رینی ژیانم

جینگت له‌کو‌ی‌یه روو بکه‌مه‌ له‌وی
تاکو ساریژ بی جه‌سته‌ی زامرم
دل‌ت رازی که‌م به‌وه‌ی ده‌ته‌وی

● «کاک رهنجبر» به‌داخه‌وه رهنجکه‌ت بی به‌ربو. نه‌ونده‌ ره‌شبین و
به‌رچاو ته‌نگ بووی، نه‌توانی بیره‌کعت له‌جوار چیه‌به‌کی پر به‌پستی
ناوه‌روک و فورمی شیعره‌که داب‌ریزی. داوای لی‌بوردن لی
ده‌کین و تکایه‌ که‌میک‌ گمش بین‌یه.

● «کاک - ی شاخاوی - نه‌وه‌ی ناردو‌تسه‌ له‌م لاو ته‌و لادا وهرت
گرتسوه، دوو دیزه‌به‌که‌ی دوایش هی «له‌تلف هه‌لمه‌ت» داوای
لی‌بوردن ده‌کین.

● «گه‌پشتی نامه» نووسینیکی ساده‌و ساکاره، نه‌بووه‌به‌ شیعر و ده‌کین.

نه‌ونده‌ش په‌له‌مه‌که، جاری زورت ماوه.

● «کاک وفاق احمد کریم» هونراوه‌یه‌کی بو ناردو‌وین نه‌نیا چهنده
دیزیکمان لی‌گولیزیر کرد وا بووی بلاوده‌که‌پته‌وه:

خونچه‌ی ده‌م و چاو خرپن

ده‌ریابه‌کی به‌بی بن

چونکه تو جنی تاوانی

بو دل دیاری و خه‌لاتی

گولی تاوانی ساوای

تو گه‌نجینه‌یه‌کی تاوای

رونکی دوو چاوانی

لاهری هدمو و ژانی

● «دامرکان» هونراوه‌یه‌که له‌گه‌ل ریزه‌وی گو‌فاره‌که ناگونجی. تیر
چاوه‌روانی بابه‌تی نه‌وتوین که‌له «به‌پان‌ده‌ا جی بیته‌وه.

● «تاوانگ» شیعریکه بو بلاوکردنه‌وه ده‌ستی نه‌دا. داوای لی‌بوردن
ده‌کین.

● «خه‌زان چرو نه‌وه‌رینی» شیعریکه بو گو‌فاری «به‌پان‌ده‌س
نادات، و هیوادارین واقعی ره‌وتی گو‌فاره‌که ره‌چاو بکری و
هه‌رنووسینیک که بو‌ی ده‌نیزدری ده‌بی په‌ساپورنی بلاوکردنه‌وه‌ی بی
بی.

«بو برایانی خاوه‌ن نه‌م هونراوانه:

«نه‌پانزانی ده‌بم به‌زیر، قولنگ و که‌ی دیشه‌وه، تا دوا هه‌ناسه،
نه‌قین، تابا ده‌ژانی، ده‌میکه، قه‌لم» هونراوه‌کانتان به‌شیه‌به‌کی
گشتی ساده‌و ساکارن و نه‌تانتوانیوه به‌شیه‌به‌کی هوندرکاری بیخه‌نه
جوار جیسوه‌ی هه‌لبه‌ست، بویه‌ مایسه‌ی بلاوکردنه‌وه نه‌بوون،
هیوادارین وره به‌رنه‌ده‌ن هه‌ول ونه‌ قه‌لایه‌کی ته‌واو بدن که بین
به‌شاعری ره‌سن و له‌بوته‌ی تاقیکردنه‌وه‌و موعانانی راسته‌قیته‌دا بیرو
خولیاو نه‌تندیشه‌ی خوتان بتوینته‌وه‌و نیمه‌ش چاوه‌روانی به‌ره‌می

● «نامه» له‌رووی ره‌وتی گو‌فاره‌که‌وه شیواوی بلاوکردنه‌وه نیه.

داوای لی‌بوردن ده‌کین.

● «از توری جه‌نگی ل جیهانی» له‌به‌رنه‌وه‌ی له‌زمانه‌ نه‌ژاده‌که‌وه
وه‌رنه‌گیراوه‌و بویه‌ شیواوی بلاوکردنه‌وه نه‌بوو، داوای لی‌بوردن

ئادار

مانگی نەورۆز بەهار

هەلە ۱۹۴۶، لە رۆژی ۹ ئاداری ۱۹۸۳ سەرۆکی فەرماندە سەرپەرشتی کارنامەیی دەرگای روشنبیری و بلاوکردنەوهی کوردی کرد، بۆیە ئەورۆزە بە «رۆژی روشنبیری کوردی» درایە قەلەم، دیسانەوه لە یەکی ئاداری سالی ۱۹۷۰ وەعبیراقمان بۆ ریزگرنتی «ماموستا ناھەنگ ئەگیری و رۆژی هەشتی ئاداریش رۆژی ئافەرەتانه. ئەوی بەلە هەوریکێ رەشی خستیتە ئاداری کوردەوه ئەوهبوو لە رۆژی نەورۆزی ۱۹۴۷ کۆماری کوردستانی ئێران بە دەست عەجەمە خوین خۆرەکان پی شیل کراو لە ۳۱ یشیدا ریکەوتی ۱۹۴۷ قازی محمەدو هەفاله کانی لە مەیدانی چوارچیرای مەهاباد لە سیندارە دران، میلەت قوربانی نەدا بە ئاواتیش ناگات، ئەوا نەورۆزەو با هەمومان پارچە شیعەرە نەمرەکەیی پیرەمیردی نەمر بچرین و بلین:

ئەم رۆژی سالی تازەیه نەورۆزە هاتەوه
جەژنیکێ کونی کوردە بە خوشی و بەهاتەوه

کوردستاندا هەر کە پیمان نایە مانگی ئادارەوه ئیتر ناوو
هەوا فینک و خوش ئەبن پشکویان ئەشکی دەشت و دەرو
دۆل و شاخ بەرگیکی سەوزو ئال و والا ئەپوشن، سەرما
پشی ئەشکی، جوتیار لە مال دینە دەر دۆمەلان، کنگر،
هەپلۆک، پیشۆک، قارچک بە بارو خەروار دینە ناوهوه،
ناگری نەورۆز ئەکریتەوه، ئەپینە جەژن و هەلبەرکی و
شادی، ئادار مانگی سەیران و گەران و گەشت و گوزارە،
لە ۱۱ ئاداری سالی ۱۹۷۰ گەورەترین شادی و خوشی
کوردستانی گرتەوه، بەوهی شورشی ۱۷ - ۳۰ گەلاویزی
سالی ۱۹۶۸ دانی بە مافی کوردا ناو لە هەمان رۆژی
سالی ۱۹۷۴ یشدا حوکمی زانی «ئوتۆتۆنومی بەکورد
بەخشی، بۆ میژوو و یادداشتی ئەکەین لە ئاداردا ئەم
رۆژنامەو گوڤارانەمان لەدایک بوون «بانگی حەق ۱۹۶۳،

دیاری کوردستان ۱۹۲۵، هاوار ۱۹۳۲، نوسەری کورد
۱۹۷۱، ریاتازە ۱۹۳۰ برابەتی ۱۹۷۰، نزار ۱۹۴۸

رئيس مجلس الإدارة ورئيس التحرير
مصلح مصطفى الجلالى

بەیان
مجلة أدبية شهرية
تصدر عن دار الثقافة والنشر الكردية
وزارة الثقافة والأعلام
بغداد

BAYAN

Literary Monthly Magazine

Ministry of Culture and Information

Issued by: The Kurdish House for Culture and Publishing

Baghdad - Iraq

EDITOR IN CHIEF

**MUSLEH MUSTAFA
JALALY**